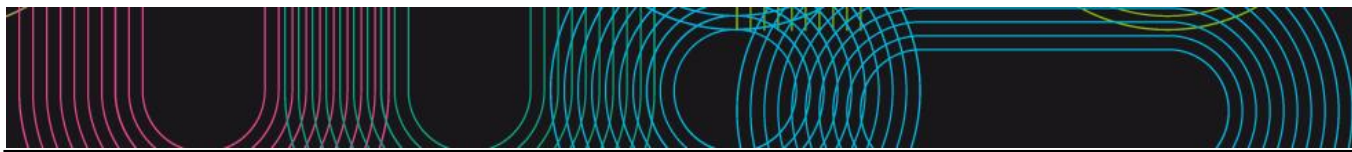


## TABLA DE ERROS

Lugar do erro	Descrición
Materia O05G130V01203, apartado 'Atención Personalizada'	O apartado contén algún elemento maior que o tamaño vertical de folla (por exemplo unha táboa) polo que tivo que ser redimensionado.
Materia O05G130V01304, apartado 'Bibliografía'	O apartado contén algún elemento maior que o tamaño vertical de folla (por exemplo unha táboa) polo que tivo que ser redimensionado.
Materia O05G130V01703, apartado 'Atención Personalizada'	O apartado contén algún elemento maior que o tamaño vertical de folla (por exemplo unha táboa) polo que tivo que ser redimensionado.



## Facultade de Ciencias da Educación

### Presentación da Facultade

A Facultade de Educación é a escola de escolas: unha institución pública ao servizo de todas as persoas interesadas na mellora continua da educación e dos servizos sociais. Trátase dun centro universitario que se asenta sobre a historia dos centros de formación de mestres/as, educadores/as sociais e traballadores/as sociais, pero tamén sobre a historia do ensino e dos servizos sociais.

É unha facultade, polo tanto, que tenta incorporar todos os medios técnicos posibles, pero sen renunciar a un pasado que se constrúe sobre o esforzo colectivo dos profesionais e da cidadanía.

Os cambios respecto ao presente son considerables. Pero hai algo que unha facultade de educación debe contribuír a que se manteña: o espírito solidario dos veciños/as e a percepción da escola como propia, como asunto da comunidade.

Agardo que as persoas que elixen esta facultade para realizar os seus estudos teñan esa mentalidade de pertenza a un grupo que constrúe o futuro colectivo da educación e dos servizos sociais.

A oferta educativa para o próximo curso 2013-2014 no Centro é:

#### Catro títulos de Grao:

- GRADO EN EDUCACIÓN INFANTIL
- GRADO EN EDUCACIÓN PRIMARIA
- GRADO EN EDUCACIÓN SOCIAL
- GRAO EN TRABALLO SOCIAL

#### Catro títulos de Máster:

- Master en Dificultades de Aprendizaxe e procesos cognitivos
- Master en Intervención Multidisciplinar na Diversidade en Contextos Educativos
- Master en Investigación Psicosocioeducativa con Adolescentes en Contextos Escolares
- Master en Profesorado de Secundaria Obrigatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino dos Idiomas (especialidades de Orientación, Xeografía, Historia, Humanidades, Matemáticas e Tecnoloxía) Por outra banda, durante os últimos anos, a Facultade de Empresariáis e Turismo, potenciou, de forma considerable a participación dos estudantes en programas de mobilidade.

Para obter máis información visita a nosa páxina web

<http://webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

Â

Â

### Equipo Decanal

O Equipo Decanal está composta polos seguintes membros:

#### Decana:

Â D<sup>a</sup> María del Mar García Señorán

#### Vicedecanos/as:

Â D. Ramón Ángel Fernández Sobrino



**Curso 2**

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
O05G130V01301	Psicoloxía: Psicoloxía social	1c	6
O05G130V01302	Socioloxía: Socioloxía da educación	1c	6
O05G130V01303	Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas	1c	6
O05G130V01304	Educación social no sistema educativo	1c	6
O05G130V01305	Xénero e educación social	1c	6
O05G130V01401	Educación de persoas adultas	2c	6
O05G130V01402	Educación para o lecer e o tempo libre	2c	6
O05G130V01403	Estratexías de aprendizaxe en contextos socioeducativos	2c	6
O05G130V01404	Habilidades sociais en educación social	2c	6
O05G130V01405	Intervención socioeducativa para a inclusión social	2c	6

**Curso 3**

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
O05G130V01501	Intervención socioeducativa na infancia e adolescencia en situación de risco social	1c	6
O05G130V01502	Mediación en conflitos e situacións de violencia	1c	6
O05G130V01503	Programas de animación sociocultural	1c	6
O05G130V01601	Iniciación na práctica profesional	2c	6
O05G130V01602	Prácticas externas: Practicum I	2c	12

**Curso 4**

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
O05G130V01701	Educación e animación sociolaboral	1c	6
O05G130V01702	Intervención socioeducativa nas condutas aditivas	1c	6
O05G130V01703	Intervención socioeducativa no ámbito familiar	1c	6
O05G130V01801	Prácticas externas: Practicum II	2c	18

**Curso 3**

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
O05G130V01901	Avaliación de programas socioeducativos	1c	6
O05G130V01902	Intervención en saúde e educación social	1c	6
O05G130V01903	Investigación-acción na práctica socioeducativa	1c	6
O05G130V01904	Socioloxía do consumo e identidades culturais	1c	6
O05G130V01905	Dinámica de grupos e intervención psicosocial comunitaria	2c	6
O05G130V01906	Educación ambiental para o desenvolvemento sostible	2c	6
O05G130V01907	Educación intercultural e para a paz	2c	6
O05G130V01908	Xerontoloxía e educación social	2c	6

**Curso 4**

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
O05G130V01909	Discapacidade e educación social	1c	6
O05G130V01910	Educación social nos servizos sociais	1c	6
O05G130V01911	Programas de educación social na terceira idade	1c	6
O05G130V01912	Sexualidade e saúde	1c	6



**DATOS IDENTIFICATIVOS****Filosofía: Filosofía social**

Materia	Filosofía: Filosofía social			
Código	O05G130V01101			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinador/a	Armada Olleros, María del Carmen			
Profesorado	Armada Olleros, María del Carmen			
Correo-e	carmen-armada@hotmail.com			
Web				
Descrición xeral	Esta materia é unha introdución ao estudo do social desde un enfoque filosófico, é dicir, non só explicativo e descritivo senón, sobre todo, autorreflexivo e crítico, capaz de poñer en cuestión a un/unha mesmo/a.			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
B1	Capacidade de análise e síntese
B5	Xestión da información
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1 Capacidade para coñecer os supostos filosóficos, que están na base dos procesos de intervención socioeducativa.	saber	A1 B1
2 Capacidade para mediar na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade en comunidades socioeducativas.	saber	A2 B10
3 Capacidade para favorecer os valores de igualdade e cidadanía democrática e capacitar para a prevención e mediación en casos de violencia nas súas diversas manifestacións (simbólica, de xénero, etc.).	saber facer	A3 B8
4. Capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía.	saber Saber estar / ser	A18 B11
5.- Capacidade para analizar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos.	saber	A4 B5

**Contidos**

Tema
------

1. Introducción á Filosofía Social.
2. A modernidade. Luces e sombras
3. Cidadanía e Estado de Benestar.
4. Cidadanía, coñecemento, poder e educación.

- 1.1. Definición e contextualización da Filosofía Social.
- 2.1. Luces e sombras da modernidade: racionalismo, universalismo, progreso, secularización // Antropocentrismo, androcentrismo, produtivismo, heterosexismo. Etnocentrismo.
- 3.1. A conceptualización e avaliación do público e do privado no Estado de Benestar. A irrelevancia pública do doméstico. A xustiza e o coidado.
- 4.1. Saber e poder.
- 4.2. A educación social como instrumento de poder e estratexias para o cambio: resistencia, disidencia, resiliencia, invención.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	23	30	53
Seminarios	10	18	28
Actividades introdutorias	2	0	2
Titoría en grupo	15	0	15
Traballos tutelados	0	50	50
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	0	2

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Presentación dos contidos da materia.
Seminarios	Exposición e debate sobre un tema relacionado co programa da materia a partir da análise previa dalgún documento escrito ou gráfico.
Actividades introdutorias	Introdución á materia e explicación do tipo de actividades que se van desenvolver durante o cuadrimestre.
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumnado mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Traballos tutelados	Realización dun traballo de introdución á investigación relacionado coa temática da materia. Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre os resultados dun traballo, exercicio ou proxecto.

### Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	Atención continuada do procedemento de elaboración do traballo, desde a delimitación do tema e búsqueda da bibliografía ata o proceso de sistematización e elaboración da memoria.
Seminarios	Atención continuada do procedemento de elaboración do traballo, desde a delimitación do tema e búsqueda da bibliografía ata o proceso de sistematización e elaboración da memoria.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Evaluación del proceso, resultados y presentación de un trabajo de iniciación a la investigación.	35. Para aprobar es necesario obtener en este apartado por lo menos el 50
Seminarios	Presentación y debate de un tema relacionado con la materia a partir del análisis de un documento escrito o gráfico.	25. Para aprobar este apartado es necesario obtener por lo menos el 50
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Realización de un examen en el que se plasme que se entendieron los contenidos fundamentales de la materia. Hasta 4 puntos.	40. Para aprobar este apartado es necesario obtener por lo menos el 50

### Outros comentarios e segunda convocatoria

Alumnado no presencial: Realización de un trabajo : hasta 4 puntos. Para hacer media es preciso obtener, por lo menos, 2 puntos Realización de un examen: hasta 6 puntos. Para hacer media es preciso obtener 4 puntos.

Segunda convocatoria: al alumnado que apruebe alguna de las pruebas se le conserva la calificación de la parte aprobada hasta la convocatoria de julio. Las pruebas no superadas serán evaluadas en esa convocatoria.

### Bibliografía. Fontes de información

- AMORÓS, C. (ed.) *Feminismo y filosofía*. Síntesis, Madrid, 2000.
- AMORÓS, C., de MIGUEL, A., *Teoría feminista: De la Ilustración a la Globalización. De la Ilustración al Segundo sexo*. Minerva, Madrid, 2005. vol. 1.
- AMORÓS, C., De MIGUEL, A., *Teoría feminista: De la Ilustración a la Globalización. Del feminismo liberal a la postmodernidad*. Minerva, Madrid, 2005, vol. 2,
- AMORÓS, C., De miguel, A., *Teoría feminista: De la Ilustración a la globalización. De los debates sobre el género al multiculturalismo*. Minerva. Madrid, 2005, vol. 3
- ARBÓS, X., GINER, S., *La gobernabilidad, ciudadanía y democracia en la encrucijada mundial*. Madrid, Siglo Veintiuno, 1996, 2ª ed.
- BALL, S.J., *Foucault y la educación: disciplinas y saberes*. Morata, Madrid, 1997.
- BERIAIN, J. (ed.). *Modernidad y violencia colectiva*. C.I.S., Madrid, 2004,
- BERIAIN, J., *Modernidad en disputa*. Anthropos, Barcelona, 2005.
- BIRULÉS, F., *Filosofía y Género: identidades femeninas*. Pamiela, Pamplona, 1992.
- BOURDIEU, P., *La dominación masculina*. Anagrama, Barcelona, 2000, 2ª ed.
- BOURDIEU, P., PASSERON, J.C., *La reproducción: elementos para una teoría del sistema de enseñanza*. Popular, Madrid, 2001.
- CAMPS, V., *El siglo de las mujeres*, Cátedra, Madrid, 1981.
- CARR, W. KEMMIS, S., *Teoría crítica de la enseñanza*. Martínez Roca, Barcelona, 1988.
- CORTINA, A., *Ciudadanos del mundo. Hacia una teoría de la ciudadanía*. Alianza, Madrid, 1997.
- DELEUZE, G., *Foucault*, Paidós, B. Aires, 1987.
- DELEUZE, G., *Diferencia y repetición*, Amorrotu, Barcelona, 2002.
- ECCELLI, A., *El perfume de la maestra: en los laboratorios de la vida cotidiana*. Icaria, Barcelona, 2002.
- FOUCAULT, M., *Saber y verdad*. La Piqueta, Madrid, 1995.
- FRAISSE, G., *Musa de la razón. La democracia excluyente y la diferencia de los sexos*, Cátedra, Madrid, 1981.
- FREIRE, P., *La naturaleza política de la educación: cultura, poder y liberación*. Paidós, Barcelona, 1990.
- FREIRA, P., *Pedagogía de la indignación*. Morata, Madrid, 2001.
- GARCÍA SELGAS, F., MONLEÓN, J., (eds.) *Retrato de la postmodernidad*. Trotta. Madrid, 1999.
- GIDDENS, A., *Más allá de la izquierda y la derecha. El futuro de las políticas radicales*. Cátedra, Madrid, 1996.
- GIMENO, J., *Educación y convivir en la cultura global*. Morata, Madrid, 2001.
- GINER, S., *Historia del pensamiento social*. Ariel, Barcelona, 2002.
- GIROUX, H. A., *Cultura, política y práctica educativa*. Graó, Sevilla, 2001.
- HABERMAS, J., *Teoría de la acción comunicativa*. Madrid, Taurus, 1988.
- HABERMAS, J., *El discurso filosófico de la Modernidad*, Taurus, Madrid, 1989
- HAMPSHER-MONK, I., *La historia del pensamiento político moderno*. Ariel, Barcelona, 1996.
- IBARRA, P., TEJERINA, B., (eds). *Los movimientos sociales. Transformaciones políticas y cambio cultural*. Trotta, Madrid, 1998.



JATO, E., IGLESIAS DA CUNHA, L., *Â Xénero e Educación Social*, Laiovento,Â Santiago, 2003.

LACLAU, E., *Emancipación y diferencia*. Ariel, B. Aires, 1996

LIPOVETSKY, K., *La era del vacío. Ensayos sobre el individualismo contemporáneo*. Barcelona, Anagrama, 1996.

---

---

## **Recomendacións**

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Psicología: Psicología do desenvolvemento**

Materia	Psicología: Psicología do desenvolvemento			
Código	O05G130V01102			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Psicología evolutiva e comunicación			
Coordinador/a	Rodríguez Rodríguez, Juan Luís			
Profesorado	Rodríguez Rodríguez, Juan Luís			
Correo-e	juanluisrr@uvigo.es			
Web	<a href="http://webs.uvigo.es/juanluisrr">http://webs.uvigo.es/juanluisrr</a>			
Descrición xeral	A Psicología do Desenvolvemento permite establecer os antecedentes evolutivos que son cruciais para comprender o estado actual e os previsibles cambios futuros de moitos comportamentos. En definitiva, esta materia contribúe a fundamentar a formación psicolóxica dos educadores sociais, proporcionándolles as ferramentas disciplinares necesarias para enfrontárense ás situacións educativas, e comprender os cambios e o desenvolvemento psicolóxico das persoas coas que teñen que intervenir.			

**Competencias de titulación**

## Código

A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
B1	Capacidade de análise e síntese
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecer as principais teorías e modelos do desenvolvemento.	saber	A1 B1 B8
Comprender o desenvolvemento psicolóxico e analizar que factores interveñen na construción do psiquismo.	saber	A1 A4 B1 B13 B18
Utilizar recursos e instrumentos proporcionados polas disciplinas psicolóxicas para a análise de datos e posterior intervención.	saber facer	A2 A4 A5 A7 A17 B4 B7 B9 B10 B11 B12 B14 B15 B17
Diseñar e desenvolver programas e proxectos nos distintos contextos socioeducativos fundamentados na Psicología da Educación	saber facer	A9 A10 A11 A14 A15 B7 B12 B14 B15
Desenvolver unha actitude de cooperación, respecto, tolerancia e compromiso tanto no seu traballo como alumno/a como no seu traballo profesional posterior.	Saber estar / ser	A9 A17 B8 B9 B10 B12

## Contidos

Tema	
Concepto de desenvolvemento	Modelos teóricos do desenvolvemento. Teorías sobre o desenvolvemento. O papel da herdanza, o medio e os períodos críticos.
Procesos do desenvolvemento prenatal e da primeira infancia	Factores que afectan ao desenvolvemento do feto. Primeiras condutas do recém nado. Bases do desenvolvemento psicomotor. Desenvolvemento físico. Desenvolvemento cognitivo. Desenvolvemento emocional e social.
Desenvolvemento infantil de 2 a 6 anos	Desenvolvemento físico e psicomotor. Desenvolvemento lingüístico. Desenvolvemento cognitivo. Desenvolvemento emocional, social e moral.
Desenvolvemento infantil de 7 a 12 anos	Desenvolvemento físico e psicomotor. Desenvolvemento cognitivo. Desenvolvemento da linguaxe. Desenvolvemento emocional, social e moral.
A adolescencia	Cambios biolóxicos e psicolóxicos. A idade dos conflitos. Adaptación social. A conduta sexual.
A etapa adulta	A personalidade. Desenvolvemento intelectual. Familia e traballo. A paternidade.
A terceira idade	Mitos sobre o envellecer. Cambios físicos. A xubilación. A morte.

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	20	30	50
Estudo de casos/análises de situacións	3	9	12
Traballos tutelados	9	18	27

Prácticas externas	4	4	8
Obradoiros	5	25	30
Actividades introductorias	2	0	2
Probas de resposta curta	2	15	17
Cartafol/dossier	1	3	4

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Explicación dos contidos de cada un dos temas da materia.
Estudo de casos/análises de situacións	Proporanse casos prácticos de situacións reais para que o alumnado explique o conflito desde a perspectiva do desenvolvemento.
Traballos tutelados	Elaboración de materiais e recursos que favorezan o desenvolvemento.
Prácticas externas	O alumnado terá que facer un traballo de investigación sobre o desenvolvemento cognitivo desde a perspectiva piagetana en centros educativos con nenos entre 3 e 7 anos.
Obradoiros	Análise e aplicación de diferentes recursos de avaliación e intervención nos diferentes ámbitos do desenvolvemento.
Actividades introductorias	Explicación da materia, do programa, da metodoloxía docente e do sistema de avaliación. Farase tamén unha avaliación de coñecementos previos da materia.

### Atención personalizada

	Descrición
Estudo de casos/análises de situacións	Ademais das dúbidas que se poidan resolver durante as clases presenciais, recoméndase asistir ás titorías para o seguimento dos diferentes traballos e actividades prácticas. Será imprescindible para o alumnado non presencial. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nas horas de titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou virtualmente a través da plataforma TEMA).
Traballos tutelados	Ademais das dúbidas que se poidan resolver durante as clases presenciais, recoméndase asistir ás titorías para o seguimento dos diferentes traballos e actividades prácticas. Será imprescindible para o alumnado non presencial. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nas horas de titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou virtualmente a través da plataforma TEMA).
Prácticas externas	Ademais das dúbidas que se poidan resolver durante as clases presenciais, recoméndase asistir ás titorías para o seguimento dos diferentes traballos e actividades prácticas. Será imprescindible para o alumnado non presencial. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nas horas de titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou virtualmente a través da plataforma TEMA).
Obradoiros	Ademais das dúbidas que se poidan resolver durante as clases presenciais, recoméndase asistir ás titorías para o seguimento dos diferentes traballos e actividades prácticas. Será imprescindible para o alumnado non presencial. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nas horas de titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou virtualmente a través da plataforma TEMA).
Cartafol/dossier	Ademais das dúbidas que se poidan resolver durante as clases presenciais, recoméndase asistir ás titorías para o seguimento dos diferentes traballos e actividades prácticas. Será imprescindible para o alumnado non presencial. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nas horas de titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou virtualmente a través da plataforma TEMA).

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Prácticas externas	Aplicación de diferentes probas para a análise do desenvolvemento cognitivo a nenos de entre 3 e 7 anos.	5
Obradoiros	Aplicación e análise de materiais. Avaliarase a asistencia e a entrega dos resumos correspondentes.	5
Cartafol/dossier	Dossier que recolle todas as prácticas e traballos realizados durante a materia.	30

Probas de resposta curta Control parcial a principios do mes de novembro (30%) e control parcial a final de cuadrimestre (30%) correspondendo co exame oficial final. O alumnado que non superase o primeiro control examinarase de toda a materia no exame final. 60

---

### **Outros comentarios e segunda convocatoria**

O alumnado que se presente á **convocatoria do primeiro periodo** realizará o exame de resposta curta coa data prevista e presentará o cartafol con todas as prácticas da materia (prácticas de aula, prácticas externas, traballos e resolución de casos prácticos).

O alumnado que xa superase unha parte (teórica ou práctica) só se examinará **no mes de xullo** da parte suspensa.

O **alumnado non asistente** ás clases presenciais terase que pór en contacto co profesor antes do 1 de outubro para acordar o sistema de titorización das prácticas externas, obradoiros, elaboración do cartafol e explicación do exame, así como o seguimento do progreso da materia. Esta titorización poderá ser presencial, telefónica ou por e-mail.

A ponderación da avaliación dos alumnos non asistentes será igual á dos alumnos asistentes, cambiando a metodoloxía dos obradoiros para adaptarse ás circunstancias persoais e favorecer así o proceso de ensino aprendizaxe.

#### **Datas dos exames:**

Primeiro periodo: 17 de decembro de 2014 ás 16:00 horas. Revisión no despacho do profesor o 29 de xaneiro.

Convocatoria de xullo: 3 de xullo de 2015 ás 16 horas. Revisión no despacho do profesor o 16 de xullo.

Convocatoria fin de carreira: 17 de outubro ás 16:00 horas. Revisión no despacho do profesor o 4 de novembro.

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

Papilia, D., *Psicología del desarrollo*, McGraw-Hill, 2009

Santrock, *Psicología del desarrollo: el ciclo vital*, McGraw-Hill, 2006

Palacios, J.; Marchesi, A. e Coll, C., *Desarrollo psicológico y educación 1. Psicología evolutiva*, Alianza editorial, 2001

---

### **Recomendacións**

#### **Outros comentarios**

Non se esixen prerequisites obrigatorios para cursar a materia, se ben sería de grande axuda ter coñecementos básicos para o acceso á información a través das TICs, saber utilizar os recursos da biblioteca, coñecementos básicos de informática e destrezas para o traballo en grupo.

Recoméndase que o alumnado coñeza dende o principio a dinámica e o funcionamento que se seguirá na materia (asistencia, presentación de traballos, titorización...) e que o teña presente durante o seu desenvolvemento.

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación: Teorías e institucións educativas**

Materia	Educación: Teorías e institucións educativas			
Código	O05G130V01103			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicopedagóxica			
Coordinador/a	Nogueiras Mascareñas, Luís Miguel			
Profesorado	Nogueiras Mascareñas, Luís Miguel			
Correo-e	miguel.mascarenhas@edu.xunta.es			
Web				
Descrición xeral	Esta materia é clave dentro da titulación e debe servir para fundamentar os coñecementos en torno á educación, movementos e institucións educativas, iniciando a formación do pensamento pedagóxico teórico-práctico e da evolución histórica do sistema escolar ata o actual universo educativo. Facilita, no marco do plan de estudos desta titulación e das materias que o configuran, unha visión teórico-aplicada que parte da realidade socioeducativa que se desenvolve no campo da Educación Social e achega ao estudante desta titulación ás diferentes institucións educativas que se enmarcan nun amplo universo educativo, salientando como propias destes estudos, sobre todo, as relacionadas coa educación non formal. Relaciónase especialmente esta materia, e resulta unha base imprescindible polo seu achegamento ás institucións obxecto de estudo, co Practicum I e co Practicum II (materias troncais), coa Educación Permanente (materia troncal), así como coas materias de Educación de Persoas Adultas, coa Educación non formal e a Pedagogía do Ocio (ambas as dúas de carácter obrigatorio).			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
B1	Capacidade de análise e síntese
B5	Xestión da información
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1. Coñecer os supostos teóricos, pedagóxicos, culturais, políticos e legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa.	saber	A1 A4
2. Adquirir instrumentos conceptuais e metodolóxicos que faciliten a análise e reflexión sobre as teorías e institucións educativas.	saber saber facer	A1 A4 A7
3. Comprender, analizar e valorar as dimensións éticas e políticas implícitas nos procesos educativos.	saber Saber estar / ser	A1 A4
4. Identificar, coñecer, valorar e poñer en contacto o alumnado coas institucións educativas actuais.	saber Saber estar / ser	A1 A4

5. Capacidade básica para analizar e comentar documentos (orais, escritos, icónicos,...) de carácter socioeducativo.	Saber estar / ser	B1 B5 B8
6. Capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía.	Saber estar / ser	B8 B9 B11
7. Desenvolver unha actitude de cambio e innovación que predispoña a buscar respostas profesionais ás demandas da sociedade actual.	Saber estar / ser	B8 B12 B13 B14 B15

## Contidos

Tema	
1. EDUCACIÓN	1.1. Aproximación conceptual. 1.2. O universo educativo e os adxectivos da educación: formal, non formal e informal. 1.3. A pedagogía e as ciencias da educación. 1.4. Dimensións da educación
2. TEORÍAS EDUCATIVAS	2.1. As primeiras teorías da modernidade pedagóxica. 2.2. As teorías antiautoritarias. 2.3. As teorías da desescolarización. 2.4. As teorías marxistas. 2.5. As teorías personalistas. 2.6. As teorías da postmodernidade e a educación.
3. INSTITUCIÓNS EDUCATIVAS.	3.1. Orixe e evolución das institucións educativas. 3.2. Institucións educativas formais. 3.3. Institucións educativas non formais. 3.4. Outras institucións educativas. 3.5. As institucións europeas e a educación. 3.6. Da escola como institución educativa á cidade/sociedade educadora.

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	2	4
Sesión maxistral	12	24	36
Seminarios	12	18	30
Traballos de aula	6	8	14
Traballos tutelados	8	24	32
Presentacións/exposicións	5	7	12
Probas de tipo test	2	20	22

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Avaliación dos coñecementos previos do alumnado así como das súas inquedanzas. Presentación xeral da materia e a súa organización. Orientacións acerca da bibliografía.
Sesión maxistral	Síntese dos temas por parte do profesorado. Presentación de materiais básicos para o traballo de cada tema. Establecemento das pautas para: a preparación xeral da materia, a análise das lecturas obrigatorias, a realización de traballos e a exposición de traballos. Moderación de debates en grupos. Organización e revisión das actividades individuais e grupais realizadas na aula. Organización e revisión das exposicións dos estudantes diante da clase.
Seminarios	Traballo en profundidade dun tema (monográfico). Ampliación e relación dos contidos tratados nas sesións maxistrais. Lectura e comentario de textos. Visionado e comentario de material audiovisual. Debates.
Traballos de aula	Os/as estudantes desenvolverán exercicios na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. Pode estar vinculado o seu desenvolvemento con actividades autónomas do/a estudante.

Traballos tutelados	Deberán realizar un traballo tutelado, que responda á parte de teorías educativas e consiste no estudo e análise dunha corrente educativa. Trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Presentacións/exposicións	Intervención do alumnado baseada na exposición verbal apoiada, se procede, co emprego de recursos didácticos ou dos traballos tutelados que completan algún contido da materia.

### **Atención personalizada**

	Descrición
Sesión maxistral	<p>Sesión maxistral: tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás dúbidas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.</p> <p>Seminarios: profundización e aplicación dos contidos presentados na sesión maxistral, con atención personalizada segundo as demandas.</p> <p>Traballos tutelados: atención personalizada en pequenos grupos en relación á busca de documentación, estruturación do traballo, resolución de dúbidas, etc.</p>
Seminarios	<p>Sesión maxistral: tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás dúbidas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.</p> <p>Seminarios: profundización e aplicación dos contidos presentados na sesión maxistral, con atención personalizada segundo as demandas.</p> <p>Traballos tutelados: atención personalizada en pequenos grupos en relación á busca de documentación, estruturación do traballo, resolución de dúbidas, etc.</p>
Traballos tutelados	<p>Sesión maxistral: tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás dúbidas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.</p> <p>Seminarios: profundización e aplicación dos contidos presentados na sesión maxistral, con atención personalizada segundo as demandas.</p> <p>Traballos tutelados: atención personalizada en pequenos grupos en relación á busca de documentación, estruturación do traballo, resolución de dúbidas, etc.</p>
Actividades introdutorias	<p>Sesión maxistral: tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás dúbidas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.</p> <p>Seminarios: profundización e aplicación dos contidos presentados na sesión maxistral, con atención personalizada segundo as demandas.</p> <p>Traballos tutelados: atención personalizada en pequenos grupos en relación á busca de documentación, estruturación do traballo, resolución de dúbidas, etc.</p>
Presentacións/exposicións	<p>Sesión maxistral: tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás dúbidas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.</p> <p>Seminarios: profundización e aplicación dos contidos presentados na sesión maxistral, con atención personalizada segundo as demandas.</p> <p>Traballos tutelados: atención personalizada en pequenos grupos en relación á busca de documentación, estruturación do traballo, resolución de dúbidas, etc.</p>
Traballos de aula	<p>Sesión maxistral: tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás dúbidas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.</p> <p>Seminarios: profundización e aplicación dos contidos presentados na sesión maxistral, con atención personalizada segundo as demandas.</p> <p>Traballos tutelados: atención personalizada en pequenos grupos en relación á busca de documentación, estruturación do traballo, resolución de dúbidas, etc.</p>
Probas de tipo test	<p>Sesión maxistral: tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás dúbidas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.</p> <p>Seminarios: profundización e aplicación dos contidos presentados na sesión maxistral, con atención personalizada segundo as demandas.</p> <p>Traballos tutelados: atención personalizada en pequenos grupos en relación á busca de documentación, estruturación do traballo, resolución de dúbidas, etc.</p>

### **Avaliación**



	Descrición	Cualificación
Seminarios	Asistencia, participación e realización das actividades propostas polo profesorado.	10
Traballos tutelados	O profesor orientará e fará o seguimento do traballo realizado en grupo (especificados na metodoloxía docente) e valorará o traballo final.	20
Presentacións/exposicións	Ademais, da elaboración do traballo tutelado, avaliarase a presentación que se faga do mesmo na aula ao profesor e os demais alumnos/as.	10
Traballos de aula	Asistencia, participación e realización das actividades propostas polo profesorado.	10
Probas de tipo test	Realízase unha proba tipo test de tres alternativas de resposta de todos os contidos abordados na materia. Para a puntuación final do exame teranse en conta os acertos e os erros (puntuando estes negativamente: dous erros descuentan un acerto).	50

## Outros comentarios e segunda convocatoria

### **Horario de titorías do profesor da materia:**

Primeiro cuatrimestre: mércores, 15.30 a 19.30 horas

Segundo cuatrimestre: mércores, de 15.30 a 19.30 horas

**Examen oficial (primera convocatoria):** 8 de xaneiro de 2015 a las 16.00 horas.

**Examen convocatoria de xullo:** 30 de xuño de 2015 ás 16.00 horas.

**Alumnado no presencial:** Segundo a normativa vixente, con independencia da asistencia ou non ás clases, o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación. A nota global será a suma da proba tipo test (70%) e dos traballos tutelados (15%) e outros propostos polo profesor (15%).

**Segunda convocatoria:** de non ter superada a materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas de novo na convocatoria de xullo. No caso de superar unha das partes da materia se conservará a súa cualificación no mesmo curso académico. Deberá/n superarse a/as probas nas que no se houiera obtido unha cualificación mínima.

Esta guía docente explicita as liñas de actuación a desenvolver co alumnado da materia, entendida con certa flexibilidade; polo tanto, pode estar suxeita a algúns reajustes puntuais.

## Bibliografía. Fontes de información

### **BÁSICA:**

CARREÑO, M. (ed.) (2000): *Teorías e institucións contemporáneas de educación*, Madrid, Síntesis

COLOM, A. (1997): *Teorías e institucións contemporáneas de la educación*. Barcelona: Ariel

IYANGA, A. (2003): *La educación contemporánea. Teorías e institucións*. Valencia: Nau Llibres.

TRILLA J. (1996): *La educación fuera de la escuela. Ámbitos no formales y educación social*. Barcelona Ariel

VARIOS (1996): *La educación encierra un tesoro*. Madrid: Santillana UNESCO

### **COMPLEMENTARIA:**

APPLE, M.W. (1987): *Educación y poder*. Barcelona, Paidós.

APPLE, M.W. (1996): *El conocimiento oficial. La educación democrática en una era conservadora*. Barcelona, Paidós.

AULA DE INNOVACION EDUCATIVA. Varios números.

AYUSTE, A.; FLECHA, R.; LÓPEZ-PALMA, F., y LLERAS, J. (1994): *Planteamientos de la Pedagogía Crítica: comunicar y transformar*. Barcelona, Graó.

BERNSTEIN, B. (1990): *Poder, educación y conciencia*. Barcelona, El Roure.

BOURDIEU, P. Y PASSERON, J. C. (1977): *La reproducción*. Barcelona, Laia.

CARBONELL, J. (1996): *La escuela: Entre la utopía y la realidad*. Barcelona, Eumo/ Ed. Octaedro.

- CARIDE, J.A.Â (Dir.) (1988): *A educación en Galicia. Informe Cero*. Santiago: ICE da Universidade de Santiago.
- CARIDE, J.A.Â (Dir.) (1990): *A educación en Galicia. Problemas e perspectivas*. Santiago: ICE da Universidade de Santiago.
- CARIDE, J. A.Â (2000) (coord.): *Educación Social y Políticas Culturales*. Santiago, Universidade.
- CARR, W. (1990): *Hacia una ciencia crítica de la educación*. Barcelona, Laertes.
- COLL SALVADOR, C. (1991): *Aprendizaje escolar y construcción del conocimiento*. Barcelona, Paidós.
- COLOM, A. (1979): *Lectura del discurso pedagógico actual*. Palma, Embot.
- COOMBS, P. H. (1978). *La crisis mundial de la educación*. Barcelona, Península.
- CUADERNOS DE PEDAGOGÍA (1987): 15 personajes en busca de otra escuela. Barcelona, Laia.
- CUADERNOS DE PEDAGOGÍA. Varios números.
- DELVAL, J. (1991): *Crecer y pensar. La construcción del conocimiento en la escuela*. Barcelona, Paidós.
- DEWEY, J. (1995): *Democracia y educación*. Madrid, Morata.
- ESCOLANO BENITO, A. (2002): *Â La educación en la España contemporánea. Políticas educativas, escolarización y culturas pedagógicas*. Madrid, Biblioteca Nueva.
- FAURE, E. ( 1975): *Aprender a ser*. Madrid: Alianza UNESCO
- FERNÁNDEZ ENGUITA, M. (1987): *Reforma educativa, desigualdad social e inercia institucional*. Barcelona, Laia.
- FERNÁNDEZ ENGUITA, M. (1990): *Juntos pero no revueltos. Ensayos en torno a la reforma de la educación*. Madrid, Visor.
- FERNÁNDEZ ENGUITA, M. (1993): *La profesión docente y la comunidad educativa: Crónica de un desencuentro*. Madrid, Morata.
- FERNÁNDEZ ENGUITA, M. (1996): *La escuela a examen*. Madrid, Ed. Pirámide.
- FERNÁNDEZ, L.M. (1994): *Instituciones educativas. Dinámicas institucionales en situaciones críticas*. Barcelona, Paidós.
- FERRÁN, P. (1978): *La escuela de la calle. Una educación abierta hacia el medio*. Madrid, Narcea.
- FERRIÈRE, A. (1982): *La escuela activa*. Barcelona: Herder.
- FOUCAULT, M. (1978): *Vigilar y castigar*. México, Siglo XXI.
- FREINET, C. (1972): *Por una escuela del pueblo*. Barcelona, Fontanella.
- FREINET, E. (1981): *La escuela Freinet*. Barcelona, Laia.
- FREIRE, P. (1980): *La educación como práctica de la libertad*. Madrid, Siglo XXI.
- FREIRE, P. (1990): *La naturaleza política de la educación*. Barcelona, Paidós/MEC.
- FREIRE, P. (1999): *Pedagogía del oprimido*. Madrid: Siglo XXI.
- GARCÍA CARRASCO, J. (coord.) (1997): *Educación de adultos*. Barcelona, Ariel.
- GARCÍA SUÁREZ, J.A. (1978): *La Institución Libre de Enseñanza. Perspectiva histórica y comentario*. Esplugues de Llobregat, Círculo Editor Universo.
- GARNER, H. (1993): *La mente no escolarizada. Cómo piensan los niños y cómo deberían pensar las escuelas*. Barcelona, Paidós.
- GENTO PALACIOS, S. (1995): *Instituciones educativas para la calidad total*. Madrid, Ed. La Muralla, S.A.
- GIMENO, J. Y CARBONELL (Eds.) (2004): *El sistema educativo. Una mirada crítica*. Barcelona, Praxis y Cuadernos de Pedagogía.
- GIROUX, H.A. (1990): *Los profesores como intelectuales. Hacia una pedagogía crítica del aprendizaje*. Barcelona, Paidós/MEC.
- GORE, J.M. (1996): *Controversias entre las pedagogías*. Madrid, Morata.
- GUSDORF, G. (1977): *¿Para qué los profesores?*. Madrid, Ed. Cuadernos para el diálogo S.A.

- HARGREAVES, A. (1996): *Profesorado, cultura y post-modernidad*. Morata. Madrid.
- HUSEN, T. (1978): *La sociedad educativa*. Anaya. Madrid.
- ILLICH, I. (1974): *La sociedad desescolarizada*. Barcelona, Barral.
- ILLICH, I. y otros (1975): *Educación sin escuelas*. Barcelona, Península.
- JULIANO, D. (1993): *Educación intercultural. Escuela y minorías étnicas*. Madrid, Eudema.
- LAPASSADE, G. (1977): *Autogestión pedagógica ¿Es posible una educación en libertad?*. Barcelona, Gedisa.
- LARA, F. y BASTIDA, F. (1982): *Autogestión en la escuela*. Madrid, Ed. Popular.
- LERENA, C. (1982): *Reprimir y liberar*. Madrid, Akal.
- LUQUE DOMÍNGUEZ, P. A. (1995): *Espacios educativos. Sobre la participación y la transformación social*. Barcelona, EUB.
- LUZURIAGA, L. (1967): *La educación nueva*. Buenos Aires, Losada.
- MAKARENKO, A. (1981): *Poema pedagógico*. Barcelona, Planeta.
- Mc LAREN, P. (1996): *La vida en las escuelas*. México, Siglo XXI.
- Mc LUHAN, M. (1968): *El aula sin muros*. Barcelona, Ed. de Cultura Popular.
- MEC (2006): *Ley Orgánica de Educación*. Madrid, Ministerio de Educación y Ciencia
- MEIJVOGEP, R. e PETRIE, P. (1996): *Atención a la Infancia fuera del horario escolar en la Unión Europea*. Brussels, ENSAC.
- NEGRÍN, O. e VERGARA, J. (2005): *Teorías e instituciones contemporáneas de educación*. Madrid: centro de estudios "Ramón Areces".
- NEILL, A.S. (1973): *Summerhill*. Barcelona, Laia.
- NEILL, A.S. (1999): *Hijos en libertad*. Madrid: Ediciones Altaya, S.A.
- PALACIOS, J. (1982): *La cuestión escolar. Críticas y alternativas*. Barcelona, Laia.
- PANTOJA, I. (Coord.) (1998): *Nuevos espacios de la educación social*. Bilbao, Ed. Mensajero.
- POPKEWITZ, Th. S. (1994): *Sociología política de las reformas educativas*. Madrid, Morata.
- PORTO UCHA, A. (1986): *La Institución libre de Enseñanza en Galicia*. A Coruña, Ed. Do Castro.
- POZO ANDRÉS, M<sup>a</sup> del M. (ed.) (2004): *Teorías e instituciones contemporáneas de la educación*. Madrid: Biblioteca Nueva.
- PUELLES, M. (1991) *Educación e ideología en la España contemporánea*, Barcelona, Labor.
- QUINTANA, J.M. (1988): *La teoría de la educación. Concepción antinómica de la educación*. Madrid: Dykinson.
- QUINTANA, J. M. (coord.) (1991): *Iniciativas sociales en educación informal*. Madrid, Rialp.
- REIMER, E. (1981): *La escuela ha muerto. Alternativas en materia de educación*. Barcelona: Guadarrama.
- REVISTA GALEGA DE EDUCACION. Varios números.
- ROUSSEAU, J.-J. (1973): *Emilio o de la Educación*. Barcelona, Fontanella.
- SANTOS GUERRA, M. A. (1993): *Hacer visible lo cotidiano*. Madrid, Akal.
- SARRAMONA, J.; VÁZQUEZ, G. e COLOM, A.(1998): *Educación no formal*. Barcelona, Ariel.
- SOLVES, H. (1994): *La escuela, una utopía necesaria*. Barcelona, Paidós,
- TEDESCO, J.C. (1995): *El nuevo pacto educativo. Educación, competitividad y ciudadanía en la sociedad moderna*. Madrid, Anaya.
- TONUCCI, F. (1990): *¿Enseñar o aprender? La escuela como investigación quince años después*. Barcelona, Graó.
- TONUCCI, F. (1997): *La ciudad de los niños*. Madrid, Ed. Fundación Germán Sánchez Ruipérez.
- TRILLA, J. (1986): *La educación informal*. Barcelona, PPU.

TRILLA, J. (coord..) (2001): *El legado pedagógico del siglo XX para la escuela del siglo XXI*. Barcelona: Graó.

UNESCO (1990): *Sobre el futuro de la educación. Hacia el año 2000*. Madrid, Narcea.

VARIOS (1975): *Antón Makarenko. Su vida y labor pedagógica*. Moscú, Ed. Progreso.

VARIOS (1990): *La Ciudad Educadora. I Congrés Internacional de Cítats Educadores*. Ajuntament de Barcelona.

VIÑAO, A. (2004). *Escuela para todos. Educación y modernidad en la España del siglo XX*. Madrid, Marcial Pons.

#### **OUTRAS FONTES DE INFORMACIÓN:**

Revistas de educación:

- Â Cuadernos de Pedagogía.
- Galeduso. Revista do Colexio de Educadoras e Educadores Sociais de Galicia.
- Â RevistaÂ Galega de Educación.
- Â Revista Galega do Ensino.
- Â Revista de Pedagogía Social.

MateriaisÂ audiovisuais.Â  
Materiais en PowerPoint. Â

Documentos en rede:Â

[www. colexioeducadores.com](http://www.colexioeducadores.com)  
[www. eduso.net](http://www.eduso.net)

Expertos/as.

---

#### **Recomendacións**

##### **Materias que continúan o temario**

Educación: Educación permanente/O05G130V01203  
Educación: Historia da educación social/O05G130V01204  
Educación: Pedagogía social/O05G130V01205

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Metodoloxía de investigación socioeducativa**

Materia	Metodoloxía de investigación socioeducativa			
Código	005G130V01104			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	1	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Didáctica, organización escolar e métodos de investigación			
Coordinador/a	Sarmiento Campos, José Antonio			
Profesorado	Sarmiento Campos, José Antonio			
Correo-e	sarmiento@uvigo.es			
Web	<a href="http://http://www.webs.uvigo.es/sarmiento/">http://http://www.webs.uvigo.es/sarmiento/</a>			

Descrición xeral

Esta guía xorde co fin de dar resposta ao deseño docente da materia Metodoloxía de Investigación Socioeducativa de 1º de Educación Social, dende o sistema de créditos europeo, ECTS, así como dos novos modelos educativos e de formación centrados no traballo do estudante promovidos dende o vixente marco da educación superior no que a concepción do profesor como profesor-titor, isto é, como asesor educativo e facilitador da aprendizaxe, constitúe un referente fundamental, feito que supón un cambio tanto no rol tradicional do profesor como no dos estudantes.

Neste escenario, o crédito europeo ECTS representa a unidade de medida ou de valoración da actividade académica no que se integran aspectos tan diversos como as ensinanzas teóricas e prácticas, as ensinanzas presenciais e virtuais, os traballos e actividades dirixidas, así como tamén as horas de estudo e de traballo que o alumno debe realizar para acadar os obxectivos formativos.

Este sistema de créditos supón atender á totalidade dos aspectos do traballo escolar, xa sexa presencial (clases teóricas, clases prácticas, exames, etc.) ou non presencial (estudo persoal e traballo autónomo, traballos dirixidos, tutoría etc.), de aí que na guía se recollan, ademais das estratexias de ensinanza/aprendizaxe que deben utilizarse, as accións formativas que os estudantes deberán realizar con indicación da cantidade ou volume de traballo, en termos de horas, que se consideran necesarias para executalas de maneira eficiente e eficaz.

A Metodoloxía de Investigación Socioeducativa, materia obxecto desta guía, ten como finalidade desenvolver nos estudantes a capacidade de investigar, é dicir, de indagar de forma sistemática e reflexiva sobre o que se fai ou se pretende facer. Sabido é que a investigación é unha capacidade natural do ser humano. Polo feito de sermos persoas, somos investigadores/as e, en consecuencia, indagadores sistemáticos e reflexivos. Cando se realiza esta actividade humana orientada á descrición, explicación, comprensión, transformación ou construción de nós mesmos ou da nosa realidade social e educativa, estase investigando.

No ámbito socioeducativo, a investigación é unha actividade científica que ten como obxecto prioritario a análise social e educativa da realidade. Se ben esta análise unhas veces faise de maneira illada, outras faise formando parte doutros procesos como o de intervención socioeducativa, no que esta análise constitúe un compoñente ou elemento máis. De aí que esta actividade científica denominada investigación socioeducativa e, polo tanto, análise social e educativa da realidade, constitúa, no marco da intervención, a principal vía para obter a información que precisa para afrontar con racionalidade e rigor as restantes fases deste proceso.

Establecidas estas premisas, é posible entender e xustificar o importante papel que a Metodoloxía da Investigación Socioeducativa pode ter na formación e no futuro labor profesional do educador/a social. Os coñecementos e competencias académico-profesionais que poidan adquirir terán un papel relevante na súa capacitación como educador/a social, con independencia do ámbito e perfil profesional no que desenvolvan o seu labor no futuro.

Con esta materia introdúcese, no ámbito académico-curricular destes estudos, a presentación sistemática de contidos —métodos, técnicas, instrumentos, procedementos e recursos— relacionados coa investigación socioeducativa nos distintos contextos e ámbitos da educación social.

Os contidos seleccionados distribúense en catorce temas que responden aos bloques temáticos recollidos no plan de estudos desta titulación e que son: Investigación e Intervención Socioeducativa, Métodos e Técnicas de Recollida de Datos Socioeducativos, e Métodos e Técnicas de Análise de Datos Socioeducativos. Estes contidos constitúen unha proposta de traballo que, ao igual que outros elementos do programa, desexamos respondan ás necesidades e demandas dos futuros profesionais da educación social.

**Competencias de titulación**

Código

A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional
B20	Orientación á calidade

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecer os parámetros metodolóxicos que se siguen para construír, analizar e/ou transformar a realidade social e educativa.	saber	A1 A4 A5 B1 B5 B12 B18
Coñecer a natureza, paradigmas e ámbitos da investigación e intervención socioeducativa.	saber	A1 A4 A5 B1 B5 B8 B13
Coñecer os procesos e modelos metodolóxicos básicos da investigación socioeducativa.	saber	A5 B2 B5 B7 B13

Coñecer as técnicas básicas -instrumentos, estratexias e recursos- de obtención, recollida e/ou rexistro de datos socioeducativos.	saber	A5 A7 B1 B2 B5 B12 B13
Coñecer as técnicas básicas de codificación, xestión e análise de datos dos paquetes estatísticos SPSSW e R para organizar, representar, describir, transformar, relacionar, estimar e contrastar datos socioeducativos.	saber saber facer	A4 A7 B1 B4 B5 B7 B12 B13
Ser quen de analizar e avaliar a realidade socioeducativa: ámbito natural e xeográfico, poboación e/ou beneficiarios, recursos dispoñibles e potenciais, necesidades, demandas educativas e posibilidades de transformación.	saber facer	A4 A6 B1 B6 B8 B12 B13 B20
Ser quen de identificar, seleccionar, formular e aplicar os elementos de deseño metodolóxico da investigación e intervención socioeducativa axustados a unha determinada situación práctica.	saber facer	A4 A7 B2 B6 B13 B19 B20
Ser quen de aplicar as técnicas básicas -instrumentos, estratexias e recursos- de obtención, recollida e/ou rexistro de datos socioeducativos.	saber facer	A4 A7 B4 B6 B8
Ser quen de aplicar as técnicas básicas de codificación, xestión e análise de datos dos paquetes estatísticos SPSSW e R para organizar, representar, describir, transformar, relacionar, estimar e contrastar datos socioeducativos.	saber facer	A7 B1 B2 B4 B5 B8 B12 B13 B15 B20
Ser quen de deseñar un proxecto de investigación socioeducativa e de levalo a cabo recollendo, analizando e interpretando os datos obtidos.	saber facer	A1 A4 A5 A7 A8 A16 A20 A22 B1 B2 B3 B4 B5 B6 B8 B9 B12 B13 B14 B15 B19 B20

Ser quen de elaborar un informe de investigación socioeducativa no que as táboas, gráficos e estatísticas se obteñan empregando o paquete estatístico SPSS para Windows ou R e no que, ademais, se faga unha proposta de programa de intervención socioeducativa.	saber facer	A16 B3 B5 B19 B20
---	-------------	-------------------------------

## Contidos

Tema	
Tema 01.- A construción e a análise da realidade socioeducativa e a súa complexidade.	01.1.- A construción dos feitos, do coñecemento e da ciencia social nunha realidade complexa. 01.2.- Contextualización da realidade social. 01.3.- Eixes de coordenadas e marcos de referencia na análise da realidade. 01.4.- Perspectivas metodolóxicas na análise da realidade. 01.5.- Unidades de observación e análise da realidade.
Tema 02.— Natureza, paradigmas e ámbitos da investigación e intervención socioeducativa.	02.1.- O termo investigación. Concepto de investigación socioeducativa. Natureza da investigación socioeducativa. 02.2.-Paradigmas. 02.3.-Proceso de intervención socioeducativa. 02.3.- A investigación socioeducativa como compoñente do proceso de intervención. Contextos, áreas, ámbitos e temáticas de investigación/intervención socioeducativa. 02.4.- Necesidade e importancia. Aplicacións.
Tema 03.— Proceso de investigación socioeducativa.	03.1.- Ciclo da investigación socioeducativa. Fases xerais. Modelo xeral. 03.2.- Planificación da investigación socioeducativa. Execución. 03.3.- Elaboración do informe de investigación socioeducativa. 03.4.- Confección de referencias bibliográficas, citas e notas de texto. 03.4.- Necesidade e importancia. Aplicacións.
Tema 04.— Modelos metodolóxicos de investigación socioeducativa.	04.1.-Tipos de modelos de investigación socioeducativa. Modelos base de investigación. Modelos base científico-técnicos de investigación. 04.2.- O método científico. Modelos base práctico-críticos de investigación. A investigación-acción. Modelos específicos de investigación. 04.3.-Necesidade e importancia. Aplicacións
Tema 05.— Instrumentos de obtención de información socioeducativa.	05.1.- Concepto de instrumento de obtención de información. Tipos de instrumentos. Tests. Cuestionarios. Listas de control. Escalas. Probas obxectivas. 05.2.- Necesidade e importancia. Aplicacións
Tema 06.— Estratexias de obtención de información socioeducativa.	06.1.- Concepto de estratexia de obtención de información. Tipos de estratexias. Observación. Entrevista. Técnicas de grupo. Triangulación. 06.2.- Necesidade e importancia. Aplicacións.
Tema 07.— Medios e recursos de obtención e/ou rexistro de información socioeducativa.	07.1.- Concepto de recurso documental. Clasificación dos recursos documentais. Medios e recursos documentais orais e escritos. Medios e recursos audiovisuais e multimedia. Medios e recursos informatizados. 07.2.- Análise de contido. 07.3.- Necesidade e importancia. Aplicacións.
Tema 08.— A estatística e a análise informatizada dos datos.	08.1.- Concepto de estatística. Tipos de estatística. Métodos estatísticos. Funcións da estatística. 08.2.- Escalas de medida. Os datos. Notación e operacionalización de variables e datos. 08.3.- O ordenador como sistema de tratamento da información socioeducativa. 08.4.- Necesidade e importancia. Aplicacións.
Tema 09.— Metodoloxía de operación, deseño, codificación e xestión de datos con SPSS e R.	09.1.- Etapas na análise de datos con SPSS e R-Commander. Arquivos. Fiestras. Menús. Procedementos. Comandos. Cadros de diálogo. Sistemas de axuda. Editores de datos. 09.2.- Plan de definición e codificación. Entrada de datos. Edición. Presentación. Localización. Gravación. Abrir arquivos. Transformación de variables. Xestión de casos e rexistros. Xestión e operacións con carpetas e arquivos. 09.3.- Necesidade e importancia. Aplicacións con SPSS e R-Commander.
Tema 10.— Métodos tabulares.	10.1.- Organización tabular de datos. Distribucións unidimensionais de frecuencias. Distribucións bidimensionais de frecuencias. Distribucións multidimensionais de frecuencias. 10.2.-Organización e presentación dos datos e informes en táboas. 10.3.-Necesidade e importancia. Aplicacións con SPSS e R-Commander.



Tema 11.— Métodos gráficos e simulación.	11.1.- Concepto de gráfico. Elementos. Confección. Clases. Gráficos de puntos. Gráficos de barras. Gráficos de sectores. Gráficos de liñas. Gráficos de áreas. Gráficos artísticos. Representación conxunta. 11.2.- A simulación como ferramenta de aproximación á realidade socioeducativa. NetLogo. 11.3.-Necesidade e importancia. Aplicacións con SPSS, R-Commander e NetLogo.
Tema 12.— Métodos numéricos descritivos.	12.1.- Medidas de posición relativa. Medidas de tendencia central. Medidas de variación. Medidas de forma. 12.2.- Puntuacións transformadas cuantitativas e aplicacións de modelos. 12.3.- Necesidade e importancia. Aplicacións con SPSS e R-Commander.
Tema 13.— Métodos numéricos correlacionais.	13.1.- Metodoloxía correlacional versus metodoloxía experimental. Análise de correlación. 13.2.- Análise de regresión. 13.3.- Necesidade e importancia. Aplicacións con SPSS e R-Commander.
Tema 14.— Métodos numéricos inferenciais.	14.1.- Inferencia estatística dos datos. 14.2.- Estimación de parámetros. Contraste de hipóteses estatísticas. 14.3.- Necesidade e importancia. Aplicacións con SPSS e R-Commander.
Tema 15.— Iniciación nas técnicas de minería de datos.	15.1.- Concepto de data mining. 15.2.- Clasificadores, árbores de decisión e redes neuronais 15.3.- O programa WEKA.
Prácticas de laboratorio	Práctica 1.— Identificación e formulación de elementos de deseño da intervención socioeducativa a partir dunha situación práctica. Práctica 02.— Elaboración de referencias bibliográficas de proxectos, programas e informes socioeducativos Práctica 03.— Elaboración dun cuestionario de obtención de información socioeducativa, aplicación, corrección, codificación e posta en común das puntuacións directas obtidas. Práctica 04.— Aplicación dunha técnica de obtención de información socioeducativa, corrección, análise, transformacións da puntuación directa obtida e interpretación dos resultados. Práctica 05.— Creación por ordenador dunha base de datos de unidades sociais. Práctica 06.— Análise dos casos, valores e variables da base de datos de unidades sociais. Práctica 07.— Organización de datos socioeducativos con SPSS/R-Commander e táboas. Práctica 08.— Representación de datos socioeducativos con SPSS/R-Commander en gráficos. Descrición estatística de datos socioeducativos con SPSS/R-Commander e a súa presentación en táboas. Aplicación de técnicas de estimación de parámetros con SPSS/R-Commander.
Traballo de investigación	Realización en equipo dun estudo de investigación socioeducativa que implique unha planificación do proceso, a súa execución mediante a recollida, análise e interpretación dos datos, así como a elaboración dun informe con táboas, gráficos e estatísticas obtidos mediante o paquete estatístico SPSS para Windows ou R e unha proposta de programa de intervención socioeducativa. As pautas e actuacións seguidas polo grupo na realización do traballo rexistraranse nun diario de grupo que, ademais, inclúa os tempos nos que se realiza cada tarefa.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	1	2	3
Resolución de problemas e/ou exercicios	4	25	29
Prácticas de laboratorio	19	0	19
Traballos tutelados	3	24	27
Sesión maxistral	15	5	20
Titoría en grupo	5	4	9
Traballos de aula	1	10.5	11.5
Proxectos	1	7	8
Probos de tipo test	0.5	0	0.5
Traballos e proxectos	0	20	20
Probos de resposta curta	0.5	0	0.5

Probas de autoavaliación	0	1.5	1.5
Resolución de problemas e/ou exercicios	1	0	1

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introductorias	Orientadas á presentación da materia e de cada un dos temas con indicación dos aspectos temáticos relevantes que requiren unha atención especial. Exposicións teóricas breves por parte do profesor dos contidos de maior relevancia e/ou dificultade. Proxección e comentario de materiais audiovisuais de carácter metodolóxico.
Resolución de problemas e/ou exercicios	Formulación, análise, resolución e debate de problemas e exercicios teóricos/prácticos sobre aspectos do temario de especial relevancia e/ou dificultade.
Prácticas de laboratorio	Aplicación dos coñecementos e procedementos adquiridos á resolución de casos, situacións, problemas e/ou exercicios prácticos. Estas actividades oríentanse á realización na rede, impresión e posterior corrección dos procedementos programados nos 20 boletíns de prácticas. Ao comezar e finalizar cada boletín, cumprimentarase a ficha de seguimento e control da súa realización. Será necesaria a elaboración dunha memoria de prácticas que recolla os procedementos realizados ao longo do cuadrimestre con indicación das datas de comezo e de finalización de cada unha.
Traballos tutelados	Realización en equipo dun traballo de investigación socioeducativa que implique unha planificación do proceso e a súa execución mediante a recollida, análise e interpretación dos datos, así como a elaboración dun informe con táboas, gráficos e estatísticas obtidos mediante o paquete estatístico SPSS para Windows e unha proposta de programa de intervención socioeducativa. As pautas e actuacións seguidas polo grupo na realización do traballo rexistraranse nun diario de grupo que, ademais, inclúa os tempos nos que se realiza cada tarefa.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumno mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Traballos de aula	O estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. Tales exercicios estarán vinculados ao seu desenvolvementos con actividades autónomas do estudante.
Proxectos	Realización de actividades que permiten a cooperación de varias materias e enfrontan aos alumnos, traballando en equipo, a problemas abertos. Permiten adestrar, entre outras, as capacidades de aprendizaxe en cooperación, de liderado, de organización, de comunicación e de fortalecemento das relacións persoais.

### Atención personalizada

	Descrición
Prácticas de laboratorio	A titoría constitúe a principal referencia educativa para a orientación e seguimento do traballo tanto individual como de equipo. Neste particular espazo educativo, disporán da atención individualizada e do asesoramento que precisen tanto a nivel individual como grupal para solucionar calquera cuestión relacionada coa materia e/ou asesoralos en calqueroutra cuestión do seu interese.
Traballos tutelados	A titoría constitúe a principal referencia educativa para a orientación e seguimento do traballo tanto individual como de equipo. Neste particular espazo educativo, disporán da atención individualizada e do asesoramento que precisen tanto a nivel individual como grupal para solucionar calquera cuestión relacionada coa materia e/ou asesoralos en calqueroutra cuestión do seu interese.
Proxectos	A titoría constitúe a principal referencia educativa para a orientación e seguimento do traballo tanto individual como de equipo. Neste particular espazo educativo, disporán da atención individualizada e do asesoramento que precisen tanto a nivel individual como grupal para solucionar calquera cuestión relacionada coa materia e/ou asesoralos en calqueroutra cuestión do seu interese.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Prácticas de laboratorio	Haberá unha proba ao final do cuadrimestre onde o alumno amose o seu grao de dominio sobre algún dos programas empregados para o tratamento estatístico	20
Proxectos	Esta tarefa é complementaria coa investigación que se haberá de realizar e presentar e que figura noutro parágrafo. Atinxe fundamentalmente a cuestión actitudinais do alumnado cara ao proceso de investigación e á implicación no mesmo	5
Titoría en grupo	Os diferentes grupos poderán ser convocados polo profesor, o que non será impedimento para a solicitude das titorías segundo as propias necesidades. Pretende avaliar a implicación do alumnado no traballo grupal.	5

Traballos de aula	Este tipo de traballos é un instrumento que amosa o nivel de participación do alumnado no descorrer da asignatura, a súa implicación cos contidos teóricos e prácticos e o seu interese pola materia	5
Probas de tipo test	A proba inclúe items de evocación e de recoñecemento, así como tamén de resolución de situacións, casos, problemas e/ou exercicios prácticos. Nesta proba as respostas incorrectas teñen penalización	15
Probas de resposta curta	Formarán parte do exame e consistirá no desenvolvemento sintético, por escrito, de algúns termos considerados como fundamentais dentro da materia.	15
Resolución de problemas e/ou exercicios	Formarán parte do exame e plantexarán cuestións de tipo socioeducativo que necesiten da estatística descritiva ou inferencial para a súa solución.	15
Traballos e proxectos	Análise das tarefas de investigación relacionadas coa elaboración do proxecto de investigación socioeducativa, a súa execución, elaboración do informe, rexistro das tarefas realizadas nun diario de grupo e exposición, de se lo caso, na aula. Para superar esta actividade é preceptivo acadar unha puntuación mínima de 4 puntos sobre 10. O peso máximo na cualificación final será aproximadamente igual a 2,5 puntos.	20

### Outros comentarios e segunda convocatoria

Para obter unha avaliación positiva e, en consecuencia, superar a materia, é preceptivo obter, polo menos, o 40% da puntuación máxima no “exame” composto polas probas de tipo test, probas de resposta curta e resolución de problemas e/ou exercicios; no “estudo de investigación socioeducativa” (traballos e proxectos); e nas “prácticas de laboratorio”. De se alcanzar as puntuacións mínimas esixidas, a cualificación global será a suma das notas parciais; En calquer outro caso, na acta só se rexistrará a puntuación máis alta das avaliacións realizadas ata 4 puntos como máximo, polo que o alumno quedaría exento na convocatoria seguinte de avaliar as partes superadas.

ALUMNADO NON ASISTENTE: A avaliación do alumnado non asistente será igual ca do asistente, nembargantes ao non facer os traballos de aula (proxectos e traballos de aula) o valor da proba práctica na avaliación increméntase un 10%, quedando nun 25% do total da nota.

### Bibliografía. Fontes de información

Arriaza, A.J.; Fernández, F.; López, M.A.; Muñoz, M.; Pérez, S. y Sánchez, A. , Estadística Básica con R y R-Commander, 2008, Cádiz: Servicio de publicaciones de la Universidad

García Pérez, Alfonso, Estadística básica con R, 2010, UNED

Corbetta, P, Metodología y Técnicas de Investigación Social (ed. rev.) , 2007, Madrid: McGraw-Hill / Interamericana de España.

Etxeberria, J. y Tejedor, F. J. , Análisis descriptivo de datos en educación, 2005, Madrid: La Muralla.

Perelló, S., Metodología de la investigación social, 2009, Madrid: Dykinson.

### Básicas

Arriaza, A.J.; Fernández, F.; López, M.A.; Muñoz, M.; Pérez, S. y Sánchez, A. (2008). *Estadística Básica con R y R-Commander*. Cádiz: Servicio de publicaciones de la Universidad de Cádiz

Corbetta, P. (2007). *Metodología y Técnicas de Investigación Social* (ed. rev.). Madrid: McGraw-Hill / Interamericana de España.

Etxeberria, J. y Tejedor, F. J. (2005). *Análisis descriptivo de datos en educación*. Madrid: La Muralla.

FaiTIC: *Plataforma virtual de la Universidade de Vigo*.

Gilbert, N.y Troitzsch, K. (2006). *Simulación para las Ciencias Sociales. Una guía práctica para explorar cuestiones sociales mediante el uso de simulaciones informáticas*. Madrid: McGraw-Hill/Interamericana de España.

Hernández, R., Fernández, C. y Baptista, P. (2007) *Fundamentos de metodología de la investigación*. Madrid: McGraw-Hill / Interamericana de España.

Martín, Q., Cabero, M<sup>a</sup>. T. y de Paz, y. del R. (2008). *Tratamiento estadístico de datos con SPSS. Prácticas resueltas y comentadas*. Madrid: Thomson.

Perelló, S. (2009). *Metodología de la investigación social*. Madrid: Dykinson.

Ritchev, F. J. (2008). *Estadística para las Ciencias Sociales* (2ª ed.). México: McGrawHill/Interamericana.

Rubio, M<sup>a</sup>. J. y Varas, J. (2004). *El análisis de la realidad en la intervención social. Métodos y técnicas de investigación* (3ª ed.). Madrid: ccs.

Â

## **Complementarias**

- Bell, J. (2005). *Cómo hacer tu primer trabajo de investigación: Guía de investigadores en educación y ciencias sociales* (2ª ed.). Barcelona: Gedisa.
- Bernardo, J. y Calderero, J. F. (2000). *Aprendo a Investigar en Educación*. Madrid: Rialp.
- Bisquerra Alcina, R. (coord.) (2004). *Métodos de la investigación educativa*. Madrid: La Muralla.
- Blaxter, L., Hughes, Ch. y Tight, M. (2004). *Cómo se hace una investigación*. Barcelona: Gedisa (edición orixinal en inglés 1996).
- Booth, W. C., Colomb, G. G. y Williams, J. M. (2001). *Cómo convertirse en un hábil investigador*. Barcelona: Gedisa.
- Cáceres Hernández, J. J. (2006). *Conceptos básicos de estadística para ciencias sociales*. Las Rozas, Madrid: Delta.
- Cardona Moltó, M<sup>a</sup>. C. (2002). *Introducción a los Métodos de Investigación en Educación*. Madrid: EOS.
- Gordo, A. J. y Serrano, A.(Coord.) (2008). *Estrategias y prácticas cualitativas de investigación social*. Madrid: Prentice Hall.

Â

Internet: *aula virtual de la Universidade de Vigo (plataforma Tema, Servicio de Teledocencia FaiTIC, ...), webs, blogs, catálogos, bases de datos, ...*Â

- McMillan, J. H. y Schumacher, S. (2005). *Investigación educativa*. Madrid: Pearson/Addison Wesley.
- Orna, E. y Stevens, G. (2001). *Cómo usar la información en trabajos de investigación*. Barcelona: Gedisa.
- Rincon, D. del y otros (1995). *Técnicas de Investigación en Ciencias Sociales*. Madrid: Dykinson.
- Vallejo, A. F., Orti, M. y Agudo, Y (2007). *Métodos y técnicas de investigación social*. Madrid: Centro de Estudios Ramón Areces.
- Videos Metodológicos: *Aprendiendo a investigar, Dinámica de grupos en el aula, Técnicas sociométricas, Liderazgo, ...*Â
- Visauta Vinacua, B. (2007). *Análisis estadístico con SPSS 14: Estadística básica* (3ª ed.). Madrid: McGraw-Hill. Â **Programas na Web** Â Proxecto R Â Paquete R Universidade de Cádiz Â Páxina principal de NetLogo Â WEKA, programa para minería de datos

---

## **Recomendacións**

### **Materias que continúan o temario**

- Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas/O05G130V01303
- Investigación-acción na práctica socioeducativa/O05G130V01903

---

## **Outros comentarios**

A metodoloxía de ensinanza/aprendizaxe que se pretende aplicar ten como centro o alumnado e pon especial énfase na autonomía, responsabilidade, interese e capacidade de traballo para desenvolver unha autoaprendizaxe baseada no estudo e traballo autónomo, así como no traballo en equipo.

Neste contexto, recoméndase empregar as plataformas e medios educativos virtuais como ferramentas de aprendizaxe propias do novo "terceiro medio" o cal, ademais de posibilitar unha docencia virtual a través de accións formativas programadas na rede e de facilitar o seguimento, control e avaliación en liña da aprendizaxe, proporciona unha ampla variedade de recursos como bibliotecas virtuais, libros virtuais, materiais dixitais, exercicios interactivos e teletitorías, razóns polas que o interese aumenta día a día. De aí que durante o curso se aproveiten as posibilidades educativas do portal web de FaiTIC e, en particular, o Programa Tema da Universidade de Vigo, co propósito de que os alumnos dispoñan dun novo espazo educativo como complemento virtual da docencia presencial.

Este enfoque supón asumir por parte dos alumnos a responsabilidade sobre a súa propia aprendizaxe, de aí que teña especial relevancia o estudo e análise reflexiva autónoma e persoal dos contidos relevantes que se sinalen durante as actividades introdutorias.

Por último, recoméndase a participación nas titorías e teletitorías, que constitúen, xunto coas TIC, a pedra angular dos novos enfoques centrados no estudante.

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Recursos tecnolóxicos en educación social**

Materia	Recursos tecnolóxicos en educación social			
Código	005G130V01105			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	1	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Didáctica, organización escolar e métodos de investigación			
Coordinador/a	Ricoy Lorenzo, María Carmen			
Profesorado	Ricoy Lorenzo, María Carmen			
Correo-e	cricoy@uvigo.es			
Web	<a href="http://http://webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php">http://http://webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php</a>			
Descrición xeral	<p>A formación do educador/a social está orientada á educación non formal e informal en contextos diversos. De modo orientativo, os campos de traballo focalízanse nas áreas socioeducativa, sociocultural, orientación social, orientación sociolaboral, discapacidades, persoas adultas, maiores, interculturalidade, protección e promoción da muller, familia, menores, etc. A educación social ten por obxecto o desenvolvemento psicosocioeducativo dos cidadáns co fin de acadar, completar e ampliar a súa educación formal, necesidades e expectativas que presentan potenciando o desenvolvemento holístico ao longo da vida.</p> <p>Á práctica educativa do educador/a social correspóndelle organizar, analizar, diagnosticar, deseñar, elaborar, planificar, desenvolver, asesorar e avaliar proxectos educativos. Ademais, debe colaborar con outros axentes socioeducativos, culturais e laborais, cos responsables de institucións e políticos na orientación de dinámicas que proporcionen oportunidades de desenvolvemento á cidadanía, así como embarcarse en accións de mediación e resolución de conflitos.</p> <p>A materia de «Recursos Tecnolóxicos en Educación Social» do Grao en E. Social insírese na área de coñecemento de Didáctica e Organización Escolar e abrangue contidos de carácter teórico e práctico. A contribución teórico-práctica desta materia posibilita a adquisición de competencias transversais ou xenéricas e específicas de formación disciplinaria e profesional.</p> <p>Esta materia adecúase ao perfil disciplinario e profesional da titulación de Educación Social porque a integración curricular e contextualizada das tecnoloxías da información e comunicación ofrece un potencial enriquecedor imprescindible na formación do seu alumnado. As competencias de formación disciplinaria e profesional dos estudantes están dirixidas a desenvolver as posibilidades das tecnoloxías da información e comunicación a nivel didáctico, organizativo, comunicativo, como materia obxecto de estudo en si mesma, de administración da xestión, de lecer como recurso de ocio, etc.</p>			

**Competencias de titulación**

Código	
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B12	Compromiso ético

B14 Adaptación a situacións novas

B19 Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Identificar as características e función dos recursos didácticos e tecnolóxicos.	saber	A5 B1
Familiarizarse coa lexislación dos marcos reguladores da tecnoloxía dixital.	saber	A22 B1 B12
Descubrir o papel dos medios de comunicación da rede no proceso de ensino-aprendizaxe.	saber	A22 B4 B5
Adquirir bases teóricas para o emprego de habilidades e destrezas que posibiliten o manexo dos medios tecnolóxicos de formación disciplinaria e profesional.	saber	A5 B1
Abordar a produción de materiais tecnolóxicos ou adaptalos desde alternativas creativas e innovadoras.	saber facer	A22 B2 B4
Traballar cos medios tecnolóxicos e dixitais na súa dimensión comunicativa, didáctica, lúdica, de organización e xestión.	saber facer Saber estar / ser	A16 A22 B2 B4 B12
Utilizar os medios tecnolóxicos e dixitais para desenvolver prácticas de carácter didáctico, organizativo, lúdico, de administración e xestión no campo da E. Social.	saber facer	A11 A19 B4 B5 B9 B14
Dispoñer dunha actitude positiva de cara a integración dos medios tecnolóxicos no contexto socioeducativo da profesión.	Saber estar / ser	A18 A22 B19

### Contidos

Tema	
<b>CONTIDOS TEÓRICOS</b>	<b>EPÍGRAFES</b>
1. Bases conceptuais do ámbito disciplinario.	1.1. Aproximación conceptual aos termos e recursos didácticos, novas tecnoloxías, TIC, etc. 1.2. Funcións e clasificación dos recursos didácticos.
2. As novas tecnoloxías e o seu potencial contextual.	2.1. Integración das novas tecnoloxías nos ámbitos de traballo do educador/a social. 2.2. Posibilidades organizativas, administrativas, etc. 2.3. Potencial didáctico das novas tecnoloxías.
3. Os sistemas multimedia e a súa aplicación na educación.	3.1. Concepto e características dun contorno multimedia. 3.2. Posibilidades didácticas do multimedia.
4. As redes telemáticas na educación.	4.1. Os medios de comunicación da rede: o seu uso como recursos de ensino-aprendizaxe. 4.2. Internet e os servizos que ofrece de uso no campo da educación social.
5. Alfabetización audiovisual.	5.1. A imaxe e o son: os seus compoñentes. 5.2. Lectura de imaxes.
6. O vídeo como instrumento de traballo.	6.1. Criterios didácticos para a utilización do vídeo. 6.2. Aplicacións do vídeo na educación.
7. O paso dos medios tradicionais ás novas tecnoloxías e o seu papel educativo.	7.1. Nos medios de imaxe fixa. 7.2. Nos medios de comunicación social.
<b>CONTIDOS PRÁCTICOS</b>	<b>BREVE DESCRICIÓN</b>
1. Internet como recurso socioeducativo.	1.1. Emprego dos medios de comunicación da rede. 1.2. Traballo con páxinas web. 1.3. Uso dos principais servizos de internet aplicados ao campo da educación social.

2. Producións informáticas de tipo educativo.	2.1. A partir do tratamento de textos, de documentais e de recursos da web, desenvolver creacións en soporte dixital de materiais socioeducativos. 2.2. Elaboración dun multimedia educativo.
3. Imaxe fixa e en movemento.	3.1. Imaxe fixa e en movemento. 3.2. Aplicación da imaxe ás presentacións e proxeccións formativo-comunicativas e/ou lúdicas.
4. Avaliación de software educativo.	4.1. Análises de recursos tecnolóxicos e dixitais.
5. Emprego doutros programas informáticos usuais, do paquete de Microsoft Office.	5.1. En aplicacións organizativo-administrativas. 5.2. Con aplicacións didácticas e/ou de tipo lúdico.
6. Observación dunha experiencia innovadora sobre o emprego de novos medios no campo profesional.	6.1. Observación directa, se é posible, ou vía internet para realizar a súa descrición e análise.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	8	18	26
Resolución de problemas e/ou exercicios	2	8	10
Presentacións/exposicións	3	4	7
Traballos tutelados	0	1	1
Prácticas de laboratorio	27	25	52
Foros de discusión	0	2	2
Traballos e proxectos	2	15	17
Cartafol/dossier	2	15	17
Informes/memorias de prácticas	1	17	18

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición oral pola profesora apoiada en recursos didácticos, medios audiovisuais e TIC, coa incorporación da estratexia da interrogación didáctica dirixida aos estudantes, a posta en marcha de actividades e a exposición de traballos coa finalidade de facilitar a aprendizaxe e o desenvolvemento competencial.
Resolución de problemas e/ou exercicios	Estratexia a través da cal o alumnado resolverá pequenos problemas e/ou situacións problemáticas que expón a profesora na aula e na plataforma de formación, a partir dos contidos que se traballan na materia.
Presentacións/exposicións	Intervención do alumnado baseada na exposición verbal, apoiada no emprego de recursos didácticos a través da que tamén tentará interactuar e debater co grupo aula dun modo ordenado: propoñendo cuestións, facendo aclaracións ou realizando actividades de forma dinámica.
Traballos tutelados	Unha vez concretado o núcleo do traballo en grupo, o alumnado discutirá e formulará as súas dúbidas á profesora a través da titorización grupal dentro da aula e no despacho da profesora para desenvolver un traballo sobre a temática da materia.
Prácticas de laboratorio	Esta metodoloxía posibilitalle ao alumnado a aprendizaxe a través da realización de actividades de carácter práctico no laboratorio, indagando no funcionamento técnico e o desenvolvemento de habilidades e capacidades informáticas e de tipo didáctico para abordar o deseño, desenvolvemento de proxectos, análise de experiencias socioeducativas, busca e tratamento da información, etc.
Foros de discusión	Están desenvolvidos no escenario virtual para a discusión centrada en diferentes tópicos da materia propostos pola profesora, así como debates promovidos polas inqedanzas que expón o alumnado en relación a temáticas obxecto de estudo ou a problemáticas asociadas co campo profesional.

### Atención personalizada

Descrición

Prácticas de laboratorio	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Prácticas de laboratorio: atenderase de forma personalizada e en grupo medio ao alumnado dentro da aula principalmente e, excepcionalmente, vía e-mail, axudándolle a superar as dificultades que se lle presenten no desenvolvemento do traballo, así como orientando a coherencia oportuna no enfoque exposto.</li> <li>- Resolución de problemas/exercicios e estudos de casos/análises de situacións: atenderanse as demandas puntuais que presente o alumnado de forma personalizada ou grupal dentro da aula ou vía e-mail.</li> <li>- Traballos tutelados: a profesora prestaralle atención individual e grupal ao alumnado para a realización dos traballos que requiren asesoramento directo, realizando o seu seguimento.</li> <li>- Cartafol/dossier: daráselle atención personalizada e/ou en grupo ao alumnado na aula de laboratorio para o deseño tecno-didáctico do portafolio, seguindo o traballo que desenvolve co este ao longo do curso e os resultados da súa aprendizaxe.</li> <li>- Traballos e proxectos: atenderanse en pequenos grupos dentro da aula, principalmente, e vía e-mail, axudándolle ao seu desenvolvemento, así coma orientando a coherencia oportuna no enfoque exposto.</li> </ul>
Resolución de problemas e/ou exercicios	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Prácticas de laboratorio: atenderase de forma personalizada e en grupo medio ao alumnado dentro da aula principalmente e, excepcionalmente, vía e-mail, axudándolle a superar as dificultades que se lle presenten no desenvolvemento do traballo, así como orientando a coherencia oportuna no enfoque exposto.</li> <li>- Resolución de problemas/exercicios e estudos de casos/análises de situacións: atenderanse as demandas puntuais que presente o alumnado de forma personalizada ou grupal dentro da aula ou vía e-mail.</li> <li>- Traballos tutelados: a profesora prestaralle atención individual e grupal ao alumnado para a realización dos traballos que requiren asesoramento directo, realizando o seu seguimento.</li> <li>- Cartafol/dossier: daráselle atención personalizada e/ou en grupo ao alumnado na aula de laboratorio para o deseño tecno-didáctico do portafolio, seguindo o traballo que desenvolve co este ao longo do curso e os resultados da súa aprendizaxe.</li> <li>- Traballos e proxectos: atenderanse en pequenos grupos dentro da aula, principalmente, e vía e-mail, axudándolle ao seu desenvolvemento, así coma orientando a coherencia oportuna no enfoque exposto.</li> </ul>
Traballos tutelados	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Prácticas de laboratorio: atenderase de forma personalizada e en grupo medio ao alumnado dentro da aula principalmente e, excepcionalmente, vía e-mail, axudándolle a superar as dificultades que se lle presenten no desenvolvemento do traballo, así como orientando a coherencia oportuna no enfoque exposto.</li> <li>- Resolución de problemas/exercicios e estudos de casos/análises de situacións: atenderanse as demandas puntuais que presente o alumnado de forma personalizada ou grupal dentro da aula ou vía e-mail.</li> <li>- Traballos tutelados: a profesora prestaralle atención individual e grupal ao alumnado para a realización dos traballos que requiren asesoramento directo, realizando o seu seguimento.</li> <li>- Cartafol/dossier: daráselle atención personalizada e/ou en grupo ao alumnado na aula de laboratorio para o deseño tecno-didáctico do portafolio, seguindo o traballo que desenvolve co este ao longo do curso e os resultados da súa aprendizaxe.</li> <li>- Traballos e proxectos: atenderanse en pequenos grupos dentro da aula, principalmente, e vía e-mail, axudándolle ao seu desenvolvemento, así coma orientando a coherencia oportuna no enfoque exposto.</li> </ul>



Cartafol/dossier	<p>- Prácticas de laboratorio: atenderase de forma personalizada e en grupo medio ao alumnado dentro da aula principalmente e, excepcionalmente, vía e-mail, axudándolle a superar as dificultades que se lle presenten no desenvolvemento do traballo, así como orientando a coherencia oportuna no enfoque exposto.</p> <p>- Resolución de problemas/exercicios e estudos de casos/análises de situacións: atenderanse as demandas puntuais que presente o alumnado de forma personalizada ou grupal dentro da aula ou vía e-mail.</p> <p>- Traballos tutelados: a profesora prestaralle atención individual e grupal ao alumnado para a realización dos traballos que requiren asesoramento directo, realizando o seu seguimento.</p> <p>- Cartafol/dossier: daráselle atención personalizada e/ou en grupo ao alumnado na aula de laboratorio para o deseño tecno-didáctico do portafolio, seguindo o traballo que desenvolve co este ao longo do curso e os resultados da súa aprendizaxe.</p> <p>- Traballos e proxectos: atenderanse en pequenos grupos dentro da aula, principalmente, e vía e-mail, axudándolle ao seu desenvolvemento, así coma orientando a coherencia oportuna no enfoque exposto.</p>
Traballos e proxectos	<p>- Prácticas de laboratorio: atenderase de forma personalizada e en grupo medio ao alumnado dentro da aula principalmente e, excepcionalmente, vía e-mail, axudándolle a superar as dificultades que se lle presenten no desenvolvemento do traballo, así como orientando a coherencia oportuna no enfoque exposto.</p> <p>- Resolución de problemas/exercicios e estudos de casos/análises de situacións: atenderanse as demandas puntuais que presente o alumnado de forma personalizada ou grupal dentro da aula ou vía e-mail.</p> <p>- Traballos tutelados: a profesora prestaralle atención individual e grupal ao alumnado para a realización dos traballos que requiren asesoramento directo, realizando o seu seguimento.</p> <p>- Cartafol/dossier: daráselle atención personalizada e/ou en grupo ao alumnado na aula de laboratorio para o deseño tecno-didáctico do portafolio, seguindo o traballo que desenvolve co este ao longo do curso e os resultados da súa aprendizaxe.</p> <p>- Traballos e proxectos: atenderanse en pequenos grupos dentro da aula, principalmente, e vía e-mail, axudándolle ao seu desenvolvemento, así coma orientando a coherencia oportuna no enfoque exposto.</p>

<b>Avaliación</b>		
	Descrición	Cualificación
Prácticas de laboratorio	<p>O alumnado desenvolverá o groso das respectivas práctica de laboratorio ante a presenza da profesora na aula, implicándose oportunamente na marcha da clase. Este seguimento pola profesora farase con técnicas baseadas na observación directa, focalizándoa no proceso de elaboración das prácticas dentro da aula. Nesta observación semanal feita de xeito sistemático, terase en conta o desenvolvemento do proceso de aprendizaxe e a adquisición de competencias polo alumnado atendendo ao seu progreso, calidade técnico-didáctica das prácticas realizadas, seguimento das pautas sinaladas pola profesora combinadas oportunamente coa iniciativa propia, creatividade e responsabilidade asumida, coa adecuación dos resultados acadados. É requisito facer a entrega en formato dixital e dentro do prazo apuntado no seu momento pola profesora. Ata 6 puntos.</p>	Ata 60
Presentacións/exposicións	<p>Exposición por parte do alumnado, en pequenos grupos, dun traballo sobre un tema da materia concretado ao inicio coa profesora. O seu desenvolvemento estará dirixido, fundamentalmente, a ampliar os contidos de tipo teórico da materia enlazándoos oportunamente cos prácticos. Na súa realización e presentación participará todo o grupo e para a súa exposición apoiaranse en medios tecnolóxicos e dixitais con estratexias de tipo activa. Para a súa cualificación terase en conta a pertinencia da estrutura do traballo, calidade do contido exposto, así como o interese provocado no debate tanto por cada membro do grupo como no seu conxunto, e as posibles respostas as cuestións planteadas pola profesora. Ata 1,3 puntos.</p>	Ata 13

Resolución de problemas e/ou exercicios	O alumnado desenvolverá de xeito individual e/ou grupal diferentes exercicios para ampliar os contidos teóricos da materia. A entrega é requisito facela en formato impreso ou dixital (segundo o indicado oportunamente pola profesora) e dentro do prazo que se sinala no seu momento. Para a súa cualificación terase en conta a fundamentación axeitada na que se apoia a realización destes exercicios ou problemáticas, a capacidade crítica e a proxección práctica amosada desde a oportuna fundamentación. Ata 1,5 puntos.	Ata 15
Traballos tutelados	Unha vez concretado o tema de traballo en grupo, o alumnado pasarlle a profesora o borrador inicial, no que dará contas dun primeiro esbozo sobre o realizado, co obxecto de profundizar no contido teórico da materia enlazando oportunamente co práctico. Na súa cualificación terase en conta a implicación axeitada amosada como membro dun grupo e do traballo solicitado pola profesora ante o asesoramento facilitado de xeito presencial e/ou online. Ata 0,20 puntos.	Ata 2
Cartafol/dossier	O alumnado deseñará técnica e didacticamente, desde a parte práctica, baixo o asesoramento da profesora, un portafolio dixital (eporfolio) para recoller e presentar a totalidade do traballo desenvolto na materia, aportando as evidencias e os produtos obtidos ao longo do curso. É requisito facer a entrega en formato dixital (segundo o indicado oportunamente pola profesora) e dentro do prazo que se sinala no seu momento para cada contido desenvolto. Para a súa cualificación terase en conta a coherencia e claridade da estrutura, así coma a calidade técnico-didáctica acadada. Ata 1 puntos.	Ata 10

### Outros comentarios e segunda convocatoria

- Para superar a materia todo o alumnado terá que aprobar independentemente a parte TEÓRICA (cun mínimo de 1,5 puntos) e a PRÁCTICA DE LABORATORIO (cun mínimo de 3,5 puntos). No reparto corresponden ata 7 puntos ás prácticas de laboratorio e ata 3 á parte teórica da materia. Os estudantes que participen na marcha da clase teórica e das prácticas, ou nalgunha delas, contarán cunha avaliación diversificada e continua de carácter formativo en ambas ou nunha parte. No caso de superar só unha parte da materia (teórica ou práctica) conservarase a súa cualificación dentro do mesmo curso académico, aínda que en 1ª convocatoria na Acta académica calificaranse como non apto en función da media obtida.

- Para ser calificados/as a través da avaliación continua requírese a asistencia do alumnado, ó menos, ó 80% das sesións prácticas e teóricas respetivamente. Outras situacións excepcionais que merezan un trato específico analizaranse no seu momento.

- Aqueles estudantes que acudan a clase, pero que non cumpran coas esixencias e calidade requiridas para superar os extremos xa descritos para a avaliación continua ou que por decisión propia se presenten ao exame oficial de **1ª ou 2ª convocatoria** (sobre enténdese que renuncian á calificación da avaliación continua) ou aqueles que **non sexan asistentes** poderán obter ata un máximo de 3 puntos no exame teórico (preguntas de desenvolvemento medio-curto) e deberán acadar un mínimo de 1,5 puntos para computarllos co exame que teñen que facer sobre as prácticas de laboratorio, no que tamén deberán dispor dun mínimo de 3,5 puntos sobre 7 para realizar a referida suma. No caso de superar unha parte da materia (teórica ou práctica) conservarase a súa cualificación dentro do mesmo curso académico.

- As datas de realización do exame final-oficial, que desenvolverá obrigatoriamente o alumnado non asistente para superar a materia, e a súa revisión (opcional) serán as que figuran no calendario de exames da Facultade, a consultar na Web: <http://webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>. Esta revisión está prevista de 13:00-14:00 horas, se por circunstancias sobrevidas fose necesaria facer un cambio de hora comunicaráselle o alumnado no momento de sacar o listado de calificacións. O lugar de publicación das cualificacións será no taboleiro de anuncios do despacho da profesora responsable e/ou na Plataforma Tema\_Faitic ou en calquera outro espazo dixital que se comunique.

**OBSERVACIÓN:** Esta guía docente anticipa as liñas de actuación que se levarán a cabo co alumno/ada materia, concibíndose con certa flexibilidade; en consecuencia, pode requirir algunha rectificación promovida polo grupo de destinatarios real ou pola relevancia de situacións sobrevidas. Así mesmo, aportaráselle ao alumnado a información e pautas concretas que sexan necesarias en cada momento do proceso formativo.

### Bibliografía. Fontes de información

#### BIBLIOGRAFÍA BÁSICA

- Abaurrea, J. (2007). *Internet*. Madrid: Anaya.

- Castellanos, J. J., Martín, E., Pérez, D. R., Santacruz, L. P. e Serrano, L. M. (2011). *Las TIC en la educación*. Madrid: Anaya.
- Ortega, J.A. e Chacon, A. (2007). *Nuevas tecnologías para la educación en la era digital*. Madrid: Pirámide.
- Ricoy, M. C. (2007). Las tecnologías de la información y comunicación en la educación: potencialidades y condicionantes que presentan. *Anuario Ininco*, 18 (2), 125-147. [PDF](#)

### **BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA**

- Aparici, R. (2005). Medios de comunicación y educación. *Revista de Educación*, 338, 85-99. [PDF](#)
- Aparici, R. e García Matilla, A. (1987). *Lectura de imágenes*. Madrid: Ed. De la Torre.
- Bartolomé, A. (2003). Vídeo digital. *Comunicar*, 21, 39-48. [PDF](#)
- Clauss, F.L. (1995). Aplicación práctica de la prensa en el aula. *Comunicar*, 5, 98-102. [PDF](#)
- Ferrés, J. (2004). Educación en medios y competencia emocional. *Revista Iberoamericana de educación*, 32, 49-69. [PDF](#)
- Fontcuberta, M. (2003). Medios de comunicación y gestión del conocimiento. *Revista Iberoamericana de Educación*, 32, 95-118. [PDF](#)
- Miralles, R. (2001). La prensa escrita ante el desafío de los nuevos medios. *Comunicar*, 16, 131-139. [PDF](#)
- Morduchowicz, R. (2003). El sentido de una educación en medios. *Revista Iberoamericana de Educación*, 32, 35-47. [PDF](#)
- Prado, E., Franquet, R., Soto, M.T., Ribes, X. e Fernández Quijada, D. (2008). Tipología funcional de la televisión interactiva y de las aplicaciones de interacción con el televisor. *Zer*, 13 (25), 11-35. [PDF](#)
- Ricoy, M.C. (2009). Utilización de los recursos y factores que rodean el empleo de la prensa en la educación de jóvenes y adultos. *Zer*, 14 (26), 145-166. [PDF](#)
- Ricoy, M.C. e Feliz, T. (2008). La Sociedad del Conocimiento y el respeto por las personas: un reto social y educativo. En J. Cardona (Dir.), *El acoso escolar y la incidencia en la comunidad educativa* (pp. 193-201). Madrid: Universitas.
- Â - Ricoy, M.C. e Rivero, R. (2007). Utilización de Internet como recurso en la educación para el tiempo libre. En X. M. Cid e A. Peres (Ed.), *Educación social, animación sociocultural y desarrollo comunitario* (pp. 835-844). Ourense: Servizo de publicacións da Universidade de Vigo.
- Walzer, A. (2008). Televisión y menores. Análisis de flujos de programación y de recepción. Estudio comparado: 2003-2007. *Zer*, 13 (24), 53-76. [PDF](#)

### **OUTROS RECURSOS**

#### **Algúns recursos web**

- <http://juanza.iespana.es/>
- <http://www.ual.es/Universidad/Depar/Sociologia/animacion.htm>
- [http://foros.emagister.com/foro-foro\\_de\\_animacion\\_sociocultural-13511.htm](http://foros.emagister.com/foro-foro_de_animacion_sociocultural-13511.htm)
- <http://www.once.es/home.cfm?id=258&nivel=4&orden=6>
- <http://www.mec.es/>
- <http://www.cnice.mec.es/>
- <http://www.mcu.es/>
- [http://w3.cnice.mec.es/enlaces/portales\\_educativos.htm](http://w3.cnice.mec.es/enlaces/portales_educativos.htm)
- <http://www.edu.xunta.es/contidos/>
- <http://www.edu.xunta.es/portal/index.jsp>
- <http://www.xunta.es/linguagalega/>
- [http://www.educasites.net/portales\\_educativos.htm](http://www.educasites.net/portales_educativos.htm)
- <http://www.educa.jcyl.es/>

<http://dewey.uab.es/pmarques/webinter.htm>

<http://www.maestroteca.com/>

<http://www.educared.net/>

### **Algunhas revistas en liña recomendadas**

#### **- Comunicación y pedagogía**

<http://www.comunicacionypedagogia.com/publi/cyp.htm>

#### **- Comunicar**

<http://www.uhu.es/comunicar/revista.htm>

#### **- Contexto educativo**

<http://www.contexto-educativo.com.ar/>

#### **- Chasqui**

<http://www.comunica.org/chasqui/index.php>

#### **- Diálogos de la Comunicación**

<http://www.felafacs.org/dialogos>

#### **- Edutec**

<http://www.uib.es/depart/gte/revelec.html>

#### **- Etic@net**

<http://www.ugr.es/~sevimeco/revistaeticanet/numero2/portada2.htm>

#### **- Horizonte : informática educativa**

<http://www.horizonteweb.com/magazine/>

#### **- Pixel-Bit**

<http://www.sav.us.es/pixelbit/>

#### **- RED**

<http://www.um.es/ead/red/>

#### **- Revista Conexión Aberta**

<http://www.vaneduc.edu.ar/uai/comuni/conexion/uai-conexion.asp>

#### **- Revista de Tecnologías de la Información y Comunicación Educativas**

<http://reddigital.cnice.mecd.es/3/index.html>

---

### **Recomendacións**

#### **Materias que continúan o temario**

Educación: Didáctica: Deseño e programación no ámbito socioeducativo/O05G130V01202

---

### **Outros comentarios**

É recomendable estar familiarizado ou familiarizarse coa utilización e manexo mínimo das Tecnoloxías da Información e Comunicación, cos recursos tecnolóxicos e dixitais da Universidade/campus en xeral, da biblioteca, cos persoais e do contorno.

Orientacións para acadar, se fose o caso, as referidas recomendacións: participar no curso de formación ofrecido polo servizo da biblioteca da Universidade, desenvolver sesións indagativas coas novas tecnoloxías a nivel persoal (a través de ensaio e erro), coa axuda de compañeiros/as do mesmo curso e titulación ou doutros cursos e carreiras afíns, de persoas

próximas ou da profesora.

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural**

Materia	Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural			
Código	O05G130V01201			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Braña Rey, Fatima			
Profesorado	Braña Rey, Fatima Prado Conde, Santiago			
Correo-e	fatimab@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	A materia está concebida como unha introdución á Antropoloxía social e cultural. O seu obxectivo fundamental é proporcionar os instrumentos de análise básicos sobre aqueles feitos socioculturais que se atopan na base das competencias que se deberán alcanzar para o desenvolvemento da profesión de educador social.			

**Competencias de titulación**

Código			
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa		
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas		
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar		
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)		
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás		
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía		
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades		
B1	Capacidade de análise e síntese		
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega		
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional		
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación		
B8	Capacidade crítica e autocrítica		
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade		
B11	Habilidades interpersoais		

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecemento da Antropoloxía social e cultural, así como das súas orientacións teóricas no contexto cultural actual.	saber	A1 B1 B8
Coñecemento da natureza e características da cultura humana.	saber saber facer	A1 B10
Coñecemento dos modos de transmisión dos elementos da cultura humana.	saber saber facer	A10 B10

Capacidade para comprender as variadas estratexias de adaptación e económicas que aparecen nos diferentes contextos socioculturais.	saber saber facer	A7 A19 B1 B10
Capacidade para comprender as variadas estratexias de adaptación aos distintos sistemas de familia e parentesco que aparecen nos diferentes contextos socioculturais.	saber saber facer	A9 A14 B3 B10
Capacidade para compender as variadas estratexias de adaptación aos distintos sistemas políticos e de exercicio do poder que aparecen nos diferentes contextos socioculturais.	saber saber facer	A1 A19 B10 B11
Capacidade para comprender as variadas estratexias de adaptación aos distintos sistemas relixiosos e de pensamento que aparecen nos diferentes contextos socioculturais.	saber	A1 B10
Capacidade para analizar e comprender a diversidade de poboacións e grupos portadores de tradicións culturais diferentes.	saber saber facer	A7 B1 B10
Habilidades para recoñecer as transformacións e cambios que veñen afectando ao sistema de cultura de Galicia.	saber saber facer	A14 A18 B7 B11
Habiliades básicas paa a investigación e interpretación dos elementos do sistema de cultura de Galicia.	saber	A14 A18 B4 B7 B11

## Contidos

Tema	
1. A Antropoloxía social e cultural: campo de estudo e orientacións teóricas.	1.a.- Concepto e campo de estudo da Antropoloxía sociocultural. 1.b.- Metodoloxía de investigación en Antropoloxía sociocultural.
2. Natureza e características da cultura.	2.a.- Concepto, trazos e niveis de cultura. 2.b.- Conceptos afíns á cultura de relevancia antropolóxica.
3. Cultura e enculturación: a transmisión e asimilación das tradicións culturais.	3.1.- Concepto, modos e límites da enculturación. 3.2.- Mecanismos, axentes, medios e resultados da enculturación ou socialización do individuo.
4. Estudo do sistema sociocultural humano: análise da estrutura económica, social, política, ideolóxica (relixión e pensamento) do sistema sociocultural humano.	4.1.- A estrutura económica do sistema sociocultural: os modos de produción, distribución e consumo de bens. 4.2.- A estrutura social do sistema sociocultural: matrimonio, familia, parentesco e filiación. 4.3.- A estrutura política do sistema sociocultural: sistemas políticos non centralizados e sistemas políticos centralizados. 4.4.- A estrutura ideolóxica do sistema sociocultural: maxia, relixión e os sistemas de crenzas.
5. Antropoloxía e comparación: culturas, etnias, grupos étnicos e culturais.	5.1.-Etnias, minorías étnicas e culturais. 5.2.- Multiculturalismo, integración e identidade étnica.
6. Grupos étnicos e culturais no Estado español.	6.1.- A experiencia intercultural en España: inmigrantes e refuxiados. 6.2.- Minorías e grupos marxinaados: xitanos, pobres e outros grupos de marxinaados no Estado español.
7.- O sistema de cultura da sociedade galega.	7.1.- Os elementos do sistema de cultura de Galicia. 7.2.- As unidades de organización social da sociedade galega. 7.3- Cultura e identidade do pobo galego.
8. Transformación e cambio do sistema de cultura tradicional de Galicia.	8.1.- A transformación dos elementos do sistema de cultura tradicional de Galicia 8.2. Os cambios nas unidades de organización social e no modo de vida doméstico do pobo galego.

## Planificación docente

Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais

Traballos de aula	12	20	32
Seminarios	12	22	34
Saídas de estudo/prácticas de campo	3	4	7
Sesión maxistral	20	15	35
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	40	42

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos de aula	O alumnado desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. Pode estar vinculado o seu desenvolvemento con actividades autónomas do alumnado.
Seminarios	Os seminarios versarán sobre actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permita profundizar ou complementar os contidos da materia. Sempre que se considere necesario, empregaranse como complemento das clases teóricas.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Actividades de aplicación dos coñecementos a actividades concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedimentais relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense en espazos non académicos exteriores. Prácticas de campo, visitas a eventos, centros, institucións... de interese académico profesional do alumnado.
Sesión maxistral	Por parte do profesor da materia serán presentadas en sesións maxistras as bases teóricas e as directrices de estudo do programa de Antropoloxía social e cultural, así como as directrices a seguir nos traballos de investigación en Antropoloxía sociocultural.

### Atención personalizada

	Descrición
Sesión maxistral	A atención personalizada será de dous tipos: NA AULA: no transcurso das aulas. NAS TITORÍAS: son as entrevistas que o alumno manterá co profesor para o seu asesoramento no desenvolvemento das competencias e a aprendizaxe da materia Antropoloxía sociocultural. O horario de atención será o indicado no taboeiro do despacho da profesora.
Seminarios	A atención personalizada será de dous tipos: NA AULA: no transcurso das aulas. NAS TITORÍAS: son as entrevistas que o alumno manterá co profesor para o seu asesoramento no desenvolvemento das competencias e a aprendizaxe da materia Antropoloxía sociocultural. O horario de atención será o indicado no taboeiro do despacho da profesora.
Traballos de aula	A atención personalizada será de dous tipos: NA AULA: no transcurso das aulas. NAS TITORÍAS: son as entrevistas que o alumno manterá co profesor para o seu asesoramento no desenvolvemento das competencias e a aprendizaxe da materia Antropoloxía sociocultural. O horario de atención será o indicado no taboeiro do despacho da profesora.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	Realizarase un seguimento de exercicios propostos na aula nos que se aplicarán os coñecementos teóricos e prácticos da materia.	50
Saídas de estudo/prácticas de campo	Asistencia a actividades propostas para completar os contidos da materia, entregando un breve comentario da saída ou práctica.	10
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Exame de respostas longas ou de desenvolvemento. Debe ser superado para ter aprobada a materia.	40

### Outros comentarios e segunda convocatoria

A nota final será o resultado da suma das metodoloxías descritas para a avaliación continua sempre que se aprobe o exame cunha nota mínima de 2 sobre 4. Para aprobar a materia a nota mínima é dun 5.

MODALIDADE DE AVALIACIÓN PARA ALUMNOS NON ASISTENTES: para os alumnos non asistentes, a avaliación da materia rexerese polos seguintes criterios:

- Proba tipo text e/ou de resposta corta e/ou de preguntas abertas no día e hora do examen oficial: ata 10 puntos.

SEGUNDA CONVOCATORIA: as competencias non superadas derivadas da totalidade ou de parte das probas/actividades (teóricas/prácticas) obxecto de avaliación, poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo.



As datas de exame e revisión serán as aprobadas en Xunta de Facultade e anunciadas a través da web da Facultade de CC da Educación, así o exame de primeira convocatoria será o día 27 de maio ás 10h. Segunda convocatoria o 10 de xullo ás 10.

Esta guía ten carácter orientativo polo que pode sufrir modificacións para adaptarse ao ritmo da aula.

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

KOTTAK, M., Antropología. Una exploración de la diversidad humana, con temas de cultura hispana. , 1994, Madrid. Mac Graw Gill.

BOHANNAN, P., Para raros, nosotros., 1996, Madrid. Akal.

HARRIS, M. , El desarrollo de la teoría antropológica., 1978, Madrid. Siglo XXI

SAN MARTIN, J., Antropología: ciencia humana, ciencia crítica., 1992, Barcelona. Montesinos

'''

Bibliografía Complementaria:

Berdichewsky, Bernardo (2002) Antropología Social: Introducción. Lom. Buenos Aires.

Freixa C. y Canelles, À N. (2008) "De Bandas latinas a asociaciones juveniles: la experiencia de Barcelona" en García Roca, J. y Lacomba, J. *La inmigración en la sociedad española*. Bellaterra. Barcelona.

García Roca, J. y Lacomba, J. (2008) *La inmigración en la sociedad española*. Bellaterra. Barcelona.

Gondar Portasany, M. (1993) *Crítica á razón galega. A Nosa terra*. Vigo.

Lévi-Strauss, C. (1992) *Tristes trópicos*. Paidós. Barcelona.

Lisón Tolosana, C. (1973) *Antropoloxía cultural de Galicia*. Akal. Madrid

Mariño Ferro, X. R. (2000) *Antropoloxía de Galicia*. Xerais. Vigo.

Martínez Veiga, U. (2001) *El Ejido. Discriminación, exclusión social y racismo*. Catarata. Madrid.

Méndez, L. (1998) *Os laberintos do corpo*. A Nosa Terra. Vigo.

Moreno Feliu, P. S. (1979) *Análisis del cambio en las sociedades campesinas. Un caso de estudio : Campo Lameiro*. Pontevedra. Fundación Juan March. Madrid.

Tezanos, J.F.(Ed.) (2004). *Tendencias en desigualdad y exclusión social*. Sistema. Madrid.

Velasco, À H. y Díaz de Rada, A. (1997) *La lógica de la investigación etnográfica*. Trotta. Madrid.

Walcott, H.F. (1993) "El maestro como enemigo" en *Lecturas de antropología para educadores. El ámbito de la antropología de la educación y de la etnografía escolar*. Trotta. Madrid.

Ao longo do cuadrimestre ampliaranse as referencias bibliográficas.

---

### **Recomendacións**

---

#### **Outros comentarios**

A presente guía é orientativa podendo adaptarse nos seus apartados á marcha das aulas durante o trancurso do curso.

Para poder superar a materia deberán entregarse os traballos en tempo e forma para acadar a nota de 5 puntos sobre 10. Advírtese ao alumnado que non se gardará ningunha nota para o curso seguinte.

-SEGUNDA CONVOCATORIA

Na convocatoria de xullo serán avaliadas só aquelas probas e competencias que non se superaran na convocatoria anterior.

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación: Didáctica: Deseño e programación no ámbito socioeducativo**

Materia	Educación: Didáctica: Deseño e programación no ámbito socioeducativo			
Código	O05G130V01202			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Didáctica, organización escolar e métodos de investigación			
Coordinador/a				
Profesorado				
Correo-e				
Web				
Descrición xeral	<p>De modo orientativo, os campos de traballo do Educador/a Social focalízanse nas áreas socioeducativa, sociocultural, orientación social, orientación sociolaboral, discapacidades, persoas adultas, maiores, interculturalidade, protección e promoción da muller, familia, menores, etc. A educación social ten por obxecto o desenvolvemento psicosocioeducativo dos cidadáns co fin de acadar, completar e ampliar a súa educación formal, necesidades e expectativas que presentan potenciando o desenvolvemento holístico ao longo da vida.</p> <p>Á práctica educativa do educador/a social correspóndelle organizar, analizar, diagnosticar, deseñar, elaborar, planificar, desenvolver, asesorar e avaliar proxectos educativos. Ademais, debe colaborar con outros axentes socioeducativos, culturais e laborais, cos responsables de institucións e políticos na orientación de dinámicas que proporcionen oportunidades de desenvolvemento á cidadanía, así como embarcarse en accións de mediación e resolución de conflitos.</p> <p>A materia de «Didáctica: Deseño e programas no ámbito Socioeducativo» do Grao en E. Social insírese na área de coñecemento de Didáctica e Organización Escolar e abrangue contidos de carácter teórico e práctico. A contribución teórico-práctica desta materia posibilita a adquisición de competencias transversais ou xenéricas e específicas de formación disciplinaria e profesional.</p> <p>Esta materia adecúase ao perfil disciplinario e profesional da titulación de Educación Social porque posibilita o desenvolvemento de competencias de deseño e implementación de proxectos socioeducativos, a integración de estratexias e recursos innovadores.</p>			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A13	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos

A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
A21	Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B16	Liderado
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida
B20	Orientación á calidade

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1. Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socio-educativa e incorporalos nos diferentes ámbitos da acción socioeducativa.	saber saber facer	A2
		A3
	A5	
	A20	
	A21	
	B1	
	B2	
	B4	
	B5	
	B8	
	B11	
	B13	
	B15	
	B18	
	2. Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar.	saber facer
A4		
A5		
A10		
A16		
A18		
A19		
A20		
A21		
B2		
B5		
B6		
B7		
B8		
B14		
B15		
B17		

3. Diseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento.	saber facer Saber estar / ser	A12 B2 B4 B7 B9 B11 B16
4. Diseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural.	saber facer Saber estar / ser	A13 B4 B7 B10 B16
5. Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural.	saber facer	A17 B7 B8 B9 B10 B12 B13 B14
6. Asesorar na elaboración e aplicación de planos, programas, proxectos e actividades socio-educativas.	saber facer Saber estar / ser	A20 B2 B5 B6 B7 B8 B11 B12 B13 B18 B20

## Contidos

Tema	
1. Didáctica e educación social.	1.1. Que é a educación social? 1.2. A educación social, educación non formal. 1.3. A formación permanente. 1.4. A educación en e desde a comunidade. 1.5. A educación social como profesión. 1.6. Ámbitos da educación social.
2. Ensinar e aprender en educación social.	2.1. Unha didáctica específica para a educación social. 2.2. Características da intervención en educación social. 2.3. Os procesos de ensino aprendizaxe. 2.4. O currículo. 2.5. Investigación, innovación e cambio en educación social.
3. Do proxecto da institución (PI) á intervención educativa.	3.1. O proxecto da institución, instrumento básico para a xestión socioeducativa. 3.2. Proceso para elaborar ou revisar un proxecto institucional. 3.3. Os proxectos socioeducativos: planificar a intervención a curto prazo. 3.4. A análise de necesidades, punto de partida. 3.5. Instrumentos para a análise de necesidades. 3.6. Das conclusións da análise de necesidades ao deseño dun modelo de formación. 3.7. As intencións educativas. 3.8. Metodoloxía e organización didáctica. 3.9. Os recursos. 3.10. Estratexias metodolóxicas. 3.11. A avaliación. 3.12. Do deseño á intervención activa.
4. Análise dos medios didácticos propios da educación social.	4.1. Metodoloxía específica da educación social. 4.2. As novas estratexias didácticas na educación non formal: cine-forum, libro-forum, disco-forum, talleres, etc. 4.3. Outros recursos didácticos da educación non formal. 4.4. Os medios de comunicación na educación social: cine, teatro, títeres, libro, internet, prensa, radio, etc. 4.5. Os xogos populares e tradicionais. 4.6. As ludotecas.

5. Avaliación dos procesos de intervención na educación social.

5.1. Concepto, tipos, técnicas e modelos de avaliación na educación social.  
5.2. Avaliación de todos os elementos do proxecto ou plan de intervención para mellorar os seguintes.  
5.3. Aplicación práctica, elaboración e deseño de proxectos concretos para os diferentes contextos.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	3	0	3
Presentacións/exposicións	6	6	12
Titoría en grupo	6	6	12
Proxectos	0	27	27
Resolución de problemas e/ou exercicios	16	16	32
Sesión maxistral	22	0	22
Probas de resposta curta	2	40	42

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Identificación do manexo de vocabulario e contidos básicos da materia, ideas previas e posicionamentos nos que se sitúa o alumnado.
Presentacións/exposicións	Presentación e defensa de traballos elaborados polo alumnado.
Titoría en grupo	A elaboración do proxecto estará supervisado en tutorías polo docente.
Proxectos	Os alumnos elaborarán un proxecto institucional, para iso a docente proporcionará a información necesaria (documentación, visionado de películas, exposición de experto).
Resolución de problemas e/ou exercicios	Elaboración dunha unidade didáctica e outras actividades relacionadas co estilo de aprendizaxe.
Sesión maxistral	Explicación sobre os contidos da materia dada pola profesora apoiándose no soporte impreso, audiovisual, dixital, etc. pertinente.

### Atención personalizada

	Descrición
Presentacións/exposicións	A profesora ofrecerá as indicacións e pautas oportunas para a realización do traballo planteado ao alumnado, así coma orientación e seguimento do mesmo tanto na aula coma nas titorías.
Titoría en grupo	A profesora ofrecerá as indicacións e pautas oportunas para a realización do traballo planteado ao alumnado, así coma orientación e seguimento do mesmo tanto na aula coma nas titorías.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Presentacións/exposicións	Valoración da defensa e da preparación da exposición dun traballo realizado en grupo polo alumnado. Ata 3 punto.  A nota mínima será de 1,5 puntos para considerar aprobada a realización do traballo. A nota será a mesma para tódolos membros do grupo.	30
Proxectos	Valoración das propostas de traballo plantexadas. Ata 1 puntos. O tratarse dunha proposta do traballo a realizar a nota será de aceptada (1 punto) ou non aceptada (0 puntos) que suporá a realización doutra proposta.	10
Resolución de problemas e/ou exercicios	Valoración das actividades realizadas na clase, así como o nivel de participación. Ata 1 puntos.	10
Probas de resposta curta	As preguntas serán referentes o programa da materia que a docente explicará nas sesións maxistrais. Ata 5 puntos. A nota mínima para considerar superada a proba será de 2,5 puntos.	50

### Outros comentarios e segunda convocatoria

**ALUMNADO ASITENTE (con, polo menos, unha asistencia do 80% equilibrada nos diferentes tipos de sesións):**

- A data tope para a entrega das diferentes actividades, proxecto, exposición, etc. será comunicada oportunamente polo profesor. Tamén se entregará unha copia en soporte dixital dos traballos que se presentaron o longo do curso (como copia de seguridade). Para o alumnado de avaliación continúa o desenvolvemento do traballo con todas as metodoloxías sinaladas é obrigatorio, así como acudir a clase regularmente (polo menos ao 80% das sesións). O non cumprimento destes extremos conleva non ser cualificado a través da avaliación continua.- Aqueles estudantes que non acudan a clase con regularidade, considéranse alumnos non presenciais e deberán realizar os traballos e proxecto de forma individual e non se considerará avaliación continúa.- O alumnado asistente deberá cubrir unha ficha cos datos persoais e académicos.

#### **ALUMNADO NON ASISTENTE.**

- O alumnado non asistente deberá concretar coa profesora os traballos/materiais/etc. a realizar, como máis tarde, no mes de abril e facer a súa entrega o mesmo día en que realice o exame oficial da 1ª ou 2ª convocatoria.

- As datas de realización do exame oficial serán as que figuran no calendario de exames da Facultade.

- O lugar de publicación das cualificacións e da revisión será no taboleiro de anuncios do despacho do profesor responsable. A data de revisión sinalarase no listado de cualificacións exposto.

#### **OBSERVACIÓN:**

Esta guía docente anticipa as liñas de actuación que se levarán a cabo co alumnado na materia, concibíndose con certa flexibilidade; en consecuencia, pode requirir algunha rectificación promovida polo grupo de destinatarios real ou pola relevancia de situacións sobrevenidas. Así mesmo, aportarase ao alumnado a información e pautas concretas que sexan necesarias en cada momento do proceso formativo.

As datas de exames e de revisión de exames son as que se detallan na web da Facultade de Ciencias da Educación:

<http://www.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/>

---

#### **Bibliografía. Fontes de información**

Parcerisa, A. (1999), Didáctica en la educación social. Enseñar y aprender fuera de la escuela., Editorial Garó, Barcelona  
CID, A.P. (2010), Diseño y desarrollo del currículum.Manual de programación, Editorial Andavira, Santiago de Compostela  
Bañeres, D. (et al.) (2008), El juego como estrategia didáctica., Editorial Garó, Barcelona  
Moral Santaell, C. y Pérez García, M.P. (Coords.), Didáctica. Teoría y práctica de la enseñanza., Editorial Pirámide, Madrid  
Lirio Castro, J. (2005), La metodología en educación social. Recorrido por diferentes ámbitos profesionales., Editorial Dykinson, Madrid

#### **ALGUNAS REVISTAS RECOMENDADAS:**

- Educación XXI.
- Educação e Sociedade.
- Espacio abierto.
- Revista de Educación Social.
- Â Revista Interuniversitaria de Pedagogía Social.Â

#### **ALGUNAS WEBS DE INTERÉS:**

- <http://www.eduso.net/>
- [http://es.wikipedia.org/wiki/Educaci%C3%B3n\\_social](http://es.wikipedia.org/wiki/Educaci%C3%B3n_social)
- <http://www.doslourdes.net/JUEpopularytadicional.htm>
- [http://www.galeon.com/cevico\\_navero/juegos.htm](http://www.galeon.com/cevico_navero/juegos.htm)
- <http://www.escharacter.com/Html2/educacionsocial.htm>
- <http://www.uhu.es/cine.educacion/didactica/0042tecnicasgrupos.htm>

- <http://www.septg.org/>
- <http://www.ipetg.com/>
- <http://www.bosquejoverde.com.ar/juegosdigitales/ToFM/>

Â

Â

---

## **Recomendacións**

### **Materias que continúan o temario**

Educación de persoas adultas/O05G130V01401  
Educación para o lecer e o tempo libre/O05G130V01402  
Estratexías de aprendizaxe en contextos socioeducativos/O05G130V01403  
Intervención socioeducativa para a inclusión social/O05G130V01405

### **Materias que se recomenda cursar simultaneamente**

Educación: Educación permanente/O05G130V01203  
Educación: Historia da educación social/O05G130V01204  
Educación: Pedagogía social/O05G130V01205

### **Materias que se recomenda ter cursado previamente**

Educación: Teorías e institucións educativas/O05G130V01103  
Psicoloxía: Psicoloxía do desenvolvemento/O05G130V01102  
Recursos tecnolóxicos en educación social/O05G130V01105

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación: Educación permanente**

Materia	Educación: Educación permanente			
Código	O05G130V01203			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	2c
Idioma	Castelán			
Departamento	Análise e intervención psicossocioeducativa			
Coordinador/a	Pereira Domínguez, María Carmen			
Profesorado	Pereira Domínguez, María Carmen			
Correo-e	mcdguez@uvigo.es			
Web	<a href="http://webs.uvigo.es/consumoetico">http://webs.uvigo.es/consumoetico</a>			

**Descrición xeral**

O enfoque conceptual da materia de Educación Permanente presenta os diversos factores que condicionan os procesos de ensino e aprendizaxe no mundo, concretamente en Galicia, e España no marco da Unión Europea.

A nova concepción de cidadanía precisa da Educación Permanente para o desenvolvemento da súa formación persoal e profesional que responda ás novas perspectivas sociais que demanda a sociedade do coñecemento, a democracia participativa e as características propias do mercado laboral.

A Educación Permanente potencia as capacidades da cidadanía para acceder á formación e a autoformación necesarias cara ao logro do desenvolvemento dos saberes potenciais e expectativas que lle permiten participar, vivir e convivir en liberdade, democracia, xustiza e paz.

O deseño de proxectos é unha liña eficaz de comunicación e planificación das iniciativas da Educación Permanente, acorde aos modelos de xestión das diversas institucións e organismos competentes ou implicacións nas cuestións educativas e sociais ás que se dirixen os diversos proxectos.

Este programa elaborouse coa finalidade de pór en coñecemento a planificación, o desenvolvemento, avaliación e a mellora desta materia ao alumnado matriculado nela.

Con esta materia preténdese que os estudantes que cursan estes estudos acaden unha aproximación científica e interdisciplinar, ademais de fomentar a capacidade crítica, reflexiva e participativa. Polo tanto, esta asignatura ofrece unha experiencia formativa continua que favorece a integración deste campo educativo na súa futura implicación profesional, así como unha axeitada expectativa de saída laboral.

**Obxectivos xerais**

- Coñecer os fundamentos da Educación Permanente e a súa relación coas materias afíns anteriormente citadas.
- Indagar sobre o desenvolvemento e as accións da Educación Permanente nas diversas etapas evolutivas e diferentes colectivos de persoas.
- Comprender e respectar a diversidade e multiculturalidade, un reto de solidariedade na actual sociedade globalizada.
- Analizar de modo teórico-comprensivo a realidade institucional e social do sistema educativo galego, español e europeo.
- Coñecer e desenvolver programas de acción comunitaria no marco da Educación Permanente.
- Desenvolver as diversas actividades de Educación Permanente nos diferentes contextos: persoal, social e profesional.
- Aplicar estratexias grupais na aula que potencien procesos de intervención socioeducativa.
- Fomentar a concepción de cidadanía que precisa a Educación Permanente para o desenvolvemento da súa formación persoal e profesional.
- Deseñar e pór en marcha proxectos de intervención pedagóxica sobre Educación Permanente.
- Concebir as novas tecnoloxías como finalidade formativa continua. Considerando a diversas redes sociais.

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa



A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B14	Adaptación a situacións novas

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1-Comprender a xénese dos procesos históricos de consolidación da educación permanente.	saber	A1
2-Coñecer os coñecementos teóricos da intervención socioeducativa e dos seus ámbitos de actuación na educación permanente.	saber saber facer	A2 A5
3-Coñecer as características fundamentais dos ambientes sociais, laborais e de lecer da educación permanente.	saber saber facer	A4 A5 A8
4-Organizar e xestionar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria.	saber facer	A8 A11
5- Empregar as novas tecnoloxías e entender a súa finalidade formativa.	saber saber facer	B4 B14
6-Desenvolver o dominio lingüístico que posibilite e favoreza o traballo en ambientes multiculturais e plurilingüísticos.	saber saber facer Saber estar / ser	A17 B9 B10

### Contidos

Tema	
1. A educación na sociedade actual. Análisis do proceso educativo en un mundo en cambio.	- Educación permanente e procesos educativos: a educación formal, non formal e informal. -Formación permanente a través de la lectura. -Educación Permanente: a súa dimensión social e humanística. -Educación Permanente e Educación Social.
2. Educación Permanente e a sociedade do coñecemento e globalización.	-A información como poder nos procesos de participación. -A educación permanente en Europa e no mundo: novos escenarios, necesidades e respostas. -A Educación Permanente dende un contexto globalizado.
3. Educación Permanente e educación de persoas adultas	-Educación Permanente e educación de persoas adultas: un proxecto de intervención socioeducativa. -Desenvolvemento comunitario y educación permanente. A necesidade de formar para a cidadanía. -Educación Permanente e democracia participativa.
4. Estrategias de intervención socioeducativa en educación permanente.	-Proxectos de intervención pedagóxica e desenvolvemento comunitario en Educación Permanente o longo de toda a vida.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	13	28	41
Seminarios	7	7	14
Traballos tutelados	8	30	38
Titoría en grupo	7	14	21
Sesión maxistral	10	24	34
Probas de resposta curta	2	0	2

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos de aula	O estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. O seu desenvolvemento pode estar vinculado con actividades autónomas do estudante.

Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Traballos tutelados	O alumnado, de xeito individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma de/dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumnado mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.

---

### **Atención personalizada**

Descrición

---

6. Este apartado explica más detenidamente el modo de atención al alumnado en esta Materia, es decir:

#### Metodoloxía e estratexias de aprendizaxe

##### 6.1. Metodoloxía docente

Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa Materia dende o seu inicio. Como así marca o Plan Universitario Bolonia.

Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, seminarios, xornadas, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos de grupo; lecturas de textos e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas.

Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre, metodoloxía básica para superar a materia. Comprende os seguintes procesos:

-Clases presenciais:

-Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora.

-Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos.

-Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula.

-Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula.

-Clases prácticas: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención pedagóxica. En conxunto coas tres materias do cuatrimestre. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a asignatura.

- Traxallo persoal do alumnado: distribuirase material-guía sobre:

-Liñas de traballo persoal para a boa marcha da Materia.

-Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais e en grupo que vai realizar o alumnado.

- Titorizacións en grupo: entregarase material-guía específico sobre:

-Seguimento da realización e exposicións de traballos.

-Orientación académica, profesional e persoal.

- Principios de procedemento ou de actuación docente:

-Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións, propostas e alternativas de mellora do estudo realizado.

-Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula.

-Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción.

-Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia.

-Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

##### 6.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado

(Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse).

Estes dous pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a Materia para todo o alumnado matriculado.

###### 6.2.1 -Traxallo na aula comprende:

- Consulta e manexo de fontes bibliográficas e documentais da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.

- Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a Materia.

- Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:

.Análise e comentario de textos e documentos.

.Estudo de casos; historias de vida.

.Rol playing.

.Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.

.Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc.

.Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia.

.Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

-Traxallo individual na aula: lectura e estudo de textos e materiais referentes á Materia e a súa intervención pedagóxica. Entregaranse orientacións adecuadas.

-Traxallo de grupo na aula: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica en Educación Permanente. Entregarase na aula un modelo-guía a seguir.

###### 6.2.2- Examen. Sobre os contidos básicos da Materia (textos teóricos e intervencións pedagóxicas recomendadas).

-Pautas orientativas importantes a considerar para ou alumnado a ter en conta para os traballos individual e grupal na aula:

-Nas clases presenciais comentaranse as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente (formados de 3 a 5 persoas), e cómo presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc.

-Nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

Traballos de aula 6. Este apartado explica más detenidamente el modo de atención al alumnado en esta Materia, es decir:

Metodoloxía e estratexias de aprendizaxe

### 6.1. Metodoloxía docente

Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa Materia dende o seu inicio. Como así marca o Plan Universitario Bolonia.

Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, seminarios, xornadas, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos de grupo; lecturas de textos e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas.

Para iso, requirense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre, metodoloxía básica para superar a materia. Comprende os seguintes procesos:

-Clases presenciais:

-Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora.

-Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos.

-Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula.

-Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula.

-Clases prácticas: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención pedagóxica. En conxunto coas tres materias do cuatrimestre. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a asignatura.

- Traxallo persoal do alumnado: distribuirase material-guía sobre:

-Liñas de traballo persoal para a boa marcha da Materia.

-Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais e en grupo que vai realizar o alumnado.

- Titorizacións en grupo: entregarase material-guía específico sobre:

-Seguimento da realización e exposicións de traballos.

-Orientación académica, profesional e persoal.

- Principios de procedemento ou de actuación docente:

-Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións, propostas e alternativas de mellora do estudo realizado.

-Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula.

-Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción.

-Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia.

-Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

### 6.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado

(Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse).

Estes dous pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a Materia para todo o alumnado matriculado.

#### 6.2.1 -Traxallo na aula comprende:

- Consulta e manexo de fontes bibliográficas e documentais da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.

- Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a Materia.

- Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:

.Análise e comentario de textos e documentos.

.Estudo de casos; historias de vida.

.Rol playing.

.Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.

.Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc.

.Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia.

.Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

-Traxallo individual na aula: lectura e estudo de textos e materiais referentes á Materia e a súa intervención pedagóxica. Entregaranse orientacións adecuadas.

-Traxallo de grupo na aula: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica en Educación Permanente. Entregarase na aula un modelo-guía a seguir.

#### 6.2.2- Examen. Sobre os contidos básicos da Materia (textos teóricos e intervencións pedagóxicas recomendadas).

-Pautas orientativas importantes a considerar para ou alumnado a ter en conta para os traballos individual e grupal na aula:

-Nas clases presenciais comentarase as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente (formados de 3 a 5 persoas), e cómo presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc.

-Nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

Seminarios 6. Este apartado explica más detenidamente el modo de atención al alumnado en esta Materia, es decir:

#### Metodoloxía e estratexias de aprendizaxe

##### 6.1. Metodoloxía docente

Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa Materia dende o seu inicio. Como así marca o Plan Universitario Bolonia.

Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, seminarios, xornadas, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos de grupo; lecturas de textos e documentos de interés; prácticas individuais e visitas a institucións formativas.

Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre, metodoloxía básica para superar a materia. Comprende os seguintes procesos:

-Clases presenciais:

-Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora.

-Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos.

-Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula.

-Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula.

-Clases prácticas: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención pedagóxica. En conxunto coas tres materias do cuatrimestre. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a asignatura.

- Traxallo persoal do alumnado: distribuirase material-guía sobre:

-Liñas de traballo persoal para a boa marcha da Materia.

-Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais e en grupo que vai realizar o alumnado.

- Titorizacións en grupo: entregarase material-guía específico sobre:

-Seguimento da realización e exposicións de traballos.

-Orientación académica, profesional e persoal.

- Principios de procedemento ou de actuación docente:

-Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións, propostas e alternativas de mellora do estudo realizado.

-Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula.

-Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción.

-Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia.

-Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

##### 6.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado

(Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse).

Estes dous pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a Materia para todo o alumnado matriculado.

###### 6.2.1 -Traballo na aula comprende:

- Consulta e manexo de fontes bibliográficas e documentais da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.

- Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a Materia.

- Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:

.Análise e comentario de textos e documentos.

.Estudo de casos; historias de vida.

.Rol playing.

.Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.

.Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc.

.Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia.

.Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

-Traballo individual na aula: lectura e estudo de textos e materiais referentes á Materia e a súa intervención pedagóxica. Entregaranse orientacións adecuadas.

-Traballo de grupo na aula: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica en Educación Permanente. Entregarase na aula un modelo-guía a seguir.

###### 6.2.2- Examen. Sobre os contidos básicos da Materia (textos teóricos e intervencións pedagóxicas recomendadas).

-Pautas orientativas importantes a considerar para ou alumnado a ter en conta para os traballos individual e grupal na aula:

-Nas clases presenciais comentarase as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente (formados de 3 a 5 persoas), e cómo presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc.

-Nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

Titoría en grupo

6. Este apartado explica más detenidamente el modo de atención al alumnado en esta Materia, es decir:

Metodoloxía e estratexias de aprendizaxe

### 6.1. Metodoloxía docente

Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa Materia dende o seu inicio. Como así marca o Plan Universitario Bolonia.

Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, seminarios, xornadas, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos de grupo; lecturas de textos e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas.

Para iso, requirense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre, metodoloxía básica para superar a materia. Comprende os seguintes procesos:

-Clases presenciais:

-Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora.

-Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos.

-Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula.

-Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula.

-Clases prácticas: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención pedagóxica. En conxunto coas tres materias do cuatrimestre. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a asignatura.

- Traballo personal do alumnado: distribuirase material-guía sobre:

-Liñas de traballo personal para a boa marcha da Materia.

-Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais e en grupo que vai realizar o alumnado.

- Titorizacións en grupo: entregarase material-guía específico sobre:

-Seguimento da realización e exposicións de traballos.

-Orientación académica, profesional e persoal.

- Principios de procedemento ou de actuación docente:

-Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións, propostas e alternativas de mellora do estudo realizado.

-Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula.

-Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción.

-Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia.

-Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

### 6.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado

(Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse).

Estes dous pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a Materia para todo o alumnado matriculado.

#### 6.2.1 -Traballo na aula comprende:

- Consulta e manexo de fontes bibliográficas e documentais da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.

- Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a Materia.

- Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:

.Análise e comentario de textos e documentos.

.Estudo de casos; historias de vida.

.Rol playing.

.Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.

.Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc.

.Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia.

.Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

-Traballo individual na aula: lectura e estudo de textos e materiais referentes á Materia e a súa intervención pedagóxica. Entregaranse orientacións adecuadas.

-Traballo de grupo na aula: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica en Educación Permanente. Entregarase na aula un modelo-guía a seguir.

#### 6.2.2- Examen. Sobre os contidos básicos da Materia (textos teóricos e intervencións pedagóxicas recomendadas).

-Pautas orientativas importantes a considerar para ou alumnado a ter en conta para os traballos individual e grupal na aula:

-Nas clases presenciais comentaranse as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente (formados de 3 a 5 persoas), e cómo presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc.

-Nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

Probas de resposta curta

6. Este apartado explica más detenidamente el modo de atención al alumnado en esta Materia, es decir:

Metodoloxía e estratexias de aprendizaxe

### 6.1. Metodoloxía docente

Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa Materia dende o seu inicio. Como así marca o Plan Universitario Bolonia.

Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, seminarios, xornadas, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos de grupo; lecturas de textos e documentos de interés; prácticas individuais e visitas a institucións formativas.

Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre, metodoloxía básica para superar a materia. Comprende os seguintes procesos:

-Clases presenciais:

-Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora.

-Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos.

-Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula.

-Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula.

-Clases prácticas: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención pedagóxica. En conxunto coas tres materias do cuatrimestre. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a asignatura.

- Traballo personal do alumnado: distribuirase material-guía sobre:

-Liñas de traballo personal para a boa marcha da Materia.

-Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais e en grupo que vai realizar o alumnado.

- Titorizacións en grupo: entregarase material-guía específico sobre:

-Seguimento da realización e exposicións de traballos.

-Orientación académica, profesional e persoal.

- Principios de procedemento ou de actuación docente:

-Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións, propostas e alternativas de mellora do estudo realizado.

-Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula.

-Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción.

-Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia.

-Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

### 6.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado

(Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse).

Estes dous pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a Materia para todo o alumnado matriculado.

#### 6.2.1 -Traballo na aula comprende:

- Consulta e manexo de fontes bibliográficas e documentais da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.

- Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a Materia.

- Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:

.Análise e comentario de textos e documentos.

.Estudo de casos; historias de vida.

.Rol playing.

.Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.

.Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc.

.Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia.

.Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

-Traballo individual na aula: lectura e estudo de textos e materiais referentes á Materia e a súa intervención pedagóxica. Entregaranse orientacións adecuadas.

-Traballo de grupo na aula: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica en Educación Permanente. Entregarase na aula un modelo-guía a seguir.

#### 6.2.2- Examen. Sobre os contidos básicos da Materia (textos teóricos e intervencións pedagóxicas recomendadas).

-Pautas orientativas importantes a considerar para ou alumnado a ter en conta para os traballos individual e grupal na aula:

-Nas clases presenciais comentarase as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente (formados de 3 a 5 persoas), e cómo presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc.

-Nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

<b>Avaliación</b>		
	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	O alumnado, de xeito individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma de/dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...	10
Traballos de aula	O alumnado desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. O seu desenvolvemento pode estar vinculado con actividades autónomas do alumnado.	20
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumnado mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.	20
Probas de resposta curta	Avaliación dos resultados da proba realizada.	50

## **Outros comentarios e segunda convocatoria**

7. Avaliación dos procesos e resultados de aprendizaxe. Criterios de avaliación da Materia para o alumnado matriculado.

-Prégase obrigatoria a entrega á profesora da ficha persoal, coa foto correspondente, durante a primeira quincena de clase, (notificando a metodoloxía a seguir). Isto significa o compromiso serio e formal coa Materia dende o inicio do cuadrimestre. En caso de non presentarse no prazo fixado, entenderase que o alumnado non se presenta a esa convocatoria. A modo excepcional e xustificado (con documentación acreditativa de traballo) o alumnado que non asista a Materia seguirá outra metodoloxía marcada e establecida dende o inicio do curso, os quince primeiros días, consensuado coa profesora e seguindo as titorías básicas establecidas.

-Pasos que hai que ter en conta nos traballos de grupo e individuais na aula: constitución de grupos de traballo, elección dos temas, calendario xeral de exposicións, seguimento do traballo a través de titorías mantidas entre o grupo correspondente e a profesora, tanto a exposición oral como a presentación teórica, así como aqueles elementos de valoración da exposición do traballo. De aí que o seguimento titorial é obrigatorio e beneficioso para o alumnado.

-Á hora de entregar os materiais fixados e traballados polo alumnado durante o cuadrimestre (rexistros varios, artigos, comentarios de libros, traballos de grupo, materiais informáticos, etc.) recoméndase o seguinte:

-O cumprimento dos prazos de calendario establecidos para presentar os materiais. Ditos materiais entregados serán orixinais (non fotocopias, nin baixados de internet directamente (isto é inadmisibile). Se precisa unha reflexión e traballo previo dos mesmos).

-O coidado da expresión escrita e a coherente descrición das reflexións realizadas.

-A referencia completa das fontes documentais (libros, revistas, prensa, lexislación, webs, etc.), aténdose ás normas bibliográficas internacionais APA (ver web correspondente): autor-autora, ano, título, lugar, editorial, número de edición.

-Na portada dos traballos figurarán os seguintes datos: título, nome e apelidos, universidade, facultade, titulación, campus, materia, profesora, curso, ano académico, etc.

-Nalgunha fotocopiadora próxima a esta Facultade, elixida polo grupo-clase, iran depositando os materiais-base de traballo relacionados coa Materia. Ademais dos materiais colgados na plataforma Faitic.

-O uso do correo electrónico é para solucionar cuestións puntuais e extraordinarias (fáciles de solventar nesta vía). Intentarase responder no prazo mais breve posible. Sempre que sexan correos con "Asunto encabezado" e dentro dos prazos establecidos. Non se atenderán correos en época non lectiva.

-O respecto os compañeiros, a escoita na aula, o saber comportarse. Na aula non se usa o móbil. A aula non é un espazo para comidas e bebidas. Na aula non se entra e sae por doquier,.... Son requisitos imprescindibles de educación que son parte da formación universitaria e da cidadanía. A función da docente é impartir e asesorar a materia, non estar chamando a atención constantemente por falar o comportarse inadecuadamente. Ante estas actuacións se tomarán medidas pertinentes.

### 7.1. Criterios específicos de avaliación para ALUMNADO ASISTENTE

Concedemos a este proceso avaliativo o carácter de inicial, continuo, formativo e sumativo. Para iso establecemos os catro seguintes pasos obrigatorios a cumprir:

7.1.1.- Asistencia e participación nas sesións metodolóxicas de clase, teóricas e prácticas (lectura de textos recomendados e implicación en diversas actividades programadas e desenvolvidas). Concretaranse días de presentación e análise dos materiais reflexionados (lectura, análise e comentario de textos traballados). É básica a puntualidade as sesión de clase.

- Traballos de grupo iniciados na aula. Estes temas concretaranse e consensuaranse durante as sesións de clase.

- Traballos individuais iniciados na aula. Lectura de materiais varios e a súa intervención pedagóxica. Presentarase as orientacións por escrito, expoñendo a súa reflexión e vinculación con esta Materia. Estableceranse prazos de entrega consensuados.

Advertencia: o alumnado que, por motivos xustificadas non poida asistir a algunha sesión de clase concreta, deberá suplir



dita ausencia mediante un traballo personal do realizado o día seguinte.

7.1.2.- Exame. As datas estarán expostas en zonas de información e webs sobre o calendario de exames nesta Facultade. É básica a puntualidade.

-Igualmente, se avisará oportunamente na plataforma sobre as datas de revisión das notas.

A superación da Materia implica ter alcanzado o aprobado en cada un destes dous apartados (5 puntos). Se non se consegue esta puntuación, suponse que non se lograron os obxectivos mínimos da Materia na súa totalidade.

Según o acordo adoptado en Xunta de Centro:

a)-De non ter superada a Materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo.

b)-Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non as clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación.

7.2. Criterios específicos para ALUMNADO NON ASISTENTE con xustificación debida (contrato de traballo). Cuestións importantes:

-O alumnado, que por motivos xustificadas (se encontre traballando) desde o inicio do curso, os quince primeiros días, seguirá un sistema de titorización individualizado coa profesora a partir de todo o exposto neste Programa da Materia, se concretará a principios de curso, notificándoo na ficha personal tamén, establecéndose o seu seguimento durante todo o cuatrimestre.

-Este alumnado, suplirá el apartado (7.1.1) da avaliación correspondente a Asistencia e participación elaborando un Dossier o Memoria da Materia con todo o material traballado na aula durante o cuatrimestre e seguindo as indicacións neste Programa (ver contidos e esquema explicativo da traxectoria). E tamén realizará o examen, apartado (7.1.2). Todo isto previo consenso coa profesora en sesións de titoría e durante as primeiros días do inicio da Materia. É moi importante ter en conta estas puntualizacións expostas para a superación desta Materia.

## 8. Avaliación do proceso docente

### 8.1. Valoración do alumnado

O alumnado valorará a dinámica da Materia, ben a través dun cuestionario elaborado expresamente pola profesora, e tamén a través da enquisa confeccionada por esta Universidade.

### 8.2. Valoración do profesorado e decisións de cambio

Ante as suxestións de cambio manifestadas polo alumnado nestes cuestionarios, e tamén desde a traxectoria da Materia no presente curso, a profesora prestará a debida atención, si procede, para mellorar e retroalimentar o novo enfoque desta disciplina de cara ao seguinte curso académico.

---

## **Bibliografía. Fontes de información**

---

'''

'''

---

## 8. Bibliografía e materiais

### 8.1. Bibliografía Básica (se resaltan las referencias que llevan \*)

Aguilar, M.; Fresno, J. e Ander-Egg, E. (2001). *Cómo elaborar proyectos para la Unión Europea. Claves y mecanismos. Herramientas para la elaboración y gestión*. Madrid. CCS.

\*Asociación Estatal de Educación Social (2007). *Documentos profesionalizadores*. Toledo, ASEDES.

\*Caride, J. A. (2005). *Las fronteras de la Pedagogía Social*. Barcelona. Gedisa.

\*Caride, José A. (coord.) (2009). *Los derechos humanos en la educación y la cultura*. Argentina. HomoSapiens.

\*Cobo, J. M. (2001). *Ética profesional en Ciencias Humanas y Sociales*. Madrid, Huerga-Fierro.

Cobo, J. M. (2005). *Otro mundo es posible. Propuesta de utopía para el siglo XXI*. Madrid, Biblioteca Nueva.

Comisión de las Comunidades Europeas (2001). *Hacer realidad un espacio europeo de educación permanente*.

<http://www.campusvirtual.uniovi.es/mod/resource/view.php?id=160160>

Cuadernos de Pedagogía (2003). *Educación Social. Número extraordinario*. Barcelona.

Cuenca, M. (2005). *Ocio solidario. La experiencia en grupos de jóvenes y jubilados*. Bilbao, Universidad de Deusto.

- \*Delors, J. (Direc.) (1996). La educación encierra un tesoro. Madrid. Unesco-Santillana.
- Equipo Padres y Maestros (2009). Cine y ciudadanía. Bilbao. Mensajero.
- Europa. Programa comunitario de aprendizaje permanente (2007-2013).  
<http://www.campusvirtual.uniovi.es/mod/resource/view.php?id=160183>
- Europa. Programa la juventud en acción (2007-2013).  
<http://www.campusvirtual.uniovi.es/mod/resource/view.php?id=160186>
- \*Faure, E. (1973). Aprender a ser. La educación del futuro. Madrid. Alianza.  
<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001329/132984s.pdf>
- \*Freire, P. (1970). Pedagogía del oprimido.  
<http://www.ensayistas.org/critica/liberacion/varios/freire.pdf>.
- \*Freire, P. (1997): A la sombra de este árbol. Barcelona. PPC.
- García Carrasco, J. (1997). Educación de adultos. Barcelona. Ariel.
- \*López Herrerías, J. A. (Coord.) (1996). El educador social: líneas de formación y de actuación. Madrid. Guillermo Mirecki.
- López Herrerías, J.A. (2014). Enseñar y aprender competencias. Málaga. Aljibe
- \*Meirieu, P. (2004). Referencias para un mundo sin referencias. Barcelona. Graó.
- Mínguez, C. (Coord.) (2005). La educación social: discurso, práctica y profesión. Madrid. Dykinson.
- \*Morin, E. (1999). Los siete saberes necesarios de la educación del futuro. Francia. Unesco.
- Muñoz, A. (Ed.) (1994). El educador social: profesión y formación universitaria. Madrid. Editorial Popular.
- Núñez, V. (Coord.) (2002). La educación en tiempos de incertidumbre: las apuestas de la pedagogía social. Barcelona. Gedisa.
- \*Nussbaum, M.C. (2011). Sin fines de lucro. Por qué la democracia necesita de las humanidades. Barcelona. Romanyná Valls.
- \*Ortega, J. (1999). Educación Social Especializada. Barcelona. Ariel.
- \*Ortega, J. (2002). Nuevos retos de la pedagogía social: la formación del profesorado. Salamanca. Sociedad Ibérica de Pedagogía Social.
- Pantoja, L. (Coord.) (1998). Nuevos espacios de la educación social. Bilbao. ICE-Universidad de Deusto.
- Pedagogía Social, Revista Interuniversitaria (2004). Recordando a Constancio Mínguez Álvarez. De la Pedagogía Social a la Educación Social (11).
- \*Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria. (2007). Pedagogía Social y Convergencia Europea. Monográfico.
- \*Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria. (2008). Educación Social en la escuela. Monográfico. (15)
- Pereira, C. (2007). Achegas desde o cine á educación social para a comprensión e a sensibilización cara aos esquecidos. Actas da 2ª Escola de Primavera. Educación Social e Servizos Sociais. Colexio de educadoras e educadores sociais de Galicia. Coordinación: Laura Pérez. A Coruña. CEESG, 99-120.
- Pereira, C., Solé, J. y Valero, L.F. (2010). Babel: Cine y comunicación en un mundo globalizado. Revista Polis.(26).  
<http://www.revistapolis.cl/polis%20final/26/art05.htm> (06-03-2012).
- Pereira, Mª C. y Pino, M. (2002). Un programa de intervención sobre educación familiar en el ámbito comunitario. Aspectos generales. (I). Revista de Ciencias de la Educación, 189, (pp. 21-38).
- Pereira, Mª C. y Pino, M. (2002). Un programa de intervención pedagógica sobre educación familiar en el ámbito comunitario. Estrategias para la resolución de conflictos. (y II). Revista de Ciencias de la Educación, 190, (pp. 135-156).
- Pérez Serrano, G. (2003). Pedagogía Social. Educación Social: construcción científica e intervención práctica. Madrid. Narcea.
- \*Requejo, A. (2003). Educación permanente y educación social. Barcelona. Ariel.
- \*Revista de Educación (2005). Monográfico Educación.
- \*Revista Galega de Educación (1997). Educación Social. Número extraordinario. Vigo.
- \*Revista Padres y Maestros (2003 y 2012). Educar para el compromiso social. y Educación Social. Números extraordinarios. A Coruña-Madrid.
- \*Sáez, J. (2003). La profesionalización de los educadores sociales: en busca de la competencia educativa cualificada. Madrid, Dykinson.
- \*Sáez, J. y Molina, J. G. (2006). Pedagogía Social. Pensar la Educación Social como profesión. Madrid. Alianza Editorial.
- Sanz, Fl. (2006). El aprendizaje fuera de la escuela. Tradición del pasado y desafío para el futuro. Madrid. Ediciones Académicas.
- Serrano, G. y Pérez, Mª V. (2006). Qué es la animación sociocultural. Epistemología y valores. Madrid. Narcea.
- Torío López, S. y Otros (coord.) (2013). La crisis social y el estado de bienestar. Oviedo. Universidad de Oviedo.
- Touraine, A. (2009) La mirada social. Barcelona. Paidós.
- Touriñán, J. M. y Sáez, R. (2012). Teoría de la Educación, metodología y focalizaciones. La mirada pedagógica. Coruña. Netbiblo.
- Touriñán, J. M. (2014). Dónde está la educación: actividad común interna y elementos estructurales de la intervención. Coruña. Netbiblo  
[http://www.amazon.com/D%C3%B3nde-est%C3%A1-educaci%C3%B3n-estructurales-intervenci%C3%B3n-ebook/dp/B00K1FIYMU/ref=sr\\_1\\_3?ie=UTF8&qid=1398896742&sr=8-3&keywords=touri%C3%B1an](http://www.amazon.com/D%C3%B3nde-est%C3%A1-educaci%C3%B3n-estructurales-intervenci%C3%B3n-ebook/dp/B00K1FIYMU/ref=sr_1_3?ie=UTF8&qid=1398896742&sr=8-3&keywords=touri%C3%B1an))

## 8.2. Bibliografía Complementaria

Caride, J. A. (Coord.) (2000). Educación Social y Políticas Culturales. Santiago de Compostela. Universidade de Santiago de Compostela-Tórculo.

Caride, J. A. (2007). Derechos humanos y políticas educativas. Bordón. Revista de Pedagogía, 59, (2 y 3), 313-334.

\*Cid, X. M. y Peres, A. (Editores) (2007). Educación Sociocultural e desenvolvemento comunitario. Ourense. Universidad de Vigo, Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro e Sociedade Iberoamericana de Pedagogía Social.

\*Colom, A. J. y Orte, C. (Coords.) (2001). Gerontología educativa y social. Pedagogía social y personas mayores. Palma de Mallorca. Universitat de les Illes Balears.

Comisión Independiente sobre población y Calidad de Vida (1999). Elegir el futuro. Madrid. Fundación Santa María-Iepala.

Elizalde, A. (2005). Desarrollo humano y ética de la sostenibilidad. Madrid. PPC.

\*Flecha, R. (1994). Educación de las personas adultas. Barcelona. El Roure.

Imberrnon, F. (Coord.) (1999). La educación en el siglo XXI. Barcelona. Graó.

López Herrerías, J. A. y Valero, L. F. (1995). Cómo hacer proyectos pedagógicos participativos. Manresa. Angle Editorial.

Medina, O. (1997). Modelos de educación de personas adultas. Barcelona. El Roure.

Ortega, O. (1999). Pedagogía Social Especializada. Barcelona. Ariel.

Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria. (2003). La pedagogía social a examen. Monográfico, (10). Segunda época.

Pérez, Gl. (1993). Elaboración de proyectos sociales. Madrid. Narcea.

Petrus, A. (Coord.) (1997). Pedagogía Social. Barcelona. Ariel.

Revista de Educación (2002). Educación y futuro. Número extraordinario. Madrid. MEC.

Revista Portuguesa de Pedagogía (2006). Teoría da Educaçao. I y II, 40-1 y 40-2

Sanz, Fl. (2003). Internet como fuente de información y documentación sobre la educación y formación de personas adultas. Madrid. Ministerio de Educación, Cultura e Deporte.

Sarramona, J., Vázquez, G. y Colom, A. J. (1998). Educación no formal. Barcelona. Ariel.

Teoría de la Educación. Revista Interuniversitaria. Salamanca.

Trilla, J. (1996). La educación fuera de la escuela. Barcelona. Ariel.

### 8.3. Outros recursos

(Entregarase e reflexionarse na aula sobre este material complementario).

-Revistas, (informarase e consultarase na hemeroteca desta Facultade e na rede durante as primeiras sesións de clase):

Aula Abierta / Aularia El País de las Aulas. Revista Digital / Bordón / Comunicar / Cuadernos de Pedagogía / Cultura y Educación/ Edetania. Estudios y propuestas socio-educativas / Educación XX1/Educadores/ Educación Social. Revista de Intervención Socioeducativa / Enseñanza & Teaching / Estudios de Educación /Revista de Educación Social/ Innovación Educativa / Historia de la Educación. Revista Interuniversitaria/ Padres y Maestros / Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria / Revista Complutense de Educación / Revista de Ciencias de la Educación / Revista de Educación /Revista Española de Pedagogía/ Revista de Investigación en Educación/Revista Galega do Educación/ Revista Galega do Ensino / Revista Galego-Portuguesa de Psicología y Educación/ Revista Portuguesa de Pedagogía/ Teoría de la Educación. Revista Interuniversitaria/ Teoría de la Educación. Educación y Cultura en la Sociedad de la Información. Revista electrónica/... (Consultar Bases de Datos: <http://dialnet.unirioja.es/>).

-Materiais audiovisuais (montaxes, vídeos, CD, CD rom, webs, etc.).

-Materiais didácticos escritos.

-Materiais en power-point.

-Organismos, institucións e asociacións de interese.

-Recursos humanos (persoas expertas, antigos alumnos/as).

---

## Recomendacións

### Materias que continúan o temario

Educación de persoas adultas/O05G130V01401

---

### Outros comentarios

Prerrequisitos

Competencias e contidos mínimos

- Uso e consulta dos fondos documentais que ofrece a biblioteca.

-Saber os conceptos necesarios desta materia.

- Coñecemento e manexo básico de internet e bases de datos.

Plan de traballo e actividades para a consecución dos prerrequisitos

- Participación en cursos formativos organizados pola biblioteca e outros organismos do contorno.
- Asistencia a sesións prácticas brindadas polas novas tecnoloxías (TIC).
- Coñecemento de organismos e recursos vinculados á materia.

Esta guía é unha orientación puidendo sufrir cambios ao longo do cuadrimestre.

- Recoméndase tamén a consulta de textos recomendados para a Materia na páxina web:

[webs.uvigo.es/consumoetico/carmenpereirappersonal.htm](http://webs.uvigo.es/consumoetico/carmenpereirappersonal.htm)

- Asemismo se aconsella mirar o Programa desta Materia mais explícito na plataforma Faitic.

-Data de exame Educación Permanente: 11 de maio de 2015, 10.00 h.

-Data revisión: 11 de xuño de 2015 (de 10.00 a 12.00 h. despacho). Se recomenda tamén ver Plataforma Faitic.

-Data exame convocatoria extraordinaria: 9 de xullo de 2015, 10.00 h.

-Data revisión convocatoria extraordinaria: 16 de xullo 2015 (de 10.00 a 12.00 h). Se recomenda tamén ver plataforma Faitic.

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación: Historia da educación social**

Materia	Educación: Historia da educación social			
Código	O05G130V01204			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Seoane Pérez, Emilia			
Profesorado	Seoane Pérez, Emilia			
Correo-e	emiliasp@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	A Historia da Educación Social ten por obxecto a análise histórico dos diversos ámbitos da intervención socioeducativa. Isto permite coñecer e comprender a orixe e a evolución das realidades sociais e dos fenómenos socioeducativos na súa relación co contexto no que se producen, o que lle proporcionará ao alumnado desta titulación unha conciencia crítica que os capacitará para intervir na súa estruturación. A mirada histórica proporciona a comprensión xenealóxica da realidade educativa como construción social e histórica e, polo tanto, do pasado, do presente e do futuro como construcións sociais.			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1. Coñecer os supostos teóricos, histórico-pedagóxicos, culturais, políticos e legislativos que estean na base dos procesos de intervención.	saber	A1
2. Analizar e comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional.	saber saber facer	A6
3. Coñecer os factores (sociais, políticos, económicos...) que teñen estado na base dos problemas sociais asociados cos campos da intervención socioeducativa (pobreza, marxinación, abandono, exclusión, desadaptación social...), en especial no relativo aos grupos sociais máis vulnerables: infancia-xuventude, muller, maiores, así como as clases sociais máis desfavorecidas.	saber	A1
4. Coñecer as institucións que ao longo da historia dos últimos séculos teñen desenvolvido intervencións de carácter socioeducativo.	saber	A6
5. Adquirir e desenvolver capacidades básicas para analizar, relacionar e sintetizar información procedente de distintas fontes históricas.	saber saber facer	B1
6. Saber identificar, analizar e contextualizar iniciativas e institucións de educación social contemporáneas nos diferentes escenarios (local, comunitario, estatal, europeo e internacional)	saber saber facer	A6 B19
7. Coñecer os ámbitos de intervención do educador social nas diferentes institucións da sociedade actual.	saber saber facer Saber estar / ser	B2
8. Promover o potenciar o interese do alumnado por coñecer e analizar os diferentes e cambiantes contextos socioeducativos nos que se pode actuar desde a súa profesión.	saber saber facer Saber estar / ser	A6 B1

**Contidos**

## Tema

1. Introducción á historia da educación social.	1. Precisións conceptuais e metodolóxicas. Presentación de contidos, metodoloxía, modelo avaliativo e actividades da materia.
2. O proceso de construción do concepto actual de infancia e xuventude.	2. A conquista do estatuto actual de infancia. A moderna percepción social do neno. A educación nas políticas sociais da modernidade.
3. As políticas sociais da modernidade.	3. O novo concepto de pobreza. Programas e institucións para a educación e integración social da infancia marxinaada. Da política social de Luis Vives á política social ilustrada.
4. As políticas sociais contemporáneas: do estado liberal aos novos estados do benestar.	4. A acción socioeducativa do estado liberal. Problemática e intervención socioeducativa no campo da delincuencia, o abandono e o traballo infantil e xuvenil. Da beneficencia aos mecanismos modernos de previsión e asistencia social. O movemento de protección á infancia e a creación dos tribunais específicos para menores
6. As primeiras iniciativas da animación socio-cultural e o desenvolvemento.	6. As iniciativas de finais do século XIX e comezos do XX. A acción socioeducativa da II República. As experiencias da época franquista.
7. Achegamento histórico á educación de adultos.	7. A educación de adultos no século XIX. Iniciativas e institucións de educación de adultos de carácter non formal: extensión universitaria, universidades populares, misións pedagóxicas, escolas de artes e oficios, campañas de alfabetización e de capacitación profesional...
8. Perspectivas actuais da educación social.	8. Iniciativas, prácticas e institucións no ámbito da educación social. Sectores emerxentes para a educación social.

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	6	0	6
Traballos tutelados	6	34	40
Actividades introdutorias	6	1	7
Presentacións/exposicións	15	45	60
Sesión maxistral	8	0	8
Probas de resposta curta	3	10	13
Cartafol/dossier	6	10	16

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos de aula	Lectura individual de textos escritos (e visionado de material visual e audio-visual) seleccionados pola profesora e identificación das ideas principais e secundarias do texto; posterior debate en pequeno e mediano grupo sobre o tema.
Traballos tutelados	Planificación do traballo de grupo (excepcionalmente individual), pautas básicas para o seu desenvolvemento e seguimento continuo durante a súa realización.
Actividades introdutorias	Presentación da materia, da metodoloxía de traballo e do sistema de avaliación por parte da profesora. Planificación das actividades e pautas para o seu desenvolvemento e posta en común co alumnado.
Presentacións/exposicións	Exposición dos traballos realizados en pequenos grupos, ante a profesora e o grupo de alumnado da clase.
Sesión maxistral	Exposición pola profesora dos contidos fundamentais da materia.

## Atención personalizada

	Descrición
Presentacións/exposicións	Presentacións/exposicións: indicacións da profesora para a elaboración e a exposición do traballo de grupo. Traballos de aula: orientacións da profesora para realizar as distintas tarefas propostas na aula. Traballos tutelados: indicacións da profesora para a programación do traballo individual e de grupo e o seguimento da súa elaboración. Cartafol/dossier: orientacións da profesora para a confección do dossier.
Traballos de aula	Presentacións/exposicións: indicacións da profesora para a elaboración e a exposición do traballo de grupo. Traballos de aula: orientacións da profesora para realizar as distintas tarefas propostas na aula. Traballos tutelados: indicacións da profesora para a programación do traballo individual e de grupo e o seguimento da súa elaboración. Cartafol/dossier: orientacións da profesora para a confección do dossier.

Traballos tutelados	Presentacións/exposicións: indicacións da profesora para a elaboración e a exposición do traballo de grupo. Traballos de aula: orientacións da profesora para realizar as distintas tarefas propostas na aula. Traballos tutelados: indicacións da profesora para a programación do traballo individual e de grupo e o seguimento da súa elaboración. Cartafol/dossier: orientacións da profesora para a confección do dossier.
Cartafol/dossier	Presentacións/exposicións: indicacións da profesora para a elaboración e a exposición do traballo de grupo. Traballos de aula: orientacións da profesora para realizar as distintas tarefas propostas na aula. Traballos tutelados: indicacións da profesora para a programación do traballo individual e de grupo e o seguimento da súa elaboración. Cartafol/dossier: orientacións da profesora para a confección do dossier.

<b>Avaliación</b>		
	Descrición	Cualificación
Presentacións/exposicións	Cada grupo pequeno de alumnado (3 a 5 persoas), realizará un traballo grupal de curso, en base aos contidos da materia obxecto de estudo, tutelado pola profesora e coa posterior exposición/presentación á clase por parte de cada grupo.	30
Traballos tutelados	Cada alumna/o realizará un traballo individual de curso, en base aos contidos da materia obxecto de estudo, tutelado pola profesora e coa posterior defensa e explicación ante a profesora nas sesións tutoriais.	30
Probas de resposta curta	Proba para avaliar as competencias adquiridas que inclúen preguntas directas sobre un aspecto concreto. O alumnado debe responder de maneira directa e breve en función dos coñecementos que teñan sobre a materia.	30
Cartafol/dossier	Cada alumna/o elaborará un documento que recompila información sobre as experiencias, o temario da materia, proxectos, tarefas e traballos realizados durante o proceso de formación.	10

### **Outros comentarios e segunda convocatoria**

1. As cualificacións indicadas en termos porcentuais no cadro *supra* son as máximas que se poden alcanzar en cada un dos apartados.
2. O sistema de avaliación referenciado *supra*, está dirixido ao alumnado de carácter presencial. É requisito imprescindible para ser considerado alumno presencial, a asistencia e participación mínima nun 80% das clases do grupo-clase e a asistencia nun 80% ás clases de grupo mediano (GM).
3. Para superar a materia, o alumnado presencial deberá superar todas as probas referidas, obtendo unha cualificación mínima do 50% en cada un dos aspectos avaliábeis.
4. Considerarase alumnado non presencial aquel que non cumpra o 80% da asistencia especificada no punto nº 2 ou aquel que opte por esta modalidade, a condición de que llo comunique á profesora na primeira quincena de impartición da materia.
5. O sistema de avaliación para o alumnado non presencial consistirá nunha proba escrita de resposta curta (cunha valoración máxima do 80%) e nun traballo individual tutelado (cunha valoración máxima do 20%) pola profesora e definido en base aos contidos e obxectivos da materia.
6. Para superar a materia, o alumnado non presencial deberá superar as dúas probas referidas, obtendo unha cualificación mínima do 50% en cada unha delas.
7. EXAMES: DATA EXAME 18 MAIO 2015 E DATA REVISIÓN 9 DE XUÑO 2015// DATA EXAME CONVOCATORIA XULLO: 1 XULLO 2015 E DATA REVISIÓN 16 XULLO 2015

- Segunda convocatoria (xullo): Mantéñense as competencias/probas superadas e só examínanse as non superadas

### **Bibliografía. Fontes de información**

#### **Bibliografía e outros materiais.**

##### **Básica:**

BORRÁS LLOP, J. M<sup>a</sup> (dir) (1996) **Historia de la infancia en la España contemporánea. 1834-1936**. Ministerio de Trabajo y Asuntos sociales/Fundación Germán Sánchez Ruipérez, Madrid.

FLECHA, R.; LÓPEZ, F. e SACO, R. (1988): **Dos siglos de educación de adultos**. El Roure, Barcelona

GARCÍA CARRASCO, J. (coord.) (1997): **Educación de adultos**. Ariel, Barcelona

MINGUEZ ÁLVAREZ, C.. (coord.) (2005): **La Educación Social: discurso, práctica y profesión**. Dykinson, Madrid.

- ORTEGA ESTEBAN, J. (coord.) (1999): **Educación Social Especializada**. Ariel, Barcelona
- PETRUS, A; ROMÁNS, M.; TRILLA, J., (2004): **De profesión educador (a) social**. Paidós Ibérica, Barcelona.
- SANTOLARIA, F. (1997) **Marginación y educación. Historia de la educación social en la España moderna y contemporánea**.Ariel, Madrid.
- SANZ FERNÁNDEZ, F. (Direc.) (1995): **La formación en educación de personas adultas**. 3 tomos. MEC- UNED, Madrid.
- TIANA, A. y SANZ, F. (2003) **Génesis y situación de la educación social en Europa**. UNED, Madrid.
- TRILLA, J. (coord.) (1997): **Animación sociocultural. Teorías, programas y ámbitos** Ariel, Barcelona.

#### **Complementaria:**

- DELORS, J. (Pres.) (1996): **La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión Internacional sobre la educación para el siglo XXI**. UNESCO- Santillana, Madrid.
- FLECHA GARCÍA, R. (1990): **Educación de las personas adultas. Propuestas para los noventa**. El Roure, Barcelona.
- GARCÍA MOLINA, J. e MARÍ Y TARTE, R. (Coord.) (2002): **Pedagogía social y mediación educativa**. Edit. Asociación Profesional de Educadores Sociales de Castilla-La Mancha, Toledo.
- LÓPEZ-BARAJAS ZAYAS, E., SARRATE CAPDEVILA, M<sup>a</sup> L. (coords) (2002): **La educación de personas adultas, un reto de nuestro tiempo**. Dykinson, Madrid
- PÉREZ SERRANO, G. (1999): **Elaboración de proyectos sociales. Casos prácticos** Narcea, Madrid.
- SANZ FERNÁNDEZ, F. (2002): **La educación de personas adultas entre dos siglos: historia pasada y desafíos de futuro**. UNED, Madrid.

#### **Otra bibliografía e recursos:**

##### **Bibliografía:**

- AA. VV. (1991): **El jubilado ante su futuro. Plan de preparación a la jubilación**. Narcea- Instituto Nacional de Servicios Sociales- Endesa, Madrid.
- BERJANO PEIRATS, E. e LLOPIS GOIG, D. (1996): **Jubilación: Expectativas y Tiempo de Ocio**. Edit. Fundación Caja de Madrid, Madrid.
- CASTRO, A. De (1987): **Aulas de cultura en el medio rural**. Ed. Popular, Madrid.
- \_ (1990): **La Tercera Edad, tiempo de ocio y cultura**. Narcea, Madrid.
- CID FERNÁNDEZ, X. M.; DAPÍA CONDE, M. D.; FERNÁNDEZ GONZÁLEZ, M. R. e SEOANE PÉREZ, E. (1998): **“El educador social en los programas de Educación Familiar a propósito de la Ley gallega de Familia, de la Infancia y de la Adolescencia”**. Comunicación ás “Jornadas sobre formación y profesionalización de los Educadores Sociales”, Universidad de Murcia, Facultad de Educación, Murcia.
- FAURE, E. (1975): **Aprender a ser**. Alianza- UNESCO.
- FEDERIGNI, P. e outras (1992): **La Organización local de la Educación de Adultos**. Ed. Popular- OEI- Quinto Centenario, Madrid.
- FERMOSO, P. (1994): **Pedagogía Social**. Herder, Barcelona.
- FREIRE, P. (1983): **La educación como práctica de la libertad**. Siglo XXI, Madrid.
- \_ (1992): **Pedagogía del oprimido**. Siglo XXI, Madrid.
- GARCÍA MINGUEZ, J. e SÁNCHEZ GARCÍA, A. (1998): **Un modelo de educación en los mayores: La interactividad**. Dykinson, Madrid.
- GARCÍA MINGUEZ, J. (Coord.) (1998): **I Jornadas sobre Personas Mayores y Educadores Sociales**. Grupo Editorial Universitario, Granada.
- HAUTECOEUR, J. P. (Direct.) (1992): **Alpha 92. Estrategias de alfabetización**. MEC, Madrid.
- LOWE, J. (1978): **Educación de adultos. Perspectivas mundiales**. Ed. Sígueme, Salamanca.



- MARTÍN GARCÍA, A. V. (1994): **Educación y envejecimiento**. PPU, Barcelona.
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA (1990). **Reforma de las enseñanzas universitarias: Educación Social**. MEC, Madrid.
- MORAGAS, R. (1989): **La jubilación. Un enfoque positivo**. Grijalbo, Barcelona.
- \_ (1991): **Gerontología Social. Envejecimiento y calidad de vida**. Herder, Barcelona.
- MORATINOS IGLESIAS, J. F. (1985): **La Escuela de Padres. Educación familiar**. Narcea, Madrid.
- PÉREZ SERRANO, G. e MARTÍN GONZÁLEZ, M<sup>a</sup> T. : **La Animación Socio cultural**. 2<sup>Â</sup> tomos. UNED, Madrid.
- PÉREZ Â SERRANO, G. (Coord.) (1998): **Contexto cultural y socioeducativo de la Educación Social**. Universidad de Sevilla, Sevilla.
- PÉREZ Â SERRANO, G. (Coord.) (2000): **Modelos de Investigación Cualitativa**. Narcea, Madrid.
- PETRUS, A. (Coord.) (1997): **Pedagogía Social**. Ariel, Barcelona.
- SAEZ, N. e VEGA, J. L. (1989): **Acción socioeducativa en la tercera edad**. CEAC, Barcelona.
- SÁNCHEZ TORRADO, S. (1991): **Educación de adultos y calidad de vida**. El Roure, Barcelona.
- SARRAMONA, J.; VÁZQUEZ, G. e COLOM, A. (1998): **Educación no formal**. Ariel, Barcelona.
- SEOANE PÉREZ, E.; CIDÂ FDEZ, X. M.; FDEZ GLEZ, M. R. e DAPÍA CONDE, M. D.(1997): **"Educación de adultos y Educación Social: De la formación universitaria al ejercicio profesional"**. Comunicaciónó I Congreso "Educación y Desarrollo: Nuevas Tendencias", Santa Cruz de Tenerife.
- SEOANE PÉREZ, E. (Direct.) (2010): **Educando en dereitos desde a cidade. Os dereitos das nenas e dos nenos**. Edit. Concello de Ferrol, Concellería de Educación, Ferrol.
- TRILLA, J. (1993): **La educación fuera de la escuela. Ámbitos no formales y educación social**. Ariel S. A., Barcelona.
- VILADOT, G. (1988): **La educación de adultos: reflexiones para una práctica**. Laia, Barcelona.

#### **Revistas.**

- Cuadernos de Pedagogía.
- Revista Galega de Educación.
- Revista Galega do Ensino.
- Revista de Pedagogía Social.
- Teoría de la educación. Revista Interuniversitaria.

#### **Outros recursos.**

**<http://www.eduso.net> Servizo dos colectivos de educación social, xestionado pola Asociación Estatal de Educación Social (ASEDES)**

**<http://www.faea.es>FAEA. Federación de Asociacions de Educación de persoas Adultas**

**<http://www.feup.org>FEUP Federación Española de Universidades Populares**

<http://www.edu.xunta.es/eduga/EDUGA>

<http://www.oei.es/index.php>Organización de Estados Iberoamericanos

[http://www.bcn.es/edcities/aice/estatiques/espanyol/sec\\_charter.html](http://www.bcn.es/edcities/aice/estatiques/espanyol/sec_charter.html)Ciudades Educadoras

<http://www.uned.es/pedagogiasocial.revistainteruniversitaria/>Revista Interuniversitaria de Pedagogía Social

---

#### **Recomendacións**

##### **Materias que continúan o temario**

- Educación de persoas adultas/O05G130V01401
- Educación social no sistema educativo/O05G130V01304

Xénero e educación social/O05G130V01305

Intervención socioeducativa para a inclusión social/O05G130V01405

Iniciación na práctica profesional/O05G130V01601

Intervención socioeducativa na infancia e adolescencia en situación de risco social/O05G130V01501

Programas de animación sociocultural/O05G130V01503

---

#### **Materias que se recomenda cursar simultaneamente**

---

Educación: Educación permanente/O05G130V01203

Educación: Pedagogía social/O05G130V01205

---

#### **Materias que se recomenda ter cursado previamente**

---

Educación: Teorías e institucións educativas/O05G130V01103

---

#### **Outros comentarios**

---

Esta guía docente recolle as liñas de actuación a desenvolver co alumnado da materia, entendida con certa flexibilidade, podendo estar suxeita a algunha modificación e reaxuste puntual.

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación: Pedagogía social**

Materia	Educación: Pedagogía social			
Código	O05G130V01205			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Nogueiras Mascareñas, Luís Miguel			
Profesorado	Nogueiras Mascareñas, Luís Miguel			
Correo-e	miguel.mascarenhas@edu.xunta.es			

**Web**

Descrición xeral	<p>Consideramos esta materia como imprescindible no plan de estudos do Grao de Educación Social. A Pedagogía Social no marco do plan de estudos desta titulación achega aos estudantes ao coñecemento da realidade educativa e dos procesos de intervención socioeducativa. Neste sentido, proporciona elementos para comprender a interrelación entre os diferentes campos de intervención na realidade social e as implicacións educativas da problemática social. A materia "Educación. Pedagogía Social" figura como materia troncal no novo Plan de estudos da titulación de Grao en Educación Social da Universidade de Vigo. A incorporación da perspectiva pedagóxica á acción social e a acción-intervención socioeducativa dos educadores sociais comeza a xeneralizarse xa a partires da última década do século pasado como consecuencia da extensión cualitativa dos fenómenos educativos. Neste sentido, a educación deixa de ser competencia exclusiva do sistema escolar formal para situarse na perspectiva da sociedade educadora (Husèn, 1982), donde acadan gran relevancia e notoriedade outros sistemas educativos (non formal e informal) que irrumpen con gran forza no sistema educativo formal, o reforzan e complementan (Coombs e Ahmed, 1974).</p> <p>O seu obxectivo é a promoción do desenvolvemento humano e da calidade de vida dos nenos e nenas, xoves e doutros colectivos en situación de risco ou problemática social; posibilitando a súa integración (ou reinserción) plena na sociedade. Así pois, a materia "Educación. Pedagogía Social" adecúase por completo ao perfil profesional e académico da titulación; pretendendo non só introducir os conceptos básicos da asignatura senón achegar ao alumnado aos principais ámbitos de intervención socioeducativa.</p>
------------------	--

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, lexislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa.	Saber estar / ser	A1
Relacionar os coñecementos pedagóxico-sociais procedentes de diversas fontes, entre si, e coa práctica socioeducativa.	saber	A4
Coñecer, de forma introdutoria, os distintos ámbitos de intervención pedagóxico-social, así como as distintas institucións implicadas nela.	saber	A6
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...).	saber facer	A8
Desenvolver novas actitudes e valores encamiñados a unha intervención pedagóxico-social comprometida cos grupos sociais en situación de marxinación e coa realidade sociocultural galega.	saber facer	A10
Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía.	saber facer	A18
Ter capacidade para relacionar a formación coa profesionalización.	saber facer	A20
Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social.	Saber estar / ser	A22
Capacidade de análise e síntese.	saber	B1
Planificación e organización.	saber facer	B2
Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, ás linguas cooficiais na comunidade galega.	saber facer	B3
Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional.	Saber estar / ser	B19

## Contidos

Tema	
Tema 1. Educación Social e Pedagogía Social. Conceptos básicos.	1.1. Educación: concepto e tipos. 1.2. Socialización. 1.3. Pedagogía social. 1.4. Educación social.
Tema 2. A Pedagogía Social como referente científico da Educación Social.	2.1. Construcción histórica 2.2. Construcción científica
Tema 3. A contribución de autores e correntes contemporáneas á configuración da realidade educativo-social.	3.1. Paradigma tecnolóxico. 3.2. Paradigma hermenéutico. 3.3. Paradigma crítico.
Tema 4. Ámbitos de intervención socioeducativa.	4.1. Ámbitos específicos. 4.2. Ámbitos non específicos.
Tema 5. Políticas culturais e sociais das administracións públicas.	5.1. Administración estatal. 5.2. Administración autonómica. 5.3. Administración provincial. 5.4. Administración local. 5.5. Cidade educadora.
Tema 6. Formación e profesionalización do educador/a social.	6.1. Características da formación do/a educador/a social. 6.2. Funcións e capacidades do/a educador/a social. 6.3. Problemas da profesión de educador/a social.
Tema 7. Experiencias socioeducativas nos diferentes ámbitos de actuación da Pedagogía Social.	7.1. Educación especializada: centros de menores, cárceres, centros de desintoxicación,... 7.2. Educación de adultos: concellos, asociacións, escolas... 7.3. Animación sociocultural: concellos, asociacións, escolas de tempo libre,... 7.4. Educación e animación sociolaboral
Tema 8. Realidade e perspectivas da investigación en Pedagogía Social.	8.1. A Sociedade Iberoamericana de Pedagogía Social (SIPS): congresos, seminarios, publicacións.

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	0	2
Traballos de aula	6	6	12
Traballos tutelados	0	25	25
Saídas de estudo/prácticas de campo	6	8	14
Presentacións/exposicións	3	6	9

Obradoiros	9	14	23
Titoría en grupo	8	12	20
Sesión maxistral	11	17	28
Probas de tipo test	2	15	17

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado (detección de coñecementos previos, motivacións...), así como a presentar a materia.
Traballos de aula	Exercicios ou proxectos que os/as estudantes desenvolven na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. O seu desenvolvemento pode estar vinculado con actividades autónomas do estudante.
Traballos tutelados	Os/as estudantes, en grupo, elaboran un documento e/ou investigación sobre a temática da materia. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma de/dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción, etc.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedimentais relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense en espazos non académicos exteriores. Entre elas pódense citar prácticas de campo, visitas a eventos, centros de investigación, empresas, institucións, etc., de interese académico-profesional para o/a alumno/a.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dos resultados do traballo tutelado. Levarase a cabo en grupo.
Obradoiros	Actividades enfocadas á adquisición de coñecementos e habilidades manipulativas e instrumentais sobre unha temática concreta, con asistencia específica por parte da profesora ás actividades individuais e/ou de grupo que desenvolven os estudantes.
Titoría en grupo	Entrevistas que o/a alumno/a mantén co profesor da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor/a dos contidos sobre a materia obxecto de estudo.

### Atención personalizada

	Descrición
Sesión maxistral	- As sesións maxistras, a realización dos traballos de aula e a realización dos obradoiros, reforzaranse cunha atención personalizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula, durante a presentación do tema, traballo a desenvolver, ou a realización dos obradoiros, como no despacho do profesor, no horario de titorías, de xeito individualizado. - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de titorías grupais na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías.
Traballos tutelados	- As sesións maxistras, a realización dos traballos de aula e a realización dos obradoiros, reforzaranse cunha atención personalizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula, durante a presentación do tema, traballo a desenvolver, ou a realización dos obradoiros, como no despacho do profesor, no horario de titorías, de xeito individualizado. - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de titorías grupais na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías.
Traballos de aula	- As sesións maxistras, a realización dos traballos de aula e a realización dos obradoiros, reforzaranse cunha atención personalizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula, durante a presentación do tema, traballo a desenvolver, ou a realización dos obradoiros, como no despacho do profesor, no horario de titorías, de xeito individualizado. - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de titorías grupais na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías.
Presentacións/exposicións	- As sesións maxistras, a realización dos traballos de aula e a realización dos obradoiros, reforzaranse cunha atención personalizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula, durante a presentación do tema, traballo a desenvolver, ou a realización dos obradoiros, como no despacho do profesor, no horario de titorías, de xeito individualizado. - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de titorías grupais na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías.

Obradoiros	- As sesións maxistras, a realización dos traballos de aula e a realización dos obradoiros, reforzaranse cunha atención personalizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula, durante a presentación do tema, traballo a desenvolver, ou a realización dos obradoiros, como no despacho do profesor, no horario de titorías, de xeito individualizado. - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de titorías grupais na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías.
Probas de tipo test	- As sesións maxistras, a realización dos traballos de aula e a realización dos obradoiros, reforzaranse cunha atención personalizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula, durante a presentación do tema, traballo a desenvolver, ou a realización dos obradoiros, como no despacho do profesor, no horario de titorías, de xeito individualizado. - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de titorías grupais na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Os/as estudantes presentan o resultado obtido na elaboración dun documento sobre a temática da materia e/ou investigación. Levarase a cabo en grupo, de forma escrita. Ademais, tamén se valorará a exposición que se faga do traballo na aula.	20
Traballos de aula	As experiencias, proxectos, tarefas e traballos realizados durante o proceso de formación na aula.	10
Obradoiros	Elaboración dun documento (memoria) por parte do/a alumno/a no que se reflicten as características do traballo levado a cabo. Os/as alumnos/as deben describir as tarefas e procedementos desenvolvidos, mostrar os resultados obtidos ou observacións realizadas, así como a súa valoración persoal. Valorarase conxuntamente coa súa participación nos mesmos e nas saídas de campo.	20
Probas de tipo test	Realizarase unha proba para a avaliación das competencias adquiridas que inclúe preguntas pechadas con tres alternativas de resposta. Os/as alumnos/as seleccionarán unha resposta entre as posibilidades. As respostas erradas puntuarán negativamente (2 mal restarán 1 ben).	50

#### Outros comentarios e segunda convocatoria

Para superar a materia é necesario ter superado o exame de final do cuadrimestre.

De non ter superado a materia as competencias non adquiridas serán avaliadas de novo na convocatoria de xullo.

**Alumnado non presencial:** deberá falar co profesor ao principio do curso, para acordar un plan de traballo específico. Segundo a normativa vixente, e con independencia da súa asistencia ou non ás clases, o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación.

**Segunda convocatoria:** o alumnado que aprobe algunhas das partes ou probas da materia, conservaráselle a cualificación ata a segunda convocatoria (xullo). As probas non aprobadas serán avaliadas na mesma convocatoria.

#### Calendario de exames:

**Primeira convocatoria:** 14 de maio de 2015 ás 16.00 horas. Revisión: 9 de xuño.

**Convocatoria de xullo:** 8 de xullo de 2015 ás 16.00 horas. Revisión do exame: 16 de xullo de 2015.

#### Horario de titorías:

Primeiro cuadrimestre: mércores, 15.30 a 19.30 horas.

Segunda cuadrimestre; mércores, 15.30 a 19.30 horas.

#### Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía: [\[Lista de referencias\]](#)

#### Básica.

PETRUS, A. (1997). *Pedagogía Social*. Barcelona: Ariel.

RIERA, J. (1998). *Concepto, formación y profesionalización de: el educador social, el trabajador social y el pedagogo social*. Valencia: Nau Llibres.

ROMANS, M; PETRUS, A. e TRILLA, J. (2000). *De profesión: educador/a social*. Barcelona: Paidós.

### **Complementaria.**

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1990). *La ciudad educadora*. I Congrés Internacional de Ciutats educadores.

ETXEBERRIA, F. (coord.) (1989). *Pedagogía social y educación no escolar*. Universidad del País Vasco.

LOPEZ HERRERIAS, J. A. (1999). *Tratado de Pedagogía Social y Cultural*. Tarragona: Cooperativa Sant Jordi.

PEREZ SERRANO, G. (1990). *Investigación e acción: aplicaciones al campo social y educativo*. Madrid: Dykinson.

### **Outra bibliografía e recursos.**

#### Bibliografía.

ALFIERI, F. La ciudad pensante. *Cuadernos de Pedagogía*, 84.

ALONSO, A. *La familia como agente reproductor de su status social*. Materiais Pedagóxicos. Universidade de Santiago.

ARMENGOL, C. (1993). *L'educador social y la seva formation*. Barcelona: Claret.

CACHO, X. (1998). *L'educadora y l'educador social á Catalunya*. Barcelona: Associació Professional d'educadors socials de Catalunya.

BASSAND, M. (1992). *Cultura y regiones en Europa*. Barcelona: Oikos Tau / Diputación de Barcelona.

BOUZADA, X. (1988). *Escola, cultura e vida comunitaria nun concello galego: Moaña*. Publicacións do Concello.

BUENO ABAD, J.R. (1991). *Hacia un modelo de Servicios Sociales de Acción Comunitaria*. Madrid: Popular.

CARIDE, J.A. (1995). Retos educativos na fronteira do ano 2000. En VIEITES (Coord.). *Formación, transición e emprego*. Vigo: Xerais

CARIDE, J. A. (coord.). (2000). *Educación Social y Políticas Culturales*. Santiago: Universidad.

CARIDE, J.A. (2005). *Las fronteras de la pedagogía social, perspectivas científica e histórica*. Barcelona: Gerisa.

CASTELLS, M. e outros (1994). *Nuevas perspectivas críticas en Educación*. Barcelona: Paidós.

CASTILLEJO, J.L. (1985). *Condicionamientos sociopolíticos de la educación*. Barcelona: CEAC.

CID, X. M. e PERES, A. (Eds.) (2007). *Educación social, animación sociocultural y desarrollo comunitario*. Ourense: Universidade de Vigo - Facultade de Ciencias da Educación; Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro; Sociedad Iberoamericana de Pedagogía Social.

COLOM, A. J. (Coord.). (1987). *Modelos de intervención socioeducativa*. Madrid: Narcea.

COSTA, A. (1994). *Informe da situación e estado do sistema educativo en Galicia*. Xunta de Galicia.

ESCOLA UNIVERSITARIA DE MAGISTERIO DE PALENCIA (1992). *La educación social. Un reto para hoy*. Palencia: Caja España.

ESCOTET, M. A. e ALBORNOZ, O. (Eds.) (1989). *Educación y desarrollo desde la perspectiva sociológica*. Barcelona: NIP.

ESTEVE, J. M. (Ed.) (1989). *Objetivos y contenidos de la educación para los años noventa*. Universidad de Málaga.

FERMOSO, P. (1994). *Pedagogía Social*. Barcelona: Herder.

FILOMENO/RIBALTA. Servicios Pedagógicos Municipales. *Cuadernos de Pedagogía*, 176.

FEAPES (1998). *I Congreso Estatal del Educador Social*. Barcelona: Biblaria.

FRANCH, J. e MARTINELL, A. (1994). *Animar un proyecto de educación social*. Barcelona: Paidós.

FREIRE, P. (1979). *Educación y acción cultural*. Madrid: Zero/Zyx.

- FREIRE, P. (1990). *La naturaleza política de la educación*. Madrid: Paidós/ MEC .
- GARCÍA MOLINA, J. (Coord.) (2003). *De nuevo, la educación social*. Madrid: Dykinson.
- GARCÍA MOLINA, J. (Coord.) (2005). *Lógicas de la exclusión social y educativa en la sociedad contemporánea*. Valencia: Ediciones del CREC/Instituto Paulo Freire.
- GIL VILLA, F. (1994). *Teoría sociológica de la educación*. Salamanca: Amarú.
- GIROUX, H. (1993). *La escuela y la lucha por la ciudadanía. Pedagogía crítica de la época moderna*. México: Siglo XXI.
- IFAPLAN (1987). *Nuevos temas y lugares educativos*. Madrid: Popular.
- LOPEZ AROSTEGI, R. (dir.) (1995). *El perfil profesional del educador y la educadora social en Euskadi*. Vitoria: Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco.
- LOPEZ HERRERIAS, J. A. e VALERO, F. (1995). *Como hacer proyectos pedagógicos participativos*. Manresa: Angle.
- LOPEZ HERRERIAS, J.A.(1998). *Como librarse de la tele y sus semejantes*. Madrid: CCS.
- LOPEZ HERRERIAS, J. A. (Coord.) (1996). *El educador social: líneas de formación y de actuación*. Madrid: Guillermo Mirecki.
- LUHMANN, N. (1996). *Teoría de la sociedad y pedagogía*. Barcelona: Paidós.
- MACEDA, P. (1994). *La educación ante los grandes cambios culturales*. Madrid: Euroliceo.
- MARCH, M. y ORTE, C. (1993). La conceptualización política de la evaluación de los servicios sociales. *Pedagogía Social*. (Murcia) 8, 49-59.
- MARCHIONI, M. (1987). *Planificación social y organización de la comunidad*. Madrid: Popular.
- MARTIN MORENO, Q. (1994). *Establecimientos escolares en transformación*. Madrid: Cincel.
- MEC (1990). *Reforma de las enseñanzas universitarias: Educación Social*.
- MINISTERIO DE ASUNTOS SOCIALES (1991). I Congreso Internacional Infancia y Sociedad. 3 Vol. Madrid: MAS.
- MORAL VICO, A. del (1991). El desarrollo comunitario en la obra de los teóricos más representativos. *Teoría de la educación*, 3, 149-161.
- MUÑOZ SEDANO, A. (Ed.) (1994). *El educador social: profesión y formación universitaria*. Madrid: Popular.
- NOGUEIRAS, M. (1996). *Teoría y práctica del desarrollo comunitario*. Madrid: Narcea.
- NÚÑEZ, V. (coord.) (1992): *La educación en tiempos de incertidumbre: Las apuestas de Pedagogía Social*. Barcelona: Gedisa.
- OREFICE, P. (1989). *Educación y territorio*. Inédito. Material multicopiado dos Cursos de Verán 1989 da Universidade de Santiago.
- ORTE, C. y MARCH, M. (2001). *Pedagogía de la inadaptación social*. Valencia. Nau Llibres, 2ª ed.
- ORTEGA, J. (1999). *Pedagogía Social Especializada*. Barcelona: Ariel.
- ORTEGA, J. (Coord.) (2002). *Nuevos Retos de la Pedagogía Social. La formación del profesorado*. Salamanca: SIPS.
- Panel (1993). *Monográfico: Congreso Regional sobre Educación Social (num. 13-14 da revista da Escola Universitaria de Magisterio de Burgos)*.
- PANTOJA, L. (Coord.) (1998). *Nuevos espacios de la educación social*. Bilbao: ICE.
- PÉREZ ENRÍQUEZ, M. E. (2007). La intervención socio-educativa con las personas mayores, un factor de desarrollo comunitario en el medio rural. En, CID, X. M. e PERES, A. (Eds.). *Educación social, animación sociocultural y desarrollo comunitario*. Vol. II. Ourense: Universidade de Vigo - Facultade de Ciencias da Educación; Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro; Sociedad Iberoamericana de Pedagogía Social, pp. 1099 - 1106.
- PÉREZ ENRÍQUEZ, M. E. e BARROS PÉREZ, E. (2008). Nadal interxeracional: unha experiencia de dinamización socioeducativa e cultural cos nenos/as e as persoas maiores dun concello do rural galego. En, AAVV. *Programas e experiencias interxeracionais. Libro de actas da IV Xornada sobre Xerontoloxía e Educación Social*. Santiago de Compostela: Colexio de Educadoras e Educadores Sociais de Galicia, pp. 57 - 62.



- PÉREZ SERRANO, G. (2003). *Pedagogía Social – Educación Social. Construcción científica e intervención práctica*. Madrid: Narcea.
- PERLA, T. (1984). Sociología ¿Para que? En LERENA (Ed.). *Materiales de sociología de la Educación y de la Cultura*. Madrid: Zero.
- PETRUS, A. (2004). Educación social y educación escolar. *Pedagogía Social Revista Interuniversitaria*, 11, 87-110.
- QUINTANA, J. M. (1984). *Pedagogía Social*. Madrid: Dykinson.
- QUINTANA, J. M. (1980). *Sociología de la Educación*. Barcelona: Ed. Hispano Europea.
- RADL, R. (1984). Conceptos, teoría y desarrollo de la pedagogía social, *Bordón*, XXXVI, 251, 17-43.
- REQUEJO, A. (1989). Educación e territorio. En VARIOS (1989). *Educación e sociedade en Ourense*. A Coruña: Edicións do Castro.
- REQUEJO, A. (1993). *Formación y mercado de trabajo en Galicia*. En VARIOS (1993). *Educación para la innovación y la competitividad*. Xunta de Galicia.
- RODRIGUEZ ABELLA, X. M. e OJEA, R. (1991). Entrevista. Fiorenzo Alfieri: preparar para a vida dende a vida, *Revista Galega de Educación*, 12, 79-84.
- ROCHA, F. (1988). *Correntes Pedagógicas contemporáneas*. Aveiro: Editora Estante.
- SÁEZ, J. (1988). El debate teoría-praxis en las ciencias de la educación y su repercusión en Pedagogía social, *Revista de Pedagogía Social*, 3, 9-47.
- SÁEZ, J. (1989). *La construcción de la educación. (Entre la tecnología y la crítica)*. Murcia: ICE.
- SÁEZ, J. (1997). *Transformando los contextos sociales. La educación a favor de la democracia*. Murcia: DM.
- SÁEZ, J. (2003). *La profesionalización de los educadores sociales. En busca de la competencia educativa cualificadora*. Madrid: Dykinson.
- SÁEZ, J. (2005). La profesionalización de los educadores sociales. Construcción de un modelo teórico para su estudio. *Revista de Educación*, 336, 129-139.
- SALVA MUT, F. *Municipis i educació a les Balears Palma*. Universitat de les illes Balears.
- SARRAMONA, J. (1985). *¿Qué es la pedagogía?* Barcelona: CEAC
- TONUCCI, F. O papel da escola nun proxecto educativo integrado, *Revista Galega de Educación*.
- VARA, A. (1985). *Sociedad y educación. Textos sobre la realidad educativa*. Santiago: Tórculo.
- VARIOS (1994). *Educación intercultural en la perspectiva de la Europa Unida*. 3 Tomos. Salamanca: Grupo Anaya.
- VARIOS (1988). *Una educación para el desarrollo. La animación sociocultural*. Madrid: Fundación Banco Exterior.
- VARIOS (1990). Concellos e educación. En ICE A educación en Galicia. *Informe 0*. Santiago: Universidad.
- VARIOS (1990). *Mapa cultural de Galicia*. 3 tomos. Santiago: Xunta de Galicia.
- YUBERO, S. (Coord.) (1996). *El desafío de la educación social*. Cuenca: Universidad CLM.

#### Revistas.

- Cuadernos de Pedagogía.
- Galeduso. Revista do Colexio de Educadores Sociais de Galicia.
- Revista Tempos Novos.
- Revista Galega de Educación.
- Revista Galega do Ensino.
- Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria.

*Outros recursos.*

-Â Â Â Â Â Â Â Â Â [www.colexioeducadores.com](http://www.colexioeducadores.com)

-Â Â Â Â Â Â Â Â Â [www.eduso.net](http://www.eduso.net)

-Â Â Â Â Â Â Â Â Â [www.peretarres.org/revistaeducacionsocial/index.asp](http://www.peretarres.org/revistaeducacionsocial/index.asp)

Â

---

### **Recomendacións**

#### **Materias que continúan o temario**

Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas/O05G130V01303

Educación de persoas adultas/O05G130V01401

Educación para o lecer e o tempo libre/O05G130V01402

Educación social no sistema educativo/O05G130V01304

Habilidades sociais en educación social/O05G130V01404

Intervención socioeducativa para a inclusión social/O05G130V01405

#### **Materias que se recomenda cursar simultáneamente**

Educación: Educación permanente/O05G130V01203

Educación: Historia da educación social/O05G130V01204

#### **Materias que se recomenda ter cursado previamente**

Educación: Teorías e institucións educativas/O05G130V01103

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Psicología: Psicología social**

Materia	Psicología: Psicología social			
Código	O05G130V01301			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	2	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Fernández González, Ángel			
Profesorado	Fernández González, Ángel			
Correo-e	afdez@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	<p>A Psicología Social constitúe unha disciplina ponte entre a Psicología Xeral e a Socioloxía que aborda procesos que teñen que ver coas relacións interpersoais, coa interacción e influencia social a diferente nivel (interindividual, grupal, organizacional, comunitario e social). Trata de articular o nivel individual e social ao estudar fenómenos que son simultaneamente psicolóxicos e sociais, tendo como referente a determinación mutua entre procesos mentais e sociedade: é o característico do enfoque psicosocial.</p> <p>A materia de Psicología Social ofrece contribucións relevantes a nivel teórico, metodolóxico, así como práctico de cara ao curriculum formativo en Educación Social, na medida en que trata temas que teñen que ver cos procesos psicosociais básicos que subxacen ao comportamento social (as bases nas que se asenta ese comportamento, a percepción e cognición social, relacións sociais, comunicación, comportamento prosocial e agresivo, etc.), as actitudes, os grupos, e as organizacións.</p>			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A13	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B15	Creatividade
B16	Liderado
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida

<b>Competencias de materia</b>		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar críticamente os os conceptos, marcos teóricos e metodoloxía psicosocial que están na base dos procesos de intervención socioeducativa.	saber	A1 B1 B3 B4 B8
Ser capaz de analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos e de promover a mediación na prevención e resolución de conflitos	saber saber facer	A2 A4 B1 B2 B8 B15
Coñecer os fundamentos do deseño de recursos e estratexias para a intervención socioeducativa, así como o desenvolvemento, xestión e avaliación de proxectos e servizos socioeducativos para diferentes contextos	saber Saber estar / ser	A5 A9 A11 A13 B1 B5 B8
Comprender a traxectoria da educación social e asumir e orientarse dacordo con valores de igualdade e cidadanía democrática	saber saber facer Saber estar / ser	A3 A6 B1 B3 B4 B8 B12 B18 B19
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)	saber saber facer Saber estar / ser	A8 B2 B8 B11 B12 B13 B15 B16 B19

<b>Contidos</b>	
Tema	
Introducción	Psicoloxía Social e Educación Social. O enfoque psicosocial como ponte entre o enfoque psicolóxico e o sociolóxico.
Procesos psicosociais básicos	Socialización e aprendizaxe social. O coñecemento social das persoas: percepción social, cognición social e procesos de atribución. Relacións interpersonais e comunicación: comunicación verbal e non verbal. Niveis de comunicación.
Relacións interpersonais e procesos de atracción:	Afiliación. Atracción interpersoal. Comportamento altruista.
Relacións interpersonais e procesos de rechazo	Estereotipos, prexuízos e discriminación. Agresión.
Actitudes e influencia social	Actitudes: estrutura, formación, medición, cambio. Procesos de influencia social: maioritaria e minoritaria .
Grupos e comportamento colectivo	Introducción á Psicoloxía Social dos grupos. Psicoloxía Social do comportamento colectivo

<b>Planificación docente</b>			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	0	2
Sesión maxistral	20	38	58
Seminarios	14	8	22
Traballos tutelados	0	30	30

Titoría en grupo	4	0	4
Presentacións/exposicións	3	9	12
Informes/memorias de prácticas	0	10	10
Probos de resposta curta	1	0	1
Probos de tipo test	1	0	1
Cartafol/dossier	0	10	10

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introductorias	Actividadees encamiñadas a presentar a materia e o plan de traballo individual e en grupo.
Sesión maxistral	Exposición dos contidos teóricos da materia na aula por parte do profesor
Seminarios	Prácticas guiadas nas que se aborda un tema monográfico, que serve para ampliación dos contidos tratados nas sesións maxistrais.
Traballos tutelados	Traballos que fai o alumnado de maneira autónoma fora da aula, tras a conseguinte planificación, supervisión e seguimento por parte do profesor
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumno mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de traballos e do proceso de aprendizaxe.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.

### Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	Tempo reservado polo docente para atender e resolver as dúbidas do alumnado tanto en grupo na aula como no despacho ou gabinete, atendendo ás necesidades específicas de cada alumno/a. Ademais da atención persoalizada na aula e no despacho tamén se manterá contacto persoalizado a través de internet, tanto por correo electrónico como a través da plataforma TEMA de ensino virtual onde temos carpetas grupais e individuais nas que facemos un seguimento do traballo realizado polo alumnado ao longo do tempo.
Titoría en grupo	Tempo reservado polo docente para atender e resolver as dúbidas do alumnado tanto en grupo na aula como no despacho ou gabinete, atendendo ás necesidades específicas de cada alumno/a. Ademais da atención persoalizada na aula e no despacho tamén se manterá contacto persoalizado a través de internet, tanto por correo electrónico como a través da plataforma TEMA de ensino virtual onde temos carpetas grupais e individuais nas que facemos un seguimento do traballo realizado polo alumnado ao longo do tempo.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Avaliación da temática teórica exposta polo profesor na aula mediante probas que combinen preguntas de resposta curta con preguntas tipo test. Débese acadar un nivel medio como mínimo para poder sumar a puntuación dos outros apartados e facer a media.	40
Traballos tutelados	Avaliación do traballo monográfico relacionado coa materia que o/a estudante/a realiza de maneira autónoma en grupo, de xeito cooperativo e baixo a supervisión do profesor. Este traballo combinará unha parte individual e outra grupal. Ademais da estrutura e contido se avaliará a presentación do traballo ou proxecto. O traballo inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción e presentación, manexo das TIC e a Plataforma TEMA. A presentación final dos traballos faraa cada grupo diante de todos os demais grupos en horario reservado para as últimas sesións maxistrais, cando está reunido o gran grupo, e farase avaliación e coevaluacións desas presentacións.	30
Seminarios	Avaliación de actividades prácticas de carácter monográfico de aula mediante informes/memorias individualizadas que impliquen a descrición da actividade realizada na aula e reflexión sobre a súa vinculación coa materia e titulación	15
Presentacións/exposicións	A avaliación das exposicións súmase aos traballos tutelados, dos que forma parte, e terase en conta a relevancia dos contidos tratados, a coherencia, claridade e atractivo da exposición	15

### Outros comentarios e segunda convocatoria

**Avaliación Alumnado Non Presencial** que non poida seguir actividades de aula de xeito regular : criterios similares aos

da modalidade presencial coa salvedade de que como non participan nas actividades prácticas de aula compensarán éstas con un traballo adicional práctico ademais do teórico. A súa avaliación basearase en: examen que combina preguntas de tipo test con preguntas curtas sobre material impreso vinculado con temario que se lle indicará oportunamente (40% máximo da calificación), un traballo teórico (30% máximo da calificación), un traballo práctico (30% máximo da calificación), ambos planificados previamente de acordo co profesor. Para facer a media dos traballos co exame haberá que ter aprobado éste.

Â O alumnado de modalidade presencial que non alcance o 70% de asistencia nos controis que se fagan nas sesións teórico-prácticas, enténdese que pasará á modalidade de tipo non presencial.

**Segunda Convocatoria (Xullo):** se conservarán para a Convocatoria de Xullo as calificacións das competencias e probas superadas en convocatorias previas,Â examinándose o alumnado só das competencias e probas non superadas anteriormente.

Nota: a data oficial de exame do 1º Período/Cuatrimestre é o 17 de decembro de 2014, ás 10 h. (ver Taboleiro Titulación para saber aula).Â A revisión de exames será o día 29 de xaneiro de 2015 no despacho do profesor, ás 10 h..

-A presentación final dos traballos grupais ante o Gran Grupo será o 4 e o 11 de decembro de 2014. Previamente se farán controis quincenais de seguimento e avaliación continúa desos traballos antes da presentación final.

Examen convocatoria de xullo: día 8, 10 h. Revisión: 16 de xullo, 10 h.

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

Baron, R.A. e Byrne, D., *Psicología Social*, Pearson, Madrid

Cuadrado, I., Fernández,I., *Psicología Social*, Sanz y Torres, Madrid

Cuadrado, I., Gaviria, E., López, M., *Cuaderno de prácticas de Ps. Social.*, Sanz y Torres, Madrid

Expósito, F. e Moya, M. (Coords.) , *Aplicando la Psicología Social*, Pirámide, Madrid

Franzoi, S., *Psicología Social*, McGraw-Hill, Madrid

Gómez, A., Gaviria, E., Fernández, I., *Psicología Social*, Sanz y Torres, Madrid

Morales, J.F. e Huici, C. (Coords.), *Psicología Social*, McGraw-Hill, Madrid

Moya, M. , *Prácticas de Psicología Social*, UNED, Madrid

Paterna, C., Martínez, MC. e Vera, J.J., *Psicología Social*, Pirámide, Madrid

Worchel, S., Cooper, J., Goethals, G.R., Olson, J.M., *Psicología Social*, Thompson, Madrid

Â Â Â Â Â Â Ademais da bibliografía fundamental arriba sinalada, se terán en conta as fontes que se citan a continuación e que inclúen diferentes soportes. De todos modos, para os traballos tutelados se recomendarán fontes específicas ademais das sinaladas a continuación.

#### **1.Básica:**

Alonso, C.M., Gallego, D.J.e Ongallo, C. (2003). *Psicología Social y de las Organizaciones: comportamientos interpersonales*. Madrid: Dykinson

Alonso, C. M. (2004). *Psicología Social y de las OrganizacionesÂ : desarrollo institucional*. Dykinson.

Baron, R.A. e Byrne, D. (2005). *Psicología Social*. Madrid: Pearson.

Cuadrado, I., Fernández, I. (Coords.) (2007). *Psicología Social*. Madrid: Sanz y Torres.

Garrido, A., Estramina, A. (2007). *Psicología Social*. Madrid: McGraw-Hill.

Gómez, A., Gaviria, E., Fernández, I. (2006). *Psicología Social*. Madrid: Ed. Sanz yÂ Torres

Franzoi, S. (2007). *Psicología Social*. Madrid: McGraw-Hill.

Hewstone, B.(1999). *Introducción a la Psicología Social*. Barcelona: Ariel.

Morales, J.F. e Huici, C. (Coords.) (2003). *Psicología Social* . Madrid: McGraw-Hill.

Morales, J.F., Moya, M., Gaviria, E., Cuadrado, I. (2007). *Psicología Social*. Madrid: McGraw-Hill.

Moya, M. (1998). *Prácticas de Psicología Social*. Madrid: UNED.

Palací, F.J.(2005). *Psicología de la Organización*. Madrid: Pearson.

Ovejero, A. (1998). *Las relaciones humanas: psicología social teórica y aplicada*. Madrid: Biblioteca Nueva.

Paterna, C., Martínez, MC. e Vera, J.J. (2003). *Psicología Social*. Madrid: Pirámide.

Rodrigues, A. (2006). *Psicología Social para principiantes: estudio de la interacción humana*. México: Trillas.

Diego Vallejo, R., Chico, M. (2006). *Prácticas de Psicología Social*. Madrid: Pirámide.

Worchel, S., Cooper, J., Goethals, G. e Olson, J. (2003). *Psicología Social*. Madrid: Thompson.

## Â 2. Complementaria

Â Alvaro, J.L., Garrido, A., e Torregrosa, J.R. (1996). *Psicología Social Aplicada*. Madrid: McGraw-Hill.

Alvaro, J.L.; Garrido Luque, A. (2003). *Psicología Social*. Madrid: McGraw-Hill.

Augusto, J.M.; López, E.; Martínez, R. (2004) *Introducción a la Psicología Social*. Â Edic. del Lunar.

Berjano, E. e Pinazo, S. (2001). *Interacción social y comunicación*. Valencia: Tirant lo Blanch.

Blanco, A. e Rodríguez Marín, J. (2007). *Intervención Psicosocial*. Madrid: Pearson.

Bueno, J.R., Lila, M., Molpeceres, M.A., Pinazo, S. (1999). *Psicología Social*. Valencia: Gules.

Cuadrado, I., Gaviria, E., López, M. (2007). *Cuaderno de prácticas de Ps. Social*. Madrid: Sanz y Torres.

Expósito, F. e Moya, M. (Coords.) (2005). *Aplicando la Psicología Social*. Madrid: Pirámide.

Fernández Sedano, I. (2008). *Cuaderno de prácticas de Ps. Social Comunitaria*. Madrid: Sanz y Torres.

Gómez Jacinto, L., e Canto Ortiz, J.M. (Coords.) (2000). *Psicología Social*. Madrid: Pirámide.

Hernández, B., e Valera, S. (2001). *Psicología Social Aplicada e Intervención Psicosocial*. Tenerife: Resma.

Hernández, B., Â Valera, S., e Suárez (2003). *Contextos y procesos en la intervención psicosocial*. Tenerife: Resma.

Guil Bozal, R. (1997). *Psicología Social de las organizaciones educativas*. Sevilla: Kronos.

Hewstone et al. (1990). *Introducción a la Psicología Social*. Barcelona: Ariel.

León et al. (1998). *Psicología Social*. Madrid; McGraw-Hill.

López Cabanas, M., e Chacón, F.Â (1997). *Intervención Psicosocial y Servicios Sociales*. Madrid: Síntesis.

Moral Torrazo, F. (2005). *Psicología Social de la comunicación*. Málaga: Aljibe.

Morales, J.F. et al. (1994). *Psicología Social* (2ª Ed.). Madrid: McGraw-Hill.

Morales, J.F. e Huici (1999). *Psicología Social*. Madrid: McGraw-Hill.

Munduate, L. (1997). *Psicología Social de la Organización*. Madrid: Pirámide.

Paterna, C., Martínez, M.C., Vera, J.J. (2003). *Ps. Social: de la teoría a la práctica cotidiana*. Madrid: Pirámide.

Peiró, J.M. (1991). *Psicología de la Organización* (2 vols.) (5ª ed.). Madrid: U.N.E.D.

Peiró, J.M. e Ramos, J. (1994). *Intervención psicosocial en las org.* Barcel: P.P.U.

Quijano, S.D. De (1993). *La Psicología Social en las Organizaciones: Fundamentos*. Barcelona: P.P.U.

Rodrigues, A. et al. (2006). *Psicología Social*. Sevilla: Mad.

Sánchez, A. (2002). *Psicología Social Aplicada*. Madrid: Prentice-Hall.

Smith, E.R. e Mackie, D.M. (1997). *Psicología Social*. Madrid: Panamericana.

Â

## Â 3. Outros recursos:

Â

-Acceso á Plataforma TEMA, a través da cal haberá contacto profesor-alumnado, e se lle facilitará a éste información e documentación sobre os aspectos básicos do temario presentado nas aulas, as conclusións dos traballos realizados polo alumnado, o listado de calificacións así como outros aspectos de interés (guía docente, prazos de presentación de traballos,

datos de exames, enlaces de interés, etc.)

Â

-Revistas de interés disponibles no Campus de Ourense:

*European journal of social psychology.*

*European review of social psychology*

*Journal of personality and social psychology*

*Revista de psicología social aplicada*

*Revista de psicología social*

Â

-Enlaces básicos:

[http://www.uvigo.es/uvigo\\_gl/Administracion/Biblioteca/](http://www.uvigo.es/uvigo_gl/Administracion/Biblioteca/)

<http://universia.net>

[www.eduso.net](http://www.eduso.net)

[www.colexioeducadores.com](http://www.colexioeducadores.com)

Â

-Revistas electrónicas:

Â

*Basic and applied social psychology*

*Current research in social psychology*

*European journal of social psychology*

*European review of social psychology*

*Journal of community psychology*

*Journal of community and applied social psychology*

*The journal of social psychology*

*Social psychology*

*Social psychology quarterly*

---

## **Recomendacións**

### **Materias que continúan o temario**

Dinámica de grupos e intervención psicosocial comunitaria/O05G130V01905

### **Materias que se recomenda cursar simultaneamente**

Estratexías de aprendizaxe en contextos socioeducativos/O05G130V01403

Habilidades sociais en educación social/O05G130V01404

Avaliación de programas socioeducativos/O05G130V01901

### **Materias que se recomenda ter cursado previamente**

Psicoloxía: Psicoloxía do desenvolvemento/O05G130V01102

### **Outros comentarios**

Recoméndase entregar a ficha dentro das dúas primeiras semanas de clase así como conectarse á plataforma TEMA -faiitic- onde o alumnado atopará material relacionado ca materia



**DATOS IDENTIFICATIVOS****Socioloxía: Socioloxía da educación**

Materia	Socioloxía: Socioloxía da educación			
Código	O05G130V01302			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	2	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinador/a	Gómez Suárez, Águeda			
Profesorado	Gómez Suárez, Águeda			
Correo-e	agueda@uvigo.es			
Web	<a href="http://webs.uvigo.es/etnicsexualidad">http://webs.uvigo.es/etnicsexualidad</a>			
Descrición xeral	A realidade do ámbito profesional do Educador Social presenta nunha variedade de escenarios moi diversos onde desenvolve a súa labor profesional, dando resposta ás demandas de acceso á cultura, ao benestar e de participación na vida social de amplos colectivos de poboación. O seu traballo ten dúas vertentes moi marcadas: a formativa e a asistencial e de atención ás persoas. Con esta materia de "Socioloxía da Educación" trátase de elaborar un modelo que dé coherencia teórica, dende o que se poida plantexar a pluralidade de situacións dos diversos contextos nos que se desenvolve o educador social na súa práctica profesional.			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A13	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
A21	Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica

B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional
B20	Orientación á calidade

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecer os supostos sociolóxicos que están na base dos procesos de intervención educativa	saber	A1 B5 B13
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento de procesos socioeducativos	saber saber facer Saber estar / ser	A2 A3 A4 A7 A9 A10 A14 A20 A21 A22 B1 B2 B5 B7 B8 B10 B12 B15 B20
Favorecer os valores de igualdade e cidadanía democrática	saber saber facer Saber estar / ser	A3 A18 A22 B8 B10 B12 B19
Coñecer os métodos de investigación cuantitativas e cualitativas e aplicarlos á análise da realidade social	saber saber facer	A7 B1 B2 B3 B4 B5 B7
Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades e comunicación interpersonal, solidarida e empatía	saber saber facer Saber estar / ser	A9 A10 A13 A14 A18 A19 A22 B2 B3 B8 B10 B11 B12 B14 B19

### Contidos

Tema	
Tema I. Introducción a la Sociología de la Educación.	Tema 1.1. Los orígenes de la sociología y la revolución industrial. Tema 1.2. Ciencia y sociología: la cientificidad de las ciencias sociales. Tema 1.3. A Sociología para comprender los procesos de educación social. Tema 1.4. Paradigmas sociológicos dominantes.
Tema II. Conceptos de Sociología de la Educación	Tema 2.1. el proceso de socialización: agentes principales Tema 2.2. Grupos primarios y grupos secundarios (comunidad y asociación) Tema 2.3. Roles y status Tema 2.4. Teorías sociológicas do cambio social Tema 2.5. La cultura como sistema de normas
Tema III. Estructura social	Tema 3.1. La estratificación y el debate sobre la desigualdad social Tema 3.2. Género, etnia y clase social Tema 3.3. Clase social, hábitus e infraclase Tema 3.4. Movilidad social
Tema IV. Teorías clásicas de Sociología de la Educación	Tema 4.1. Introducción a la tradición teórica del pensamiento clásico Tema 4.2. Comte, Rousseau y Saint Simon Tema 4.3. Durkheim, Weber y Marx.
Tema V. Teorías contemporáneas de Sociología de la Educación	Tema 5.1. Teorías del Capital Humano Tema 5.2. Teorías de los Códigos Lingüísticos: Berstein. Tema 5.3. Teorías de la Reproducción Social: Pierre Bourdieu Tema 5.4. Teorías Credencialistas Tema 5.5. Teorías del Etiquetaje. Tema 5.6. Teorías de la Correspondencia y Teorías microsociológicas.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Tutoría en grupo	8	8	16
Traballos tutelados	14.5	46	60.5
Sesión maxistral	22.5	0	22.5
Probos de tipo test	2	34	36
Traballos e proxectos	2	13	15

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Tutoría en grupo	Directrices de elaboración do traballo, supervisión y resolución de dudas
Traballos tutelados	Elaboración de un proyecto de investigación
Sesión maxistral	Explicación de contenidos teóricos

### Atención personalizada

	Descrición
Tutoría en grupo	Tutoría en grupos
Traballos tutelados	Tutoría en grupos
Traballos e proxectos	Tutoría en grupos

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Tutoría en grupo	Evaluación continua do proceso de elaboración e exposición dos comentarios de texto referidos aos seis textos científicos que se traballarán a lo longo do cuatrimestre	10
Traballos tutelados	Realización de diversas actividades na aula	10
Probos de tipo test	Proba tipo test sobre os contidos das clases maxistras	40
Traballos e proxectos	Memoria da elaboración dun traballo final en relación aos seis textos que se van a tratar durante o cuatrimestre.	40

### Outros comentarios e segunda convocatoria

Â Os alumnos non presenciais deberán realizar unha proba escrita de preguntas abertas na data oficial do examen e da revisión , Â referido ao temario da materia. Os alumnos que se presentan en segunda convocatoria poderán elixir entre realizar un traballo de investigación para entregar na data oficial do examen ou ben realizar unha proba escrita con

preguntas abertas na data oficial do examen.

-Avaliación modalidade non presencial:Â AVALIACIÓN MEDIANTE UNÂ EXAMEN DE PREGUNTAS ABERTAS A DESENVOLVER SOBRE O TEMARIO DA MATERIA.

- Segunda convocatoria (xullo): Â se manteñen as competencias/probas superadas e só se examinarán das non superadas.

O examen realizarase na data oficial e a revisión tamén realizarase na data oficial publicada públicamente

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

Macionis, John J. & Plummer, Ken, Sociología, Prentice Hall., Madrid

Giner, Salvador; Lamo de Espinosa, Emilio; Torres, Cristóbal (eds.) , Diccionario de sociología, Alianza Editorial, Madrid

Alvira, F. Et. Al. , El análisis de la realidad social, Alianza, Madrid

Fernandez Enguita, M., Sociología de la Educación, Ariel Reforma, Madrid

ALBERDI, I. (1987): "Coeducación y sexismo en la enseñanza media", en VV.AA.,Â *La investigación en España sobre mujer y educación*, Madrid, Instituto de la Mujer.

ALTHUSSER, L. (1977): "Ideología y aparatos ideológicos de Estado", en L.A.,Â *Posiciones*, Barcelona, Anagrama.

ALVIRA, F. ET AL. (1992)Â *El análisis de la realidad social*. Alianza. Madrid.

APPLE, M. W. (1.987a):Â *Ideología y curriculum*, Madrid, Akal.

BAUDELLOT, CH. y ESTABLET, R. (1.976): *La escuela capitalista en Francia*,Â Madrid, Siglo XXI.

BELTRAN, J.; HERNÁNDEZ, F. (2011): Sociología de la Educación. McGrawHill

BERGER, P., LUHMAN, N. (1994): "La Construcción Social de la Realidad", Amorrortu, Argentina.

BERNSTEIN, B. (1.971):Â *Class, codes and control, vol. I: Theoretical studies towards a sociology of language*, Londres, Routledge and Kegan Paul. Versión española en prensa, Madrid, Akal.

BOSCH, F. y DIAZ, J. (1988): *La educación en España: una perspectiva económica*,Â Barcelona, Ariel.

BOUDON, R. (1983):Â *La desigualdad de oportunidades*, Barcelona, Laia.

BOURDIEU, CHAMBOREDON Y PASSERON,(1985): "El oficio del sociólogo", Siglo XXI Editores, México.

BOURDIEU, P. (1988):Â *La distinción*, Madrid, Taurus.

BOURDIEU, P. y PASSERON, J. C. (1967):Â *Los estudiantes y la cultura*, Barcelona, Labor.

(1.981):Â *La instrucción escolar en la América capitalista*, Méjico, Siglo XXI.

Â (1977):Â *La reproducción*,Â Barcelona, Laia.

BOWLES, S. y GINTIS, H. (1976a): LaÂ *meritocracia y el "coeficiente de inteligencia": una nueva falacia del capitalismo*, Barcelona, Anagrama.

CASTELLS, M. (1998): *La era de la Información: Economía, sociedad y cultura*, Vol. I: *La Sociedad Red*Â y Vol. II:Â *El Poder de la Identidad; Vol III: Fin de Milenio*. Madrid. Alianza Editorial.

COLLINS, R. (1.988):Â *La sociedad credencialista*, Madrid, Akal.

DAVIS, K. y MOORE, W.E. (1972): "Algunos principios de la estratificación", en R. BENDIX y S.M. LIPSET, eds.,Â *Clase, status y poder*, Madrid, Euramérica.

DREEBEN, R. (1968):Â *On what is learned in school*, Reading, Mass., Addison-Wesley.

DURKHEIM, E. (1975):Â *Educación y Sociología de la Educación*, Barcelona, Península.

DURKHEIM, EMILE (1987) "Las reglas del método sociológico", Editorial La Pleyade, Buenos Aires.

DURKHEIM, EMILE; "El Suicidio", Múltiples ediciones

FERNANDEZ DE CASTRO, I. (1983):Â *Reforma educativa y desarrollo capitalista*, Madrid, Edicusa.

FERNANDEZ ENGUITA, M. (1990):Â *La cara oculta de la escuela*. Siglo GGI. Madrid.

- FERNÁNDEZ ENGUITA, M. (1990): *La escuela a examen*. Eudema. Madrid.
- FERNÁNDEZ ENGUITA, M. (edits)(2001): *Sociología de la Educación*. Madrid. Ariel Reforma.
- FOUCAULT, M.(1989): *Vigilar y castigar*. Siglo XXI. Madrid
- GIDDENS,A. (1994) :*Sociología de la Educación*. Alianza. Madrid.
- GIDENNS, ANTHONY, (1990): "La Teoría Social Hoy", Edit. Alianza, Madrid.
- GRAS, A. (1985): *Sociología de la Educación*. Narcea. Madrid.
- GUERRERO, A. (1996): *Sociología de la Educación de la Educación*. Síntesis. Madrid
- INGLEHART, R. (1991): *El cambio cultural en las sociedades industriales avanzadas*. Barcelona. Paidós.
- LERENA, C. (1985): *Materiales de Sociología de la Educación para educadores sociales y de la cultura*. Madrid. Zero.
- LERENA, C. (1986): *Escuela, ideología y clases sociales en España*. Ariel. Barna
- LÓPEZ DE CEVALLOS, P. (1987) *Un método para la investigación-acción participativa*. Madrid. Editorial Popular.
- MACIONIS, J. J. Y PLUMMER, K. (1999): *Sociología de la Educación*. Madrid. Prentice Hall
- MARTÍN SANTOS, L (1988): *Diez lecciones de Sociología de la Educación*. FCE. México.
- MARX, K. (1988): "Obras completas". Ariel. Madrid.
- McROBBIE, A. (1978): "Working class girls and the culture of femininity", en *Women Studies Group*, ed., Women take issue, Londres, Hutchinson.
- MERTON, ROBERT, (1980): *Teoría y Estructuras Sociales*, F. C. E., Madrid.
- MILLS, C. WRIGHT (1971): *La Imaginación Sociológica*, F. C. E., México.
- PARSONS, T. (1976): "La clase escolar como sistema social: algunas de sus funciones en la sociedad americana", *Revista de Educación* 1
- QUERRIEN, A. (1979): *Trabajos elementales sobre la escuela primaria*, Madrid, La Piqueta.
- RITZER, GEORGE, (1994): *Teoría Sociológica Clásica*, Edit. Mc-Graw Hill, Londres.
- ROSENTHAL, R. y JACOBSON, L. (1.968): *Pygmalion in the classroom*, Nueva York, Holt, Rinehart and Winston.Routledge and Kegan Paul.
- SHAEFFER,R. T. (2006): *Sociología*. McGrawHill.
- THUROW, L. C. (1983): *Educación e igualdad económica*, Educación y Sociedad 2.
- WEBER, MAX, (1973); *Ensayos sobre metodología sociológica*, Editorial Amorrortu, Buenos Aires, 1973.
- WEBER, MAX, (1984): *La Etica Protestante y el Espíritu del Capitalismo*, Editorial Sarpe, Madrid.
- WERBER, MAX, (1992): *Economía y Sociedad*, F. C. E, México.
- WHITTY, G. (1.985): *Sociology and school knowledge*, Londres, Methuen.
- WHITTY, G. y YOUNG, M. (1.977): *Explorations in the politics of school knowledge*, Driffield, Nafferton Books.
- WILLIS, P. (1.986): "Produccion cultural y teorías de reproducción", Educación y Sociedad 5.

---

## Recomendaciones

---

### Materias que se recomienda cursar simultáneamente

---

Xénero e educación social/O05G130V01305

---

### Materias que se recomienda ter cursado previamente

---

Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural/O05G130V01201

---

**Outros comentarios**

---

Recomiendo cursar en Tercer curso, la materia "Sociología del Consumo y de las Identidades culturales"

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas**

Materia	Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas			
Código	O05G130V01303			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Didáctica, organización escolar e métodos de investigación			
Coordinador/a	Ocampo Gomez, Camilo Isaac			
Profesorado	Ocampo Gomez, Camilo Isaac			
Correo-e	cocampo@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	O simple achegamento, con ansias de saber, á realidade socioeducativa, e non digamos xa a intervención na mesma desde competencias relativas ao saber facer, require dun coñecemento polo miúdo da devandita realidade. Todo iso pasa por procesos fundamentados, sistemáticos e minuciosos de diagnóstico e análises de necesidades que respondan ás preguntas craves da educación: ¿que necesita a persoa para optimizar o seu desenvolvemento como tal? ¿coñecemos a súa situación espazotemporal?. A tales cuestións pretende dar resposta esta materia dende un enfoque socioeducativo.			

**Competencias de titulación**

Código				
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos			
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa			
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional			
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento			
B2	Planificación e organización			
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional			
B16	Liderado			
B20	Orientación á calidade			

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos	saber saber facer	A4
Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa	saber	A5
Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional	saber	A6
Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento	saber facer	A12
Planificación e organización	saber saber facer Saber estar / ser	B2
Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional	saber facer Saber estar / ser	B4
Liderado	Saber estar / ser	B16
Orientación á calidade	Saber estar / ser	B20

**Contidos**

Tema	
Tema 1.- Fundamentos conceptuais e metodolóxicos do diagnóstico nos ámbitos educativos formais, informais e non formais.	Definición.- Tipos de diagnóstico.- Obxecto e finalidade do Diagnóstico en Educación.- Distintos modelos de diagnóstico.- Funcións do diagnóstico en Educación Social.
Tema 2.- Planificación e desenvolvemento do proceso diagnóstico.	Proceso diagnóstico.- A relación entre proceso e modelo.- Distintas fases en función do modelo elixido
Tema 3.- Técnicas, instrumentos e recursos para o diagnóstico educativo.	Técnicas, instrumentos e recursos do diagnóstico educativo: aspectos xerais.- As técnicas, instrumentos e recursos de recollida de información en cada un dos ámbitos e variables.
Tema 4.- Fundamentos, enfoques, modelo e xustificación da análise de necesidades socioeducativas.	Aspectos xerais da análise de necesidades.- Modelo de análise de necesidades socioeducativas.
Tema 5.- Ferramentas para a detección de necesidades e toma de decisións.	Indicadores sociais.- Entrevista de grupo.- Inventario de recursos.- Sondaxe de problemas.- Técnica do grupo nominal.- Técnica Delphi.- Sistema de Ideas Clave.- Grupo de discusión.- Campo de forzas.- Matriz decisional.
Tema 6.- Técnicas de elaboración de informes e comunicación de resultados.	Determinación das fases de elaboración dun informe diagnóstico.- Aspectos a contemplar nun informe.- A comunicación de resultados.
Tema 7.- Normas éticas e deontolóxicas a observar no diagnóstico e na análise de necesidades.	As normas éticas.- Normas deontolóxicas.- O profesional da educación e o diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Resolución de problemas e/ou exercicios	5	12.5	17.5
Estudo de casos/análises de situacións	5	12.5	17.5
Traballos tutelados	5	10	15
Sesión maxistral	16	16	32
Presentacións/exposicións	8	24	32
Probas de tipo test	2	10	12
Traballos e proxectos	2	10	12
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	10	12

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Resolución de problemas e/ou exercicios	Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno debe desenvolver as solucións adecuadas ou correctas mediante a exercitación de rutinas, a aplicación de fórmulas ou algoritmos, a aplicación de procedementos de transformación da información dispoñible e a interpretación dos resultados. Adóitase empregar como complemento da lección maxistral.
Estudo de casos/análises de situacións	Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución. Realízase xeralmente dentro das sesións maxistras, tratando así de que se fagan máis participativas e propicien a realización de exercicios escritos que se poidan recoller e avaliar.
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía e redacción de informe. Nesta asignatura o principal traballo tutelado será o dun proxecto de análise de necesidades socioeducativas.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante. Nesta materia concreta aplicarase a estudos de caso e análise de situacións relacionadas co diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun proxecto previamente elixido e tutelado polo docente. Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.

### Atención personalizada

Descrición
------------



Estudo de casos/análises de situacións	Neste tipo de actividades de ensino-aprendizaxe o alumnado disporá da atención individualizada de asesoramento e apoio para que poida dar a adecuada resposta á cuestión coa cal se enfronta na materia, tanto se lla propuxo o profesor como se a elixiu o propio discente.
Traballos tutelados	Neste tipo de actividades de ensino-aprendizaxe o alumnado disporá da atención individualizada de asesoramento e apoio para que poida dar a adecuada resposta á cuestión coa cal se enfronta na materia, tanto se lla propuxo o profesor como se a elixiu o propio discente.
Presentacións/exposicións	Neste tipo de actividades de ensino-aprendizaxe o alumnado disporá da atención individualizada de asesoramento e apoio para que poida dar a adecuada resposta á cuestión coa cal se enfronta na materia, tanto se lla propuxo o profesor como se a elixiu o propio discente.
Resolución de problemas e/ou exercicios	Neste tipo de actividades de ensino-aprendizaxe o alumnado disporá da atención individualizada de asesoramento e apoio para que poida dar a adecuada resposta á cuestión coa cal se enfronta na materia, tanto se lla propuxo o profesor como se a elixiu o propio discente.
Probas de tipo test	Neste tipo de actividades de ensino-aprendizaxe o alumnado disporá da atención individualizada de asesoramento e apoio para que poida dar a adecuada resposta á cuestión coa cal se enfronta na materia, tanto se lla propuxo o profesor como se a elixiu o propio discente.
Traballos e proxectos	Neste tipo de actividades de ensino-aprendizaxe o alumnado disporá da atención individualizada de asesoramento e apoio para que poida dar a adecuada resposta á cuestión coa cal se enfronta na materia, tanto se lla propuxo o profesor como se a elixiu o propio discente.

<b>Avaliación</b>		
	Descrición	Cualificación
Estudo de casos/análises de situacións	Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse no proceso. A proposta dos casos para traballar con eles está prevista a medida que se expoñen nas sesións maxistras os contidos da materia	10
Traballos tutelados	Traballos cuxo contido e prazo resulta dun acordo entre alumnado (normalmente en equipo) e profesor, que se realizan co asesoramento e apoio de leste. Estes traballos consistirán na realización dun proxecto de análise de necesidades.	10
Presentacións/exposicións	Exposición e defensa oral dun traballo tutelado coa axuda de diapositivas.	10
Resolución de problemas e/ou exercicios	Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno debe desenvolver as solucións adecuadas mediante a execución de rutinas, a aplicación de fórmulas ou algoritmos, a aplicación de procedementos de transformación da información dispoñible e a interpretación dos resultados.	5
Sesión maxistral	As sesións maxistras enténdense tamén como tempo de traballo na que ten lugar a participación activa do alumnado facendo exercicios sobre casos de diagnóstico e análise de necesidades, e non só como explicacións e/ou exposicións do profesor, porque nelas é fundamental manter a atención, o interese e a comprensión do que se di por parte das persoas discentes.	5
Probas de tipo test	Proba sobre conceptos e procedementos metodolóxicos que inclúe ítems de evocación, de recoñecemento, así como tamén problemas e exercicios prácticos sobre casos e situacións.	25
Traballos e proxectos	Realización en equipo de proxectos que esixen a mobilización de varios coñecementos para resolver un problema ou a unha cuestión de diagnóstico facendo algunha proposta de solución de maior ou menor carácter innovador e plenamente fundamentada. Faranse coa tutela do profesor.	15
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Probas escritas compostas por preguntas cuxa resposta esixa relacionar conceptos, aplicarlos e resolver cuestións relacionadas cos fundamentos e a práctica do diagnóstico na educación social	20

## **Outros comentarios e segunda convocatoria**

### **Probas-exames**

Como pode verse, trátase dun sistema de avaliación continua no que se fai unha proba-exame que terá un peso do 45% da cualificación final. Ao respecto compre precisar que constará de dúas partes, que no seu conxunto deberán responder ás

competencias da materia, e son:

- a) Proba obxectiva (30 ítems de 3 alternativas)
- b) Preguntas abertas (a elixir 3 de 5 que se propoñan)

A cualificación da proba obxectiva farase mediante a aplicación da fórmula:  $P=NA - (NE:Na-1)$ , donde: P = puntuación; NA = número de acertos; NE = número de erros; Na = número de alternativas

A puntuación da proba de respostas abertas farase conforme aos seguintes criterios: I) Estructura correcta da resposta en función das competencias que se avalían; II) Pertinencia de citas e datos; III) Precisión na resposta contemplando as relacións conceptuais necesarias; IV) Aportacións propias e orixinalidade; V) Aportacións claras en relación co "saber facer" vencellado á pregunta que se formula.

Para aprobar a asignatura esíxese superar a proba-exame da mesma (acadar 5 puntos), xa que iso supón ter adquiridos os mínimos competenciais esixibles na materia.

A avaliación do estudo de casos e resolución de problemas farase a partir das actividades realizadas nas clases que o profesor recollerá e avaliará de forma continuada tomando as competencias da materia como criterio fundamental.

Os traballos e proxectos defenderanse en exposición pública na clase e avaliaranse tendo en conta: os datos correspondentes ao seguimento (son tutelados), traballo escrito que se entrega e calidade da exposición realizada. Os principais criterios constitúeno as competencias da materia.

### **Probas-exame (datas):**

A proba de exame será o día 22 de decembro ás 16 horas

A revisión de cualificacións está prevista para o día 29 de xaneiro

A correspondente á 2ª convocatoria (xullo) áchase prevista para o día 1 de xullo ás 10 horas e a revisión o 17 dese mesmo mes

### **2ª convocatoria(xullo):**

A proba-exame de xullo, cunha estrutura análoga á de xaneiro, haberá de facela o alumnado que non consiga o aprobado na asignatura na convocatoria ordinaria. Incluirá aqueles aspectos que haxan de valorarse por considerarse indicadores das competencias da materia, sobre todo no caso das persoas que, por razóns debidamente xustificadas, teñan máis dun 20% de ausencias a clase ou que, aínda con porcentaxe inferior de ausencias, non entregasen nos prazos oportunos os traballos que permitan avaliar o logro de competencias propias da materia a partir da participación activa na clase. Quen aprobe esta proba enténdese que superou os mínimos competenciais esixibles para superar a materia. Convén, pois, que a preparación da proba polo alumnado estea tutelada polo profesor.

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

ANAYA NIETO, D, Diagnóstico en Educación. Diseño y uso de instrumentos, 2003, Madrid: Sanz y Torres

GUPTA, K., Guía práctica para evaluar necesidades, 2003, Madrid: Centro de Estudios Ramón Areces

IGLESIAS CORTIZAS, Mª. J., Diagnóstico escolar. Teorías, ámbitos y técnicas, 2005, Madrid: Pearson / Prentice-Hall

PÉREZ-CAMPANERO, Mª. P., Cómo detectar las necesidades de intervención socioeducativa , 2000, Madrid: Narcea.

SOBRADO, L. e OCAMPO, C. I., Evaluación Psicopedagógica y Orientación Educativa, 2000, Barcelona: Estel

GRANADOS, P. e MUDARRA, M. J., Diagnóstico en Educación Social, 2010, Torrelodones (Madrid): Sanz y Torres

### **COMPLEMENTARIA**

ARTEAGA, C. e SOLÍS, S. (coords.) (2005). *Necesidades sociais e desenvolvemento humano: un achegamento metodolóxico*. México: Praza e Valdés.

BUISAN, C. e MARÍN, M. A. (1987). *Como realizar un diagnóstico pedagógico*. Barcelona: Oikos-Tau.

DONAS, Mª. L. (2005). *Diagnóstico pedagógico*. Madrid: UNED.

JIMÉNEZ, A. (2003). *Diagnóstico en Educación. Modelo, técnicas e instrumentos*. Salamanca: Amarú.

MANGATO, J. Mª. (1996). *Diagnóstico en Educación*. Bilbao: Servizo Editorial Universidade País Vasco.

MARÍ, R. e outros (2009). *Guía de boas prácticas para o diagnóstico pedagógico*. Valencia: Tirant lo Blanch.

PADILLA, M. T. (2002). *Técnicas e instrumentos para o diagnóstico e a avaliación educativa*. Madrid: CCS.

**Outros comentarios**

---

A metodoloxía de ensino/aprendizaxe que se pretende aplicar ten como centro o alumnado e pon especial énfase na autonomía, responsabilidade, interese e capacidade de traballo do mesmo para desenvolver unha autoaprendizaxe baseada no estudo e traballo autónomo así como en equipo. Neste contexto, recoméndase utilizar as plataformas e contornas educativas virtuais como ferramentas de aprendizaxe propias do novo terceiro contexto, o cal, ademais de posibilitar unha docencia virtual a través de accións formativas programadas na rede e de facilitar o seguimento, control e avaliación en liña da aprendizaxe, proporciona unha ampla variedade de recursos como: bibliotecas virtuais, libros virtuais, materiais dixitais, exercicios interactivos e teletutorías. Por tanto o seu interese aumenta día a día. Por iso é polo que durante o curso aproveitaranse as posibilidades educativas do portal web de FaiTIC, entre outros, e, en particular, o Programa tema da Universidade de Vigo co propósito de que o alumnado dispoña dun novo espazo educativo como complemento virtual da docencia presencial.

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación social no sistema educativo**

Materia	Educación social no sistema educativo			
Código	O05G130V01304			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicossocioeducativa			
Coordinador/a	Fernández Fernández, José			
Profesorado	Fernández Fernández, José			
Correo-e	josefernandez@edu.xunta.es			
Web				

**Descrición xeral** Coa impartición desta materia, que consta de 6 créditos ECTS de carácter obrigatorio, a impartir en 2º curso del Grado de Educación Social, trátase de aproximar a figura do educador/a social aos centros de ensino como un profesional que pretende dar resposta a diversas necesidades de intervención socioeducativa formando persoas e cidadáns dispostos a enfrontarse ás realidades actuais. Unha realidade cada vez máis complexa, que plantexa novos problemas que precisan de profesionais que os entendan en profundidade e que, pola súa formación específica, poidan axudar a previlos e buscar solucións en colaboración con todos os membros da Comunidade Educativa e fomentando canles de transmisión que perfeccionen a comunicación conxunta entre o centro escolar e a familia co fin de conseguir unha educación integral para o alumnado, sobre todo naqueles casos nos que as circunstancias poideran prexudicar de maneira contraproducente o progreso dos educandos.

A escola ten dificultades para facerse cargo das "disfuncionalidades" que nin a familia, nin os centros educativos, nin a comunidade ou o entorno poden asumir ou cumprir.

Nesta liña, nunha institución escolar que debe atender múltiples demandas, a figura mediadora do educador/a social pode desempeñar un importante e transcendental cometido, facilitando a integración de distintos entornos educativos, aproximando os seus respectivos proxectos formativos e as influencias pedagóxicas que proveñen de diferentes ambientes. Por outra parte, e ademais das tarefas de mediación, o seu desempeño profesional poderá proxectarse en campos máis específicos, como son a educación familiar, a atención a problemas de protección e conflito na infancia, a prevención da violencia de xénero, a transición da escola á vida activa, a coordinación dos temas transversais ou o fomento da asistencia á escola dos nenos e nenas máis desfavorecidos, evitando un absentismo que conduce frecuentemente ao fracaso escolar e social.

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega

B5	Xestión da información
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B12	Compromiso ético
B16	Liderado
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida
B20	Orientación á calidade

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar criticamente os supostos teóricos, pedagóxicos, políticos e legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa.	saber	A1
Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)	saber Saber estar / ser	A3
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos	saber facer	A4
Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas.	saber saber facer	A7
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)	saber saber facer	A8
Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar	saber facer	A9
Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	saber facer	A10
Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre	saber facer	A11
Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas	saber saber facer	A20
Capacidade de análise e síntese	saber	B1
Planificación e organización	saber facer	B2
Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega	saber Saber estar / ser	B3
Xestión da información	saber facer	B5
Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos	saber	B9
Compromiso ético	Saber estar / ser	B12
Liderazgo	Saber estar / ser	B16
Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida	saber facer	B18
Orientación á calidade	saber facer	B20

### Contidos

Tema	
1. O sistema educativo español: normatividade educativa de ámbito estatal, autonómico e local	1.1. Estrutura do sistema educativo español. 1.2. A educación social nos currículos escolares. A súa relación coas competencias básicas e o papel do educador/a social.
2. A figura do educador na formación social	2.1. O carácter social do fenómeno educacional. 2.2. A educación social na adolescencia.
3. O/a educador/a social no sistema educativo	3.1. Xustificacións e funcións. 3.2. Experiencias da presenza de educadores/as sociais en centros escolares de distintas CC.AA. 3.3. O caso particular de Extremadura. 3.4. As canles de comunicación familia-escola e outras institucións 3.5. A intervención do educador/a social noutros países
4. A convivencia e os conflitos nos centros escolares	4.1. Maltrato escolar entre iguais: acoso ou bullying. Indicadores, tipos de acoso, protocolo de actuación. 4.2. Programas de convivencia, prevención de conflitos e mediación escolar. 4.3. Lei 4/2011, do 30 de xuño, de convivencia e participación da comunidade educativa.

5. O absentismo escolar e as súas consecuencias	5.1. Marco legislativo e complexidade conceptual. 5.2. Causas e medidas preventivas. 5.3. Protocolo de actuación.
6. A problemática do fracaso escolar.	6.1. Concepto e causas do fracaso escolar. 6.2. Actuacións do educador/a ante o fracaso escolar dentro e fóra da escola.
7. Colaboración da escola coas distintas redes e recursos socioculturais: cara a un sistema educativo integrado.	7.1. Cooperación da institución educativa cos Servizos Sociais dos Concellos, Fiscalía de Menores, Consellería de Familia, Policía, Institucións de Menores...

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	20.5	28.5	49
Traballos de aula	6	6	12
Traballos tutelados	6	19	25
Titoría en grupo	2	7	9
Presentacións/exposicións	11	30	41
Actividades introdutorias	2	0	2
Probas de resposta curta	2	10	12

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición dos contidos da materia
Traballos de aula	Proposta de debates en pequenos grupos e postas en común, coa elaboración e discusión de conclusións
Traballos tutelados	Traballos que realiza o alumado consultando bibliografía e documentación
Titoría en grupo	Tempo reservado para atender e resolver dúbidas do alumnado en pequenos grupos
Presentacións/exposicións	Exposición oral por parte do alumnado dun tema concreto ou dun traballo (previa presentación escrita).
Actividades introdutorias	Actividadees encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado e a presentar a materia

### Atención personalizada

	Descrición
Actividades introdutorias	Para os traballos de aula: Seguimento individualizado do desenvolvemento das actividades indicadas e elaboración dun cartafol ou dossier. Para traballos tutelados: Atención personalizada no despacho e/ou a través do correo electrónico. Resolución de dúbidas e orientación metodolóxica sobre aspectos relacionados coa materia. Para os obradoiros: Atención continuada no proceso de elaboración das actividades propostas Para as presentacións/exposicións: Exposición por parte do alumnado de forma individual ou en pequenos grupos dun traballo relacionado coa temática da disciplina.
Sesión maxistral	Para os traballos de aula: Seguimento individualizado do desenvolvemento das actividades indicadas e elaboración dun cartafol ou dossier. Para traballos tutelados: Atención personalizada no despacho e/ou a través do correo electrónico. Resolución de dúbidas e orientación metodolóxica sobre aspectos relacionados coa materia. Para os obradoiros: Atención continuada no proceso de elaboración das actividades propostas Para as presentacións/exposicións: Exposición por parte do alumnado de forma individual ou en pequenos grupos dun traballo relacionado coa temática da disciplina.
Traballos de aula	Para os traballos de aula: Seguimento individualizado do desenvolvemento das actividades indicadas e elaboración dun cartafol ou dossier. Para traballos tutelados: Atención personalizada no despacho e/ou a través do correo electrónico. Resolución de dúbidas e orientación metodolóxica sobre aspectos relacionados coa materia. Para os obradoiros: Atención continuada no proceso de elaboración das actividades propostas Para as presentacións/exposicións: Exposición por parte do alumnado de forma individual ou en pequenos grupos dun traballo relacionado coa temática da disciplina.

Traballos tutelados	Para os traballos de aula: Seguimento individualizado do desenvolvemento das actividades indicadas e elaboración dun cartafol ou dossier. Para traballos tutelados: Atención personalizada no despacho e/ou a través do correo electrónico. Resolución de dúbidas e orientación metodolóxica sobre aspectos relacionados coa materia. Para os obradoiros: Atención continuada no proceso de elaboración das actividades propostas Para as presentacións/exposicións: Exposición por parte do alumnado de forma individual ou en pequenos grupos dun traballo relacionado coa temática da disciplina.
Presentacións/exposicións	Para os traballos de aula: Seguimento individualizado do desenvolvemento das actividades indicadas e elaboración dun cartafol ou dossier. Para traballos tutelados: Atención personalizada no despacho e/ou a través do correo electrónico. Resolución de dúbidas e orientación metodolóxica sobre aspectos relacionados coa materia. Para os obradoiros: Atención continuada no proceso de elaboración das actividades propostas Para as presentacións/exposicións: Exposición por parte do alumnado de forma individual ou en pequenos grupos dun traballo relacionado coa temática da disciplina.

## Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	Seguimento e participación activa no desenvolvemento diario das clases e das actividades presenciais teóricas e prácticas propostas, que se recollerán nun cartafol ou dossier.	10
Traballos tutelados	Traballos que realiza o alumnado consultando bibliografía e documentación, resolución de casos prácticos.	15
Presentacións/exposicións	Exposición oral por parte do alumnado dun tema concreto ou dun traballo (previa presentación escrita).	25
Probas de resposta curta	Proba individual de reflexión ou na que se dea conta que se entenderon os contidos da materia.	50

## Outros comentarios e segunda convocatoria

Nas probas terase en conta o uso axeitado da presentación e exposición escrita (corrección ortográfica, expresión sintáctica e gramatical), o sentido crítico, o esforzo de síntese e a capacidade de relacionar datos.

As cualificacións indicadas en termos porcentuais no cadro *in supra* son as máximas que se poden acadar en cada un dos apartados.

A proba escrita constará de preguntas máis ben curtas, inda que de distinto grao de extensión. Algunha pode estar plantexada tipo test e constar dalgún caso práctico.

Para poder facer media e superar a materia é necesario que o alumnado presencial supere todas as probas referidas (dossier, traballos, exame), obtendo unha cualificación mínima do 50% en cada un dos apartados avaliados.

En calquera caso, considerarase suspenso a nota na cualificación global da materia que sexa inferior a 5 puntos.

Â Alumnado non presencial

Â -Realización de dous traballos tutelados relacionados coa temática da materia, para o que se debe pór en contacto co profesor ao inicio de curso e comunicarlle tal situación de forma debidamente xustificativa. Puntuación, ata 4 puntos. Para facer media é preciso obter neste apartado polo menos 2 puntos e participar nas dúas actividades propostas.

- Realización dun exame sobre o temario: ata 6 puntos. Para facer media é preciso conseguir un mínimo de 3 puntos por este apartado.

Â Na segunda convocatoria, todo o alumnado conservará a parte (teórica ou práctica) xa superada e realizará só Â aqueles apartados que non tivesen un grao de realización satisfactorio.

A data do exameÂ no primeiro período será o 12 de xaneiro de 2015 e para o 2º período o día 30 de xullo.Â

O exme de Fin de carreira terá lugar o día 17 de outubro de 2014.Â

Â

## Bibliografía. Fontes de información

Aznar, E. et al. , "El educador social y el trabajo en las escuelas", Revista de Educación Social, 4, , 2005,

Castro, M. et al. (coords.) , Educación Social e Escola. Santiago de Compostela: Nova Escola Galega / Colexio de Educadoras e Educadores Sociais de Galicia., (2008),

Ley, Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa. B.O.E., nº 295, 10 de diciembre de 2013,

De Oliveira, A. M. & Santos, M. A. , Educação e tempo livre: o papel do animador sócio-cultural em contexto escolar. En, Cid, X. M. & Peres, A. (eds.). Educación social, animación sociocultural y desarrollo comunitario. Vol. II. Our, (2007),

Eduso.net , El educador y la educadora social en el estado español: una concreción de su trabajo en centros escolares. Eduso.net., (2004),

Galán Carretero, D., "Los educadores sociales en los centros de Educación Secundaria de Extremadura", Revista Interuniversitaria de Pedagogía Social, nº 15, pp. 57-71, , (2008),

Ley, Lei 4/2011, do 30 de xuño, de convivencia e participación na comunidade educativa. D.O.G. nº 136, 15 de xullo de 2011,

Ley, Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación. B.O.E. nº 106, , 4 de mayo de 2006.,

Lirio Castro, J. (coord.), , La metodología en la Educación Social: Recorrido por los diferentes ámbitos profesionales, Madrid, Dykinson, S.L., , (2005),

Ortega, J. , Educación social y escuela, Educación y futuro, 3, 7 - 23, (2000),

Ortega, J., La escuela como plataforma de integración. La educación social y la escuela ante los desafíos de una sociedad en transformación (violencia, racismo, globalización,...). En, Núñez, V. (coord.). La educac, (2002),

Ortega, J. , Pedagogía Social e Pedagogía Escolar: La Educación Social en la escuela, Revista de Educación, 336, 111 - 127., 2005,

Riveiro, S., "A intervención en institutos". En, Cruz, L. (coord.). Actas da 2ª Escola de Primavera "Educación Social e Servizos Sociais". Santiago de Compostela: Colexio de Educadoras e Educadores Sociais de Gal, (2007),

Vallés, J., El educador social y el absentismo escolar, Revista de Educación Social, 4, [www.eduso.net/res/?b=7&c=53&n=146](http://www.eduso.net/res/?b=7&c=53&n=146), (2005),

Valls, R. , Los educadores y educadoras sociales en las comunidades de aprendizaje, Revista de Educación Social, 4, [www.eduso.net/res/?b=7&c=53&n=145](http://www.eduso.net/res/?b=7&c=53&n=145)., (2005),

, , ,

, , ,



Â

## 2. Bibliografía complementaria

- ÁNGEL PANEGO, J. (1999): *Cómo podemos educar en valores*, Madrid, CCS.
- Â - ALZATE SÁEZ DE HEREDIA, R. (1998): *Â Análisis y resolución de conflictos. Una perspectiva psicológica*, Bilbao, Universidad del País Vasco.
- ARMAS CASTRO, M. e ARMAS BARBAZÁN, C. (2005): *Violencia escolar (12-16 años)*,Vigo, Nova Galicia Edicións. (Versión en galego e castelán)
- ARMAS CASTRO, M. (2006): *Prevención e intervención ante problemas de conducta: estratexias para centros educativos y familias*, Madrid, Praxis.
- ARRIETA, L. e MORESCO, M.Â (1992): M., *Educación desde el conflicto. Chicos que molestan*, Madrid, CCS.
- ASENSIO, J. M<sup>a</sup>. (2006): *Cómo prevenir el fracaso escolar*, Barcelona, Ceac.
- BOLIVAR, A. (1995): *La evaluación de valores y actitudes*, Madrid, Anaya.
- BOQUÉ TORREMORELL, M. C. (2002): *Guía de mediación escolar. Programa comprensivo de actividades de 6 a 16 años*, Barcelona, Octaedro\_Rosa Sensat.
- BOQUÉ TORREMORELL, M. C. (2005): *Tiempo de mediación. Taller de formación de mediadores y mediadoras en el ámbito educativo*. Barcelona, CEAC.
- BURGNET, M. (1999): *Â El educador como gestor de conflictos*, Bilbao, Desclée de Brouwer.
- Â - CASCÓN, P. e GONZÁLEZ, M. (1998): *Vivamos la diversidad*, Madrid, Los libros de la Catarata.
- CEREZO RAMÍREZ, F. (2002): *Conductas agresivas en la edad escolar: Aproximación teórica e metodolóxica. Propostas de intervención*, Madrid, Pirámide/Anaya.
- Â - COLECTIVO AMANI (1994): *Educación intercultural. Análisis y resolución de conflictos*, Madrid, Popular,
- CORNELIUS, H. E FAIRE, S. (1995): *Tú ganas y yo gano. Cómo resolver conflictos creativamente y disfrutar con las soluciones*, Madrid, Gaia.
  
- ONSELLERÍA DE EDUCACIÓN E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA (2005): *Maltrato entre iguais: programa de sensibilización sobre o maltrato entre iguais: material das familias, Consellería de Educación e Ordenación Universitaria, Xunta de Galicia.*
- CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA (2014): *Protocolo educativo para a prevención e o control do absentismo escolar en Galicia*, Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria, Xunta de Galicia.
- CRARY, E. (1998): *Crecer sin peleas. Cómo enseñar a los niños a resolver conflictos con inteligencia emocional*, Barcelona, RBA, (Col. Los Libros de Integral).
- DÍAZ AGUADO , M<sup>a</sup> J. (1996): *Â Programas de Educación para la tolerancia y prevención de la violencia en los jóvenes*, Madrid, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- DIOS DIZ, M. (2002): *Â Sobre a violencia nos medios de comunicación: unha educación necesaria*, SGEP.
- Â - FERNÁNDEZ, ISABEL (COORD.) (2006): *Guía para la convivencia en el aula*, Madrid, Praxis, 3<sup>a</sup> ed.
- Â - GARCÍA MORIYÓN, F. (1999): *Derechos humanos y educación*, Madrid, Ediciones de la Torre.
- Â - GIRARD, K. E KOCH, S. (1997): *Resolución de conflictos en las escuelas, Manual para educadores*,Barcelona, Granica.
- Â - JARES, X. R. (1999): *Educación y derechos humanos. Estrategias didácticas y organizativas*, Madrid, Popular.
- JARES, X. R. (2007): *Â Educación y conflicto. Guía de educación para la convivencia*, Madrid, Popular, 2<sup>a</sup> ed. (1<sup>a</sup> ed. 2001).
- JARES, X.R. (2005): *Â Educar para la verdad y la esperanza*, Madrid, Popular.
- Â - LOZANO PAZ, M. (1999): *Â Sobre a solidariedade*, Noia – A Coruña, Toxosoutos.
- Â - LUCINI, F. (2001): *Â La educación como tarea humanizadora. De la teoría pedagógica a la práctica educativa*, Madrid, Anaya.
- MARCHESI, A. e HERNÁNDEZ GIL, C. (2003): *El fracaso escolar, una perspectiva internacional*, Madrid, Alianza.
- MARINA, J.A. (2004): *Â Aprender a vivir*, Barcelona, Ariel.
- Â - MIR, C., (COORD.) (1998):*Â Cooperar en la escuela. La responsabilidad de educar para la democracia*, Barcelona, Graó.
- MONOGRÁFICOS ESCUELA (2009): *Absentismo y abandono escolar: Políticas y buenas prácticas*. Wolters Kluwer España, S.A., Madrid, Febreiro.
- OLIVEIRA, M. (1998): *Â La educación sentimental*, Barcelona, Icaria.
- OLWEUS, D. (1998): *Â Conductas de acoso y amenaza entre escolares*, Madrid, Morata.
- ORTEGA RUIZ, R. (1998): *La convivencia escolar: qué es y cómo abordarla*, Sevilla, Junta de Andalucía.
- Â - PAYÁ SÁNCHEZ, M. (1999): *Educación en valores para una sociedad abierta y plural*, Bilbao, Desclée de Brouwer.Â
- PUIG ROVIRA, J.M. e MARTÍN GARCÍA, X. (1998): *Â La educación moral en la escuela*, Barcelona, Edebé.
- PUIG, J. M. e OUTROS (2000): *Cómo fomentar la participación en la escuela*, Barcelona, Graó.
- SÁNCHEZ RODRÍGUEZ, R. (2002): *Sobre a violencia contra a muller*, Santiago de Compostela, Lúdica 7.
- Â - SEGURA, M. (2005): *Enseñar a convivir no es tan difícil. Para quienes no saben qué hacer con sus hijos o con sus alumnos*, Bilbao, Desclée de Brouwe.
- SEMINARIO GALEGO DE EDUCACION PARA A PAZ (1998): *A tolerancia*, Noia-A Coruña, Toxosoutos.
- SEMINARIO GALEGO DE EDUCACION PARA A PAZ (2006): *Educación para desaprender la violencia*, Madrid. Los libros de la Catarata.
- Â - SEMINARIO GALEGO DE EDUCACION PARA A PAZ (2006): *Â Educación emocional y violencia contra lamujer*, Madrid. Los libros de la Catarata.
- Â - SUCKLING A. e TEMPLE, C. (2006): *Herramientas contra el acoso escolar. Un enfoque integral*, Madrid, Morata.
- TIERNO, B. (1997): *Del fracaso al éxito escolar*, Barcelona, Plaza y Janes.
- TORREGO e OUTROS (2000): *Mediación de conflictos en instituciones educativas*, Madrid, Narcea.
- TORREGO, J.C., e MORENO, J.M. (2003): *Convivencia y disciplina en la escuela. El aprendizaje de la democracia*, Madrid, Alianza ensayo.
- Â - TORRES SANTOMÉ, J. (1991): *El currículo oculto*, Madrid, Morata.
- Â - UNESCO (1994): *La tolerancia, umbral de la paz. Guía práctica de Educación para la Paz*
- VAELLO ORTS, J. (2005): *Las habilidades sociales en el aula*, Madrid, Santillana.
- VV.AA. (2005): *La mediación escolar. Una estrategia para abordar el conflicto*, Barcelona, Graó.

Â

**3. Outros recursos**

- Focopias artigos en prensa e revistas
- Materiais audiovisuais.
- Materiais en PowerPoint.
- Revista de Educación Social
- Revista de Pedagogía Social

**4. Algúns recursos web**

#### 4.1. Portais educativos

MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA : Portal de convivencia.  
<http://www.convivencia.mec.es/>  
MINISTERIO DE TRABAJO Y ASUNTOS SOCIALES : Observatorio de la infancia.  
<http://www.mtas.es/SGAS/FamiliaInfanc/infancia/Observatorio/ObsInfancia.htm>  
ANDALUCÍA: "Educación para la convivencia y la paz".  
[http://www.juntadeandalucia.es/averroes/recursos/educacion\\_paz.php3](http://www.juntadeandalucia.es/averroes/recursos/educacion_paz.php3)  
ARAGÓN: "Cuento Contigo" Portal de convivencia.  
<http://catedu.es/convivencia/>  
ASTURIAS: Documentación sobre acoso escolar.  
<http://www.educastur.princast.es/recursos/diversidad/acoso/>  
ASTURIAS: "Observatorio de la Infancia y la Adolescencia".  
<http://www.graficosweb.com/observatorio/>  
BALEARES: "Observatori per a la Convivència Escolar".  
<http://www.observatoriconvivenciaescolar.es/>  
CANARIAS: Portal educativo  
<http://www.educa.rcanaria.es/>  
CANTABRIA: "Observatorio para la convivencia escolar"  
<http://www.educantabria.es/portal/>  
CASTILLA-LA MANCHA : "Convivencia escolar".  
<http://www.jccm.es/educacion/valores/construir/convivencia.html>  
CASTILLA-LEÓN : "Convivencia y conflicto".  
<http://www.educa.jcyl.es>  
CATALUÑA : "Unitat de Suport a la Convivència Escolar".  
<http://www.xtec.net/innovacio/convivencia/usce.htm>  
EXTREMADURA: "Si te molestan, no calles".  
<http://www.educarex.es/acosoescolar/>  
GALICIA: "Plan galego da convivencia escolar"  
<http://www.edu.xunta.es/convivencia>  
MADRID: "Anti-Bullying".  
<http://www.acosoescolar.info/index.htm>  
LA RIOJA: "Convivencia escolar y atención a casos de acoso escolar".  
[http://www.educarioja.org/educarioja/html/alm/acoso\\_escolar.html](http://www.educarioja.org/educarioja/html/alm/acoso_escolar.html)  
MURCIA: "Convivencia escolar".  
<http://www.carm.es/educacion>  
NAVARRA: "Bullying. Quítate la venda". Asesoría de convivencia.  
<http://www.pnte.cfnavarra.es/convive/>  
PAÍS VASCO: "www.ikasle.net".  
<http://www.ikasle.net>  
VALENCIA: "Orientados".  
<http://www.cult.gva.es/orientados/>

#### 4.2. Outros portais

Seminario Galego de Educación para a Paz: Fundación Cultura de Paz.  
<http://www.sgep.org/>  
Proxecto Atlántida: Educación e culturas democráticas.  
<http://www.proyecto-atlantida.org/>  
Cruz Roja Juventud : Páxina da mocidade da Cruz Vermella.  
<http://www.cruzrojajuventud.org/>  
Educación en valores : Convivencia.  
<http://www.educacionenvalores.org/>  
Orientaeduc.com : Convivencia escolar.  
<http://www.orientaeduc.com/convivencia-escolar>  
Enrédate con UNICEF: Violencia escolar  
<http://www.enredate.org/>  
Maltrato entre alumnos: Bullying  
<http://www.xtec.es/~jcollell/index.htm>

#### 5. Programas de absentismo

##### PROGRAMAS DE ABSENTISMO

CONCELLO DE CANGAS: *Programa de prevención e control do absentismo escolar*  
(<http://centros.edu.xunta.es/contidos/eoe/?cat=18>)  
CONCELLO DE LUGO: *Protocolo de absentismo escolar*  
(<http://centros.edu.xunta.es/contidos/eoe/?cat=18>)  
CONCELLO DE OURENSE: *Protocolo de absentismo escolar*  
(<http://centros.edu.xunta.es/contidos/eoe/?cat=18>)  
DELEGACIÓN PROVINCIAL DE VICEPRESIDENCIA DE IGUALDADE E DO BENESTAR: *Protocolo de actuación absentismo escolar* (<http://centros.edu.xunta.es/contidos/eoe/?cat=18>)  
*Plan Regional para la Prevención, Control y Seguimiento del Absentismo Escolar en la Comunidad Autónoma de Extremadura* (DOE num 79 do 10/07/2007)  
GOBIERNO VASCO, DEPUTACIÓN FORAL DE BIZKAIA E EUDEL (2003): *Programa para garantizar el derecho ala educación: Erradicación de la desescolarización y del absentismo escolar en el Territorio de Bizkaia* (documento PDF)  
AYUNTAMIENTO DE CARTAGENA. CONCEJALÍA DE EDUCACIÓN (2005): *Actuaciones del Servicio Municipal de Absentismo Escolar. Un modelo socio-educativo de prevención e intervención.* (documento PDF)

--

---

**Recomendacións****Materias que continúan o temario**

Educación intercultural e para a paz/O05G130V01907

Mediación en conflitos e situacións de violencia/O05G130V01502

---

**Outros comentarios**

Recomendacións

Manexo de informática a nivel de usuario e dispoñibilidade dun ordenador

Outros comentarios

Esta guía docente recolle as liñas de actuación a desenvolver co alumnado da materia, entendida con certa flexibilidade, podendo estar suxeita a algunha modificación e reaxuste puntual.

A ficha terase que entregar nas tres primeiras semanas de clase, constante o tipo de asistencia elexida.

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Xénero e educación social**

Materia	Xénero e educación social			
Código	005G130V01305			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinador/a	Mayobre Rodríguez, Purificación			
Profesorado	Mayobre Rodríguez, Purificación			
Correo-e	pmayobre@uvigo.es			
Web	<a href="http://http://webs.uvigo.es/pmayobre/">http://http://webs.uvigo.es/pmayobre/</a>			
Descrición xeral	Desde hai unhas décadas, nos países democráticos, as nenas edúcanse desde a preescolar ata a universidade en escolas chamadas coeducativas, querendo significar que as nenas e os nenos están na mesma aula e reciben a mesma ensino. Con todo, nese tipo de escola, as nenas non efectúan aprendizaxes significativas equivalentes aos seus compañeiros homes, porque a escola, a educación formal e non formal, segue a ser unha importante correa de transmisión da dominación masculina, do privilexio epistémico outorgado pola nosa tradición á forma de conceptualizar o mundo os varóns. O resultado é que a educación non é neutral, exerce unha socialización diferencial por sexos de acordo coa orde patriarcal e impón o modo masculino de estar e relacionarse co mundo. Por iso é necesaria unha intervención educativa encamiñada á consecución da eliminación dos obstáculos, visibles e invisibles, que impiden o desenvolvemento integral das capacidades de mulleres e homes sen restricións de xénero e que permita educar para ser igualmente diferentes			

**Competencias de titulación**

Código			
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa		
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas		
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)		
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)		
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento		
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía		
B8	Capacidade crítica e autocrítica		
B12	Compromiso ético		

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	saber	A1
Asumir e orientar segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)	saber	A3
Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crise en comunidades socioeducativas	saber	A2
Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía	Saber estar / ser	A18
Compromiso ético	Saber estar / ser	B12

Capacidade crítica e autocrítica	Saber estar / ser	B8
Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento	saber facer	A8 A12
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)	saber facer	A8 A12

### Contidos

Tema	
1.- Bases conceptuais e históricas da construción social de xénero	1.1. A construción social de xénero como categoría analítica 1.2. Desigualdades sexuais e construción das identidades de xénero
2.- Teorías feministas e educación	2.1. Fundamentos filosóficos e educativos dos feminismos da modernidade, potsmodernidade e queer
3.- A dominación simbólica como fonte de violencia	3.1.- Lingua, diferenza sexual e xénero 3.2.- Familia, valores e igualdade entre mulleres e homes 3.3.- O androcentrismo na ciencia e os seus efectos na educación 3.4.- Análise dos materiais curriculares desde a perspectiva de xénero 3.5 A interacción e a organización escolar 3.6.- Educación, convivencia e afectividade
4.- A integración do enfoque de xénero na formulación ou implementación de políticas de educación	4.1.- Políticas de igualdade 4.2. Programas e experiencias para a igualdade 4.3. Funcións e competencias da educación social
5.- Guía práctica para unha educación coeducativa	5.1. Análise e presentación de diversas guías coeducativas 5.2. Elaboración dunha guía coeducativa para educación social

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	20	0	20
Titoría en grupo	8	32	40
Traballos tutelados	0	50	50
Seminarios	14	0	14
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	3	23	26

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Presentación dos contidos da materia.
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumnado mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe
Traballos tutelados	Realización dun traballo de introdución á investigación relacionado coa temática da materia. exposición por parte do alumnado ante a docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre os resultados do traballo.
Seminarios	Exposición e debate sobre un tema relacionado co programa da materia a partir da análise previa dalgún documento escrito ou audiovisual

### Atención personalizada

	Descrición
Seminarios	Atención continuada do procedemento de elaboración do traballo, desde a delimitación do tema e a procura da bibliografía ata o proceso de sistematización e elaboración da memoria.
Titoría en grupo	Atención continuada do procedemento de elaboración do traballo, desde a delimitación do tema e a procura da bibliografía ata o proceso de sistematización e elaboración da memoria.
Traballos tutelados	Atención continuada do procedemento de elaboración do traballo, desde a delimitación do tema e a procura da bibliografía ata o proceso de sistematización e elaboración da memoria.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Proba de resposta longa	50
Seminarios	O alumnado presenta os resultados obtidos sobre un tema de actualidade	20

Elaboración dun documento escrito sobre un tema relacionado coa materia, tamén se fará unha exposición oral do mesmo.

### Outros comentarios e segunda convocatoria

Alumnado non presencial:

- O alumnado que non poda asistir a clase regularmente, non poida seguir a avaliación continuada nin asistir á tutorización dos traballos, realizará as seguintes probas: unha proba de contidos teóricos (60%), un traballo sobre un tema relacionado cos contidos do programa (20%), o resumo dos libros: *Educación e xénero. O coñecemento invisible e De mulleres, sobre mulleres e Educación*, apuntados na bibliografía básica (20%), sendo necesario obter, polo menos, o aprobado en cada unha das probas para superar a materia.

Segunda convocatoria: O alumnado que supere algunhas das probas ou actividades, obxecto de avaliación, conservaráse a cualificación da parte aprobada ata a convocatoria de Xullo. As probas non superadas serán avaliadas nesa convocatoria.

Para aprobar a materia o alumnado presencial e non presencial deberá ter un 50% en cada unha das probas obxecto de avaliación

Para a data do exame consultar a seguinte dirección web: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

### Bibliografía. Fontes de información

Jiménez, Carmen, Pérez, Gloria, *Educación y género. El conocimiento invisible*, Tirant lo Blanch, 2008

Alcántara, Dolores y Gómez, Blanca, *De mujeres sobre mujeres y educación*, CEDMA, 2005

Herranz, Yolanda, *Igualdad bajo sospecha*, Narcea, 2006

VV.AA., *La cultura de género en las organizaciones escolares*, Octaedro, 2005

...

Altable, Rosario, *Penélope o las trampas del amor*, Madrid, mare Nostrum, 1992

Barragán, fernando (coord.), *Violencia de género y Curriculum. Un programa para la mejora de las relaciones interpersonales y la resolución de conflictos*, Málaga, Aljibe, 2001

Blanco, Nieves, *El sexismo en los materiales educativos de la ESO*. Sevilla, Instituto Andaluz de la Mujer, 2000

Gleichauf, Ingeborg, *Mujeres filósofas en la Historia. Desde la antigüedad al siglo XXI*. Icaria, 2010

Lomas, Carlos, *Los chicos también lloran: identidades masculinas, igualdad entre los sexos y coeducación*, Paidós, 2004

Pérez Garzón, Juan Sisinio, *Historia del Feminismo*, Los libros de la Cátara, Madrid, 2011.

Rodríguez, Gloria, *¿Qué es el lenguaje sexista?: materiales didácticos para la coeducación secundaria obligatoria*, Oviedo, Instituto Asturiano de la Mujer, 2003

Rodríguez, Carmen (comp.), *La ausencia de las mujeres en los contenidos escolares*. Madrid, Niño y Dávila, 2004

### Recomendacións

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación de persoas adultas**

Materia	Educación de persoas adultas			
Código	O05G130V01401			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Seoane Pérez, Emilia			
Profesorado	Seoane Pérez, Emilia			
Correo-e	emiliasp@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B12	Compromiso ético

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Analizar e comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional.	saber	A6
Comprender, analizar, sintetizar e aplicar os conceptos e os procesos básicos da materia.	saber	A2 A4
Coñecer os factores (sociais, políticos, económicos...) que teñen estado na base dos problemas sociais asociados cos campos da intervención socioeducativa (pobreza, marxinación, abandono, exclusión, desadaptación social...), en especial no relativo aos grupos sociais máis vulnerables: infancia-xuventude, muller, maiores, así como as clases sociais máis desfavorecidas.	saber	A1
Coñecer os supostos teóricos, histórico-pedagóxicos, culturais, políticos e legislativos que estean na base dos procesos de intervención.	saber	A1
Comprender, analizar e valorar as dimensións éticas, pedagóxicas, legislativas e políticas implícitas nos procesos de intervención socioeducativa.	saber facer	A2 A6 B12
Coñecer as institucións que ao longo da historia dos últimos séculos teñen desenvolvido intervencións de carácter socioeducativo.	saber	A6
Coñecer e analizar, con sentido crítico, as estratexias de intervención sociocultural desenvolvidas no marco das políticas sociais dos estados modernos.	saber saber facer	A6 B1
Diseñar e realizar traballos escritos de carácter histórico aplicando o método histórico (de carácter xenealóxico) e empregando distintas fontes documentais.	saber facer	B2

**Contidos**

Tema	
1-Aproximación histórica e conceptual á educación de persoas adultas.	



2-Obxectivos e ámbitos da educación de persoas adultas.

3-Adultez e aprendizaxe.

4-Políticas e medidas para o desenvolvemento da educación de persoas adultas en Europa.

5-A educación de persoas adultas nos sistemas educativos do Estado español.

6-Lei 9/1992, do 24 de xullo, de educación e promoción de adultos

7-Ofertas educativas actuais para/con persoas adultas.

8-Necesidades educativas emerxentes con persoas adultas.

9-Recursos e modalidades de educación de persoas adultas.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos tutelados	10	40	50
Presentacións/exposicións	20	40	60
Sesión maxistral	8	0	8
Seminarios	2	1	3
Cartafol/dossier	6	10	16
Probas de resposta curta	3	10	13

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual e en pequenos grupos, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Presentacións/exposicións	Presentación e exposición por parte do alumnado de traballos individuais e grupais tutelados pola profesora. O alumnado manterá entrevistas coa profesora da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Complementarán as clases teóricas.

### Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	Seguimento do traballo realizado polo alumnado, da súa implicación e participación nas diferentes actividades e tarefas propostas.  Asesoramento e atención personalizada ao alumnado, grupal e individualmente, presencialmente, pola plataforma faitic e por correo electrónico.
Presentacións/exposicións	Seguimento do traballo realizado polo alumnado, da súa implicación e participación nas diferentes actividades e tarefas propostas.  Asesoramento e atención personalizada ao alumnado, grupal e individualmente, presencialmente, pola plataforma faitic e por correo electrónico.
Cartafol/dossier	Seguimento do traballo realizado polo alumnado, da súa implicación e participación nas diferentes actividades e tarefas propostas.  Asesoramento e atención personalizada ao alumnado, grupal e individualmente, presencialmente, pola plataforma faitic e por correo electrónico.

### Avaliación

Descrición	Cualificación
------------	---------------

Traballos tutelados	Cada alumna/o realizará un traballo individual de curso, en base aos contidos da materia obxecto de estudo, tutelado pola profesora e coa posterior defensa e explicación ante a profesora nas sesións tutoriais.	30
Presentacións/exposicións	Cada grupo pequeno de alumnado (3 a 5 persoas), realizará un traballo grupal de curso, en base aos contidos da materia obxecto de estudo, tutelado pola profesora e coa posterior presentación/exposición á clase por parte de cada grupo.	30
Probos de resposta curta	Proba para avaliar os coñecementos adquiridos, onde se inclúen preguntas de resposta curta sobre a temática da materia.	30
Cartafol/dossier	Cada alumna/o elaborará un documento que recompila información sobre as experiencias, proxectos, tarefas e traballos realizados durante o proceso de formación.	10

### Outros comentarios e segunda convocatoria

1. As cualificacións indicadas en termos porcentuais no cadro *supra* son as máximas que se poden acadar en cada un dos apartados.
  2. O sistema de avaliación referenciado *supra*, está dirixido ao alumnado de carácter presencial. É requisito imprescindible para ser considerado alumno presencial, a asistencia e a participación mínima nun 80% das clases do grupo-clase e a asistencia nun 80% ás clases de grupo mediano (GM).
  3. Para superar a materia, o alumnado presencial deberá superar todas as probas referidas, obtendo unha cualificación mínima do 50% en cada un dos aspectos avaliados.
  4. Considerarase alumnado non presencial aquel que non cumpra o 80% da asistencia especificada no punto nº 1 ou aquel que opte por esta modalidade, sempre e cando llo comunique á profesora na primeira quincena de impartición da materia.
  5. O sistema de avaliación para o alumnado non presencial consistirá nunha proba escrita de resposta curta (cunha valoración máxima do 80%) e nun traballo individual tutelado (cunha valoración máxima do 20%) pola profesora e definido en base aos contidos e obxectivos da materia.
  6. Para superar a materia, o alumnado non presencial deberá superar as dúas probas referidas, obtendo unha cualificación mínima do 50% en cada unha delas.
  7. EXAMES: Data do exame 11 maio 2015 e data revisión 9 xuño 2015. Convocatoria xullo: Data do exame 29 xuño 2015 e data revisión 16 xullo 2015
- Segunda convocatoria (xullo): Se manteñen as competencias/probas superadas e só se examinarán das non superadas.

### Bibliografía. Fontes de información

#### Bibliografía e outros materiais.

##### Básica:

FLECHA, R.; LÓPEZ, F. e SACO, R. (1988): **Dos siglos de educación de adultos**. El Roure, Barcelona

GARCÍA CARRASCO, J. (coord.) (1997): **Educación de adultos**. Ariel, Barcelona

REQUEJO OSORIO, A. (2003): **Educación permanente y educación de adultos**. Ariel, Barcelona.

SANZ FERNÁNDEZ, F. (Direc.) (1995): **La formación en educación de personas adultas**. 3 tomos. MEC- UNED, Madrid.

##### Complementaria:

DELORS, J. (Pres.) (1996): **La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión Internacional sobre la educación para el siglo XXI**. UNESCO- Santillana, Madrid.

FLECHA GARCÍA, R. (1990): **Educación de las personas adultas. Propuestas para los noventa**. El Roure, Barcelona.

GARCÍA MOLINA, J. e MARÍ Y TARTE, R. (Coord.) (2002): **Pedagogía social y mediación educativa**. Edit. Asociación Profesional de Educadores Sociales de Castilla-La Mancha, Toledo.

LÓPEZ-BARAJAS ZAYAS, E., SARRATE CAPDEVILA, M<sup>a</sup> L. (coords) (2002): **La educación de personas adultas, un reto de nuestro tiempo**. Dykinson, Madrid

MEDINA, O. (1997): **Modelos de educación de personas adultas**. El Roure, Barcelona

NATALE, M<sup>a</sup> L. de (2003): **La edad adulta, una nueva etapa para educarse**. Narcea, Madrid.

PÉREZ SERRANO, G. (1999): **Elaboración de proyectos sociales. Casos prácticos**. Narcea, Madrid.

SANZ FERNÁNDEZ, F. (2002): **La educación de personas adultas entre dos siglos: historia pasada y desafíos de futuro.** UNED, Madrid.

#### **Otra bibliografía e recursos:**

#### **Bibliografía:**

ADAM, F. (1970): **Andragogía, ciencia de la educación de adultos.** Fidea, Caracas.

AMADOR MUÑOZ, L. e GARCÍA ARETIO, L. (Direc.) (1999): **Formación de Formadores en el Ámbito Profesional.** Junta de Andalucía, Sevilla.

AA. VV. (1991): **El jubilado ante su futuro. Plan de preparación a la jubilación.** Narcea- Instituto Nacional de Servicios Sociales- Endesa, Madrid.

BERJANO PEIRATS, E. e LLOPIS GOIG, D. (1996): **Jubilación: Expectativas y Tiempo de Ocio.** Edit. Fundación Caja de Madrid, Madrid.

CABELLO MARTÍNEZ, M. J. (1997): **Didáctica y educación de personas adultas. Una propuesta para el desarrollo curricular.** Ed. Aljibe, Málaga.

CASTRO, A. De (1987): **Aulas de cultura en el medio rural.** Ed. Popular, Madrid.

\_ (1990): **La Tercera Edad, tiempo de ocio y cultura.** Narcea, Madrid.

CID FERNÁNDEZ, X. M.; DAPÍA CONDE, M. D.; FERNÁNDEZ GONZÁLEZ, M. R. e SEOANE PÉREZ, E. (1998): **“El educador social en los programas de Educación Familiar a propósito de la Ley gallega de Familia, de la Infancia y de la Adolescencia”.** Comunicación ás “Jornadas sobre formación y profesionalización de los Educadores Sociales”, Universidad de Murcia, Facultad de Educación, Murcia.

COLOM, A.; SARRAMONA, J. e VÁZQUEZ, G. (1994): **Estrategias de formación en la empresa.** Narcea, Madrid.

ERIKSON, E. H. (1981): **La adultez.** Fondo de Cultura Económica, Méjico.

FAURE, E. (1975): **Aprender a ser.** Alianza- UNESCO.

FEDERIGNI, P. e outras (1992): **La Organización local de la Educación de Adultos.** Ed. Popular- OEI- Quinto Centenario, Madrid.

FERMOSO, P. (1994): **Pedagogía Social.** Herder, Barcelona.

FERRÁNDEZ, A.; GAIRÍN, J. e TEJADA, J. (1990): **El proceso de aprendizaje en el adulto.** Diagrama, Madrid.

FREIRE, P. (1983): **La educación como práctica de la libertad.** Siglo XXI, Madrid.

\_ (1992): **Pedagogía del oprimido.** Siglo XXI, Madrid.

\_ eÂ MACEDO, D. (1989): **Alfabetización. Lectura de la palabra y lectura de la realidad.** Paidós, Barcelona.

GAIRÍN SALLÁN, J. e FERNÁNDEZ ARENAZ, A. (Coord.) (1999): **Planificación y gestión de Instituciones de Formación.** Ed. Praxis, Barcelona.

GARCÍA ARETIO, L. (1994): **Educación a Distancia hoy.** UNED, Madrid

GARCÍA CARRASCO, J. (1991): **La educación básica de adultos.** CEAC, Barcelona.

GARCÍA LLAMAS, J. L. (1986): **El aprendizaje adulto en un sistema abierto y a distancia.** Narcea, Madrid.

GARCÍA MINGUEZ, J. e SÁNCHEZ GARCÍA, A. (1998): **Un modelo de educación en los mayores: La interactividad.** Dykinson, Madrid.

GARCÍA MINGUEZ, J. (Coord.) (1998): **I Jornadas sobre Personas Mayores y Educadores Sociales.** Grupo Editorial Universitario, Granada.

GELPI, E. (1990): **Educación permanente. Problemas laborales y perspectivas educativas.** Popular, Madrid.

HAUTECOEUR, J. P. (Direct.) (1992): **Alpha 92. Estrategias de alfabetización.** MEC, Madrid.

JOVER, D. (1991): **La Formación Ocupacional. Para la inserción, la educación permanente y el desarrollo local.** Popular, Madrid.

- L. ARANGUREN, J. L. (1992): **La vejez como autorrealización personal y social**. Ministerio de Asuntos Sociales- Instituto Nacional de Servicios Sociales, Madrid.
- LOWE, J. (1978): **Educación de adultos. Perspectivas mundiales**. Ed. Sígueme, Salamanca.
- \_ (1978): **La educación de adultos. Cómo aprende el adulto**. Ed. Ateneo, Buenos Aires.
- MARTÍN GARCÍA, A. V. (1994): **Educación y envejecimiento**. PPU, Barcelona.
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA (1990). **Reforma de las enseñanzas universitarias: Educación Social**. MEC, Madrid.
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA (1986): **Educación de Adultos. Libro Blanco**. Centro de Publicaciones MEC, Madrid.
- MONCLUS ESTELLA, A. (1983): **Bases teóricas de la educación de adultos**. Oficina de Educación Iberoamericana, Madrid.
- MORAGAS, R. (1989): **La jubilación. Un enfoque positivo**. Grijalbo, Barcelona.
- \_ (1991): **Gerontología Social. Envejecimiento y calidad de vida**. Herder, Barcelona.
- MORATINOS IGLESIAS, J. F. (1985): **La Escuela de Padres. Educación familiar**. Narcea, Madrid.
- PÉREZ SERRANO, G. e MARTÍN GONZÁLEZ, M<sup>a</sup> T. : **La Animación Socio cultural**. 2<sup>Â</sup> tomos. UNED, Madrid.
- PÉREZ Â SERRANO, G. (Coord.) (1998): **Contexto cultural y socioeducativo de la Educación Social**. Universidad de Sevilla, Sevilla.
- PÉREZ Â SERRANO, G. (Coord.) (2000): **Modelos de Investigación Cualitativa**. Narcea, Madrid.
- PETRUS, A. (Coord.) (1997): **Pedagogía Social**. Ariel, Barcelona.
- PORTO UCHA, A. (1986): **La Institución Libre de Enseñanza en Galicia**. Ed. Do Castro, A Coruña.
- QUINTANA CABANAS, J. M. (1986): **Investigación Participativa. Educación de Adultos**. Narcea, Madrid.
- RAMIREZ, S. (1972): **Métodos de educación de adultos**. Marsiega, Madrid.
- SAEZ, N. e VEGA, J. L. (1989): **Acción socioeducativa en la tercera edad**. CEAC, Barcelona.
- SÁNCHEZ TORRADO, S. (1991): **Educación de adultos y calidad de vida**. El Roure, Barcelona.
- SARRAMONA, J.; VÁZQUEZ, G. e COLOM, A. (1998): **Educación no formal**. Ariel, Barcelona.
- SEOANE PÉREZ, E. (1997): **“Las teorías transversales versus teorías longitudinales en el aprendizaje de adultos”** en Curso de Enseñanza no reglada baixo o título “Educación de Adultos: Situación y perspectivas de cara al siglo XXI”, organizado polo Centro Asociado da UNED de Ourense.
- SEOANE PÉREZ, E.; CID FDEZ, X. M.; FDEZ GLEZ, M. R. e DAPÍA CONDE, M. D.(1997):**“Educación de adultos y Educación Social: De la formación universitaria al ejercicio profesional”**. Comunicación I Congreso “Educación y Desarrollo: Nuevas Tendencias”, Santa Cruz de Tenerife.
- SEOANE PÉREZ, E. (Direct.) (2010):**Educando en dereitos desde a cidade. Os dereitos das nenas e dos nenos**.Edit. Concello de Ferrol, Concellería de Educación, Ferrol.
- TRILLA, J. (1993): **La educación fuera de la escuela. Ámbitos no formales y educación social**. Ariel S. A., Barcelona.
- UNIÓN DEMOCRÁTICA DE PENSIONISTAS Y JUBILADOS (1992): **Sociología de la vejez**. Queimada, Madrid.
- UNIVERSIDAD NACIONAL DE EDUCACIÓN A DISTANCIA (1988): **Jornadas de Educación Permanente**. Centro Asociado UNED Asturias.
- \_ (1990): **La Educación Permanente. Perspectivas a nivel nacional e internacional**. Centro Asociado UNED Asturias.
- VELÁZQUEZ, M. e LOSCERTALES, F.(1987): **Escuela De Padres**. Edic. Alfar, Sevilla.
- VEGA, J. L. e BUENO, B. (1995): **Desarrollo adulto y envejecimiento**. Síntesis, Madrid.
- VILADOT, G. (1988): **La educación de adultos: reflexiones para una práctica**. Laia, Barcelona.
- VILLALTA, M. e outros (1987): **Los padres en la escuela**. Laia, Barcelona.
- XUNTA DE GALICIA (1994): **Educación de Adultos nunha sociedade en transformación**. Xunta de Galicia, Santiago.

\_ (1997): **La educación de las personas adultas en la Comunidad Autónoma de Galicia: Análisis de la situación actual**. Documento multicopiado.

#### **Revistas.**

Cuadernos de Pedagogía.

Revista Galega de Educación.

Revista Galega do Ensino.

Revista de Pedagogía Social.

Teoría de la educación. Revista Interuniversitaria.

#### **Outros recursos.**

**<http://www.eduso.net> Servizo dos colectivos de educación social, xestionado pola Asociación Estatal de Educación Social (ASEDES)**

**<http://www.faea.es>FAEA. Federación de Asociacións de Educación de persoas Adultas**

**<http://www.feup.org> FEUP Federación Española de Universidades Populares**

<http://www.edu.xunta.es/eduga/EDUGA>

<http://www.oei.es/index.php>Organización de Estados Iberoamericanos

[http://www.bcn.es/edcities/aice/estatiques/espanyol/sec\\_charter.html](http://www.bcn.es/edcities/aice/estatiques/espanyol/sec_charter.html)Ciudades Educadoras

<http://www.uned.es/pedagogiasocial.revistainteruniversitaria/>Revista Interuniversitaria de Pedagogía Social

---

#### **Recomendacións**

##### **Materias que continúan o temario**

Programas de animación sociocultural/O05G130V01503

Educación e animación sociolaboral/O05G130V01701

##### **Materias que se recomenda ter cursado previamente**

Educación: Didáctica: Deseño e programación no ámbito socioeducativo/O05G130V01202

Educación: Educación permanente/O05G130V01203

Educación: Historia da educación social/O05G130V01204

Psicoloxía: Psicoloxía do desenvolvemento/O05G130V01102

##### **Outros comentarios**

Esta guía docente recolle as liñas de actuación a desenvolver co alumnado da materia, entendida con certa flexibilidade, podendo estar suxeita a algunha modificación e reaxuste puntual

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación para o lecer e o tempo libre**

Materia	Educación para o lecer e o tempo libre			
Código	O05G130V01402			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Pérez Enríquez, María Esther			
Profesorado	Pérez Enríquez, María Esther			
Correo-e	me_perez@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
B1	Capacidade de análise e síntese
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B11	Habilidades interpersoais
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	saber	A1
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)	saber facer	A8
Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	saber facer	A10
Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral	saber facer	A15
Capacidade de análise e síntese	saber facer	B1
Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional	saber saber facer	B4
Xestión da información	saber facer	B5
Capacidade crítica e autocrítica	Saber estar / ser	B8
Habilidades interpersoais	Saber estar / ser	B11
Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida	saber saber facer Saber estar / ser	B18

## Contidos

Tema	
1. Marco conceptual e bases teóricas da educación para o lecer e o tempo libre.	1.1. Clasificación dos "tempos" das persoas. 1.2. Enmarque do lecer e do tempo libre: diferenciación e conceptualización. 1.3. Elementos identificativos do lecer e do tempo libre.
2. Realidades e perspectivas actuais do lecer e do tempo libre	2.1. Dimensións do lecer e do tempo libre. 2.2. O lecer e o tempo libre como necesidades e dereitos sociais. 2.3. Tendencias actuais do lecer e do tempo libre. 2.4. Lecer, tempo libre e calidade de vida.
3. Cara a unha educación do lecer e do tempo libre.	3.1. Determinantes sociais e pedagóxicos que facilitan a aparición da educación para o lecer e o tempo libre. 3.2. Concepto e obxecto da educación do ocio. 3.3. Principios xerais e condicionantes.
4. Aspectos metodolóxicos da intervención educativa no lecer e no tempo libre.	4.1. Formas pedagóxicas de intervir no lecer e no tempo libre. 4.2. Principios de actuación. 4.3. Organización e administración de proxectos e servizos de lecer e tempo libre.
5. Ámbitos, institucións e actividades educativas relacionadas coa educación para o lecer e o tempo libre, en particular no contexto galego.	5.1. Ámbitos da educación para o lecer e o tempo libre: específicos e non específicos. 5.2. Marco legal das institucións de lecer e tempo libre. 5.3. Experiencias, programas, recursos e actividades da educación para o lecer e o tempo libre.

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	2	4
Sesión maxistral	12	24	36
Traballos de aula	6	4	10
Traballos tutelados	5	25	30
Presentacións/exposicións	4	7	11
Obradoiros	12	18	30
Saídas de estudo/prácticas de campo	5	8	13
Probas de tipo test	2	14	16

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado (detección de coñecementos previos, motivacións,...) e a presentar a materia.
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora dos contidos da materia "Educación para o lecer e o tempo libre"
Traballos de aula	Formulación e análise, resolución e debate dun problema ou exercicio relacionado coa temática da materia, que os/as estudantes desenvolven na aula baixo as directrices e supervisión da profesora. O seu desenvolvemento pode estar vinculado con actividades autónomas do alumnado.
Traballos tutelados	Os/as estudantes, en grupo, elaboran un documento e/ou investigación sobre a temática da materia. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma de/dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción, etc.
Presentacións/exposicións	Exposición oral por parte do alumnado, ante a docente e o alumnado, dos resultados do traballo tutelado (previa presentación escrita).
Obradoiros	Actividades enfocadas á adquisición de coñecementos e habilidades manipulativas e instrumentais sobre a educación para o ocio e o tempo libre, con asistencia específica por parte da profesora ás actividades individuais e/ou de grupo que desenvolven os estudantes.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Realización dunha visita a unha ou varias institucións, centros,... do sector da educación para o ocio e o tempo libre. Co obxecto de que o alumnado aplique os coñecementos adquiridos na materia a situacións concretas, e poida obter novas habilidades básicas e procedimentais.

## Atención personalizada

Descrición
------------

Actividades introductorias	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, a realización dos obradoiros e as saídas de estudos, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>
Traballos de aula	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, a realización dos obradoiros e as saídas de estudos, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>
Traballos tutelados	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, a realización dos obradoiros e as saídas de estudos, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>
Saídas de estudo/prácticas de campo	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, a realización dos obradoiros e as saídas de estudos, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>
Presentacións/exposicións	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, a realización dos obradoiros e as saídas de estudos, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>



Obradoiros	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, a realización dos obradoiros e as saídas de estudos, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>
Sesión maxistral	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, a realización dos obradoiros e as saídas de estudos, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>
Probas de tipo test	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, a realización dos obradoiros e as saídas de estudos, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>

<b>Avaliación</b>		
	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	O desenvolvemento e participación nas experiencias, proxectos, tarefas e traballos realizados durante o proceso de formación na aula.	10
Traballos tutelados	Os/as estudantes presentan o resultado obtido na elaboración dun documento sobre a temática da materia e/ou investigación.  Levarase a cabo en grupo, de forma escrita.  Ademais, conxuntamente con este documento, tamén se valorará o seguimento da elaboración do traballo.	15
Presentacións/exposicións	Tamén se valorará a exposición ou presentación que se faga do traballo tutelado na aula.	5
Obradoiros	Planificación, elaboración, posta en práctica na aula e avaliación dun obradoiro de educación para o ocio e o tempo libre por parte do/a alumno/a, de xeito individual. Os/as alumnos/as deben describir as tarefas e procedementos desenvolvidos, mostrar os resultados obtidos ou observacións realizadas, así como a súa valoración persoal. Valorarase conxuntamente coa súa participación nos mesmos e nas saídas de campo.	20
Probas de tipo test	Realizarase unha proba tipo test para a avaliación das competencias adquiridas que inclúe preguntas pechadas con tres alternativas de resposta. Os/as alumnos/as seleccionarán unha resposta entre as posibilidades. As respostas erradas puntuarán negativamente (2 mal restarán 1 ben).	50

#### **Outros comentarios e segunda convocatoria**

**Para superar a materia** é necesario superar todas as probas de avaliación.

**O alumnado non presencial:** deberá falar coa profesora ao principio do curso, para acordar un plan de traballo específico.

Os criterios de avaliación serán os seguintes:

- Proba tipo test: 65%.
- Traballo titorado: 15%.
- Outros traballos prácticos: 20%.

**Segunda convocatoria:** ao alumnado que supere algunhas das partes ou probas da materia, conservaranselle as cualificacións ata a convocatoria de xullo. As competencias non superadas serán avaliadas na mesma convocatoria (xullo).

**A data, hora de revisión dos exames son:**

- Á Primeira convocatoria (segundo período): 21 de maio ás 16:00 h. Revisión: 11 de xuño de 16:00 h. a 17:00 h.
- Segunda convocatoria (xullo): 7 de xullo ás 16:00 h. Revisión: 16 de xullo de 16:00 h. a 17:00 h.
- Convocatoria Fin de Carreira: 14 de outubro ás 16:00 h. Revisión: 4 de novembro de 16:00 h. a 17:00 h.

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

Puig, J. & Trilla, J., La pedagogía del ocio, Barcelona: Laertes, 1996

Cuenca, M., Pedagogía del ocio: Modelos y propuestas, Bilbao: Universidad de Deusto, 2004

Caride, J.A., Ocio e tempo libre, A Coruña: Xunta de Galicia, 2000

Sarramona, J.; Vázquez, G. & Colom, A.J., Educación no formal, Barcelona: Ariel, 1998

Trilla, J., La educación fuera de la escuela. Ámbitos no formales y educación social, Barcelona: Ariel, 1993

### **2. Complementaria**

BARBA BODA, C. (1994). Organizaciones infantiles y juveniles de tiempo libre. Madrid: Narcea.

BEAS, M. et al. (coord.) (1998). Atención a los espacios y tiempos extraescolares. Granada: Grupo Editorial Universitario.

CABALLO, B. e Oliveira, M.E. (coords.) (varios años). Interactuando no tempo libre. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

CABALLO, M.B. (2009). Os desafíos socioprofesionais do traballo en ocio e tempo libre. En, Otero, J.C. (coord). La pedagogía del ocio: nuevos desafíos. Lugo: Axac, pp.25-31

CARIDE, J.A. (1998). Ocio y pedagogía. Posibilidades y límites de la educación en el tiempo libre. En, AA.VV. Nuevos espacios de la educación social. Bilbao: Universidad de Deusto, pp. 303-318.

CASTRO, A. De (1987). Aulas de cultura en el medio rural. Madrid: Popular.

CASTRO, A. De (1990). La Tercera Edad, tiempo de ocio y cultura. Madrid: Narcea.

CID, X.M.; DAPÍA, M.; HERAS, P. e PAYÁ, M. (2001). Valores transversales en la práctica educativa. Madrid: Síntesis.

CID, X. M. e PERES, A. (Eds.) (2007). Educación social, animación sociocultural y desarrollo comunitario.

Ourense: Universidade de Vigo - Facultade de Ciencias da Educación; Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro; Sociedad Iberoamericana de Pedagogía Social.

CID, X.M. e PÉREZ, M.E. (2012). A procura de uma Educação Social favorável à convivência intergeracional. En, C. Soraia; Dantas, J. e M. De Sousa (Coords.). Animação sociocultural. intervenção e educação comunitária: Democracia, cidadania e participação. Chaves: Intevenção - Associação para a promoção e divulgação cultural, pp. 245 - 261.

COLOM, A. (2005). Continuidad y complementariedad entre la educación formal y no formal. Revista de Educación, 338, 9-22.

COOMBS, P.H. (1985). La crisis mundial de la educación. Perspectivas actuales. Madrid: Santillana.

COORDINADORA INFANTIL Y JUVENIL DE VALLECAS (1996). Campamentos de verano. Madrid: Popular.

CUENCA, M. (1995). Temas de Pedagogía del ocio. Bilbao: Universidad de Deusto.

CUENCA, M. (1995). Educación del ocio y nueva ciudadanía, Educadores, (37), 173-174,101-122.

CUENCA, M. (1999). Ocio y formación. Hacia la equiparación de oportunidades mediante la educación del ocio. Bilbao:

Universidad de Deusto.

CUENCA, M. (coord.) (2000). *Ocio y desarrollo humano*. Bilbao: Universidad de Deusto.

DAPÍA, M. (2001). Salud y ocio, retos actuales de la calidad de vida. Reflexiones desde la pedagogía, *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, 6-7, 221-242.

DAPÍA, M. (2002). Evaluación de programas de educación no formal. Hacia una propuesta integradora, *Revista de Ciencias de la Educación*, 191, 375-393.

DELORS, J. (Pres.) (1996). *La educación encierra un tesoro*. Informe a la UNESCO de la Comisión Internacional sobre la educación para el siglo XXI. Madrid: UNESCO - Santillana.

DE BORJA, M. (1984). *Estudio para la implantación de una red de ludotecas*. Barcelona: PPU.

DE BORJA, M. (2000). *Las ludotecas. Instituciones de juegos*. Barcelona: Octaedro.

DOCUMENTACIÓN SOCIAL (1984). Monográfico *Tiempo Libre*, nº 55.

DOMINGUEZ ARANDA, R. e LAMETA, R. (coord.) (2003). *La construcción de procesos formativos de educación no formal*. Madrid: Narcea.

ETXEBERRIA, F. (dir.) (1989). *Pedagogía social y educación no escolar*. Bilbao: Universidad de Deusto.

ESCOBAR DE LA SERNA, L. (1991). *La cultura del ocio*. Madrid: Eudema.

FERMOSO, P. (1994). *Pedagogía social. Fundamentación científica*. Barcelona: Herder.

FLURI, M. (1992). *1000 ejercicios y juegos de tiempo libre*. Barcelona: Hispano Europea.

FRANCH, J. e MARTINELL, A. (1984). *La animación de grupos de tiempo libre y vacaciones*. Barcelona: Laia.

FRANCH, J. e MARTINELL, A. (1994). *Animar un proyecto de educación social*. Barcelona: Paidós.

JACOB, L. (2007). *Animação de idosos. Atividades*. 2ª ed. Porto: Ambar.

KLEIBER, D.A.; BAYÓN, F. e CUENCA, J. (2012). La educación para el ocio como preparación para la jubilación en Estados Unidos y España. *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, (20), 137 - 176.

LAMATA, R. e DOMINGUEZ, R. (coords.) (2003). *La construcción de procesos formativos en educación no formal*. Madrid: Narcea.

LEIF, J. (1992). *Tiempo libre y tiempo para uno mismo. Un reto educativo y cultural*. Madrid: Narcea.

LOBO, J.L. e MENCHEN, F. (2004). *Libertad y responsabilidad en el tiempo libre*. Madrid: Pirámide.

LÓPEZ ADRADE, B. (1982). *Tiempo libre y educación*. Madrid: Escuela Española.

LÓPEZ MATA LLANA, M. e VILLEGAS, J. (1995). *Organización y animación de ludotecas*. Madrid: CCS.

LUQUE, P.A. (1997). Educación no formal. Un acercamiento a otras instituciones educativas, *Pedagogía Social*, 15-16, 313-320.

MIRANDA i PEREZ, M. (1984). Una pedagogía del tiempo libre, *Documentación Social*, 55, 11-33.

MURO DOMINGUEZ, N.J. (1991). *El tiempo de libre disposición*. Madrid: Castalia.

NEGRE, P. (1993). *El ocio y las edades*. Barcelona: Hacer.

OLIVERAS, O. (2000). *Recursos para el tiempo libre*. Madrid: CCS.

NUÑEZ CUBERO, L. (Ed.) (1993). *Metodologías de investigación en educación no formal*. Sevilla: Preu-Spinola.

OTERO, H. (1991). *Campamento urbano: una propuesta para el tiempo libre en la ciudad*. Madrid: CCS.

PALLARES, M. (1980). *Técnicas de grupo para educadores*. Madrid: ICCE.

PEDRO, F. (1984). *Ocio y tiempo libre, ¿ para qué?* Barcelona: Humanitas.

PÉREZ ENRÍQUEZ, M. E. (2003). *La animación sociocultural como respuesta educativa de calidad a las necesidades de las personas mayores: una propuesta de intervención en un centro de día*. En, AAVV. *IX Congreso Calidad, Equidad y Educación*. San Sebastián: Universidad del País Vasco.

- PÉREZ ENRÍQUEZ, M. E. (2007). La intervención socio-educativa con las personas mayores, un factor de desarrollo comunitario en el medio rural. En, CID, X. M. e PERES, A. (Eds.). Educación social, animación sociocultural y desarrollo comunitario. Vol. II. Ourense: Universidade de Vigo - Facultade de Ciencias da Educación; Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro; Sociedad Iberoamericana de Pedagogía Social, pp. 1099 - 1106.
- PÉREZ ENRÍQUEZ, M. E. e BARROS PÉREZ, E. (2008). Nadal interxeracional: unha experiencia de dinamización socioeducativa e cultural cos nenos/as e as persoas maiores dun concello do rural galego. En, AAVV. Programas e experiencias interxeracionais. Libro de actas da IV Xornada sobre Xerontoloxía e Educación Social. Santiago de Compostela: Colexio de Educadoras e Educadores Sociais de Galicia, pp. 57 - 62.Â
- PÉREZ-RIOJA, J.A. (1992). Educación para el ocio. Madrid: Palabra.
- PEREZ SERRANO, G. (1990). Investigación-acción: aplicaciones al campo social yÂ educativo. Madrid: Dykinson.
- PETRUS, A. (coord.) (1997). Pedagogía Social.Â Barcelona: Ariel.
- PUIG, J.M. e JOFRA, E. (1983). Organizar y planificar una colonia de vacaciones. Barcelona: Diafora.Â
- QUINTANA, J.M. (coord.) (1991). Iniciativas sociales en educación informal. Madrid: Rialp.
- REVISTA DE EDUCACION (2005). Educación no formal. Número monográfico, 338.
- REY RUBAL, J.A. (1994). Problemas e posibilidades dos xoves galegos no tempo libre. ActasÂ Congreso Galego da Xuventude. Santiago de Compostela.
- RUIZ CORBELLÀ, M. (1995). Pedagogía del ocio. Pedagogía del tiempo libre, Educadores, (37),Â 175-176, 235-246.
- SAEZ FERNANDEZ, F. (2006). El aprendizaje fuera de la escuela: tradición del pasado yÂ desafío para el futuro. Madrid: Académicas.
- SARRAMONA, J. (comp.) (1992). La educación no formal. Barcelona: CEAC.
- TABOADA, E. M. (1994). Ocio e tempo libre en nenos e adolescentes da Comunidade AutónomaÂ de Galicia, Revista galega do ensino, 3, 49-58.
- TRILLA, J. (1986). La educación informal. Barcelona: PPV.
- TRILLA, J. (1989). Instituciones de educación en tiempo libre. En, Etxebarria, F. (Ed.). PedagogíaÂ social y educación no escolar. San Sebastián:Â Univ. del País Vasco, pp. 273-286.
- TRILLA, J. (coord.) (1997). Animación Sociocultural. Barcelona: Ariel.
- TRILLA, J. (1999). A educación non formal e a cidade educadora. Dúas perspectivas (unhaÂ analítica e outra globalizadora) do universo da educación, Revista galega do ensino, 24,Â 199-221.
- TRILLA, J. (1999). Perspectivas educativas del ocio para el siglo XXI, Revista Proyecto Hombre,Â 32, 8-13.
- TRILLA, J. (1999). Tres pedagogías del ocio y una más. Monitor, Educador, 72, 8-27.
- VENTOSA, V. (1995). Guía de recursos para la animación. Madrid: CCS.
- VICHE, M. (1986). Animación sociocultural y educación en el tiempo libre. Valencia: Orega.
- VARIOS (1991). La educación no formal, una prioridad de futuro. Madrid: FundaciónÂ Santillana.
- VENTOSA, V. (1998). Manual del monitor de tiempo libre. Madrid: CCS.
- WLRA (1994). International Charter for Leisure Education, ELRA, verano 1994, 13-16.Â Traducción española en Gorbeña, S.; González, V.J. e Lázaro, Y. (1997). El Derecho alÂ ocio de las personas con discapacidad. Universidad de Deusto, pp. 243-252.

### 3. Outras fontes de información.

Revistas de educación:

-Â Cuadernos de Pedagogía.

- Galeduso. Revista do Colexio de Educadoras e Educadores Sociais de Galicia.

-Â RevistaÂ Galega de Educación.

-Â Revista Galega do Ensino.

- Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria.

MateriaisÂ audiovisuais.Â

Materiais en PowerPoint.Â

Documentos en rede:Â

[www. colexioeducadores.com](http://www.colexioeducadores.com)

[www. eduso.net](http://www.eduso.net)

Expertos/as.

---

---

### **Recomendacións**

#### **Materias que continúan o temario**

Programas de animación sociocultural/O05G130V01503

---

#### **Materias que se recomenda ter cursado previamente**

Educación: Educación permanente/O05G130V01203

Educación: Historia da educación social/O05G130V01204

Educación: Pedagogía social/O05G130V01205

Educación: Teorías e institucións educativas/O05G130V01103

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Estratexías de aprendizaxe en contextos socioeducativos**

Materia	Estratexías de aprendizaxe en contextos socioeducativos			
Código	O05G130V01403			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicossocioeducativa			
Coordinador/a	González Fernández, Antonio			
Profesorado	González Fernández, Antonio Isorna Folgar, Manuel Ojea Rúa, Manuel			
Correo-e	aglez@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Nesta materia analízanse distintos procesos psicolóxicos como atención, percepción, memoria, aprendizaxe, motivación ou procesamiento da información. A súa análise servirá de base para a súa posible aplicación no contexto social, tanto para entender a aprendizaxe social como para deseñar intervencións en distintos contextos.			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A13	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información

B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B16	Liderado
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida
B20	Orientación á calidade

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Ser competente no coñecemento da relación entre os procesos de atención, percepción e memoria e os modelos de aprendizaxe.	saber saber facer	A1 A2 A5 A12 A19 B1 B2 B5 B6 B7 B9 B10 B11 B15 B16 B17
Ser competente no coñecemento dos modelos motivacionais, así como na súa vinculación cos procesos de aprendizaxe social e educativo.	saber saber facer	A1 A2 A5 A6 A9 A10 B5 B6 B7 B8 B11
Ser competente no coñecemento do paradigma do procesamento da información, así como da súa influencia na aprendizaxe humana.	saber saber facer	A5 A6 A9 A10 B5 B6 B7 B8 B11
Ser competente no coñecemento das teorías, modelos e formas de aprendizaxe aplicados en contextos sociais e educativos.	saber saber facer Saber estar / ser	A2 A4 A7 A9 A10 B12 B13 B15 B18 B20

Ser competente para realizar a análise dos programas da realidade social e educativa de acordo cos conceptos aprendidos e facer propostas de mellora.	saber	A12
	saber facer	A13
	Saber estar / ser	A16
		A17
		B2
		B4
		B7
Ser competente para innovar a práctica socioeducativa iniciada mediante a realización do deseño de novas capacidades ou reaxustando as anteriores ás situacións individuais e/ou contextuais.	saber	A12
	saber facer	A13
	Saber estar / ser	A14
		A15
		A16
		B2
		B3
		B4
		B15
		B16
Ser competente para colaborar con outros profesionais no deseño e implementación dos programas sociais e educativos.	saber	A1
	saber facer	A2
	Saber estar / ser	A13
		A20
		B14
Ser competente no coñecemento e no uso dos recursos tecnolóxicos aplicados á elaboración dos programas de intervención social e de comunicación.	saber	A1
	saber facer	A17
		B4
		B5

## Contidos

Tema	
Atención, percepción e memoria e os modelos de aprendizaxe.	Os modelos atencionais: a atención selectiva e a atención dividida. A organización perceptiva: a teoría Gestalt de Wertheimer, Koffca e Köhler. A aprendizaxe construtivista: os traballos sobre memoria de Barlett. Modelos de memoria. Memoria implícita e memoria explícita.
Os modelos motivacionais.	A teoría motivacional de Hull e Spence. Motivación, emoción e pensamento. A teoría da disonancia cognitiva proposta por Festinger. A motivación de logro de McClelland e Atkinson. A teoría da motivación social de Rotter. A teoría da atribución de Kelley e Weiner.
O paradigma do procesamento da información.	O enfoque de procesamento da información TOTE de Miller e outros. A teoría sistémica de Newel e Simon. As aportacións de Broadbent. As teorías da comunicación de Shannon e Garner. A lingüística de Chomsky.
Teorías, modelos e formas de aprendizaxe aplicados en contextos sociais e educativos.	A aprendizaxe funcional e ecolóxica de Snell e Ausubel, Novack e Hanesian. A aprendizaxe andamiada de Bruner. A aprendizaxe significativa de Ausubel. A aprendizaxe social de Bandura. A aprendizaxe e a interacción socio-cultural segundo Vygotsky. Modelos de aprendizaxe cooperativa (Slavin).
Elaboración de programas e proxectos.	Programas de intervención social en persoas con discapacidade. Programas de intervención social en menores en conflito. Programas de intervención social en grupos sociais desfavorecidos e/ou en risco de exclusión social. Programas de mellora en persoas maiores con problemas de memoria e/ou déficits cognitivos.
Coñecemento e no uso dos recursos tecnolóxicos aplicados á elaboración dos programas de intervención social e de comunicación.	Fontes bibliográficas de información: biblioteca, hemeroteca, bases de datos (ERIC, ISOC, CURRENT CONTENTS). Os recursos de internet: SITIOS WEBS. Emprego de medios audiovisuais na acción socioeducativa: AUDIO, VÍDEO, TV.



<b>Planificación docente</b>			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	18	0	18
Traballos de aula	12.5	0	12.5
Titoría en grupo	3	0	3
Debates	4.5	0	4.5
Traballos tutelados	0	44	44
Presentacións/exposicións	6	10	16
Probas de tipo test	1	51	52

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

<b>Metodoloxía docente</b>	
	Descrición
Sesión maxistral	Asistencia, participación activa, compromiso e colaboración intergrupos e intragrupos.
Traballos de aula	Construción activa dos contidos previamente presentados.
Titoría en grupo	Observación sistemática, resolución de problemas e indicacións continuas sobre o deseño e aplicación dos traballos de aula.
Debates	Discusión e diálogos sobre as actividades de aula.
Traballos tutelados	Realización de traballos autónomos no ámbito social con dirección do docente en relación a unha temática da área.
Presentacións/exposicións	Claridade, coherencia e aportación da información investigada polos grupos establecidos en traballos e proxectos.

<b>Atención personalizada</b>	
	Descrición
Traballos de aula	Avaliación continua.
Titoría en grupo	Avaliación continua.
Traballos tutelados	Avaliación continua.

<b>Avaliación</b>		
	Descrición	Cualificación
Presentacións/exposicións	Presentación e defensa dos proxectos e programas de innovación educativa.	10
Traballos de aula	Construción de información e investigación autónoma e activa.	10
Titoría en grupo	Seguimento do traballo dos estudantes.	10
Debates	Nivel de participación e compromiso.	5
Traballos tutelados	Valoración da calidade dos traballos presentados	25
Probas de tipo test	Proba obxectiva.	40

### **Outros comentarios e segunda convocatoria**

Indícase, así mesmo, que se conservarán as cualificacións das competencias acadadas superadas para a seguinte convocatoria de xullo, na cal os alumnos e as alumnas avaliaranse tan so das competencias/partes/probas non superadas na convocatoria anterior.

Os estudantes non asistentes deberán presentarse á proba tipo test (ata 40% da nota) e ademais deberán entregar un traballo de investigación teórico-práctico sobre algunha das temáticas da materia (ata 60% da nota). Este traballo deberá ser previamente consensuado co docente da materia.

As datas do exame final correspondente ás convocatorias de maio-xuño e xullo poderanse no taboleiro de anuncios da Facultade e tamén na súa web no enlace <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

### **Bibliografía. Fontes de información**

- Ausubel, D. P.; Novak, J. D., e Hanesian, H. , *Psicología educativa: un punto de vista cognoscitivo.* , 1983, México: Trillas.
- Ballesteros, S. , *Psicología general. Un enfoque cognitivo.* , 1996, Madrid: Universitas.
- Bandura, A. , *Pensamiento y acción. Fundamentos sociales.* , 1987, Barcelona: Martínez Roca.
- Bandura, A., e Walters, R. H. , *Aprendizaje social y desarrollo de la personalidad.* , 1975, Madrid: Alianza Editorial.

- Banet, L.; Echeita, G.; Escofet, N.; Fernández, C.; Guix, M. D.; Jiménez, J. R.; López, G.; Lloret, , Motivación, tratamiento de la diversidad y rendimiento académico. El aprendizaje cooperativo. , 2003, Barcelona: Graó.
- Bruner, J. S. , Pensamiento y lenguaje. , 1984, Madrid: Alianza.
- Coll, C.; Palacios, J., e Marchesi, A. , Desarrollo psicológico y educación, II. Psicología de la Educación. , 1993, Madrid: Alianza Psicología.
- Das, J. P.; Mok, M., e Mishra, R. K. , The role of speech processes and memory in reading disabilitie., 1994, The Journal of General Psychology, 12, 131- 146.
- Das, J. P.; Naglieri, J. A., e Kirby, J. R. , Assessment of cognitive processes: the PASS theory of intelligence., 1994, Boston: Allyn e Bacon.
- Deaño, M., D.N: CAS Das Nagliari: Sistema de Evaluación cognitiva. , 2005, Ourense: Gersam Ediciones.
- Gagne, R. M., e Briggs, S. J. , Planificación de la enseñanza. , 1976, México: Trillas.
- Gondra, J. M. (1998). , Historia de la psicología. Introducción al pensamiento psicológico moderno (vol. 1, 2.). , 1998, Madrid: Síntesis.
- Mestre, J. M., e Palmero, F., Procesos psicológicos básicos. Una guía académica para los estudios en psicopedagogía, psicología y pedagogía. , 2004, Madrid: Mc Graw Hill.
- Novak, J. D., Teoría y práctica de la educación. , 1982, Madrid: Alianza.
- Novak, J. D. , El constructivismo humano: hacia la unidad en la elaboración de significados psicológicos y epistemológicos., 1988, En R. Porlán, J. E. García y P. Cañal (comps.), Co
- Ojea, M. , Síndrome de Asperger en la universidad: percepción y construcción del conocimiento. , 2008, Alicante: ECU.
- Pérez, V., e Gutiérrez, M. T. (2005). , Procesos psicológicos básicos. Un análisis funcional. , 2005, Madrid: Pearson, Prentice Hall.
- Puente, A. (Coord.) , Psicología Básica. Introducción al estudio de la conducta humana. , 1998, Madrid: Pirámide.
- Torres, de J. S.; Tornay, F., e Gómez, E. , Procesos psicológicos básicos. , 1999, Madrid: McGraw Hill.
- Vygotsky, L. S. , Pensamiento y lenguaje. , 1972, Buenos Aires: La Pléyade.
- Vygotsky, L. S. , El desarrollo de los procesos psicológicos superiores. , 1979, Barcelona: Crítica.
- Vygoosky, L. S. , El instrumento y el signo en el desarrollo del niño. , 1983, Madrid: Visor.
- Weiner, B. , An attributional theory of motivation and emotion. , 1986, New York: Springer- Verland.
- Wang, M. C. , Atención a la diversidad del alumnado. , 1998, Madrid: Narcea.

---

## Recomendaciones

### Materias que continúan o temario

Intervención socioeducativa para a inclusión social/O05G130V01405

### Materias que se recomienda cursar simultáneamente

Educación: Pedagogía social/O05G130V01205

Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas/O05G130V01303

### Materias que se recomienda ter cursado previamente

Educación: Didáctica: Deseño e programación no ámbito socioeducativo/O05G130V01202

Metodoloxía de investigación socioeducativa/O05G130V01104

### Outros comentarios

Para os alumnos e alumnas que non poida asistir ás clases presenciais con regularidade, poderán substituír os traballos de aula e os traballos de campo polo deseño e aplicación dun proxecto de traballo teórico- práctico relacionado cos contidos da materia, máis a realización da proba obxectiva.

Os estudantes que non poidan asistir nunca ás clases deberán facer a proba obxectiva.

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Habilidades sociais en educación social**

Materia	Habilidades sociais en educación social			
Código	O05G130V01404			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Rodríguez Castro, Yolanda			
Profesorado	Rodríguez Castro, Yolanda			
Correo-e	yrcastro@uvigo.es			
Web	<a href="http://http://psicosexualidadourense.blogspot.com.es/">http://http://psicosexualidadourense.blogspot.com.es/</a>			
Descrición xeral	Nesta materia abordaremos o estudo das habilidades sociais e traballáremolas como elementos clave no perfil profesional do/a Educador/a Social.			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersonal, solidariedade e empatía
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B16	Liderado
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, lexislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	saber saber facer	A1 B1 B8 B18
Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional	saber saber facer Saber estar / ser	A2 A6 A22 B1 B2 B5 B8 B11 B12 B17 B18
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...).	saber saber facer	A5 A8 B1 B6 B11 B12 B14
Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	saber saber facer Saber estar / ser	A10 A18 B1 B2 B6 B8 B11 B12 B14 B15
Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre	saber saber facer	A11 A17 B1 B2 B6 B8 B11 B16
Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento	saber saber facer Saber estar / ser	A5 A12 A18 B1 B2 B6 B14 B15 B17 B18

## Contidos

Tema	
BLOQUE 1: As habilidades sociais. Aspectos conceptuais e metodolóxicos básicos.	Marco conceptual e teórico das habilidades sociais. Entrenamento e tipos de habilidades sociais. Avaliación das habilidades sociais.
BLOQUE II: A comunicación e as habilidades sociais	Habilidades para a comunicación interpersonal. Entrenamento en habilidades asertivas. Habilidades para falar en público e autorregulación emocional.
BLOQUE III: Habilidades sociais e práctica profesioal do educador social.	Variables clave do profesional para a intervención: Empatía, respecto e autenticidade. Habilidades sociais para a facilitación de intervencións grupais. Habilidades para o traballo en equipo. A resolución de conflitos interpersoais. A intelixencia emocional e as habilidades sociais.

<b>Planificación docente</b>			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	2	4
Traballos tutelados	10	43	53
Sesión maxistral	15	5	20
Seminarios	15	5	20
Presentacións/exposicións	4	4	8
Probas de tipo test	2	43	45

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

<b>Metodoloxía docente</b>	
	Descrición
Actividades introdutorias	Presentación do docente e programa da materia. Avaliación inicial de expectativas, coñecementos e actitudes.
Traballos tutelados	Todo estudante, de xeito individual ou grupal de 2-4 membros, debe elaborar un traballo sobre unha tema específico da materia. Trátase de unha actividade autónoma do alumnado que inclúe a elección da temática, a procura e recollida de información, a lectura e manexo de bibliografía, a elaboración de in informe do traballo O alumnado de forma optativa poderá facer outros traballos.
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Seminarios	Como traballo de aula, o/a estudante participará en seminarios de formación específica que lle permitirá profundizar ou complementar os contidos da materia.
Presentacións/exposicións	As derradeiras sesións adicaranse ás exposicións, por parte do alumnado, dos seus traballos tutelados.

<b>Atención personalizada</b>	
	Descrición
Traballos tutelados	A atención personalizada levarase a cabo de dúas formas: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Na aula, durante as sesión de titoría en grupos medianos</li> <li>2. No despacho da docente no horario de titoría. Luns de 16.00-19.00h e Xoves de 10.30-13.30 h.</li> </ol> <p>E ademáis, o alumnado poderá comunicar coa profesora sempre que o necesite a través do correo electrónico ou a través da plataforma do tema.</p>

<b>Avaliación</b>		
	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	O alumnado realizará traballos, individuais e grupais que serán tutelados, nas titorías. Estes serán expostos ao gran grupo nas derradeiras sesións maxistráis.	40
Presentacións/exposicións	Avaliaranse as 3-4 sesións de exposición dos traballo tutelados do alumnado. Para a 5 avaliación terase en conta as competencias de comicación oral e o rigor a hora de presentar traballo realizado polo alumnado. Controlarase a asistencia a todas as sesión presenciais.	5
Seminarios	Valórase a participación e as tarefas llevadas a cabo nos seminarios	5
Probas de tipo test	Consistira nunha proba obxectiva de opción múltiple de resposta.	50

### **Outros comentarios e segunda convocatoria**

#### **Outros comentarios: Avaliación de alumnos/as no asistentes:**

Terán a consideración de non asistentes, aqueles alumnos/as que non teñan acadado o 80% da asistencia as sesión presenciais, ou ben aqueles que antes da primeira semana de novembro non houberen notificado a o profesor a modalidade de asistencia elixida. Para a súa avaliación teranse en conta os seguintes criterios, sendo obrigatorio para a superación da materia, ter participado nos tres primeiros apartados, doscatro que a continuación se describen, e obter a cualificación final superior a cinco, como resultado da aplicación da seguinte fórmula:

$$PF = ne + p + rt + pv$$

PF=Puntuación final na asignatura.

ne=Nota examen.

p= Cualificación da práctica.

rt= Revisión teórica sobre un tema.

pv= Puntuación na práctica voluntaria.

1. Proba obxectiva: Ata 10 puntos, debendo o alumno/a acadar un mínimo de 5 puntos para superala asignatura (a nota total suporá o 55% da cualificación da asignatura).

2. Traballo individual tutelado: Valorarase ata 2.5 puntos, sendo a nota mínima para aprobar a actividade o 1. Unha puntuación por debaixo de esta suporá o suspenso na actividade e tamén na asignatura (a nota total suporá o 25% da cualificación do alumno).

3. Revisión teórica: ata 1.5 punto pola realización dun traballo teórico tutelado referido a unha temática relacionada co temario teórico-práctico da asignatura (a nota total suporá o 10% da cualificación do alumno).

4. Traballos voluntarios: ata 1 punto, que unicamente se sumarán se o alumno obtén, a lo menos as puntuacións mínimas nas actividades básicas de cualificación (proba obxectiva, traballo individual e revisión teórica).

### **Datas importantes:**

Exposición de traballos: a partir do 13 abril

Entrega de traballos: 4 maio

Exame: 15 de maio de 2015 as 10 h.(revisión de notas: 9 de xunio de 11-12h.)

Exame xulio: 2 de xulio de 2015 as 10 h.(revisión de notas: 16 xulio de 11-12h.)

Para a convocatoria de xullo conservaranse as calificacións das competencias acadadas polo alumnado nas probas superadas na convocatoria de xuño. É dicir, na convocatoria de xullo examinaranse só das competencias/partes/probas non superadas na convocatoria anterior.

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

- Buela-Casal, G. & Caballo (1991). Manual de psicología clínica aplicada. Madrid: Siglo XXI de España Editores, S.A.
- Caballo, V.E. (1991). Manual de técnicas de terapia y modificación de conducta. Madrid: Siglo XXI S.A.
- Caballo, V.E. (1993). Manual de evaluación y entrenamiento en habilidades sociales. Madrid: Siglo XXI.
- Carnwarth, T. & Miller, D. (1994). Psicoterapia conductual en asistencia primaria: Manual Práctico. Barcelona: Martínez Roca.
- Corey, G. (1995) Teoría y práctica de la terapia de grupo. Bilbao. Descleé de Brouwer.
- Costa, M. & López, E. (1991). Habilidades de comunicación en la relación de ayuda. Manual para el educador social. Ministerios de Asuntos Sociales.
- Davis, M., McKay, M. y Eshelman, E.R. (1994) Técnicas de autocontrol emocional. Barcelona: Martínez Roca.
- Fernández-Ballesteros, R. (1994). Evaluación conductual hoy. Madrid: Pirámide Psicología.
- González, M.P. (1997). Psicología de los grupos. Madrid: Síntesis.
- González, M.P., Silva, M., Cornejo. J.M. (1996). Equipos de trabajo efectivos. Barcelona, EUB.
- Hofstadt Roman, C. J. (2003). El libro de las habilidades de comunicacion", Madrid Díaz de Santos.
- Kelly, J.A. (2000). Entrenamiento de las habilidades sociales. Bilbao: Descleé de Brouwer.
- Labrador, F.J., Cruzado, J.A. y Muñoz, M. (1996). Manual de técnicas de modificación y terapia de conducta. Madrid: Ediciones Pirámide, S.A.
- Labrador, Francisco J. (2005). Manual de técnicas de terapia y modificación de conducta. Madrid Pirmide.

- Lameiras Fernández, M. & Faílde Garrido, J.M. (2000). Posibilidades y retos de la psicología clínica y de la salud a las puertas del tercer milenio. Madrid: Dykinson.
- Lopez-Yarto, I.. (1997). Dinámica de grupos, cincuenta años después. Bilbao. Descleé de Brouwer.
- Morales, M. (1994). Psicología social. Madrid: McGaw Hill.
- Núñez. T. & Loscertales, F. (1996). El grupo y su eficacia. Técnicas al servicio de la dirección y coordinación de grupos. Barcelona: EUB.
- Ovejero, A. (1998). Las relaciones humanas. Psicología Social Teórica y Aplicada. Madrid: Biblioteca Nueva.
- Vallejo Pareja, M.A. (1998). Manual de terapia de conducta (Vol 1 y 2) . Madrid: Dykinson.
- Van-der Hofstadt, C.J. (2003). El libro de las habilidades de comunicación. Madrid: Díaz de Santos.

---

---

### **Recomendacións**

#### **Materias que continúan o temario**

Mediación en conflictos e situacións de violencia/O05G130V01502

#### **Materias que se recomienda cursar simultáneamente**

Sexualidade e saúde/O05G130V01912

#### **Materias que se recomienda ter cursado previamente**

Intervención socioeducativa nas condutas aditivas/O05G130V01702

#### **Outros comentarios**

Recoméndase consultar e seguir o curso virtual de FAITIC.

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Intervención socioeducativa para a inclusión social**

Materia	Intervención socioeducativa para a inclusión social			
Código	O05G130V01405			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Idioma	Castelán			
Departamento	Didáctica, organización escolar e métodos de investigación			
Coordinador/a	Barreira Arias, Alberto José			
Profesorado	Barreira Arias, Alberto José			
Correo-e	abarreira@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	<p>O ámbito profesional do educador/a social é moi amplo, e entre a variade de ámbitos profesionais cobra un especial interese a poboación en situación de exclusión social. Favorecer a inserción social de persoas e colectivos desta poboación, atender as súas necesidades sociais, culturais, educativa, sanitarias e laborais e prever esas situacións son algúns dos contidos da práctica profesional do educador/a social.</p> <p>Este profesional necesita dunhas bases teóricas e metodolóxicas que poidan ser alicerces da súa intervención, así mesmo necesita dunhas estratexias de intervención de carácter sociopedagóxico que lle faciliten coñecer a achegarse aos colectivos e persoas desadaptadas.</p> <p>Dende esta materia preténdese dar resposta a ámbolos dous aspectos, dotando ao profesional da Educación Social das competencias e coñecementos necesarios para o seu desenvolvemento, así como das bases da indagación e o coñecemento autónomo, que serán fundamentais para a súa continua reciclaxe e adaptación ao cambiante medio onde terá que exercer a súa profesión.</p>			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A13	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos



A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
A21	Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B16	Liderado
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional
B20	Orientación á calidade

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecer os ámbitos xerais da intervención socioeducativa e a súa relación coa Educación Social e colectivos sensibles a ser intervidos.	saber	A5 A6 B1
Coñecer as características dos principais colectivos de desadaptación social.	saber	A6
Coñecer os supostos pedagóxicos, psicolóxicos e sociolóxicos que sexan alicerces dos procesos de intervención socioeducativa en situacións de exclusión social.	saber	A1 A5 B1 B2
Coñecer e comprender as bases legais, sociais e persoais da inadaptación e exclusión social.	saber	A5
Coñecer os fundamentos teóricos e metodolóxicos da intervención socioeducativa, os seus ámbitos de actuación, técnicas e recursos e servizos socioeducativos dispoñibles.	saber	A1 A5 A6 B1 B2

Planear procesos de intervención en situacións de desadaptación social, avaliando o ámbito sobre o que se actúa, priorizando as necesidades de acción ás que se pretende dar resposta, especificando o modelo teórico de intervención no que se basea, os recursos necesarios para elo e a proposta metodolóxica coa que será avaliada dita intervención.	saber facer	A4 A7 A9 A10 A11 A12 A13 A14 A15 A20 A21 A22 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B14 B15 B18 B19 B20
Utilizar técnicas concretas de intervención socioeducativa e comunitaria que permitan detectar factores de desadaptación e exclusión que dificultan a inserción social e laboral	saber facer Saber estar / ser	A2 A7 A8 A16 A17 A18 A19 B7 B16 B17 B19
Recoñecer a diversidade e a multiculturalidade como fonte de crecemento persoal e social.	Saber estar / ser	A3 A22 B10 B12 B19
Recoñecer a importancia do compromiso ético e social nos procesos de intervención educativa na exclusión social	Saber estar / ser	A22 B12 B19
Manter unha actitude de autocrítica aberta á innovación	Saber estar / ser	B8 B12 B19

## Contidos

Tema	
Tema 01.- Conceptualización da desadaptación social. A súa relación con outros conceptos: marxinación, anormalidade. Relatividade do termo: Os condicionantes sociais e culturais. Factores ambientais que inciden no fenómeno da desadaptación social.	01.1.- A exclusión social: concepto, ámbitos e factores de risco. 01.2.- A desadaptación social: precisións conceptuais e marco teórico. 01.3.- Teorías da inadaptación social.
Tema 02.- Marco normativo e administrativo da intervención socioeducativa na exclusión social	02.1.- Bases legais que afectan a situacións de exclusión social. 02.2.- Medidas institucionais para dar resposta a desadaptación social.
Tema 03.- O educador/a social e a intervención socioeducativa en situacións de desadaptación social.	03.1.- Principios da intervención socioeducativa ante a desadaptación e a exclusión social. 03.2.- Fases do proceso de intervención. 03.3.- Problemas fundamentais de desadaptación social e estratexias de intervención. A intervención educativa como estratexia fundamental.

Tema 04.- Ámbitos e áreas de intervención en situacións de desadaptación social.	04.1.- A intervención socioeducativa no ámbito da delincuencia e o cárcere. 04.2.- A intervención socioeducativa no ámbito das minorías étnicas. 04.3.- A intervención socioeducativa no ámbito dos fluxos migratorios. 04.4.- A intervención socioeducativa no ámbito da pobreza. 04.5.- A intervención socioeducativa no ámbito hospitalario.
--	---

Tema 05.- Elaboración e avaliación de programas de intervención socioeducativa en situacións de exclusión social.	05.1.- Avaliación do contexto e de necesidades. 05.2.- Deseño do programa. 05.3.- Implementación. 05.4.- Avaliación do programa.
---	---

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	7.5	15	22.5
Presentacións/exposicións	0.5	3	3.5
Foros de discusión	0	5	5
Titoría en grupo	3	6	9
Estudo de casos/análises de situacións	18	0	18
Sesión maxistral	15	30	45
Traballos e proxectos	0	30	30
Probas de tipo test	2	0	2
Estudo de casos/análise de situacións	0	15	15

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos de aula	O estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. Pode estar vinculado o seu desenvolvementos con actividades autónomas do estudante.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Foros de discusión	Actividade desenvolvida nun medio virtual na que se debaten temas diversos relacionados co ámbito académico e/ou profesional.
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumno mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Estudo de casos/análises de situacións	Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.

### Atención personalizada

	Descrición
Titoría en grupo	Actividade académica, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual).
Traballos e proxectos	Actividade académica, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual).

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	O estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. Pode estar vinculado o seu desenvolvementos con actividades autónomas do estudante.	15

Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.	10
Foros de discusión	Actividade desenvolvida nun medio virtual na que se debaten temas diversos relacionados co ámbito académico e/ou profesional.	5
Traballos e proxectos	O estudante presenta o resultado obtido na elaboración dun documento sobre a temática da materia, na preparación de seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo, de forma oral ou escrita...	20
Probas de tipo test	Probas para avaliación das competencias adquiridas que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta (verdadeiro/falso, elección múltiple, emparellamento de elementos...). Os alumnos seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	30
Estudo de casos/análise de situacións	Proba na que se presenta unha situación ou problemática xa dada ou que pode darse, partindo dos diferentes factores involucrados, a análise dos antecedentes, condicións, da situación, etc.	20

### **Outros comentarios e segunda convocatoria**

Nota: As cualificacións do cadro precedente aparecen expresadas en porcentaxes

#### **AVALIACIÓN ALUMNADO PRESENCIAL**

Para superar a materia será necesario, acadar como mínimo o 50% da puntuación nas seguintes probas:

1. Traballos e proxectos + presentacións/exposicións (Necesario obter un mínimo de 1,5 puntos)
2. Estudo de casos/análise de situacións (Necesario obter un mínimo de 1 punto)
3. Proba tipo test modalidade A (Necesario obter un mínimo de 1,5 puntos)
4. Traballos de aula+Foro de discusión (Necesario obter como mínimo 1 punto)

Son criterios sumativos entre sí e nunca se poderá sumar se nalgún deles non se consegue o mínimo establecido.

#### **AVALIACIÓN ALUMNADO NON PRESENCIAL:**

A avaliación deste alumnado farase de igual xeito que a do alumnado presencial, agás nas probas de Traballos de aula e presentacións/exposicións, sendo incrementada a puntuación correspondente destas á do tipo Test. É dicir, para superar a materia haberá que acadar como mínimo o 50% da puntuación nas seguintes probas:

1. Traballos e proxectos (necesario obter un mínimo de 1 punto)
2. Estudo de casos/análise de situacións (necesario obter un mínimo de 1 punto)
3. Proba tipo test modalidade B (necesario obter un mínimo de 2,75)
4. Foro de discusión (necesario obter un mínimo de 0,25)

Son criterios sumativos entre sí e nunca se poderá sumar se nalgún deles non se consegue o mínimo establecido.

#### **IMPORTANTE:**

-Todos os alumnos/as que non acaden unha asistencia aproximada a un 70%-80% das clases teórico-prácticas, pasarán automaticamente á forma de avaliación non presencial.

--A fórmula a aplicar na proba tipo test será:  $P=A-(E/n-1)$ , onde P=puntuación, A= acertos, E=erros, n=nº de alternativas de resposta. Haberá 3 alternativas de resposta, sendo só unha delas a correcta.

-As actividades teóricas e prácticas poderán ser realizadas polo alumnado asistencial individualmente ou en grupo (máximo de 4-6). O alumnado non asistencial realizará as actividades de xeito individual.

#### **SEGUNDA CONVOCATORIA (XULLO):**

Conservaranse as cualificacións das probas superadas en xuño, tendo que examinarse só das partes non superadas.

#### **DATAS DE AVALIACIÓN, CURSO 2014/15 (APROBADAS EN XUNTA DE TITULACIÓN)**

-Convocatoria 2º periodo, Exame Á 26 de maio 2015 ás 16 h., Revisión, 11 de xuño 2015 (despacho profesor)

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

- AMORÓS, P. & AYERBE, P (eds.), *Intervención educativa en inadaptación social*, 2000, Síntesis
- AYERBE, P., *La intervención educativa ante la desadaptación social*, 1996, Ibaeta-Pedagogía
- MARTÍNEZ, A. & MUSITU, G., *El estudio de casos para profesionales de la acción social*, 1995, Narcea
- ORTE SOCIAS, C. & MARCH, M.X., *Pedagogía de la inadaptación social*, 1996, Nau
- VALLES, J., *Manual del educador social: intervención en servicios sociales*, 2009, Pirámide
- VÉLAZ DE MEDRANO, C., *Intervención educativa y orientación en problemas de inadaptación y exclusión por factores educativos y socioculturales*, 2002, UNED

### **Bibliografía específica**

- APARICIO, R. (1998): *Manual para el diseño y gestión de programas de acción social con inmigrantes*. Madrid, Ministerio de Asuntos Sociales. Instituto Migraciones y Servicios Sociales.
- ARNANZ, E. (1988). *Cultura y prisión. Una experiencia y un proyecto de acción sociocultural penitenciaria*. Madrid, Popular.
- BORDAJÍ, F. (2006). *Literatura sobre inmigrantes en España*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales: Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración: Madrid (Recuperado de [http://extranjeros.empleo.gob.es/es/.../archivos/LITERATURA\\_SOBRE.pdf](http://extranjeros.empleo.gob.es/es/.../archivos/LITERATURA_SOBRE.pdf))
- CÁRITAS (1996). *Volver a ser. Modelo de intervención social con transeúntes*. Madrid.
- CARRASCO, C. y GARCÍA, C. (2012). *Inmigración y mercado de trabajo. Informe 2011*. Ministerio de Empleo y Seguridad Social. Secretaría General de Inmigración y Emigración: Madrid (Recuperado de [http://extranjeros.empleo.gob.es/es/ObservatorioPermanenteInmigracion/Publicaciones/contenido\\_0007.html](http://extranjeros.empleo.gob.es/es/ObservatorioPermanenteInmigracion/Publicaciones/contenido_0007.html))
- CASTILLO, A. F., y NARANJO, I. L. (2006). Hospitalización infantil y atención psico-educativa en contextos excepcionales de aprendizaje. *Revista de educación*, (341), 553-578.
- CLEMENTE, M. (1995). "La prisión desde el punto de vista organizacional". En M. Clemente (coord). *Fundamentos de Psicología jurídica*. Madrid, Pirámide.
- CLEMENTE, M. y GIL, F. (1995). "Prevención y tratamiento del comportamiento delictivo: contribuciones desde una perspectiva psicosocial". En J.F. Morales y cols (eds.) *Psicología social aplicada*. Bilbao, Desclée de Brower, pp 315-335.
- COLOM, A, y otros (1989): *Modelos de intervención Socioeducativa*. Madrid, Narcea.
- COLOM, A.J. (1991). El educador de calle. En A. J. Colom y cols: *Modelos de intervención socioeducativa*. Madrid, Narcea (pags: 131-153).
- COSTA CABANILLAS, M. (1994) *Manual del Educador Social* . Madrid, Ministerio de Asuntos Sociales. Centro de Publicaciones.
- GARCÍA LLAMAS, J.L. et. al. (2004). *Diversidad cultural e inclusión social: un modelo de acción educativa con minorías étnicas*. Madrid: Témpora
- GARRETA, J. (2003). *La integración sociocultural de las minorías étnicas (gitanos e inmigrantes)*. Barcelona: Anthropos
- GARRIDO, V. Y MARTÍNEZ, Mª D. (1998): *Educación Social para delincuentes*. Valencia, Tirant lo Blanch.
- GARRIDO, V. y LOPEZ, Mª J. (1995): *La prevención de la delincuencia: el enfoque de la competencia social*. Valencia, Tirant lo Blanch.
- GUASCH, M. y PONCE, C. (2002): *¿Qué significa intervenir educativamente en la desadaptación social?* Barcelona, ICE-Horsori.
- GUERAU, F., y TRECENTS, A. (1987). *El educador de calle*. Barcelona, Roselló Impresions.
- JELINEK, E. (2005): *Los excluidos*. Barcelona, Mondadori.
- KADIN, A., y BUELA-CASAL, G. (1995). *Conducta antisocial*. Madrid: Pirámide.
- LIZASOÁIN, O. (2000). *Educando al niño enfermo: perspectivas de la pedagogía hospitalaria*. Pamplona: Eunate.
- LOBO, E., Y REQUENA, D. (1993). *El trabajo educativo en los centros de menores*. Comunidad de Madrid. Consejería de Educación y Cultura. Dirección General de Educación.

- MINISTERIO DE SANIDAD, SERVICIOS SOCIALES E IGUALDAD (2012). *Estrategia nacional para la inclusión social de la población gitana en España 2012-2020*. Madrid: centro de Publicaciones. Ministerio de Sanidad (Recuperado de [www.msssi.gob.es/ssi/.../poblacionGitana/docs/EstrategiaNacionalEs.pdf](http://www.msssi.gob.es/ssi/.../poblacionGitana/docs/EstrategiaNacionalEs.pdf))
- MONDRAGÓN, J.y TRIGUEROS, I. (2002): *Intervención con menores. Acción socioeducativa*. Madrid, Narcea.
- MORALES, J. F. y MOLERO, F. (1996). "Estudios psicosociales de la delincuencia".En J.F. Morales (coord). *Psicología social*(pp 845-860). Madrid, McGraw-Hill.
- MORENO DÍAZ, A. (1996). Psicología del desarrollo y de la inadaptación. En E. González (coord).*Menores en desamparo y conflicto social* Madrid, CSS.
- ORTIZ, C. y GRAU, C. (2001). *La Pedagogía Hospitalaria en el marco de una educación inclusiva*. Málaga: Aljibe
- VALVERDE, JESÚS (1997). *La cárcel y sus consecuencias. La intervención sobre la conducta desadaptada*. Madrid, Popular.
- 

## **Recomendaciones**

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Intervención socioeducativa na infancia e adolescencia en situación de risco social**

Materia	Intervención socioeducativa na infancia e adolescencia en situación de risco social			
Código	O05G130V01501			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	1c
Idioma				
Departamento	Didáctica, organización escolar e métodos de investigación			
Coordinador/a	Fernández Rodicio, Clara Isabel			
Profesorado	Fernández Rodicio, Clara Isabel			
Correo-e	cirodicio@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Cando se produce algunha situación que dificulta ou inhibe o desenvolvemento integral do menor estamos falando dunha situación de risco. Normalmente estas situacións danse no mesmo contorno do menor, pero situacións estruturadas e sociopolíticas tamén inciden negativamente neste grupo de poboación. Coñecer os factores que xeran situacións de risco para a infancia e a adolescencia, os indicadores que permitan identificalos e as repercusións que éstas teñan nos menores que as sufran, convértese nun ámbito suficientemente amplo e complexo, no que o Educador Social ha de intervenir.			

**Competencias de titulación**

Código	
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B2	Planificación e organización
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade

B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B15	Creatividade
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1.Coñecer, analizar e indagar sobre a realidade social e educativa.	saber saber facer	A2 A5 A14 A16 A17 B2 B3 B4 B6 B8 B9 B10 B12
2.Deseñar,organizar, por en práctica e avaliar programas de intervención socio-educativa para minimizar as dificultades sociais	saber saber facer	A2 A5 A12 A14 A16 A17 A18 B2 B3 B5 B12
3.-Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socio-educativas e de compensación	saber facer	A2 A5 A14 A15 A17 B3 B4 B7 B8 B10 B12
4.-Favorecer o desenvolvemento comunitario e socio-educativo	saber facer Saber estar / ser	A2 A5 A8 A12 A14 A17 B2 B3 B4 B10 B11 B12
5.-Analizar y diagnosticar la realidad social y las dificultades sociales como base que fundamenta el desarrollo de acciones e iniciativas socio-comunitarias y educativas.	saber facer	A5 A7 A8 A12 B2 B3 B4 B6 B8 B10 B11 B12



6.-Adquirir e comprender os coñecementos teóricos e os recursos instrumentais e metodolóxicos precisos para o desenvolvemento exitoso da intervención socio-educativa na infancia e adolescencia en dificultades sociais	saber	A2
	saber facer	A5
		A6
		A8
		A14
		A17
		B2
		B3
		B4
		B5
		B8
		B11
	B12	
7.- Formar a un profesional para actuar no ámbito da intervención socio-educativa que sexa capaz de dar resposta a realidades diversas desta sociedade actual	saber	A5
	saber facer	A8
	Saber estar / ser	A16
		A22
		B2
		B6
		B8
		B11
		B12
		B15
	B19	

## Contidos

Tema	
1.- Infancia, adolescencia e mocidade en dificultade social	1.1. Introducción. 1.2. Benestar social e infancia. 1.3. Dificultade social na infancia. 1.4. O bo trato á infancia e a resiliencia.
2.- Socialización e inadaptación social. Inadaptación, desadaptación e marxinación.	2.1. Familia, escola, relixión e poder, axentes de socialización. 2.2. Marxinación social do menor. 2.3. Inadaptación social. 2.4. Conflicto e desviación social.
3.- A prevención: Intervención, metodoloxía e niveis de intervención.	3.1. Metodoloxía do proceso de intervención. 3.2. Proceso da intervención. 3.3. Estudo diagnóstico. 3.4. Niveis de intervención. 3.5. Marco xeneral dos recursos sociais para menores e xóvenes.
4.- Modalidad de atención socio-educativa: Intervención preventiva, asistencial e rehabilitadora.	4.1. Prevención do absentismo y o fracaso escolar. Programas de absentismo. 4.2.- Educación intercultural. Educar para a igualdade: a asimilación cultural. 4.3.- Acogimiento familiar e a adopción. 4.4.- Atención residencial. 4.5.- Atención a menores inmigrantes. 4.6.- A reeducación e a integración social do menor. 4.7.- Medidas de reforma y reeducación de menores.
5.- Dificultade social no ámbito familiar.	5.1. Introducción. 5.2. Dificultade social nun ámbito violento. 5.3. Sintomatoloxía e patoloxía presentadas por menores expostos a violencia intrafamiliar. 5.4. Incompetencia familiar e dificultade social infantojuvenil. 5.5. Dificultade social infantojuvenil por abandon afectivo. 5.6. Algunhas consecuencias da dificultade social no ámbito familiar.
6.- Dificultade social por uso inadecuado de TIC.	6.1. Introducción. 6.2. Fenda dixital xeracional e dificultade social infantojuvenil no uso de TIC. - Ciberacoso - Cyberbullying - Grooming - Chaturbarsing - Adiccións en rede

7.-Dificultad social por maltrato na infancia.	7.1. Definición, incidencia e prevalencia. 7.2. Teroías sobre os malos tratos aos fillos. 7.3. Factores de risco. 7.4. Consecuencias dos malos tratos. 7.5. Resiliencia en nenos maltratados. 7.6. Intervención nos malos tratos. 7.6.1. Tratamento de pais abusivos e de fillos maltratados. 7.6.2. Programas de prevención dos malos tratos.
8. Programas para prever os problemas de adaptación dos fillos de divorciados.	8.1. Necesidade dunha intervención preventiva. 8.2. Programas educativos para pais divorciados. 8.3. Bases empíricas destes programas. 8.4. Programas informativos breves. 8.5. Programas de varias sesións dirixidos a nais coa custodia. 8.6. Programas para pais sen custodia. 8.7. Intervención no contexto xudicial.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	1	0	1
Presentacións/exposicións	3	5	8
Titoría en grupo	5	5	10
Estudo de casos/análises de situacións	10	10	20
Proxectos	4	80	84
Sesión maxistral	24	0	24
Probas de tipo test	3	0	3

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Explicación por parte do docente do contido da materia e das actividades a realizar
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumno mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Estudo de casos/análises de situacións	Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvolo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.
Proxectos	Os alumnos elaborarán un proxecto, para o cal a docente proporcionaralles a información necesaria (documentación, visionado de películas, exposición de experto). Exposición do proxecto en formato vídeo.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.

### Atención personalizada

	Descrición
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumno mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe. O estudante ou o grupo presenta o resultado obtido na elaboración do programa a desenvolver sobre a temática da materia, ou mesmo formula cuestións sobre os atrancos que poden xurdir durante o proceso

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado en formato vídeo dun tema sobre os contidos do proxecto	10
Estudo de casos/análises de situacións	Proba na que se presenta unha situación ou problemática xa dada ou que pode darse, partindo dos diferentes factores involucrados, a análise dos antecedentes, condicións, da situación, etc.	20

	Elaboración dun proxecto, que se valorará cos criterios expostos na rubrica na plataforma Moodle.	
Probas de tipo test	Probas para avaliación das competencias adquiridas que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta (verdadeiro/falso, elección múltiple, emparellamento de elementos...). Os alumnos seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	50

### Outros comentarios e segunda convocatoria

#### 1ª CONVOCATORIA.

**DATA DO EXAME: 17 de Decembro ás 10 h. da mañá.**

**DATA DE REVISIÓN: 29 de Xaneiro de 10 a 12 h. da mañá.**

#### CONVOCATORIA XULLO

**DATA DO EXAME: 30 de Xuño as 18 h.**

**DATA DA REVISIÓN: 16 de Xullo de 10 a 12 h da mañá.**

#### CONVOCATORIA FIN DE CARREIRA

**DATA DO EXAME: 15 de Outubro as 10 h.**

**DATA DA REVISIÓN: 4 de novembro ás 12 h.**

#### ALUMNADO ASISTENTE (con polo menos, unha asistencia do 70% equilibrada nos diferentes tipos de sesións):

- A data para a entrega das diferentes actividades individuais (28 e 29 de Outubro), proxecto e exposición grupal (9 e 10 de Decembro), en formato papel.
- Para o alumnado de avaliación continua o desenvolvemento do traballo con todas as metodoloxías sinaladas é obrigatorio, así como acudir a clase regularmente (polo menos ao 80% das sesións). O non cumprimento destes extremos leva non ser cualificado a través da avaliación continua e pasará a realizar o proxecto e a exposición de forma individual.
- Aqueles estudantes que non acudan a clase con regularidade, considéranse alumnos non presenciais e deberán realizar as actividades, e o proxecto e exposición de forma individual e non se considerará avaliación continua. Data de entrega o 17 de decembro ás 10 h, día do exame.
- O alumnado asistente deberá cubrir unha ficha cos seus datos.

#### ALUMNADO NON ASISTENTE.

- O alumnado non asistente deberá concretar coa profesora Â os traballos/materiais/etc. a realizar, como máis tarde, no mes de outubro e facer a súa entrega o mesmo día en que realice o exame oficial da 1ª e 2ª convocatoria.
- O lugar de publicación das cualificacións e da revisión será no taboleiro de anuncios do despacho da

**profesora responsable e/ou en Faitic. A data de revisión sinalarase na listaxe de cualificacións exposto.**

## **TUTORÍAS.**

**Realizaranse no despacho situado en 2º pavillón, baixo, despacho nº 26 no horario estipulado. De non poder acudir a tutorías presenciais levasen a cabo a través de skype previa cita.**

## **OBSERVACIÓN.**

**Esta guía docente anticipa as liñas de actuación que levarán a cabo co alumnado na materia, concibíndose con certa flexibilidade; en consecuencia, pode requirir algunha rectificación promovida polo grupo de destinatarios real ou pola relevancia de situacións sobrevindas. Así mesmo, achegarase ao alumnado a información e pautas concretas que sexan necesarias en cada momento do proceso formativo.**

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

- AAVV (2010), Educación XX1, UNED, Madrid
- Alsinet,C. y Balsells,M.A.(2011), Infancia y adolescencia en riesgo social, Milenio, Lleida
- Balsells,M.A.,Del Arco,I. y Miñambres,A. (2009), La infancia en situación de riesgo social y sus familias, Ed.París, Lleida
- Barudy, J. (1998), El dolor invisible de la infancia, Paidós, Barcelona
- Barudy,J. y Dantagnan,M.(2007), Los buenos tratos a la infancia, Gedisa, Barcelona
- Barundy, J. y Marquebreucq, A.P. (2006), Hijos e hijos de madres resilientes: traumas infantiles en situaciones extremas: violencia de género, guerra, genocidio, persecución y exilio., Gedisa, Madrid
- Benítez,M.T.,Languín,A. y Sánchez,M.(2000), Programa de atención al niño en situación social de riesgo, Diaz de Santos-ayuntamiento de Madrid, Madrid
- Bowlby, J. y Marquebreucq, A.P. (2006), Una base segura: aplicaciones clínicas de una teoría del apego., Paidós, Madrid
- Brazelton,T. y Greenspan,S.(2005), Las necesidades básicas de la infancia.Lo que cada niño o niña precisa para vivir,crecer y aprender, Graó, Barcelona
- Calatayud,E.(2009), La educación de los jóvenes: Una tarea social compartida, Fundación Ecoem, Granada
- Cantón,J. y Cortés,M. (2003), Guia para la evaluación del abuso sexual infantil, Pirámide, Madrid
- Cantón Duarte, J. y col. (2013)., Violencia doméstica, divorcio y adaptación psicológica., Pirámide, Madrid
- Casado, J., Díaz, J.A. y Martínez, C. (1997), Niños maltratados, Diaz de Santos, Madrid
- Castillo, S. y Cabrerizo, J. (2011), Evaluación de la intervención socioeducativa. Agentes, ámbitos y proyectos., Pearson, Madrid
- Colás, A. (2011), Derecho penal de menores, Tirant lo Blanch, Valencia
- Cyrulnik, B. (2007) , Los patitos feos: la resiliencia, una infancia infeliz no determina la vida., Gedisa, Barcelona
- Fernández,J.M.,Hamido,A.y Fernández,M.(2008), El Educador Social de menores.Cuaderno de aprendizaje., Pirámide, Madrid
- Fernández Millán, J.M. y Hamido Mohamed, A. (2011), Educación social y atención a la infancia., Pirámide, Madrid
- Galán Rodríguez, A. (2011) , La protección a la infancia: el desafío del Rey Salomón., Eos, Madrid
- García Barriocanal,C.,Imaña, A. y De la Herrán,A.(2007), El Acogimiento Residencial como medida de protección al menor, Defensor del menor en la Comunidad de Madrid, Madrid
- García, N. y Noguerol, V. (2007), Infancia maltratada. Manual de intervención, Pirámide, Madrid
- Gómez, E. (2002), Guia para la atención al maltrato infantil: desde los servicios sociales., Servicio de Publicaciones Universidad de Cantabria, Santander
- González, E.(coord.)(2001), Menores en desamparo y conflicto social, CCS, Madrid
- Granados, P. y Mudarra, M.J. (2010), Diagnóstico en Educación Social., Sanz Torres, Madrid
- López,F. (2010), Necesidades en la infancia y en la adolescencia, Pirámide, Madrid
- Martín Hernández,J.(2005), La intervención ante el maltrato infantil.Una revisión del sistema de protección, Pirámide, Madrid
- Martín, J (2009), Protección de menores. Una institución en crisis., Pirámide, Madrid
- Martínez García, C. (Coord) (2007), Los sistemas de protección de menores en la España de las Autonomías. Situación de riesgo y desamparo de menores. Acogimiento familiar y acogimiento residencial., Dykinson., Madrid
- Martinez, I. y Vázquez, A. (2006), La resiliencia invisible: infancia, inclusión social y tutores de vida., Gedisa, Madrid
- Melendro,M.(dir.)(2007), Estrategias educativas con adolescentes y jóvenes en dificultad social.El tránsito a la vida adulta en una sociedad sostenible, UNED, Madrid
- Melendro,M.(2009), El tránsito a la vida adulta de los jóvenes en dificultad social.Estrategias flexibles de intervención socioeducativa, UNED, Madrid
- Mondragón, J. y cols. (2004)., Intervención con menores: acción socioeducativa., Narcea, Madrid

- Ochoterena, J. y Arruabarrena, M.I. (2001), Manual de protección infantil, Masson, Barcelona
- 
- Quicios, M<sup>a</sup> del P. (2013), Infancia, adolescencia y juventud en dificultad social., Mc Graw Hill, Madrid
- 
- Rodríguez, F.J. y Becedóniz, C. (Coords.) (2007), El menor infractor. Posicionamiento y realidades, Principado de Asturias, Oviedo
- 
- Ruíz, M.V. y Martín, M.S. (2008), Adolescentes en riesgo social. Prevención e intervención, Comunidad de Madrid-Consejería de Familia y Asuntos Sociales, Madrid
- 
- Sáinz-Cantero, M.B. y Pardo, E. (2010), Régimen jurídico de los centros de protección y reforma de menores, Comares, Granada
- 
- Sanmartín, J. (Coord.) (2008), Violencia contra niños, Ariel-Centro Reina Sofía para el estudio de la violencia, Barcelona
- 
- Suárez, J.M. (1999), Historia de los derechos de infancia, Xunta de Galicia, Vigo
- 
- Tarín, M. y Navarro, J.J. (2006), Adolescentes en riesgo. Casos prácticos y estrategias de intervención socioeducativa., CCS, Madrid
- 
- Urra, J. (2010), Adolescentes en conflicto. 53 casos reales., Psicología. Pirámide, Madrid
- 
- Vélez de Medrano, C. (2008), Intervención educativa y orientadora para la inclusión social de menores en riesgo, UNED, Madrid
- 

---

## **Recomendaciones**

---

### **Materias que se recomienda haber cursado previamente**

---

Diagnóstico e análisis de necesidades socioeducativas/O05G130V01303

Intervención socioeducativa para la inclusión social/O05G130V01405

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Mediación en conflitos e situacións de violencia**

Materia	Mediación en conflitos e situacións de violencia			
Código	O05G130V01502			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Lameiras Fernández, María			
Profesorado	Lameiras Fernández, María Vázquez Figueiredo, María José			
Correo-e	lameiras@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Os termos "conflito" e "violencia" están estreitamente relacionados. O conflito é inherente á persoa humana e á sociedade: o individuo é un ser en conflito e non pode deixar de sê-lo. Non obstante, non sucede o mesmo coa violencia: a violencia non está na natureza humana; senón tan só o potencial para a violencia, pero as circunstancias condicionan a realización dese potencial (Galtung, 1997). O conflito non necesariamente ten que rematar en violencia física ou verbal. O fracaso na transformación do conflito é o que conduce á violencia. A complexidade da sociedade actual está a xerar novas formas de conflito e violencia tanto nos espazos públicos como nos privados. A través do desenvolvemento dos contidos desta asignatura tentamos debater sobre os diferentes contextos de relación e socialización das persoas, identificar conflitos e situacións de violencia nos ámbitos familiar, penal xuvenil e escolar, analizando as súas causas e as respostas producidas; presentando posibles estratexias de xestión e resolución dos conflitos desde unha perspectiva positiva e creativa.			

**Competencias de titulación**

Código				
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas			
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)			
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía			
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas			
A21	Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo			
B1	Capacidade de análise e síntese			
B2	Planificación e organización			
B5	Xestión da información			
B6	Resolución de problemas e toma de decisións			
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación			
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos			
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade			
B11	Habilidades interpersoais			
B13	Autonomía na aprendizaxe			
B14	Adaptación a situacións novas			
B15	Creatividade			
B16	Liderado			
B17	Iniciativa e espírito emprendedor			

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crise en comunidades socioeducativas	saber saber facer	A2 B1 B2 B6 B7 B11 B13 B17
Asumir e orientarse de acordo cos valores de igualdade e cidadanía democrática e capacitar para a prevención e mediación nos casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...).	saber facer Saber estar / ser	A3 B10 B11 B16
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos	saber saber facer	B1 B2 B5 B7
Posuír capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de relación interpersoal, solidariedade e empatía.	saber facer Saber estar / ser	A18 B6 B11 B15 B16
Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas.	saber saber facer	A20 B1 B2 B7 B9
Asesorar e acompañar a persoas e grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo.	saber facer Saber estar / ser	A21 B6 B11 B14 B16

## Contidos

### Tema

I. O conflito e a violencia	1.1. Análise do conflito e a violencia na sociedade actual: Epidemioloxía 1.2. Teorías explicativas da agresividade e a violencia. 1.3. Ciclos da violencia. Fases
II. O conflito escolar: o maltrato entre iguais	2.1. Aproximación conceptual ao fenómeno do maltrato entre escolares 2.2. Situación nacional e internacional do maltrato entre escolares. 2.3. Factores identificativos no estudio do maltrato entre escolares.
III. O conflito no contexto da familia e no contexto afectivo-relacional	3.1. A violencia intrafamiliar: os estilos educativos familiares. 3.2. A violencia de xénero: causas e manifestacións. 3.3. A violencia nas relacións de parella dos/as adolescentes.
IV. O conflito no contexto laboral.	5.1. O conflito na empresa: o acoso laboral. 5.2. Situación nacional e internacional do acoso laboral.
V. A Mediación na xestión e na resolución de conflitos.	5.1. Principios básicos da mediación. 5.2. Aplicacións da mediación na xestión e resolución de conflitos: técnicas e programas 5.3. O papel do/a educador/a Social como mediador/a

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	8	0	8
Traballos tutelados	5	75	80
Presentacións/exposicións	8	28	36
Sesión maxistral	22	0	22
Actividades introdutorias	2	0	2
Probas de tipo test	2	0	2

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

Descrición

Traballos de aula	Exercicios ou proxectos que os/as estudantes desenvolven na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. O seu desenvolvemento pode estar vinculado con actividades autónomas do estudante.
Traballos tutelados	Os/as estudantes en grupo, ou ben individualmente, elaboran un documento e/ou investigación sobre a temática da materia. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción, etc.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dos resultados do traballo tutelado. Levarase a cabo en grupo ou de xeito individual.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo.
Actividades introductorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado (detección de coñecementos previos, motivacións...), así como a presentar a materia.

### Atención personalizada

	Descrición
Traballos de aula	- As sesións maxistras, a realización dos traballos de aula e o estudo ou análise de situacións reforzaranse cunha atención personalizada para resolver as dúbidas dos/as estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula (durante a presentación do tema, ou do traballo a desenvolver) como no despacho da profesora, no horario de titorías, de xeito individualizado. - Á elaboración dos traballos tutelados e a súa exposición se lle dedicará un tempo específico de titoría grupal na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías.
Traballos tutelados	- As sesións maxistras, a realización dos traballos de aula e o estudo ou análise de situacións reforzaranse cunha atención personalizada para resolver as dúbidas dos/as estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula (durante a presentación do tema, ou do traballo a desenvolver) como no despacho da profesora, no horario de titorías, de xeito individualizado. - Á elaboración dos traballos tutelados e a súa exposición se lle dedicará un tempo específico de titoría grupal na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías.
Presentacións/exposicións	- As sesións maxistras, a realización dos traballos de aula e o estudo ou análise de situacións reforzaranse cunha atención personalizada para resolver as dúbidas dos/as estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula (durante a presentación do tema, ou do traballo a desenvolver) como no despacho da profesora, no horario de titorías, de xeito individualizado. - Á elaboración dos traballos tutelados e a súa exposición se lle dedicará un tempo específico de titoría grupal na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías.
Sesión maxistral	- As sesións maxistras, a realización dos traballos de aula e o estudo ou análise de situacións reforzaranse cunha atención personalizada para resolver as dúbidas dos/as estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula (durante a presentación do tema, ou do traballo a desenvolver) como no despacho da profesora, no horario de titorías, de xeito individualizado. - Á elaboración dos traballos tutelados e a súa exposición se lle dedicará un tempo específico de titoría grupal na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	Os/as estudantes presentan o resultado obtido na elaboración dun documento sobre a temática da materia e/ou investigación. &lt;br&gt;Levarase a cabo en grupo, de forma escrita. &lt;br&gt;Ademais, tamén se valorará a exposición que se faga do traballo na aula.	20
Traballos tutelados	As experiencias, proxectos, tarefas e traballos realizados durante o proceso de formación na aula.	30
Probas de tipo test	Realizarase unha proba para a avaliación das competencias adquiridas que inclúe preguntas pechadas con tres ou catro alternativas de resposta. Os/as alumnos/as seleccionarán unha resposta entre as posibilidades. As respostas erradas puntuarán negativamente (2 mal restarán 1 ben).	50

### Outros comentarios e segunda convocatoria

Para superar a materia é necesario superar todas as probas.

**Alumnado non presencial:** deberá falar cos profesores da materia ao principio do curso, para acordar un plan de traballo específico.

**Segunda convocatoria:** Á o alumnado que aprobe algunha das partes ou probas da materia, se lle conservará a



cualificación ata a segunda convocatoria (xullo). As probas non aprobadas serán avaliadas na mesma convocatoria.

Para superara materia é necesario superar todasas probas.

HORARIOS TUTORIAS: PRIMER CUADRIMESTRE

LUNS: 10-11, 13-14 Y 19-21 HORAS

MARTES: 10-11 Y 13-14 HORAS

DESPACHO DA PROFESORA: SEGUNDO PABILLON "OLGA GALLEGO" SEGUNDO ANDAR DESPACHO NUMERO 8

**Data de entrega de traballos: 5 decembro 2014**

**Datas de exame:Â**

**\*Exame: 22 decembro 2014 16h. (Revisión de examen: 29 enero 2015)**

**\*Examen 2ª convocatoria: 2 julio 2015 (revisión de examen: 16 julio 2015)**

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

---

#### BIBLIOGRAFIA BASICA

PARKINSON, L. (2005).Â Mediación familiar. Teoría y práctica: Principios y estrategias operativas. Barcelona: Gedisa

SANO MARTÍN, J.La. (2003).Â La mediación escolar: un camino para la gestión de él conflicto escolar. Madrid: CCS.

TORREGO, J. (coord.) (2000).Â Mediación de conflictos en instituciones educativas. Madrid: Narcea.

LAMEIRAS FERNÁNDEZ, M., CARRERA, M.V. & RODRÍGUEZ CASTRO, Y. (2010). La violencia sexual contra las mujeres: abordaje psicosocial. En M. Lameiras & I. Iglesias (Coords.), *Violencia de género. La violencia sexual a debate* . Valencia: Tirant lo Blanch. ISBN: 9788499850498.

#### BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTARIA

BOQUÉ TORREMOREL, Mª C. (2002).Â Guía de mediación escolar: programa comprensivo de actividades de 6 a 16 corderos. Barcelona: Octaedro

BUSTELO, D. J. (1995).Â La Mediación familiar interdisciplinaria. B M S Ediciones, Madrid.

CARRERA, M., RODRÍGUEZ CASTRO, Y., LAMEIRAS, M., VALLEJO, P. Y RUIDO, P. (2014). Actitudes hacia la diversidad sexual en estudiantes de Secundaria españoles. *Revista Iberoamericana de Salud y Ciudadanía*, 2(2), 110-128.

CARRERA, M.V., LAMEIRAS, M. E RODRÍGUEZ, Y. (2011). Víctimas e agresores/as na escola: unha análiseÂ do fenómeno "bullying" desde a perspectiva de xénero a través da voz dos sus protagonistas. En VV.AA, Cátedra Novacaixagalicia de Estudos feministas (pp. 11-42). Ourense: Universidade de Vigo, Difusora de Letras, Artes e Ideas.

CARRERA, M.V., LAMEIRAS, M., FAILDE, J.M. Y RODRÍGUEZ, Y. (2008). Actitudes sexistas y maltrato escolar en adolescentes de secundaria. En J.A. González-Pienda y J.C. Núñez, *Psicología y Educación: Un lugar de encuentro* (pp. 2226-2230). Oviedo: Universidad de Oviedo, Departamento de Psicología. ISBN: 978-84-8317-692-4.

CARRERA, M.V., LAMEIRAS, M., RODRÍGUEZ, Y., FAILDE, J.M. Y CALADO, M. (2008). Análisis comparativo del maltrato escolar entre iguales desde la perspectiva de la víctima, el agresor y el espectador. En J.A. González-Pienda y J.C. Núñez, *Psicología y Educación: Un lugar de encuentro* (pp. 2118-225). Oviedo: Universidad de Oviedo, Departamento de Psicología. ISBN: 978-84-8317-692-4.

CARRERA, M.V., LAMEIRAS, M., RODRÍGUEZ, Y., FAILDE, J.M. Y CALADO, M. (2013). Bullying in Spanish secondary schools: Gender-based differences. *The Spanish Journal of Psychology*. 16 (e21), 1-14. doi 10.1017/sjp.2013.37Â Â Â Â Â ISSN: 1138-7416

CARRERA-FERNÁNDEZ, M. V., LAMEIRAS-FERNÁNDEZ, M., RODRÍGUEZ CASTRO, Y. Y VALLEJO-MEDINA, P. (2013). Bullying among Spanish Secondary Education Students: The role of Gender Traits, Sexism, and Homophobia. *Journal of Interpersonal Violence*, 29, may, doi: 10.1177/0886260513488695

CUADERNOS DE PEDAGOGÍA, nº 304 (julio-agosto 2001). Número monográfico sobreÂ "Convivencia en los centros".

CUADERNOS DE PEDAGOGÍA, nº -359 (julio-agosto 2006). Número monográfico sobreÂ "Convivencia en los centros".

- DIAZ-AGUADO, M<sup>a</sup> J. (1997): Programa de educación para la tolerancia y prevención de la violencia en los jóvenes. Madrid: Injuve/MEC.
- FERNANDEZ, I. (1998): Prevención de la violencia y resolución de conflictos. El clima escolar como factor de calidad. Madrid: Narcea.
- HAYNES, J. (1995). Fundamentos de la Mediación Familiar. Madrid: Gaia Ediciones.
- JARES, X. (2001): Aprender a convivir. Vigo: Generales.
- JARES, X. (2001): Educación y conflicto. Guía de educación para la convivencia. Madrid: Popular.
- LAMEIRAS FERNÁNDEZ, M.; CARRERA FERNÁNDEZ, M.V.; RODRÍGUEZ CASTRO, Y.; FAÍLDE GARRIDO, J.M. (2009). Actitudes sexistas y maltrato escolar en adolescentes de secundaria. En A. Gil, G. Serig y A. Forcada (Eds.). Poder, poderes y empoderamiento... ¿Y el amor? ¡Ah, el amor! ! (pp. 277-285). Castellón de la Plana: Fundación Isonomía, publicaciones de la Universitat Jaume I. Servei de Comunicació i publicacions. ISBN:978-84-692-1555-5.
- LAMEIRAS, M. CARRERA, M.V. Y RODRÍGUEZ, Y. (2012). Actitudes Sexistas, homofobia, lesbofobia, transfobia e maltrato entre iguales na Educación Secundaria Obligatoria. En V.V.A.A. Cátedra Novacaixagalicia de Estudos Feministas (pp. 171-206). Ourense: Difusora.
- MAGALHAES, M. J., RODRÍGUEZ CASTRO, Y. FORTE, A. (2014). As concepções dos/as Profissionais numa Casa de Abrigo de Solidariedade. *Revista Iberoamericana de Salud y Ciudadanía*, 2(2), 129-139.
- MAGALHÃES, M.J., MORAIS, C. & RODRÍGUEZ CASTRO, Y. (2011). Organização e funcionamento de uma casa de abrigo humanista para mulheres vítimas de violência de gênero em Portugal: uma perspectiva feminista. *Psicologia & Sociedade*, 23(3), 598-602.
- NEUMAN, Y. (2006). Mediación Penitenciaria: alternativa a la prisión. Editorial Universidad de Buenos Aires, Buenos Aires.
- ORTEGA, P.; MÍNGUEZ, R.; SAURA, P. (2003): Conflicto en las aulas: propuestas educativas. Barcelona: Ariel.
- RODRÍGUEZ CASTRO, Y., LAMEIRAS FERNÁNDEZ, M., CARRERA FERNÁNDEZ, M.V. Y FAÍLDE, J.M. (2009). Las actitudes hacia la violencia de género y el sexismo en una muestra de población gallega. *Investigación, cultura, ciencia y tecnología*, 2, 32-37.
- RODRÍGUEZ CASTRO, Y., LAMEIRAS, M., FAÍLDE, J.M., CARRERA, M. V. Y MAGALHAES, M.J. (2011). A situación da violencia de xénero en Portugal. En X. M. Cid (eds.), *Educación e Sociedade. Novas reflexións multidisciplinares. 10 anos da Facultade de Ciencias da Educación* (pp. 209-224). Ourense: Universidade de Vigo. ISBN: 978-84-8158-545-2
- TORREGO, J. C. (2009). El Plan de convivencia. Fundamentos y recursos para su elaboración y desarrollo. Madrid: Alianza Editorial.
- VAELLO, J. (2009). El profesor emocionalmente competente: un puente sobre "aulas" turbias. Barcelona: Graó.

Â

Â

---

## Recomendacións

### Materias que continúan o temario

Sexualidade e saúde/O05G130V01912

### Materias que se recomenda cursar simultáneamente

Intervención en saúde e educación social/O05G130V01902

Sexualidade e saúde/O05G130V01912

### Materias que se recomenda ter cursado previamente

Habilidades sociais en educación social/O05G130V01404

Intervención en saúde e educación social/O05G130V01902

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Programas de animación sociocultural**

Materia	Programas de animación sociocultural			
Código	O05G130V01503			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	1c
Idioma	Castelán			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Dapia Conde, María Dolores			
Profesorado	Dapia Conde, María Dolores			
Correo-e	ddapia@uvigo.es			
Web				

Descrición xeral	<p>Despois de varios anos a animación sociocultural impúxose como unha necesidade. De ser considerada como algo marxinal, estase pasando a súa institucionalización. Con esto potenciase unha nova modalidade pedagóxica, un novo modelo de intervención que vai perfilando os seus fins, obxetivos, método, programas e conformando un novo tipo de educador/a, o/a "animador sociocultural".</p> <p>A materia "Programas de animación sociocultural" configúrase como unha materia clave para a formación dos alumnos e alumnas de Educación Social polas aportacións teóricas e prácticas da mesma a un dos seus ámbitos de actuación, tanto no que se refire a súa cualificación xeral como no que alude a unha capacitación máis específica. Constitúe a formación específica para introducir aos estudantes na profesión de animador/a sociocultural, e asimesmo constitúe un dos perfíles recollidos no Libro Blanco. Título de grado en pedagogía e educación social: Animador y gestor socio-cultural, proposta elaborada por unha rede de universidades españolas para a adaptar a titulación de Educación Social ao Espacio Europeo de Educación Superior.</p> <p>"O animador sociocultural é aquela persoa que, utilizando unha tecnoloxía social baseada nunha pedagogía participativa, facilita o acceso a unha vida máis activa con maior participación e comunicación coa colectividade da que se forma parte, potenciando, en consecuencia, a autonomía persoal e grupal, a relación interactiva con outras persoas, a integración nun entorno sociocultural e a correspondente capacidade para transformar ese contexto" .</p> <p>A materia adecúase ao perfil profesional e académico da titulación nos seguintes aspectos:</p> <p>(a) Na aproximación teórica ó estudio da Animación Sociocultural: concepto, caracterización, ámbitos, formación, profesionalización,...</p> <p>(b) Na aposta básica por capacitar aos estudantes para o deseño de programas de animación sociocultural adaptados aos distintos contextos de intervención atendendo a medios, destinatarios,...</p>
------------------	--

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A13	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral

A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
B1	Capacidade de análise e síntese
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B11	Habilidades interpersoais
B13	Autonomía na aprendizaxe
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional
B20	Orientación á calidade

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
- Adquirir e comprender os coñecementos teóricos e os recursos instrumentais e metodolóxicos necesarios para o desenvolvemento da intervención neste ámbito.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A2 A3 A8 A10 A13 A15 A19 A20 B1 B6 B8 B17
- Formar a un profesional para actuar no ámbito da animación sociocultural que sexa capaz de dar resposta á realidade social actual.	saber saber facer Saber estar / ser	A2 A3 A4 A7 A10 A16 A20 B1 B4 B6 B8 B17 B19 B20
- Diseñar, organizar, poñer en práctica e avaliar programas de animación sociocultural nos diversos ámbitos de traballo.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A2 A6 A13 A14 A15 A20 B4 B5 B11 B13 B20

### Contidos

Tema	
1. Conceptualización e caracterización da animación sociocultural (ASC).	SUBTEMAS 1: Conceptos afines. Análise de distintas definicións de ASC. Cara unha definición de ASC. Características e obxectivos. A ASC, ámbito da educación social.

2. Perspectiva histórica e comparada da ASC. Panorámica: ámbitos.	SUBTEMAS 2: Xénese e evolución da Animación Sociocultural. A ASC en distintos países. Ámbitos da ASC: Taxonomización e análise.
3. Bases antropolóxicas, sociolóxicas e psicolóxicas da ASC.	SUBTEMAS 3. Bases antropolóxicas. Bases sociolóxicas. Bases psicolóxicas.
4. Desenvolvemento comunitario.	SUBTEMAS 4: Concepto. Obxectivos. Rasgos. Campos de intervención. Educación social e desenvolvemento comunitario.
5. Os animadores/as socioculturais: formación e profesionalización.	SUBTEMAS 5: Variables que inciden no proceso de profesionalización. Modelos e propostas formativas no ámbito da ASC. Regulación do mercado de traballo.
6. A investigación en ASC.	SUBTEMAS 6. Modelos de investigación. Aplicacións no ámbito da ASC. A investigación-acción, un modelo axeitado para a ASC.

#### Temario de prácticas

P1. A planificación dos procesos socioculturais. Propostas metodolóxicas.	- Diferencia plan, programa e proxecto.
P2. Análise da realidade. Momentos e técnicas.	- Apartados a ter en conta no deseño dun proxecto.
P3. Obxectivos. Concepto, formulación e tipos.	- Fases e metodoloxía da análise da realidade. Importancia.
P4. A organización de recursos. Orzamentos e sistemas de financiamento.	- Formulación de obxectivos.
P5. Análise de distintas subvencións.	- Recursos. Tipoloxía. Elaboración dun presuposto.
P6. A avaliación. Enfoques, modelos e tipos. Cara a unha proposta comprensiva.	- Proposta avaliativa.

#### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	1	3
Sesión maxistral	20	5	25
Traballos de aula	15	5	20
Traballos tutelados	10	50	60
Probas de tipo test	1	31	32
Outras	0	10	10

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

#### Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	- Avaliación dos conhecimentos previos do alumnado. - Presentación xeral da materia e a súa organización. - Orientacións acerca da bibliografía. - Orientacións dos traballos requeridos.
Sesión maxistral	- Exposicións por parte da profesora dos temas da materia. - Presentación de materiais básicos.
Traballos de aula	- Formulación, análise, resolución e debate dun problema ou exercicio relacionado coa temática da materia.

Traballos tutelados	<p>Neste apartado faremos referencia especificamente as orientacións para o alumnado dos traballos obrigatorios esixidos para superar a materia. Como actividades obrigatorias, exíselles aos estudantes dous traballos, un de carácter individual e outro grupal.</p> <p>O traballo individual, que ten un peso importante na nota consiste na elaboración dun programa de animación sociocultural, adaptado a unha realidade específica (previo análise da mesma) e de libre elección por cada estudante (non se permite elixir a mesma realidade), cunha duración mínima de 4 meses. Este traballo consiste na aplicación do estudado nas clases prácticas. Data de entrega: Derradeiro día antes das vacacións de nadal.</p> <p>O segundo traballo, de menor adicación, é de carácter grupal e facilita a profundización por parte dos estudantes nun ámbito da animación sociocultural, elixido según preferencias. Tras a selección pídeselle que realicen un estudio teórico-práctico do mesmo, que posteriormente será presentado na clase, para finalizar o tema 2. Data de entrega: 30 de setembro. Os grupos elaborarán un breve resumo da temática do traballo que se distribuirá ao resto da clase.</p> <p>Por último, un terceiro traballo de carácter optativo e individual, consiste na lectura e análise dun libro relacionado cun dos ámbitos da animación sociocultural. Data de entrega: 15 de novembro.</p> <p>A realización destes traballos implica:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Busca e consulta de fontes bibliográficas e documentais</li> <li>- Lectura e análise dos documentos teóricos que fundamentan o mesmo.</li> <li>- Diseño, e aplicación de instrumentos para a recollida de datos, así como análise dos mesmos (parte práctica)</li> <li>- Elaboración do informe final (para a súa entrega)</li> <li>- Exposición oral dos traballos realizados en pequenos grupos para o grupo-clase.</li> </ul>
---------------------	---

### **Atención personalizada**

	Descrición
Sesión maxistral	<p>Sesión maxistral. Tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás doudas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.</p> <p>Traballos tutelados. Atención personalizada en relación á elaboración dos distintos apartados do proxecto de ASC.</p> <p>Traballos de aula. Orientacións específicas a cada estudante para o desenvolvemento das diferentes actividades de aula.</p> <p>Probas de tipo test. Aclaración de doudas antes da realización da proba e revisión personalizada do resultado da proba.</p>
Traballos tutelados	<p>Sesión maxistral. Tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás doudas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.</p> <p>Traballos tutelados. Atención personalizada en relación á elaboración dos distintos apartados do proxecto de ASC.</p> <p>Traballos de aula. Orientacións específicas a cada estudante para o desenvolvemento das diferentes actividades de aula.</p> <p>Probas de tipo test. Aclaración de doudas antes da realización da proba e revisión personalizada do resultado da proba.</p>
Traballos de aula	<p>Sesión maxistral. Tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás doudas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.</p> <p>Traballos tutelados. Atención personalizada en relación á elaboración dos distintos apartados do proxecto de ASC.</p> <p>Traballos de aula. Orientacións específicas a cada estudante para o desenvolvemento das diferentes actividades de aula.</p> <p>Probas de tipo test. Aclaración de doudas antes da realización da proba e revisión personalizada do resultado da proba.</p>

Probas de tipo test	Sesión maxistral. Tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás dúbidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.
	Traballos tutelados. Atención personalizada en relación á elaboración dos distintos apartados do proxecto de ASC.
	Traballos de aula. Orientacións específicas a cada estudante para o desenvolvemento das diferentes actividades de aula.
	Probas de tipo test. Aclaración de dúbidas antes da realización da proba e revisión personalizada do resultado da proba.

## Avaliación

Descrición	Cualificación
Traballos tutelados Obrigatorio para todos os/as alumnos. Valorarase o proxecto de ASC (descrito na parte metodolóxica) atendendo aos seguintes criterios: - Adecuación ao ámbito da ASC. - Coherencia interna. - Inclusión de todos os apartados. - Adecuación a unha realidade, libremente elegida.	40
Traballos de aula - Participación e seguimento das clases teóricas e prácticas. Criterios de avaliación: a) Realización de actividades propostas. b) Elaboración e exposición do traballo grupal dos ámbitos da ASC.	15
Probas de tipo test Obrigatoria para todos os/as alumnos. - Proba obxectiva con opcións de resposta. - Na puntuación final teranse en conta acertos e erros.	40
Outras - Lectura e análise dun libro relacionado cun dos ámbitos da animación sociocultural. - Libro-forum (se procede)	5

## Outros comentarios e segunda convocatoria

O Alumnado non presencial debera facer os Traballos Tutelados, a Visita Técnica e a realización da proba test e preguntas curtas de coñecemento teórico e práctico.

Así mesmo os alumnos que non demostraren acadar as competencias básicas da materia na convocatoria de xuño, terán dereito a realizar a convocatoria de Xullo. Nembregantes, as competencias xa acadadas na avaliación de Xuño poderanse conservar como superadas para a convocatoria de Xullo.

DATA EXAMES: A sinalada e aprobada como na data oficial pola Facultade.  
Consultar: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

## Bibliografía. Fontes de información

### BIBLIOGRAFIA

#### Á Á Á Á Á Á Á Á Á Á Á Básica

- Á Á Á Á Á Á Cembranos, F.; Hernández, D. e Bustelo, M. (1994). *La animación sociocultural: Una propuesta metodológica*. Popular: Madrid.

- Á Á Á Á Á Á Miguel Badesa, S. de (1995). *Perfil del animador sociocultural*. Narcea: Madrid.

- Á Á Á Á Á Á Trilla, J. (coord.) (1997). *Animación sociocultural*. Ariel: Barcelona.

- Á Á Á Á Á Á Roselló, D. (2004). *Diseño y evaluación de proyectos culturales*. Ariel: Barcelona.

Á

#### Outra bibliografía complementaria

ANDER-EGG, E (1984). *Metodología y práctica de la animación sociocultural*. Humanitas. Buenos Aires.

- ANDER-EGG, E. (1989). *La animación y los animadores*. Narcea. Madrid.
- ANDER-EGG, E. (1994). *Cómo elaborar un proyecto. Guía para proyectos sociales y culturales*. Humanitas. Buenos Aires.
- AYUSO CARRASCO, I. (Coord.) (2002). *Animación sociocultural. Intervención multidisciplinar*. Formación Alcalá: Jaén.
- BESNARD, P. (1991). *La animación sociocultural*. Paidós. Barcelona.
- CABALLO VILLAR, M.B. (2001). Los educadores sociales en la animación sociocultural. *Pedagogía social*, 8, 199-207.
- CALVO SASTRE, A. (2002). *La animación sociocultural. Una estrategia educativa para la participación*. Alianza Editorial: Madrid.
- CARIDE, J.A. (Coord) (2000). *Educación social y políticas culturales*. Santiago. Tórculo/USC.
- CLAVES DE EDUCACIÓN SOCIAL (1995). *Monográfico Animación Sociocultural*, nº 1.
- DAPIA, M. y FERNANDEZ, M.R. (2001). Situación e perspectivas laborais da educación social no ámbito da animación sociocultural e da pedagogía do ocio en Galicia, *Revista Galega do Ensino*, 31, 149-164.
- DAPIA, M.; CID, X.M. y FERNANDEZ, M.R. (2001). El educador social en Galicia. Perfil de los futuros titulados/as y sus expectativas, *Educación social. Revista de Intervención Socioeducativa*, 17, 130-140.
- DEBESSE, M. (1994). *La animación sociocultural*. Oikos- Tau.
- DE CASTRO, A. (1987). *La animación cultural, nuevas perspectivas*. Diputación de Valladolid.
- ESCUADERO, J. (2004). *Análisis de la realidad local. Técnicas y métodos de investigación desde la animación sociocultural*. Madrid: Narcea.
- FERMOSO, P. (1994). *Pedagogía social. Fundamentación científica*. Herder. Barcelona.
- FRANCH, J. e MARTINELL, A. (1994). *Animar un proyecto de educación social*. Paidós. Barcelona.
- FROUFE, S. (1995). La evaluación de proyectos de animación sociocultural. *Educadores*, (37), 175-176, pp. 207-234.
- FROUFE, S. (1997). El papel de la animación sociocultural en las Universidades Populares, *Pedagogía Social*, nº 15-16, pp. 185-194.
- FROUFE, S. (1997). *Técnicas de grupo en animación comunitaria*. Amarú Eds. Salamanca.
- FROUFE, S. e GONZALEZ, M. (1995). *Para comprender la animación sociocultural*. Amarú Eds. Salamanca.
- FROUFE, S. e SÁNCHEZ, M.A. (1990). *Animación sociocultural. Nuevos enfoques*. Amarú Eds. Salamanca.
- FROUFE, S. e SÁNCHEZ, M.A. (1993). *La praxis de la Animación Sociocultural*. Amarú Eds. Salamanca.
- FROUFE, S. e SANCHEZ, M.A. (1994). *Construir la animación sociocultural*. Amaru Eds. Salamanca.
- GOMEZ, R. y PEREZ, M.A. (1992). *El técnico en actividades socioculturales*. Xabide. Vitoria.
- GOMEZ PEREZ, C. (1988). La animación sociocultural. Conceptos fundamentales. *Documentación social*, 70, 11-32.
- GUILLET, J.C. (2006). *La animación en la comunidad. Un modelo de animación socioeducativa*. Barcelona: Grao.
- GUTIERREZ RUEDA, A. (2001). *Métodos para la animación sociocultural*. CCS. Madrid.
- HERAS I TRIAS, P. (Coord.) (2008). *La acción política desde la comunidad*. Barcelona: Grao
- IBAR, M. (1992). *Cómo organizar y gestionar una entidad de animación sociocultural*. Narcea. Madrid.
- LLENA, A.; PARCERISA, A. e UCAR, X. (2009). *10 ideas clave. La acción comunitaria*. Grao. Barcelona.
- LÓPEZ DE CEBALLOS, P. (1991). *Formación de animadores y dinámicas de la animación*. Popular. Madrid.
- MARIN IBAÑEZ, R. e PÉREZ SERRANO, G. (Eds.) (1990). *Investigación en animación sociocultural*. UNED. Madrid.
- MARTIN, M.T. (coord.). (1999). *Génesis y sentido actual de la animación sociocultural*. Sanz y Torres. Madrid.
- MARTIN, M.T. (coord.). (2000). *Planificación y diseño de proyectos en animación sociocultural*. Sanz y Torres. Madrid.
- MARTIN, M.T. (coord.). (2000). *Economía social y animación sociocultural*. Sanz y Torres. Madrid.



- MARTIN, M.T. e SARRATE, M.L. (coord.) (2000). *Evaluación y ámbitos emergentes en animación sociocultural*. Sanz y Torres. Madrid.
- MARTIN, M. e SORIANO, M.A. (2006). *Teoría y práctica de la animación sociocultural*. SDG Elle Ediciones: Granada.
- MENDIA GALLARDE, R. (1991). *Animación sociocultural de la vida diaria en la Tercera Edad*. Servicios de Publicaciones del País Vasco.
- MERINO, J.V. (1997). *Programas de animación sociocultural*. Ariel: Barcelona.
- NOGUEIRAS MASCAREÑAS, M. (1996). *Teoría y práctica del desarrollo comunitario. Análisis de un modelo*. Popular. Madrid.
- OBSERVATORIO OCUPACIONAL (2000). *La generación de empleo en el ocio y el tiempo libre*. INEM. Madrid.
- PEREZ CAMPANERO, M.P. (1994). *Cómo determinar las necesidades de intervención socioeducativa*. Narcea. Madrid.
- PÉREZ SERRANO, G. (1990). *Investigación-Acción: aplicaciones al campo social y educativo*. Dykinson. Madrid.
- PEREZ SERRANO, G. (1990). La investigación-acción y la animación sociocultural. *Investigación en Animación Sociocultural*. UNED. Madrid. pp. 91-120.
- PEREZ SERRANO, G. (1993). *Elaboración de proyectos sociales. Casos prácticos*. Narcea. Madrid.
- PEREZ SERRANO, G. (Coord.) (2000). *Modelos de investigación cualitativa en educación social y animación sociocultural*. Narcea. Madrid.
- PEREZ SERRANO, G. e MARTIN, M. (1988). *La animación sociocultural*. UNED. Madrid. 2 vols.
- PEREZ SERRANO, G. e PEREZ DE GUZMAN PUYA, M.V. (2005). *El animador. Buenas prácticas de Acción Sociocultural*. Madrid: Narcea.
- PEREZ SERRANO, G. e PEREZ DE GUZMAN PUYA, M.V. (2005). *Qué es la animación. Epistemología y valores*. Madrid: Narcea.
- POSE, H. (2006). *La cultura en las ciudades. Un quehacer cívico-social*. Barcelona: Grao.
- PETRUS, A. (coord.) (1997). *Pedagogía Social*. Ariel. Barcelona.
- PUIG, T. (1988). *Animación sociocultural. Cultura y Territorio*. Popular. Madrid.
- QUINTANA, J.M. (Ed.) (1991). *Iniciativas sociales en educación informal*. Narcea. Madrid. (2ª Ed.).
- QUINTANA, J.M. (1993). *Los ámbitos profesionales de la animación*. Narcea. Madrid.
- QUINTANA, J.M. (Coord.) (1992). *Fundamentos de Animación sociocultural*. Narcea. Madrid. (3ª ed.).
- REZSOHAZY, R. (1988). *El desarrollo comunitario*. Narcea. Madrid.
- ROSELLO, D. (2004). *Diseño y evaluación de proyectos culturales*. Ariel: Barcelona.
- SARRATE, M.L. (coord.) (2002). *Programas de animación sociocultural*. UNED. Madrid.
- SENET SANCHEZ, J.M. (1994): *Educación social en Europa*. Universidad de Valencia.
- SOLER MASÓ, P. (1995). La animación sociocultural como metodología y sector profesional del educador social. *Claves de Educación Social*, 1, 28-31.
- TRILLA, J. (1993). *La educación fuera de la escuela*. Ariel. Barcelona.
- TRILLA, J. (1993). *Otras educaciones*. Anthropos. Barcelona.
- UCAR, X. (1992): *La animación sociocultural*. CEAC. Barcelona.
- UCAR, X. (1995). Los programas de animación sociocultural. *Claves de educación social*, 1, 32-38.
- UCAR, X. (1996). Los estudios de educación social y la animación sociocultural. *Claves de educación social*, 2, 18-27.
- UCAR, X. e LLENA, A. (2006). *Miradas y diálogos en torno a la acción comunitaria*. Barcelona: Graó
- VARIOS(1988). *Una educación para el desarrollo:La animación sociocultural*. Madrid:Banco Exterior.
- VARIOS (1996). *Para comprender la animación sociocultural*. Libropolis.

- VENTOSA, V.J. (1992). *Evaluación de la animación sociocultural*. Popular. Madrid.
- VENTOSA, V.J. (1993). *Fuentes de la animación sociocultural en Europa*. Popular. Madrid.
- VENTOSA, V.J. (1994). *Guía de recursos para la animación*. CCS. Madrid.
- VENTOSA, V.J. (1997). *Guía de recursos para la animación en Castilla y León*. CCS. Madrid.
- VENTOSA, V.J. (1998). *Manual del monitor de tiempo libre*. CCS. Madrid.
- VENTOSA, V.J. (coord.) (1997). *Modelos de formación de animadores socioculturales en el marco de la Europa Comunitaria*. Universidad Pontificia/Junta de Castilla y León. Salamanca.
- VENTOSA, V.J. (2001). *Desarrollo y evaluación de proyectos socioculturales*. Madrid: CCS.
- VENTOSA, V.J. (2006). *Perspectivas actuales de la animación sociocultural*. Madrid: CCS.
- VICHÉ, M. (1986). *Animación sociocultural y educación en el tiempo libre*. Orensa. Valencia.
- VICHE, M. (1999). *Una pedagogía de la cultura: La animación sociocultural*. Libros Certeza: Zaragoza.
- 

## **Recomendacións**

---

### **Outros comentarios**

Esta guía explicita as líneas de actuación que se van a seguir co alumnado da materia, entendida con certa flexibilidade; polo tanto, pode estar suxeita a algúns reaxustes puntuais.

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Iniciación na práctica profesional**

Materia	Iniciación na práctica profesional			
Código	O05G130V01601			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Cid Fernández, Xosé Manuel			
Profesorado	Cid Fernández, Xosé Manuel			
Correo-e	xcid@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

**Competencias de titulación**

Código			
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa		
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas		
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa		
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)		
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar		
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos		
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades		
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas		
B2	Planificación e organización		
B6	Resolución de problemas e toma de decisións		
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación		
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos		
B12	Compromiso ético		
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional		

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	saber facer	A1
Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas	saber facer	A2
Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa	saber facer	A5
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)	saber facer	A8
Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	saber facer	A9

Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos	saber facer	A16
Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades	saber facer	A19
Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas	saber facer	A20
Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social	Saber estar / ser	B19
Planificación e organización	saber facer	B2
Resolución de problemas e toma de decisións	saber facer	B6
Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación	saber facer	B7
Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos	Saber estar / ser	B9
Compromiso ético	Saber estar / ser	B12
Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional	Saber estar / ser	B19

### Contidos

Tema	
Políticas sociais e institucionais en educación social.	(*)
Formación e profesionalización na práctica profesional da educación social.	(*)
Funcións do/a educador/a social.	(*)
Código deontolóxico do educador/a social	(*)
Discusión de programas existentes nos diversos campos de intervención.	(*)
Traballo en grupos e equipos multidisciplinares no ámbito da educación social e profesións afíns	(*)
Elaboración de proxectos de investigación-acción coa participación do profesor/a de prácticas, o profesional dunha institución, colegas en proceso de realización do prácticum e colegas do grupo clase	(*)

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	12	24	36
Seminarios	3	9	12
Debates	5	5	10
Actividades introductorias	3.5	0	3.5
Presentacións/exposicións	12	36	48
Saídas de estudo/prácticas de campo	7	14	21
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	0	2
Informes/memorias de prácticas	0	17.5	17.5

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Debates	Charla aberta entre un grupo de estudantes. Pode centrarse nun tema dos contidos da materia, na análise dun caso, no resultado dun proxecto, exercicio ou problema desenvolvido previamente nunha sesión maxistral...
Actividades introductorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.

Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Desenvólvense en espazos non académicos exteriores. Entre elas pódense citar prácticas de campo, visitas a eventos, centros de investigación, empresas, institucións... de interese académico-profesional para o alumno.

### Atención personalizada

	Descrición
Presentacións/exposicións	Na realización destas actividades, o alumnado terá atención personalizada para resolver todas as dúbidas que se lle presenten, durante as horas de titorías que teña asignadas o profesor.
Informes/memorias de prácticas	Na realización destas actividades, o alumnado terá atención personalizada para resolver todas as dúbidas que se lle presenten, durante as horas de titorías que teña asignadas o profesor.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Reflexión persoal acerca dos temas abordados na aula, recollida nunha memoria	5
Seminarios	debate con expertos invitados. reflexión persoal sobre o tema abordado	10
Debates	discusión en grupo de temas de actualidade. Reflexión persoal escrita sobre os temas	10
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.	30
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	proba escrita sobre temas previamente indicados.	35
Informes/memorias de prácticas	Este informe memoria recolle as reflexións persoais sobre os diversos aspectos tratados na materia, tanto nas clases teóricas, como seminarios, debates, estudos de caso e saídas, polo que esta memoria valorarase coas porcentaxes acumuladas desas cinco metodoloxías citadas.	10

### Outros comentarios e segunda convocatoria

O alumnado non asistente con regularidade, ás distintas actividades, terá unha avaliación da proba sobre 60%. O 40% restante será unha actividade de lectura e reflexión persoal, acordada co profesor ao comezo do curso e entregada o día da proba escrita.

O alumnado que non complete todos os obxectivos na convocatoria de maio, poderá ampliar a súa actividade para a convocatoria de xullo, sen ter que repetir aquelas que foran avaliadas positivamente.Â

Exames e revisión:

14 de outubro ás 16:00 horas (revisión 4 de novembro ás 12 horas)

15 de maio, ás 12:00 (revisión 9 de xuño ás 12:00 horas)

29 de xuño ás 16:00 h (revisión 16 xullo ás 12:00 horas)

### Bibliografía. Fontes de información

CID, A.; MURADÁS, M.; ZABALZA, M.A.; SANMAMED, M.; RAPOSO RIVAS, M.; IGLESIAS, M.L.(coords); Buenas prácticas en el practicum. IX Symposium Internacional sobre el Practicum y las Prácticas en Empresas en la Formación Universitaria., Santiago de Compostela: Imprenta universitaria., 2007

SÁEZ, J. , Pedagogía Social. Historia, profesión y competencias, Madrid: Pearson., 2007

ROMANS, M; PETRUS, A. e TRILLA, J., De profesión: educador/a social. , Barcelona: Paidós., 2000

RIERA, J., Concepto, formación y profesionalización de: el educador social, el trabajador social y el pedagogo social., Valencia: Nau Llibres., 1998

Revista Galega de Educación., , Nova Escola Galega. Santiago,

Cabrerizo, J. e outros, El practicum en los grados de Pedagogía, de Magisterio y de Educación Social, Pearson, 2010

ANECA, lLibro Blanco. Títulos de Grado de pedagogía y educación social, ANECA, 2005

- Borrel, N. e Benedito, V., Las prácticas en la profesionalización del Pedagogo, Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, 1989
- García, F. , La intervención en Trabajo Social: supuestos prácticos, Malaga: Colegio Profesional, 2006
- González, M. N. e outros, II Jornadas Desarrollo profesional y practicum en la Universidad, Bilbao: Universidad del País Vasco, 1998
- Marhuenda, F. , Aprender de las prácticas, Universidad de Valencia, 2001
- Martín, A. , El practicum en Educación Social, Universidad de las Palmas de Gran Canaria, 2005
- Medina, A. e outros, La formación práctica del educador social, el pedagogo y el psicopedagogo, Madrid: UNED, 2005
- Ventura, J. , El practicum en los estudios pedagógicos y la inserción laboral, Universitat de Barcelona, 2005
- AMOROS, M. e outros , El Practicum de la Diplomatura d' Educació social., Barcelona: Universitat de Barcelona, 1994
- ASEDES , Código deontológico del educador y la educadora social. , ASEDES , 2004
- ASEDES , Documentos profesionalizadores, ASEDES , 2007
- ASEDES , V Congreso Estatal del Educador Social, "La Profesionalización. Recorridos y Retratos de una Profesión", , ASEDES ASEDES. Toledo, septiembre de 2007., 2007
- ESTEBAN, F. e CALVO, R (coords) , El practicum en la formación de educadores sociales., Burgos: Universidad de Burgos., 1999
- Educación Social. Revista de intervención socioeducativa, , Barcelona,
- Cuadernos de Pedagogía. , , Barcelona,
- ZABALZA, M.A.; IGLESIAS, M.L.; CID. A.; RAPOSO, M. (coords), Desarrollo de competencias personales y profesionales en el Practicum. VI Symposium Internacional sobre el Practicum y las Prácticas en Empresas en la Formación Universitaria., CD-ROM. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Santiago de Compostela. Disponible en <http://>, 2002
- Olivares, M<sup>a</sup> A. , E proyecto profesional . Un instrumento relevante en la transición a la vida activa del universitario. Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria, nº 9 (segunda época) , Universidad de Murcia, 2002
- Caballo, B. e Fragueta, R. (coords), A investigación-acción participativa no quefacer municipal, A Coruña: Deputación Provincial, 2007
- Gonçalves, D. , Complexidade e identidade docente. A supervisao pedagogica e o portfolio reflexivo como estrategias de formacao nas praticas educativas do futuro professor, Ourense. Universidade de Vigo, 2010
- '''
- SIPS, Pedagogía social. Revista Interuniversitaria, ,
- '''
- Consejo general Colegios educadores, Revista de Educación social, eduso.net,
- , Bordón, ,
- Información do Colexio de educadoras e educadores sociais de galicia, enviada periódicamente a través dos PIC.  
Informacións das web de institucións de prácticas.

---

## Recomendacións

---

### Outros comentarios

El trabajo durante el año será acumulativo tanto para asistentes como no asistentes, por lo que la parte de la materia no superada en junio, se puede seguir trabajando para julio, conservando las competencias ya adquiridas previamente

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Prácticas externas: Practicum I**

Materia	Prácticas externas: Practicum I			
Código	O05G130V01602			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	12	OB	3	2c
Idioma	Galego			
Departamento				
Coordinador/a				
Profesorado				
Correo-e				
Web				
Descrición xeral				

**Competencias de titulación**

Código	
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B5	Xestión da información
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B16	Liderado
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional
B20	Orientación á calidade

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	saber facer	A7
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)	saber facer	A2 A12 A19
Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos	saber facer	A7
Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía	saber facer	B16
Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo	saber facer	A9
Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social	Saber estar / ser	B19
Planificación e organización	saber facer	B2

Resolución de problemas e toma de decisións	saber facer	B1 B5
Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación	saber facer	A6
Capacidade crítica e autocrítica	saber facer Saber estar / ser	B8
Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos	saber facer Saber estar / ser	B9
Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional	Saber estar / ser	B19
Orientación á calidade	saber saber facer Saber estar / ser	B20

## Contidos

Tema	
Contexto socioeducativo e cultural na comunidade en que esta inserto o centro de prácticas	Contexto socioeducativo Contexto socioeconómico Contexto cultural
Realidade da intervención profesional no ámbito en que realiza as practicas	Profesionais da educación social: funcións. Actividade desenvolvida. Aportacións do alumno/a en prácticas e esa actividade Outros profesionais Interdisciplinariedade e interprofesionalidade
Capacidade de reflexión crítica sobre a realidade práctica	Valoración das respostas da institucións ás necesidades dos usuarios e necesidades sociais Posibles melloras
Capacidad de reflexión sobre las posibilidades de mejora en la intervención profesional del educador/a social, tanto en el ámbito de realización de las prácticas como en lo que sería en una intervención transversal a todos los ámbitos.	Valoración do que significa o traballo desta institución no conxunto do ámbito de intervención. Valoración daquelas cuestións que poden ser transferibles a outros ámbitos, nunha concepción integral da profesión educadora

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introductorias	3	0	3
Prácticas externas	2	200	202
Titoría en grupo	5	10	15
Seminarios	5	10	15
Informes/memorias de prácticas	0	65	65

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introductorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Prácticas externas	O estudante desenvolver as actividades nun contexto relacionado co exercicio dunha profesión, durante un período determinado e realizando as funcións asignadas e previstas na proposta de prácticas.
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumno mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.

## Atención personalizada

	Descrición
Seminarios	Durante o practicum, tanto para as actividades na institución, como para as que requiren actividade na aula, terá atención personalizada por parte do profesorado do practicum que terá un horario específico para a titorización do practicum compatible co estadia do alumnado na institución



Prácticas externas	Durante o practicum, tanto para as actividades na institución, como para as que requiren actividade na aula, terá atención personalizada por parte do profesorado do practicum que terá un horario específico para a titorización do practicum compatible co estadia do alumnado na institución
Titoría en grupo	Durante o practicum, tanto para as actividades na institución, como para as que requiren actividade na aula, terá atención personalizada por parte do profesorado do practicum que terá un horario específico para a titorización do practicum compatible co estadia do alumnado na institución
Informes/memorias de prácticas	Durante o practicum, tanto para as actividades na institución, como para as que requiren actividade na aula, terá atención personalizada por parte do profesorado do practicum que terá un horario específico para a titorización do practicum compatible co estadia do alumnado na institución

### **Avaliación**

	Descrición	Cualificación
Seminarios	Asistencia aos seminarios programados e valoración do tema desenvolvido	10
Prácticas externas	Para avaliar as prácticas externas terase en conta o informe do titor na institución	40
Titoría en grupo	A participación na titoría de grupo e realización das tarefas encomendadas	10
Informes/memorias de prácticas	O informe que reflicte a observación realizada polo alumno/a na institución, o desenvolvemento de actividades deseñadas por el mesmo ou polo titor, e a valoración persoal do periodo de practicas	40

### **Outros comentarios e segunda convocatoria**

As deficiencias observadas na realización do practicum no momento da avaliación de maio, serán corrixidas para a avaliación de xullo, completando só aquelas actividades que non se realizaran correctamente. A institución emitirá unha cualificación que se terá en conta para a avaliación, tendo o mesmo peso que a puntuación da memoria que se entrega ao profesor/a da Facultade

A memoria debe recoller unha análise e reflexión sobre as actividades realizadas, ademais da información sobre a institución na que estivo destinado. Tera características diferenciadas según o tipo de institución ou servizo no que se realizan as prácticas, en todo caso a memoria pode conter:

- Introducción (motivación para elección da institución e expectativas).
  - Breve ficha da institución (denominación, emprazamento, ámbito de actividade, recursos humanos e materiais, obxectivos, programas, actividades...).
  - Desenvolvemento das prácticas (diario de actividade, descrición e análise das intervencións levadas a cabo
- Informe detallado do deseño e implementación do proxecto elaborado.
- Valoración (satisfacción persoal, atrancos, aprendizaxe da profesión, papel do educador/a social nesa institución, traballo en equipo, críticas, aportacións e suxerencias).
  - Observacións (balance final, cumprimento das expectativas e suxerencias).
  - Documentación e anexos.
  - Bibliografía.

### **Bibliografía. Fontes de información**

, A bibliografía será a mesma da materia Iniciación ao práctica profesional, ,

#### **BIBLIOGRAFÍA BÁSICA**

ASEDES , Código deontolóxico del educador y la educadora social. , ASEDES , 2004

ASEDES , Documentos profesionalizadores, ASEDES , 2007

CID, A.; MURADÁS, M.; ZABALZA, M.A.; SANMAMED, M.; RAPOSO RIVAS, M.; IGLESIAS, M.L.(coords); Buenas prácticas en el practicum. IX Symposium Internacional sobre el Practicum y las Prácticas en Empresas en la Formación Universitaria., Santiago de Compostela: Imprenta universitaria., 2007

Martín, A. , El practicum en Educación Social, Universidad de las Palmas de Gran Canaria, 2005

SÁEZ, J. , Pedagogía Social. Historia, profesión y competencias, Madrid: Pearson., 2007.

## BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA

- ROMANS, M; PETRUS, A. e TRILLA, J., De profesión: educador/a social. , Barcelona: Paidós., 2000
- RIERA, J., Concepto, formación y profesionalización de: el educador social, el trabajador social y el pedagogo social., Valencia: Nau Llibres., 1998
- Revista Galega de Educación., , Nova Escola Galega. Santiago,Páxina 4 de 5
- Cabrerizo, J. e outros, El practicum en los grados de Pedagogía, de Magisterio y de Educación Social, Pearson, 2010
- ANECA, Libro Blanco. Títulos de Grado de pedagogía y educación social, ANECA, 2005
- Borrel, N. e Benedito, V., Las prácticas en la profesionalización del Pedagogo, Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, 1989
- García, F. , La intervención en Trabajo Social: supuestos prácticos, Malaga: Colegio Profesional, 2006
- González, M. N. e outros, II Jornadas Desarrollo profesional y practicum en la Universidad, Bilbao: Universidad del País Vasco, 1998
- Marhuenda, F. , Aprender de las prácticas, Universidad de Valencia, 2001
- Medina, A. e outros, La formación práctica del educador social, el pedagogo y el psicopedagogo, Madrid: UNED, 2005
- Ventura, J. , El practicum en los estudios pedagógicos y la inserción laboral, Universitat de Barcelona, 2005
- AMOROS, M. e outros , El Practicum de la Diplomatura d' Educació social., Barcelona: Universitat de Barcelona, 1994
- ASEDES , V Congreso Estatal del Educador Social, "La Profesionalización. Recorridos y Retratos de una Profesión", , ASEDES ASEDES. Toledo, septiembre de 2007., 2007
- ESTEBAN, F. e CALVO, R (coords) , El practicum en la formación de educadores sociales., Burgos: Universidad de Burgos., 1999
- Educación Social. Revista de intervención socioeducativa, , Barcelona, Cuadernos de Pedagogía. , , Barcelona,
- ZABALZA, M.A.; IGLESIAS, M.L.; CID. A.; RAPOSO, M. (coords), Desarrollo de competencias personales y profesionales en el Practicum. VI Symposium Internacional sobre el Practicum y las Prácticas en Empresas en la Formación Universitaria., CD-ROM. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Santiago de Compostela. Disponible en <http://>, 2002
- Olivares, M<sup>a</sup> A. , E proyecto profesional . Un instrumento relevante en la transición a la vida activa del universitario. Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria, nº 9 (segunda época) , Universidad de Murcia, 2002
- Caballo, B. e Fraguera, R. (coords), A investigación-acción participativa no quefacer municipal, A Coruña: Deputación Provincial, 2007
- Gonçalves, D. , Complexidade e identidade docente. A supervisaio pedagogica e o portfolio reflexivo como estrategias de formacao nas praticas educativas do futuro professor, Ourense. Universidade de Vigo, 2010

---

## Recomendacións

---

### Materias que se recomenda ter cursado previamente

---

- Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural/O05G130V01201
- Educación: Didáctica: Deseño e programación no ámbito socioeducativo/O05G130V01202
- Educación: Educación permanente/O05G130V01203
- Educación: Historia da educación social/O05G130V01204
- Educación: Pedagogía social/O05G130V01205
- Educación: Teorías e institucións educativas/O05G130V01103
- Metodoloxía de investigación socioeducativa/O05G130V01104
- Psicoloxía: Psicoloxía do desenvolvemento/O05G130V01102
- Recursos tecnolóxicos en educación social/O05G130V01105
- Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas/O05G130V01303
- Educación de persoas adultas/O05G130V01401
- Educación para o lecer e o tempo libre/O05G130V01402
- Educación social no sistema educativo/O05G130V01304
- Estratexías de aprendizaxe en contextos socioeducativos/O05G130V01403
- Xénero e educación social/O05G130V01305
- Habilidades sociais en educación social/O05G130V01404

Intervención socioeducativa para a inclusión social/O05G130V01405

Psicoloxía: Psicoloxía social/O05G130V01301

Socioloxía: Socioloxía da educación/O05G130V01302

---

**Outros comentarios**

O traballo durante o ano será acumulativo tanto para asistentes como non asistentes, polo que a parte da materia non superada en xuño, pódese seguir traballando para xullo, conservando as competencias xa adquiridas previamente

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación e animación sociolaboral**

Materia	Educación e animación sociolaboral			
Código	O05G130V01701			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	4	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicossocioeducativa			
Coordinador/a	Fernández González, María Reyes			
Profesorado	Fernández González, María Reyes Pereira Domínguez, María Carmen			
Correo-e	ofoe-to@uvigo.es			

**Web**

Descrición xeral	<p>O emprego é unha das experiencias máis significativas na vida das persoas e á que se adica unha parte moi considerable da vida de éstas. Éste constitúe para moitas persoas un dos aspectos máis centrais e importantes na vida, tanto en referencia á propia identidade persoal, como ao propio desenvolvemento, crecemento individual e logro de expectativas e valores.</p> <p>O proceso de incorporación ao mundo laboral non pode ser alleo ás características persoais e ocupacionais de cada persoa, a un coñecemento do mercado laboral nin á realización dun proxecto profesional e persoal de busca de emprego.</p> <p>Nesta materia se presentan elementos facilitadores do proceso de incorporación/cambio de emprego e se analizan os recursos dispoñibles que poden axudar a facilitar a inserción, sendo un deles a educación y animación sociolaboral.</p> <p>Asimesmo se desenvolven as diferentes funcións que deben desempeñar os profesionais deste ámbito de intervención.</p>
------------------	--

**Competencias de titulación****Código**

A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A13	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social

B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B15	Creatividade
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecer, comprender e manexar os elementos terminolóxicos e conceptuais relacionados coa materia, desde a súa dimensión psicosocioeducativa e laboral.	saber	A1
	saber facer	A4
		A6
		B1
		B5
		B8
Identificar os ámbitos da educación e animación sociolaboral.	saber	A1
	saber facer	A4
		A5
		A15
		A22
		B1
		B4
		B5
		B8
	B13	
Identificar, coñecer e analizar diversas experiencias relacionadas coa educación e animación sociolaboral.	saber	A4
	saber facer	A7
	Saber estar / ser	A12
		A15
		A18
		A19
		B1
		B4
		B5
		B9
	B11	
	B12	
Propiciar o acercamento ao mercado laboral e a aquelas entidades, institucións e organismos que con él se relacionan.	saber	A2
	saber facer	A4
	Saber estar / ser	A8
		A15
		B1
		B4
		B5
		B8
		B9
		B11
		B15
	B17	

Elaborar itinerarios personalizados de inserción (IPs), definiendo recursos de formación-emprego para a mellora profesional e que responda as características e expectativas de cada persoa usuaria dun servizo de orientación laboral.	saber	A2
	saber facer	A4
	Saber estar / ser	A5
		A7
		A8
		A9
		A11
		A13
		A15
		A17
		A18
		A19
		B1
		B4
		B5
		B6

Coñecer e analizar as canles e ferramentas propias da busca activa de emprego.	saber	A2
	saber facer	A4
	Saber estar / ser	A5
		A8
		A12
		A15
		A17
		B1
		B2
		B4
		B5
		B6
		B7
		B8
		B11
		B13

## Contidos

Tema	
O EMPREGO COMO CONTEXTO PARA A ACCIÓN.	Natureza e significado do traballo. O mercado de traballo. A importancia do emprego. O desemprego.
A INSERCIÓN LABORAL.	Aspectos básicos da inserción. Políticas (activas e pasivas) sociolaborais. Formación para o emprego.
A ANIMACIÓN SOCIOLABORAL.	Conceptualización. A profesión de animador/a sociocultural. O itinerario personalizado de inserción.
A BUSCA DE EMPREGO.	Autocoñecemento. Coñecemento do mercado de traballo. Proxecto profesional persoal. Canais e ferramentas para a busca activa de emprego. A oferta de emprego pública. O proceso de selección de persoal. O seu proceso e as súas técnicas. O autoemprego.
INTERVENCIÓN SOCIOLABORAL CON COLECTIVOS ESPECÍFICOS.	Xuventude e adolescencia. Mozos e mozas protexidos. Recén titulados/as universitarios/as. Drogodependentes e poboación ex-reclusa. Mulleres con dificultades de inserción. Persoas con discapacidade e enfermidades mentais.

<b>Planificación docente</b>			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	14	28	42
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	6	12	18
Prácticas autónomas a través de TIC	2	6	8
Sesión maxistral	26	52	78
Probas de resposta curta	2	2	4

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

<b>Metodoloxía docente</b>	
	Descrición
Traballos de aula	Sesións de traballo con apoio de textos e documentos tanto videográficos, escritos ou hipertextuales. Concíbense como unha estratexia complementaria que serve de soporte e reforzo ás clases maxistras, posibilitando unha comprensión máis plena e profunda dos temas ou núcleos de contido que o/a docente introduce por medio da lección maxistral.
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Concíbense como traballos de iniciación á investigación. Serán realizados de xeito individual ou en pequenos grupos (non superiores a 4 persoas) e a súa finalidade consiste en afondar no coñecemento dun determinado tema polo que os e as estudantes se sintan atraídos e que estea relacionado cos contidos da materia.
Prácticas autónomas a través de TIC	Concíbense como traballos de iniciación á investigación. A súa característica diferenciadora será a busca da información e presentación do traballo a través das TICs.
Sesión maxistral	As leccións que conforman o temario desta materia serán elaborados e presentados de modo expositivo ao grupo de clase polo/a profesor/a que centrará a súa exposición, preferentemente, nos aspectos nucleares de cada unidade didáctica, procurando ofrecer de xeito condensado a información esencial que posibilite obter unha visión panorámica ou de síntese de cada tema, delimitando os conceptos, as ideas e os argumentos nel implicados e relacionándolos cos demais do programa a fin de lograr unha integración dos módulos de contido e dos aspectos estruturais que conforman o corpus cognitivo da materia.

<b>Atención personalizada</b>	
	Descrición
Traballos de aula	A atención personalizada ten por obxectivo facer o seguimento da avaliación do alumno/a e apoiar o seu traballo dentro da asignatura. O profesor/a abordará aqueles aspectos que necesiten reforzo, asesoramento e guía para que o alumno/a alcance os obxectivos marcados para esta materia.

<b>Avaliación</b>		
	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	Os criterios de avaliación explicaranse na aula para cada un dos traballos, xa que dependendo da temática e amplitude valoraranse de xeito diferente.	20
Prácticas autónomas a través de TIC	Os criterios de avaliación explicaranse na aula para cada un dos traballos, xa que dependendo da temática e amplitude valoraranse de xeito diferente.	20
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Os criterios de avaliación explicaranse na aula para cada un dos traballos, xa que dependendo da temática e amplitude valoraranse de xeito diferente.	20
Probas de resposta curta	Neste exame o alumnado debe responder a unha serie de preguntas con contestación breve.	40

### **Outros comentarios e segunda convocatoria**

A calificación final da disciplina resultará da integración das distintas notas. Deberán ser superadas todas as partes para poder obter unha calificación positiva. O/a alumno/a que non realice todas as actividades de avaliación obterá unha cualificación final de SUSPENSO. De non ter superada a materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo.

Os e as estudantes non asistentes deberán contactar ao inicio do cuadrimestre co profesorado, para coñecer os prazos de entrega das diferentes actividades (similares ás realizadas polo alumnado asistente). Serán cualificadas cun 5, polo que o exame será valorado tamén cun 5.

A continuación lémbrense ao alumnado as datas previstas para a realización do exame:

- Convocatoria 1º período: 16 de xaneiro as 12:00 horas
- Convocatoria de xullo: 1 de xullo ás 10:00 horas.
- Convocatoria Fin de Carreira: 16 de outubro ás 10:00 horas

Recoméndase consultar por se houbera algún cambio a paxina web da facultade.

### **Bibliografía. Fontes de información**

**BÁSICABisquerra, R. (2000). Modelos de orientación e intervención psicopedagógica. Barcelona: Praxis.**  
**Blasco Calvo P. y Pérez Boullosa, A. (2001). Orientación e Inserción profesional. competencias y entrenamiento para su práctica. Valencia: NAU Libres.**  
**Maya, P. y Caballero, J.J. (2001). El animador sociolaboral: manual de formación. Madrid: CCS.**  
**Sánchez Teruel, D. (2010). Manual estrategias de intervención sociolaboral a personas en riesgo de exclusión: formación para el empleo. Madrid: Editorial CEP.**

### **COMPLEMENTARIA**

- Beck, U. (2000). Un nuevo mundo feliz: la precariedad del trabajo en la era de la globalización. Barcelona. Paidós.
- Blanch, J. M. (1990). Del viejo al nuevo paro. Un análisis psicológico y social. PPU. Barcelona.
- Cobacho Casas, F., Pons García, J. (2006). Jóvenes en desventaja y cohesión social: educación y futuro para todos. Revista de educación, 341. (Descargar en: <http://www.revistaeducacion.mec.es/re341.htm>).
- Consejo Económico Y Social (2005). Desequilibrios ocupacionales y políticas activas de empleo. Madrid: CES. (Descargar en: <http://www.uhu.es/43122/lecciones/Leccion1/Inf12005.pdf>).
- De Miguel, S. y Rosario Cerrillo, M. (coords.) (2010). Formación para la inclusión laboral de personas con discapacidad intelectual. Madrid: Pirámide.
- DÍAZ ZAZO, P. (2010). Orientación sociolaboral e iniciativa personal: proyecto de inserción laboral, formación emprendedora, búsqueda de empleo (PCPI: programas de cualificación profesional inicial). Thomson Paraninfo. Madrid.
- Echenique, M. (2009). Guía para la orientación laboral de colectivos vulnerables. Madrid: Cruz Roja Española. (Descargar en: [http://www.cruzroja.es/pls/portal30/docs/PAGE/2006\\_3\\_IS/BIBLIOTECA/GUIA%20PARA%20LA%20ORIENTACION%20LABORAL%20DE%20COLECTIVOS%20VULNERABLES.PDF](http://www.cruzroja.es/pls/portal30/docs/PAGE/2006_3_IS/BIBLIOTECA/GUIA%20PARA%20LA%20ORIENTACION%20LABORAL%20DE%20COLECTIVOS%20VULNERABLES.PDF)).
- Equipo de trabajo Rafael Pineda Soria (et al.) (1988). El Centro Ocupacional: un enfoque actualizado. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales, INSERSO.
- Escuela XAVÓ-XAVÍ (2001). El adolescente marginal. Escuela y trabajo. Barcelona: Rosa Sensat.
- Hom, O. (2009). La Formación Profesional en España. Barcelona: Fundación La Caixa / colección Estudios Sociales, nº 25. (Descargar en: <http://servicios.aragon.es/pwac/contenido.streamFichero.do?idBinario=824>).
- IZUZQUIZA, D., HERRÁN, A. de la, (coords.) (2010). Discapacidad intelectual en la empresa. Las claves del éxito. Madrid: Pirámide.
- Jordán de Urríes, B.; Verdugo, M. A. y Vicent, C. (2005) Análisis de la evolución del empleo con apoyo en España. Madrid: Real Patronato sobre Discapacidad.
- Jover Torregrosa, D. (2007). Retos y realidades de la inserción sociolaboral. Revista Española del Tercer Sector, 5.
- Marhuenda, F. (Coord.) (2006). La cualificación profesional básica: competencias para la inclusión sociolaboral de jóvenes. Revista de Educación, nº 341. (Descargar en: <http://www.revistaeducacion.mec.es/re341/re341.pdf>).
- Marhuenda, F. y Cros, M. J. (2000).Prácticas en empresa y formación profesional. Valencia: Universitat de València.
- Marhuenda, F. y Navas, A. (2004). Replantear la garantía social. Aciertos y problemas tras diez años de experiencia. Valencia: Universitat de València.
- MARTÍNEZ RUEDA, I. (2002). Juventud y discapacidad. Programas y herramientas para facilitar la transición a la vida adulta. Bilbao: Mensajero.
- PALACI, F.J.; MORIANO, J.A. (2004). El nuevo mercado laboral: estrategias de inserción y desarrollo profesional. UNED. Madrid.



- Pinera, P. (Coord.) (2002). Pedagogía Laboral. Barcelona: Ariel.
- Ripoll, P., Rodríguez, I., y Peiró, J.M. (1996). Desempleo. En J. M. Peiró, y F. Prieto (eds.). Tratado de psicología del Trabajo. Síntesis. Madrid.
- Rodríguez Pulido, F., Rodríguez Díaz, M. N. y García Ramírez, M. C. (2004). La integración laboral de las personas con trastorno mental grave. Una cuestión pendiente. *Psiquis*, 25, 6, 264-281. (Descargar en: <http://sid.usal.es/idoocs/F8/ART10012/laintegracionlaboral.pdf>).
- Román Ortega, A., Rojo Jiménez, C. L. (2008). Las empresas de inserción como instrumentos de integración sociolaboral en España. Problemas y potencialidades. *Revista universitaria de ciencias del trabajo*, 9. (Descargar en: <http://www.ruct.uva.es/pdf/Revista%209/9212.pdf>).
- Salva, F. y Nicolau, I. (2000). Formación e inserción laboral: conceptos básicos, políticas, programas y recursos para la intervención. Pirámide. Madrid.
- Sánchez Almagro, M<sup>a</sup>L. (coord.) (2011). Guía práctica del asesor y orientador profesional. Madrid: Síntesis.
- Sanchís Palacio, J. R., Ribeiro Soriano, D. (2008). Servicios de inserción sociolaboral por parte de los agentes de empleo y desarrollo local en el marco de la internacionalización. *Información Comercial Española, ICE: Revista de economía*, 844. (Descargar en: [http://www.revistasice.com/CachePDF/ICE\\_844\\_167-183\\_\\_F6D3D769A5A720F5019163CD07D1D3FD.pdf](http://www.revistasice.com/CachePDF/ICE_844_167-183__F6D3D769A5A720F5019163CD07D1D3FD.pdf)).
- Santana, L. y Álvarez, P. (1996): Orientación y Educación Sociolaboral. EOS, Madrid.
- Sanz Jarque, J. J., Salinas Ramos, F. (Eds.) (2003). La economía social y la integración sociolaboral de las personas en riesgo de exclusión. Ávila: Universidad Católica de Ávila.
- Seoane Pérez, E. y Fernández González, M. R. (1999). El desempleo como yacimiento de empleo: el/la educador/a social como agente dinamizador en la búsqueda de empleo. XIV Seminario Interuniversitario de Pedagogía Social. Burgos: Universidad de Burgos.
- Sobrado Fernández, L. (1999). Orientación e intervención sociolaboral. Barcelona: Estel.
- Sobrado Fernández, L. (2000). Orientación profesional: diagnóstico e inserción sociolaboral. Barcelona: Ed. Estel.
- Sobrado, L.M. y Ceinos, C.(2011). Tecnologías de la información y comunicación. Uso en Orientación Profesional y en la Formación. Madrid: Biblioteca Nueva.
- Suárez Sandomingo, J. M. (2009). Algunos modelos de programas de inserción sociolaboral de los jóvenes tutelados en España. IPSE - Vol. 2. (Descargar en: [http://www.webs.ulpgc.es/ipseds/IPSE-ds\\_Vol\\_2\\_2009/4.%20Modelos%20de%20programas.pdf](http://www.webs.ulpgc.es/ipseds/IPSE-ds_Vol_2_2009/4.%20Modelos%20de%20programas.pdf)).
- Verdugo Alonso, M. A., de Urrés Vega, J., de Borja, F. (2001). Panorámica del empleo con apoyo en España. Madrid: Real Patronato sobre Discapacidad.

Â

---

## Recomendaciones

---

### Materias que se recomienda cursar simultáneamente

---

Diagnóstico e análisis de necesidades socioeducativas/O05G130V01303

Discapacidades e educación social/O05G130V01909

---

### Materias que se recomienda ter cursado previamente

---

Educación de personas adultas/O05G130V01401

Programas de animación sociocultural/O05G130V01503

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Intervención socioeducativa nas condutas aditivas**

Materia	Intervención socioeducativa nas condutas aditivas			
Código	O05G130V01702			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	4	1c
Idioma	Castelán Galego Inglés			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Failde Garrido, José María			
Profesorado	Failde Garrido, José María Isorna Folgar, Manuel			
Correo-e	jfailde@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

**Competencias de titulación**

Código				
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa			
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)			
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos			
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas			
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)			
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar			
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)			
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre			
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento			
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas			
B1	Capacidade de análise e síntese			
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional			
B5	Xestión da información			
B6	Resolución de problemas e toma de decisións			
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación			
B15	Creatividade			
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida			

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos relacionados cas conductas adictivas.	saber saber facer	A1 A4 A7 A9 A10 B1 B4 B5
Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional no ámbito da intervención en conductas adictivas	saber	A1 B1
Revisar os aspectos do ámbito histórico, legal, psicolóxico, social, sanitario i educacional que abarca a acción integral ante as adiccións.	saber	A1 A4
Identificar e coñecer as características sociais, psicolóxicas i educativas que poden axudarnos a identificar as persoas en risco potencial. Así como os ambientes socioculturais que favorecen o consumo de sustancias.	saber saber facer	A3 A4 A7 B1 B6
Formar o alumnado, como axentes responsables da intervención preventiva e correctiva nas conductas adictivas nun marco de actuación interdisciplinar.	saber saber facer Saber estar / ser	A7 A8 A11 A12 A20 B6 B7
Introducir o alumnado no entramento de habilidades de relación con persoas que presentan adiccións.	saber facer Saber estar / ser	B15 B18

## Contidos

Tema	
Aproximación o fenómeno das conductas adictivas	<p>I-Aspectos históricos i epidemiolóxicos das conductas adictivas.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Antecedentes históricos das conductas adictivas.</li> <li>• Marco xeral da intervención en adiccións.</li> <li>• Epidemioloxía das conductas adictivas.</li> </ul> <p>II- Conductas Adictivas. Conceptos básicos.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Conceptos referidos as adiccións e conductas adictivas.</li> <li>• Conceptos referidos as adiccións químicas.</li> <li>• Conceptos referidos as novas adiccións.</li> </ul> <p>III- Conductas adictivas ligadas a sustancias e conductas adictivas ligadas a hábitos comportamentais non influídos por sustancias psicoactivas. Descrición i efectos.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Descrición i efectos das principais adiccións químicas.</li> <li>• Descrición i efectos das principais adiccións non ligadas a sustancias.</li> </ul>
Bloque 2: Modelos e teorías explicativas das adiccións.	<p>IV-Modelos explicativos de las conductas adictivas.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Modelo Moral.</li> <li>• Modelo de Enfermidade.</li> <li>• Modelo de Autocontrol.</li> <li>• Modelo Biopsicosocial.</li> <li>• Outros modelos.</li> </ul> <p>V-Teorías explicativas das conductas adictivas.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Teorías derivadas do condicionamento clásico.</li> <li>• Teorías derivadas do condicionamento instrumental.</li> <li>• Teorías derivadas do Aprendizaxe Cognitivo Social.</li> <li>• Teoría dos procesos opoñentes.</li> <li>• Outras teorías.</li> </ul> <p>VI-Variables psicosociais relacionadas coa adicción.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Variables predictoras de risco de adicción.</li> <li>• Variables protectoras o preventivas da adicción.</li> </ul>
Bloque 3: Estratexias de intervención en conductas adictivas. O rol profesional do educador social.	<p>VII- Intervención en conductas adictivas. O Educador Social no ámbito das adiccións:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Intervención en alcohol.</li> <li>• Intervención en tabaquismo.</li> <li>• Intervención en outras toxicomanías.</li> <li>• Intervención en problemas de control do gasto.</li> <li>• Intervención en hábitos laborais danifinos para a saúde.</li> <li>• Intervención en outras conductas adictivas.</li> </ul>

<b>Planificación docente</b>			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	0	2
Seminarios	15	15	30
Titoría en grupo	8	8	16
Sesión maxistral	22	11	33
Traballos tutelados	0	27	27
Probas de tipo test	2	40	42

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

<b>Metodoloxía docente</b>	
	Descrición
Actividades introdutorias	Presentación do docente e do programa da materia. Evaluación inicial de expectativas, coñecementos e actitudes.
Seminarios	Actividades enfocadas o traballo sobre un tema específico. Emplearanse como complemento das sesións maxistras, para desenvolver competencias instrumentais relacionadas co marco teórico da materia.
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumno/a mantén co profesor para o asesoramento/orientación de actividades da materia (especialmente sobre os traballos tutelados e do proceso de aprendizaxe).
Sesión maxistral	Exposición xeral, por parte do docente, dos contidos da materia e das bases teóricas e/ou directrices do traballo a desenvolver polo alumnado. As derradeiras sesións adicaranse ás exposicións, por parte do alumnado, dos seus traballos tutelados.
Traballos tutelados	Todo estudante, de xeito individual ou grupal (de 2-4 alumnos/as), debe elaborar un traballo sobre un tema específico da materia. Trátase dunha actividade autónoma do alumnado que inclúe a elección da temática, a búsqueda, revisión e recollida de información, a lectura e manexo de bibliografía, a elaboración dun informe do traballo (introducción, desenvolvemento da temática, conclusións, valoracións persoais, bibliografía, etc.). O alumnado de forma optativa poderá facer outros traballos.

<b>Atención personalizada</b>	
	Descrición
Seminarios	Enténdese por atención personalizada o tempo que cada profesor reserva para atender e resolver dúbidas o alumnado en relación a unha materia concreta. Actividade académica desenvolvida polo docente, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de modo presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a tutorías de despacho) ou de xeito non presencial (a través do correo electrónico ou do curso virtual). No se debe confundir atención personalizada con tutoría académica (en el Plan de Acción Tutorial), ya que esta hace referencia a la necesidad de asignarle a cada alumno un tutor desde lo primer curso de la carrera hasta que finaliza los estudios universitarios, con el objetivo de ofrecer un soporte permanente y formal en aquellos momentos en los que deba tomar decisiones.
Titoría en grupo	Enténdese por atención personalizada o tempo que cada profesor reserva para atender e resolver dúbidas o alumnado en relación a unha materia concreta. Actividade académica desenvolvida polo docente, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de modo presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a tutorías de despacho) ou de xeito non presencial (a través do correo electrónico ou do curso virtual). No se debe confundir atención personalizada con tutoría académica (en el Plan de Acción Tutorial), ya que esta hace referencia a la necesidad de asignarle a cada alumno un tutor desde lo primer curso de la carrera hasta que finaliza los estudios universitarios, con el objetivo de ofrecer un soporte permanente y formal en aquellos momentos en los que deba tomar decisiones.

Traballos tutelados	Entendese por atención personalizada o tempo que cada profesor reserva para atender e resolver dúbidas o alumnado en relación a unha materia concreta. Actividade académica desenvolvida polo docente, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados ca materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de modo presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a tutorías de despacho) ou de xeito non presencial (a través do correo electrónico ou do curso virtual). No se debe confundir atención personalizada con tutoría académica (en el Plan de Acción Tutorial), ya que esta hace referencia a la necesidad de asignarle a cada alumno un tutor desde lo primer curso de la carrera hasta que finaliza los estudios universitarios, con el objetivo de ofrecer un soporte permanente y formal en aquellos momentos en los que deba tomar decisiones.
---------------------	---

## Avaliación

	Descrición	Cualificación
Seminarios	Consistirán en sesións eminentemente prácticas desenvolvidas na aula (Role playing, Philips 6.6, estudo de casos, reestructuración cognitiva, etc.). relacionados coas temáticas da materia. Controlarase a asistencia.	10
Traballos tutelados	O alumnado realizará traballos, individuais ou en pequenos grupos que serán tutelados polo docente. Estes traballos serán expostos ao gran grupo nas derradeiras sesións maxistráis.	30
Sesión maxistral	Avaliaranse as 2-4 sesións de exposicións dos traballos tutelados do alumnado. Para a avaliación terase en conta as competencias de comunicación oral e o rigor a hora de presentar o traballo realizado polo alumnado. Controlarase a asistencia en todas as sesións maxistráis.	10
Probas de tipo test	Consistirá nunha proba obxectiva de opción múltiple de resposta.	50

## Outros comentarios e segunda convocatoria

CRITERIOS DE AVALIACIÓN: **PF= ne + p + rt + pv**

Â

PF = Puntuación final na asignatura.

ne = Nota examen.

p = Cualificación da práctica.

rt = Revisión teórica sobre un tema.

pv = Puntuación na práctica voluntaria.

3. Revisión teórica: ata .75 punto pola realización de un traballo teórico tutelado referido a unha temática relacionada co marco teórico-práctico da materia (a nota total suporá o 7.5% da cualificación do alumno).

O alumnado non presencial será avaliado cos mesmos criterios co alumnado non presencial. Poderá compensar as calificacións derivadas das actividades de aula, con traballos voluntarios (revisión teórica o traballo optativo similar o obrigatorio).

Para a convocatoria de xullo conservaranse as calificacións das competencias acadadas polo alumnado nas probas superadas na convocatoria de xuño. É dicir, na convocatoria de xullo examinaranse só das competencias/partes/probas non superadas na convocatoria anterior.

Â ENTREGA DE TRABALLOS: Ata o 28 de novembro de 2014

Exámenes oficiais:

Primeiro cuadrimestre:

8 de Xaneiro de 2015 as 10 horas

Revisión o 29 de xaneiro de 2015 de 9:30 - 11:30 horas.

Convocatoria de xullo:

29 de xuño de 2015 as 12 horas.

Revisión o 16 de xullo de 2015 de 9:30 - 11:30 horas.

Convocatoria de fin de carreira:

14 de outubro de 2015 as 12 Horas.

Revisión de exámenes o 4 de novembro de 2015 de 9:30 a 11:30 horas.

---

## **Bibliografía. Fontes de información**

---

### **Bibliografía básica.**

Becoña, E. (1999). *Bases teóricas que sustentan los programas preventivos*. Madrid: Plan Nacional sobre Drogas.

Becoña, E. (2003). *Bases científicas de la prevención de las drogodependencias*. Madrid: Plan Nacional sobre Drogas.

Escohotado, A. (2005). *Historia general de las drogas*. Madrid: Espasa Calpe.

Martín Solves (2009). *Las drogas entre nosotros. Una mirada desde la educación social*. Málaga: Ediciones Aljibe.

### **Â Â Â Â Â Bibliografía complementaria.**

Becoña, E. (2007). Bases psicológicas de la prevención del consumo de drogas. *Papeles del Psicólogo*, 28 (1), 11-20.

Beneit, JV; García, C y Mayor, I (comps.) (1997). *Drogodependencias. Un enfoque multidisciplinar*. Madrid: Síntesis.

Calafat, A. (2000) *Salir de marcha y consumo de drogas*. Madrid: Plan Nacional sobre drogas.

Calafat, A., Fernández, C., Juan, M., Becoña, E. y Gil, E. (2004). *La diversión sin drogas. Utopía y realidad*. Palma de Mallorca: IREFREA.

Comisionado para la Droga. (1994) *Cuadernos de orientación para educadores*. Sevilla: Consejería de trabajo y asuntos sociales de la Junta de Andalucía.

Comisión Clínica (2006). *Cannabis. Informes de la comisión clínica*. Madrid: Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas.

Frojan, M.X. y Santacreu, J. (1993). *Guía de actuación para la prevención del consumo de drogas*. Una perspectiva comunitaria. Valencia: Promolibro.

Graña, J.L. (1994). *Conductas adictivas. Teoría, evaluación y tratamiento*. Madrid: Debate.

Kandel, D.B. y Jessor, R. (2002). The gateway hypothesis revisited. En D.B. Kandel (Ed.). *Stages and pathways of drug involvement. Examining the gateway hypothesis* (pp. 365-373). Cambridge: Cambridge University Press.

Lameiras Fernández, M.Â y Faílde Garrido, J.M.Â (2000). *Trastorno de la Conducta alimentaria*. Del tratamiento a la prevención. Ourense: Universidad de Vigo.

Lameiras Fernández, M.Â y Faílde Garrido, J.M.Â (2000). *La psicología clínica y de la Salud en el siglo XXI*. Posibilidades y retos. Madrid: Dikinson-Psicología.

Matellanes, M. (1999) *Cómo ayudar a nuestros hijos frente a las drogas*. Madrid: EOS.

McGrath, Y., Sumnall, H., McVeigh, J. y Bellis, M. (2006). *Drug use prevention among young people: A review of reviews. Evidence briefing update*. Londres: National Institute for Health and Clinical Excellence.

Robertson, E.B., David, S.L. y Rao, S.A. (2003). *Preventing drug use among children and adolescents. A researchbased guide*, 2nd ed. Rockville, MD: Departament of Health and Human Services, National Institutes of Health, National Institute on Drug Abuse.

Thomas, R. (2002). *Programas escolares para la prevención del tabaquismo (versión española)*. Chichester, RU: Wiley and Sons. Tobler, N.S., Roona,

Vega, A (coord) (2002) *Drogas. Qué política para qué prevención*. Donosita: Gakoa.

### **Â Â Â Â Â Outros recursos.**

### **Direcciones Web de interés:**

<http://inid.umh.es/>

<http://www.ieanet.com/>  
<http://www.mir.es/pnd/index.htm>

---

---

## **Recomendacións**

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Intervención socioeducativa no ámbito familiar**

Materia	Intervención socioeducativa no ámbito familiar			
Código	O05G130V01703			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	4	1c
Idioma	Castelán			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Pereira Domínguez, María Carmen			
Profesorado	Pereira Domínguez, María Carmen			
Correo-e	mcdguez@uvigo.es			
Web	<a href="http://webs.uvigo.es/consumoetico">http://webs.uvigo.es/consumoetico</a>			



Descrición xeral

Contextualización  
-Perfil dos créditos da materia

-O enfoque conceptual da Materia de Intervención socioeducativa no ámbito familiar presenta os diversos factores que condicionan os procesos de ensino e aprendizaxe no mundo, concretamente en Galicia, e España no marco da Unión Europea.

-A nova concepción de cidadanía precisa da Intervención socioeducativa en el ámbito familiar para o desenvolvemento da súa formación persoal e integración social que responda ás novas perspectivas sociais que demanda a sociedade do coñecemento, a democracia participativa e as características propias do mercado laboral.

-A Intervención socioeducativa no ámbito familiar potencia as capacidades da cidadanía para acceder á formación e a autoformación necesarias cara ao logro do desenvolvemento dos saberes potenciais e expectativas que lle permiten participar, vivir e convivir en liberdade, democracia, xustiza e paz.

-O deseño de proxectos é unha liña eficaz de comunicación e planificación das iniciativas da Intervención socioeducativa no ámbito familiar, acorde aos modelos de xestión das diversas institucións e organismos competentes ou implicacións nas cuestións educativas e sociais ás que se dirixen os diversos proxectos.

-Este programa-guía elaborouse coa finalidade de pór en coñecemento a planificación, o desenvolvemento, avaliación e a mellora desta Materia ao alumnado matriculado nela.

Con esta Materia preténdese que os estudantes que cursan estes estudos acaden unha aproximación científica e interdisciplinar, ademais de fomentar a capacidade crítica, reflexiva e participativa. Polo tanto, esta Asignatura ofrece unha experiencia formativa continua que favorece a integración deste campo educativo na súa futura implicación profesional, así como unha axeitada expectativa de saída laboral.

-Situación e relación da materia no plan de estudos

Intervención socioeducativa no ámbito familiar é unha Materia, de carácter obrigatorio, que comprende os seus créditos ECTS (9 créditos distribuídos teóricos e prácticos) a partir do primeiro cuatrimestre do presente curso académico. Esta distribución flexibilízase segundo a metodoloxía seguida, unha vez consensuada no grupo-clase, o inicio do curso académico. Esta complementarase coas disciplinas de (Prácticum I e II, así como Educación Permanente, Educación de Persoas Adultas, Teoría e Institucións Educativas Contemporáneas, Pedagogía Social, Educación Intercultural e para a Paz, Educación para o lecer e o tempo libre, Educación e Animación Sociolaboral, e o Traballo de Fin de Grado, TFG).

-Obxectivos xerais

-Coñecer a evolución histórica da familia, os diferentes tipos de familias, de estilos de vida e educación no contexto familiar.

-Analizar e incorporar de forma crítica as cuestións máis relevantes da sociedade actual que afectan a educación familiar, escolar e social. O impacto social e educativo dos linguaxes audiovisuais e das pantallas. Os cambios nas relacións de xénero e interxeneracionais, multiculturalidade e interculturalidade, discriminación e inclusión social y desenvolvemento sostible.

-Relacionar a educación co medio, cooperar coas familias e a comunidade.

-Promover e colaborar en accións dentro y fora da escola, organizadas polas familias, concellos e outras institucións ou axentes sociais con incidencia na formación cidadana.

-Mostrar e favorecer habilidades sociais para comprender e traballar coas familias.

-Crear e manter lazos de comunicación coas familias para incidir eficazmente no proceso socioeducativo.

-Coñecer e saber exercer as funcións de tutoría e orientación na relación coa educación familiar e a intervención socioeducativa.

-Comprender e respectar a diversidade e multiculturalidade na educación familiar, un reto de solidariedade na actual sociedade globalizada.

-Coñecer e desenvolver programas de acción comunitaria no marco da Educación familiar.

-Aplicar estratexias grupais na aula que potencien procesos de intervención socioeducativa.

-Deseñar e por en marcha proxectos de intervención sociopedagóxica e socioeducativa sobre Educación familiar.

---

## Competencias de titulación

Código

A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa

A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B16	Liderado
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)	saber saber facer Saber estar / ser	A3 B4 B8 B9 B10 B11 B12 B15 B16 B19
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos	saber saber facer Saber estar / ser	A4 B1 B2 B5 B13
Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa	saber saber facer	A5 B12 B14
Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional	saber saber facer	A6 B13 B14 B17 B18
Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas	saber Saber estar / ser	A7 A9 B1 B2 B5 B7

Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	saber saber facer Saber estar / ser	A10 B4 B6 B9 B11
Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social	saber facer Saber estar / ser	B5 B8 B12 B19

## Contidos

### Tema

1. Sociedade, familia e educación en valores.
2. Estilos educativos parentales. Funcións da familia. Lexislación.
3. Familia, xénero e educación. O reparto de roles. Relación interxeneracionais.
4. Ocio e tempo libre nas familias.
5. Mediación familiar ante problemas sociais na sociedade actual.
6. Institucións, programas e estratexias de atención e intervención socioeducativa nas familias.
7. Intervencións sistemáticas en problemas de familias. Resolución de conflitos. Hacia unha convivencia pacífica.
8. Planificación e estratexias para o desenvolvemento e a incentivación da colaboración familia-escola e sociedade.
9. A formación permanente de nais e pais. Modelos e experiencias educativas.
10. Proxectos, investigacións e programas de intervención socioeducativa coas familias.

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	13	28	41
Seminarios	7	7	14
Traballos tutelados	8	30	38
Titoría en grupo	7	14	21
Sesión maxistral	10	24	34
Probas de resposta curta	2	0	2

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos de aula	<ul style="list-style-type: none"> <li>-Consulta e manexo de fontes bibliográficas e documentais da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.</li> <li>- Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a materia.</li> <li>- Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:</li> <li>-Análise e comentario de textos e documentos.</li> <li>- Estudo de casos; historias de vida.</li> <li>-Rol playing.</li> <li>-Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.</li> <li>-Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa materia</li> <li>-Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á materia.</li> <li>-Saída ao campo referente con algún tema da asignatura.</li> </ul>
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.

Traballos tutelados	O alumnado, de xeito individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumnado mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.

---

### **Atención personalizada**

Descrición

---

- Traballos de aula 6- A atención personalizada seguirá o proceso dunha unha metodoloxía e estratexias de aprendizaxe que consiste comprende:
- 6.1. Metodoloxía docente  
Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa materia dende os seu inicio. Segun contemplan o actual Plan Universitario Bolonia.
- Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistrals; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos persoais e grupais; lecturas de textos, lexislación e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas.
- Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre. A metodoloxía básica para superar a Materia comprende os seguintes apartados:
- Clases presenciais:
    - Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora.
    - Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos.
    - Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula.
    - Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula.
  - Clases prácticas na aula: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención sociopedagóxica familiar. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a Asignatura.
  - Traxallo persoal do alumnado na aula: distribuírse material-guía sobre:
    - Liñas de traballo persoal para a boa marcha da Materia.
    - Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais que vai realizar o alumnado.
    - Titorizacións en grupo na aula: entregarase material-guía específico sobre:
      - Seguimento da realización e exposicións de traballos na aula.
      - Orientación académica, profesional e persoal.
      - Principios de procedemento ou de actuación docente:
        - Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións e propostas de mellora do estudo realizado.
        - Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula.
        - Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción en temas propios da Materia.
        - Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende a ética, o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia.
        - Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo e familiar co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.
- 6.1.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado  
(Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse). Estes dous pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a Materia para todo o alumnado matriculado.
- 6.1.3 -Traxallo na aula:
- Consulta e manexo de fontes bibliográficas, documentais e lexislativas da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.
  - Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a materia.
  - Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:
    - Análise e comentario de textos e documentos.
    - Estudo de casos; historias de vida.
    - Rol playing.
    - Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.
    - Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa Materia
    - Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia.
    - Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.
    - Traxallo individual na aula: elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, video clip, etc....) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia.
    - Traxallo de grupo na aula: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica na Materia.
  - Se darán pautas orientativas importantes a considerar para o alumnado para os traballos individual e grupal na aula.
  - Asemismo, nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.
- 6.1.4- Examen: Sobre os contidos básicos da Materia (textos teóricos e intervencións sociopedagóxicas no ámbito familiar recomendados).
- 6.2 Plan de traballo do alumnado. Especificación do tempo de aprendizaxe na aula.  
(Ante situacións imprevistas o plan de traballo pode flexibilizarse).
- Ademais, funcionarán as titorías de orientación e apoio individual e grupal: 6 horas semanais como está estipulado.

- Seminarios 6- A atención personalizada seguirá o proceso dunha unha metodoloxía e estratexias de aprendizaxe que consiste comprende:
- 6.1. Metodoloxía docente  
Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa materia dende os seu inicio. Segun contempla o actual Plan Universitario Bolonia.
- Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistrals; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos persoais e grupais; lecturas de textos, lexislación e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas.
- Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre. A metodoloxía básica para superar a Materia comprende os seguintes apartados:
- Clases presenciais:
    - Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora.
    - Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos.
    - Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula.
    - Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula.
    - Clases prácticas na aula: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención sociopedagóxica familiar. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a Asignatura.
    - Traballo persoal do alumnado na aula: distribuirase material-guía sobre:
      - Liñas de traballo persoal para a boa marcha da Materia.
      - Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais que vai realizar o alumnado.
      - Titorizacións en grupo na aula: entregarase material-guía específico sobre:
        - Seguimento da realización e exposicións de traballos na aula.
        - Orientación académica, profesional e persoal.
        - Principios de procedemento ou de actuación docente:
          - Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións e propostas de mellora do estudo realizado.
          - Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula.
          - Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción en temas propios da Materia.
          - Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende a ética, o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia.
          - Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo e familiar co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.
- 6.1.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado  
(Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse). Estes dous pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a Materia para todo o alumnado matriculado.
- 6.1.3 -Traballo na aula:
- Consulta e manexo de fontes bibliográficas, documentais e lexislativas da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.
  - Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a materia.
  - Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:
    - Análise e comentario de textos e documentos.
    - Estudo de casos; historias de vida.
    - Rol playing.
    - Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.
    - Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa Materia
    - Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia.
    - Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.
    - Traballo individual na aula: elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, video clip, etc.....) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia.
    - Traballo de grupo na aula: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica na Materia.
  - Se darán pautas orientativas importantes a considerar para ou alumnado para os traballos individual e grupal na aula.
  - Asemismo, nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.
- 6.1.4- Examen: Sobre os contidos básicos da Materia (textos teóricos e intervencións sociopedagóxicas no ámbito familiar recomendados).
- 6.2 Plan de traballo do alumnado. Especificación do tempo de aprendizaxe na aula.  
(Ante situacións imprevistas o plan de traballo pode flexibilizarse).
- Ademais, funcionarán as titorías de orientación e apoio individual e grupal: 6 horas semanais como está estipulado.

Traballos tutelados

6- A atención personalizada seguirá o proceso dunha unha metodoloxía e estratexias de aprendizaxe que consiste comprende:

6.1. Metodoloxía docente

Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa materia dende os seu inicio. Segun contempla o actual Plan Universitario Bolonia.

Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistrals; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos persoais e grupais; lecturas de textos, lexislación e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas.

Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre. A metodoloxía básica para superar a Materia comprende os seguintes apartados:

-Clases presenciais:

-Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora.

-Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos.

-Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula.

-Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula.

-Clases prácticas na aula: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención sociopedagóxica familiar. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a Asignatura.

- Traxallo persoal do alumnado na aula: distribuirase material-guía

sobre:

-Liñas de traballo persoal para a boa marcha da Materia.

-Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais que vai realizar o alumnado.

- Titorizacións en grupo na aula: entregarase material-guía específico

sobre:

-Seguimento da realización e exposicións de traballos na aula.

-Orientación académica, profesional e persoal.

- Principios de procedemento ou de actuación docente:

-Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións e propostas de mellora do estudo realizado.

-Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula.

-Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción en temas propios da Materia.

-Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende a ética, o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia.

-Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo e familiar co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

6.1.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado

(Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse). Estes dous pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a Materia para todo o alumnado matriculado.

6.1.3 -Traxallo na aula:

- Consulta e manexo de fontes bibliográficas, documentais e lexislativas da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.

- Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a materia.

-Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:

-Análise e comentario de textos e documentos.

- Estudo de casos; historias de vida.

-Rol playing.

-Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.

-Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa Materia

-Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia.

-Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

-Traxallo individual na aula: elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, video clip, etc.....) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia.

-Traxallo de grupo na aula: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica na Materia.

-Se darán pautas orientativas importantes a considerar para o alumnado para os traballos individual e grupal na aula.

-Asemismo, nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

6.1.4- Examen: Sobre os contidos básicos da Materia (textos teóricos e intervencións sociopedagóxicas no ámbito familiar recomendados).

6.2 Plan de traballo do alumnado. Especificación do tempo de aprendizaxe na aula.

(Ante situacións imprevistas o plan de traballo pode flexibilizarse).

-Ademais, funcionarán as titorías de orientación e apoio individual e grupal: 6 horas semanais como está estipulado.

Titoría en grupo

6- A atención personalizada seguirá o proceso dunha unha metodoloxía e estratexias de aprendizaxe que consiste comprende:

### 6.1. Metodoloxía docente

Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa materia dende os seu inicio. Segun contempla o actual Plan Universitario Bolonia.

Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistrals; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos persoais e grupais; lecturas de textos, lexislación e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas.

Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre. A metodoloxía básica para superar a Materia comprende os seguintes apartados:

-Clases presenciais:

-Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora.

-Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos.

-Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula.

-Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula.

-Clases prácticas na aula: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención sociopedagóxica familiar. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a Asignatura.

-Traballo persoal do alumnado na aula: distribuirase material-guía

sobre:

-Liñas de traballo persoal para a boa marcha da Materia.

-Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais que vai realizar o alumnado.

-Titorizacións en grupo na aula: entregarase material-guía específico

sobre:

-Seguimento da realización e exposicións de traballos na aula.

-Orientación académica, profesional e persoal.

-Principios de procedemento ou de actuación docente:

-Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións e propostas de mellora do estudo realizado.

-Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula.

-Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción en temas propios da Materia.

-Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende a ética, o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia.

-Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo e familiar co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

### 6.1.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado

(Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse). Estes dous pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a Materia para todo o alumnado matriculado.

### 6.1.3 -Traballo na aula:

-Consulta e manexo de fontes bibliográficas, documentais e lexislativas da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.

-Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a materia.

-Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:

-Análise e comentario de textos e documentos.

-Estudo de casos; historias de vida.

-Rol playing.

-Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.

-Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa Materia

-Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia.

-Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

-Traballo individual na aula: elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, video clip, etc....) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia.

-Traballo de grupo na aula: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica na Materia.

-Se darán pautas orientativas importantes a considerar para o alumnado para os traballos individual e grupal na aula.

-Asemismo, nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

6.1.4- Examen: Sobre os contidos básicos da Materia (textos teóricos e intervencións sociopedagóxicas no ámbito familiar recomendados).

### 6.2 Plan de traballo do alumnado. Especificación do tempo de aprendizaxe na aula.

(Ante situacións imprevistas o plan de traballo pode flexibilizarse).

-Ademais, funcionarán as titorías de orientación e apoio individual e grupal: 6 horas semanais como está estipulado.



Probas de resposta curta 6- A atención personalizada seguirá o proceso dunha unha metodoloxía e estratexias de aprendizaxe que consiste en comprender:

### 6.1. Metodoloxía docente

Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa materia dende os seus inicios. Segundo contempla o actual Plan Universitario Bolonia.

Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos persoais e grupais; lecturas de textos, lexislación e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas.

Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do curso. A metodoloxía básica para superar a Materia comprende os seguintes apartados:

-Clases presenciais:

-Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora.

-Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos.

-Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula.

-Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula.

-Clases prácticas na aula: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención sociopedagóxica familiar. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a Asignatura.

-Traballo persoal do alumnado na aula: distribuirase material-guía

sobre:

-Liñas de traballo persoal para a boa marcha da Materia.

-Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais que vai realizar o alumnado.

-Tutorizacións en grupo na aula: entregarase material-guía específico

sobre:

-Seguimento da realización e exposicións de traballos na aula.

-Orientación académica, profesional e persoal.

-Principios de procedemento ou de actuación docente:

-Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións e propostas de mellora do estudo realizado.

-Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula.

-Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción en temas propios da Materia.

-Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende a ética, o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia.

-Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados ao ámbito educativo e familiar co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

### 6.1.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado

(Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse). Estes dous pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a Materia para todo o alumnado matriculado.

### 6.1.3 -Traballo na aula:

-Consulta e manexo de fontes bibliográficas, documentais e lexislativas da biblioteca e buscas de bases de datos por internet.

-Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista,...) de interese vinculados a materia.

-Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais:

-Análise e comentario de textos e documentos.

-Estudo de casos; historias de vida.

-Rol playing.

-Visionado e reflexión de recursos audiovisuais.

-Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa Materia

-Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia.

-Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

-Traballo individual na aula: elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, video clip, etc....) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia.

-Traballo de grupo na aula: participación e implicación no proxecto de intervención sociopedagóxica na Materia.

-Se darán pautas orientativas importantes a considerar para o alumnado para os traballos individual e grupal na aula.

-Asemismo, nas sesións de tutoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

### 6.1.4- Examen: Sobre os contidos básicos da Materia (textos teóricos e intervencións sociopedagóxicas no ámbito familiar recomendados).

### 6.2 Plan de traballo do alumnado. Especificación do tempo de aprendizaxe na aula.

(Ante situacións imprevistas o plan de traballo pode flexibilizarse).

-Ademais, funcionarán as tutorías de orientación e apoio individual e grupal: 6 horas semanais como está estipulado.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	O alumnado, de xeito individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma de/dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...	10
Traballos tutelados	O alumnado desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. O seu desenvolvemento pode estar vinculado con actividades autónomas do alumnado.	20
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumnado mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.	20
Probas de resposta curta	Examen teórico de contidos con respostas curtas.	50

## Outros comentarios e segunda convocatoria

### 7. Avaliación dos procesos e resultados de aprendizaxe. Criterios de avaliación da Materia para o alumnado matriculado.

(Ante situacións imprevistas estes procesos poden flexibilizarse).

-Prégase obrigatoria a entrega á profesora da **ficha persoal**, coa foto correspondente, durante **Â a primeira quincena de clase**, (notificando a metodoloxía a seguir). **Isto significa o compromiso serio e formal coa materia dende o inicio do cuadrimestre**. En caso de non presentarse no prazo fixado, entenderase que o alumnado non se presenta a esa convocatoria. A modo excepcional e **xustificado** (coa proba **acreditativa do traballo**) o alumnado que non asista a Materia seguirá outra metodoloxía marcada e establecida dende o inicio do curso, os quince primeiros días, consensuado coa profesora e seguindo as titorías básicas.

#### -Pautas orientativas importantes a considerar para ou alumnado para os traballos individuais e grupais na aula

Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â **Nas clases presenciais** comentarase as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente, si procede, (formados de tres a cinco persoas), e cómo presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc.

Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â **-Nas sesións de titoría** se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

-Â hora de entregar os materiais fixados e traballados polo alumnado durante o cuadrimestre (rexistros varios, artigos, comentarios de libros, traballos de grupo na aula, materiais informáticos, etc.) recoméndase o seguinte:

-O **cumprimento dos prazos** de calendario establecidos para presentar os materiais. Ditos materiais entregados serán orixinais (*non fotocopias nin baixados de internet directamente -isto é inadmisibile-. Se precisa unha reflexión e traballo previo dos mesmos dende o alumnado*).

-O **coidado da expresión escrita e a coherente descrición** das reflexións realizadas.

-A **referencia completa das fontes documentais** (libros, revistas, prensa, lexislación, webs, etc.), aténdose ás normas bibliográficas internacionais APA, (ver web correspondente): autor, autora, ano, título, lugar, editorial, número de edición.

-Na **portada dos traballos** figurarán os seguintes datos: título, nome e apelidos, universidade, facultade, titulación, campus, materia, profesora, curso, ano académico, etc.

-Nalgunha **fotocopiadora** próxima a esta Facultade, elexida polo grupo-clase, iranse depositando os materiais-base de traballo relacionados coa materia. Ademais de colgar outros na plataforma Fatic.

-O uso do **correo electrónico** é para solucionar cuestións puntuais e extraordinarias (fáceis de solventar mediante esta vía). Intentarase responder no prazo mais breve posible. Sempre que sexan correos con **Asunto encabezado** e dentro dos prazos establecidos. Non se atenderán correos en época non lectiva.

Â -O respecto os compañeiros, a escoita na aula,Â o saber comportarse,.... Na aula non se usa o móbil. A aula non é un espacio para comidas e bebidas. Mentras estemos na clase non se entra e se sale o libre arbitrio,.... son requisitos imprescindibles que forman parte da formación universitaria e da cidadanía. **A función da docente é impartir e**

**asesorar a materia** non estar chamando a atención constantemente por falar o comportarse inadecuadamente. Ante estas actuacións, si acontecen, se tomarán medidas pertinentes.

### 7.1. Criterios específicos de avaliación para ALUMNADO ASISTENTE

Concedemos a este **proceso avaliativo o carácter de inicial, continuo, formativo e sumativo**. Para iso establecemos **os seguintes pasos obrigatorios a cumprir**:

**7.1.1.- Asistencia e participación** nas sesións metodolóxicas de clase, teóricas e prácticas (lectura de textos recomendados e implicación en diversas actividades programadas e desenvolvidas). Concretaranse días de presentación e análise dos materiais reflexionados (lectura, análise e comentario de textos traballados). É básica a **puntualidade** as sesións de clase. Compreendendo:

**-Traballos de grupo iniciados na aula.** Estes temas concretaranse e se acordarán durante as sesións de clase.

**-Traballos individuais iniciados na aula.** Lectura de materiais varios e a súa intervención pedagóxica e socioeducativa. Presentarase as orientacións por escrito, expoñendo a súa reflexión e vinculación con esta Materia. Estableceranse prazos de entrega consensuados.

**Advertencia:** o alumnado que, por motivos xustificadas non poida asistir a algunha sesión de clase concreta, deberá suplir dita ausencia mediante un traballo personal do realizado o día seguinte.

**7.1.2.- Exame.** As datas estarán expostas en zonas de información e webs sobre o calendario de exames nesta Facultade. É básica a puntualidade.

-Igualmente, se avisará oportunamente na plataforma sobre as datas de revisión das notas.

**A superación da Materia implica ter alcanzado o aprobado en cada un destes apartados (5 puntos).** Se non se consegue esta puntuación, suponse que non se lograron os obxectivos mínimos da Materia na súa totalidade.

-Según o acordo adoptado en Xunta de Centro:

a)-De non ter superada a Materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo.

b)-Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non as clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación.

### 7.2. Criterios específicos para ALUMNADO NON ASISTENTE con xustificación debida (contrato de traballo). Cuestións importantes:

-O alumnado, que por **motivos xustificadas (se encontre traballando)** dende o inicio do curso, os **quinze primeiros días**, seguirá un sistema de titorización individualizado coa profesora a partir de todo o exposto neste Programa da Materia, **se concretará a principios de curso, notificándoo na ficha personal** tamén, establecéndose o seu seguimento durante todo o cuadrimestre.

-Este alumnado, suplirá el apartado (7.1.1) da avaliación correspondente a *Asistencia e participación* elaborandoun **Dossier o Memoria** da Materia con todo o material traballado na aula durante o cuatrimestre e seguindo as indicacións neste programa (ver contidos e esquema explicativo da traxectoria e na plataforma Fatic).E tamén realizará o examen, apartado (7.1.2).**Todo isto previo consenso coa profesora en sesións de titoría e durante as primeiras sesións do inicio da Materia.É moi importante ter en conta estas puntualizacións expostas para a superación desta Asignatura.**

Â

### 7.3 Avaliación do proceso docente

#### 7.3.1. Valoración do alumnado

O alumnado valorará a dinámica da Materia, ben a través dun **cuestionario** elaborado expresamente pola profesora, e tamén a través da **enquisa** confeccionada por esta Universidade.

#### 7.3.2. Valoración do profesorado e decisións de cambio

Ante as suxestións de cambio manifestadas polo alumnado nestes cuestionarios, e tamén desde a traxectoria da Materia no presente curso, a profesora prestará a debida atención, si procede, para mellorar e retroalimentar o novo enfoque desta disciplina de cara ao seguinte curso académico.

**8. Bibliografía e materiais**

**Considéranse manuais de referencia os sinalados cun \*.**

**8.1. Bibliografía Básica**

Alonso, M<sup>a</sup> L.; Pereira, M<sup>a</sup> C. y Soto, J. (2004). Convivencia versus violencia. Una propuesta de intervención educativa. *Revista de Investigación en Educación*.

Pontevedra, (1), 15-48.

Andrade, B.; Carrera, M<sup>a</sup> V. y Pereira, C. (2007). Algo más que un jefe. Una propuesta de intervención pedagógica sobre la familia, el trabajo, la igualdad de género y la ciudadanía democrática. En Autores Varios. *Cine y habilidades para la vida. Reflexiones y nuevas experiencias de educación para la salud, cine y mass media*.

Zaragoza: Gobierno de Aragón. (pp. 179-205).

\*Asociación Estatal de Educación Social (2007). *Documentos profesionalizadores*. Toledo, ASEDES.

Barraca, J. (2004). *Hijos que no se van. La dificultad de abandonar el hogar*. Bilbao. Desclée de Brouwer.

\*Benso, C. y Pereira, C. (Coords.) (2007). *Familia y Escuela. El reto de educar en el siglo XXI*. Ourense, Concello de Ourense, Fundación Santa María y Universidad de Vigo.

Blanchard, M., y Muzás, E. (2007). *Acoso escolar; desarrollo, prevención y herramientas de trabajo*. Madrid. Narcea Ediciones.

Bolívar, A. (2007). *Educación para la ciudadanía. Algo más que una asignatura*. Barcelona. Graó.

Bueno, A. (Coord.) (2010). *Infancia y juventud en riesgo social: programas de intervención*. Alicante: Universidad de Alicante.

Buitrago, M<sup>a</sup> J. y Pereira, C. (2007). *Educación para la ciudadanía: los valores del ocio y el tiempo libre*. Málaga. Aljibe.

Cagigal, V. (2005). *Construyendo puentes: claves de colaboración escuela-familia ante los problemas de conducta*, Madrid. PPC.

Cagigal, V. (coord.) (2009), *La Orientación Familiar en el ámbito escolar. La creación de centros de atención a familias en los centros educativos a partir de la experiencia del CAF Padre Piquer*, Obra Social Caja Madrid y Universidad Pontificia Comillas, <http://www.padrepiquer.com/pdf/Libros/LibroCAFPIquer.pdf>

Calatayud, E. (2008). *Mis sentencias ejemplares*. Madrid. La Esfera del Libro.

Campo-Redondo, M. (2006). El cine como recurso tecnológico en la creación de conocimiento: estudio de caso en la enseñanza de la orientación de la violencia familiar.

*Enl@ce: Revista Venezolana de Información, Tecnología y Conocimiento*, 3, (3), 11-31.

\*Camps, V. (2008). *Creer en la educación. La asignatura pendiente*. Barcelona. Península.

\*Camps, V. (2009). *Qué hay que enseñar a los hijos*. Romanyá Valls. Proteus.

\*Camps, V. (2011). *El gobierno de las emociones*. Barcelona. Herder.

\*Caride, J. A. (2005). *Las fronteras de la Pedagogía Social*. Barcelona. Gedisa.

\*Caride, J. A. (Coord.) (2000). *Educación Social y Políticas Culturales*. Santiago de Compostela. Universidade de Santiago de Compostela-Tórculo.

Caride, J. A. (Coord.) (2009). *Los derechos humanos en la educación y la cultura*. Argentina. HomoSapiens.

Cáritas (2013). *VIII Informe del Observatorio de la Realidad Social. Empobrecimiento y desigualdad social. El aumento de la fractura social en una sociedad vulnerable que se empobrece*. ([http://www.caritas.es/publicaciones\\_download.aspx?Id=4706](http://www.caritas.es/publicaciones_download.aspx?Id=4706). Consultado 11/3/2014).

Carrera, M<sup>a</sup> V. y Pereira, M<sup>a</sup> C. (2005). Familia y transmisión de valores. Una propuesta de intervención pedagógica con el cine. En Varios Autores. *Enseñar a ver, aprender a ser. Nuevas experiencias de educación par la salud a través del cine*.

- \*Cobo, J. M. (2001). *Ética profesional en Ciencias Humanas y Sociales*. Madrid, Huerga-Fierro.
- Cobo, J. M. (2005). *Otro mundo es posible. Propuesta de utopía para el siglo XXI*. Madrid, Biblioteca Nueva.
- Colom, A. J. y Orte, C. (Coords.) (2001). *Gerontología educativa y social. Pedagogía social y personas mayores*. Palma de Mallorca. Universitat de les Illes Balears.
- Cuenca, M. (2005). *Ocio solidario. La experiencia en grupos de jóvenes y jubilados*. Bilbao, Universidad de Deusto.
- Dabas, E. (1998). *Redes sociales, familia y escuela*. Barcelona. Paidós.
- Díaz-Aguado, M<sup>a</sup> J. (2006). *Del acoso escolar a la cooperación en las aulas*. Madrid. Â Pearson Prentice Hall.
- Dowling, E., y Osborne, E. (comp.) (1994), *Familia y Escuela. Una aproximación conjunta y sistémica a los problemas infantiles*. Buenos Aires. Paidós.
- Elzo, J. (2006). *Jóvenes y felicidad*. Madrid. PPC.
- \*Elzo, J. (2008). *La voz de los adolescentes*. Madrid. PPC.
- Equipo Padres y Maestros (2009). *Cine y ciudadanía*. Bilbao. Mensajero.
- \*Escámez, J. y Gil, R. (2001). *La educación en la responsabilidad*. Barcelona. Paidós.
- Escámez, J.; García, R.; Pérez, C. y Llopis, A. (2007). *El aprendizaje de valores y actitudes. Teoría y práctica*. Barcelona. Octaedro-OEI.
- \*Esteve, J.M. (2010). *Educación, un compromiso con la memoria. Un libro para educar en libertad*. Barcelona. Octaedro.
- Fernández-Molina, M. (2011). *Acogimiento, adopción y escuela*. Málaga. FGUMA.
- Fernández, C.I. y Pereira, C. (2010). Filmoteca PyM. Precious. *Padres y Maestros*, 334, 1-4.
- Fernández, C.I. y Pereira, C. (2012). Filmoteca PyM. El niño de la bicicleta. *Padres y Maestros*, 346, 1-4.
- García, R., Pérez, C. y Escámez, J. (2009). *La educación ética en la familia*. Bilbao. DDB.
- \*García Carrasco, J. (2007). *Leer en la cara y en el mundo*. Barcelona. Herder.
- Gervilla, A. (2008). *Familia y educación familiar. Conceptos clave, situación actual y valores*. Madrid. Narcea.
- Gimeno, A. (1999). *La familia: el desafío de la diversidad*. Barcelona. Ariel.
- Gómez Bengoechea, B. (2007). *Derecho a la identidad y filiación. Búsqueda de los orígenes en adopción internacional y otros supuestos de filiación transfronteriza*. Madrid. Dykinson.
- González Martín, M<sup>a</sup> R. (2004). *Relaciones familiares y desarrollo personal. Cuidado y plenitud. Perspectivas básicas para la intervención en escuelas de padres*. Madrid. Universidad Complutense de Madrid.
- Gutiérrez, M<sup>a</sup> C. y Pereira, C. (2011). Filmoteca PyM. La vergüenza. *Padres y Maestros*, 339, 1-4.
- Gutiérrez, M<sup>a</sup> C.; Pereira, M<sup>a</sup> C. y Valero, L. F. (2006). El cine como instrumento de alfabetización emocional. *Teoría de la Educación. Revista Interuniversitaria*. Monográfico -Educación y emociones-, (18), 229-260.
- Iglesias de Ussel, J. y otros (2009). *Matrimonios y parejas jóvenes. España 2009*. Madrid. Fundación SM.
- Instituto de la Juventud (2009). *Informe Juventud en España 2008*, Madrid. Instituto de la Juventud. Ministerio de Igualdad.
- \*López Herreras, J. A. (Coord.) (1996). *El educador social: líneas de formación y de actuación*. Madrid. Guillermo Mirecki.
- Lorente, M. (2003). *Mi marido me pega lo normal*. Barcelona. Crítica.
- Lorente, M. (2004). *Anatomía del maltratador*. Barcelona. Crítica.
- \*Máiztegui, C. (Coord.) (2006). *De la ciudadanía local a la aldea global y de la ciudadanía global a la local. El camino andado*. Bilbao, Universidad de Deusto.
- Marina, J. A. (2007). *Educación para la ciudadanía*. Madrid, S.M.

- Martínez, M. y Hoyos, G. (Coords.) (2006). *La formación en valores en sociedades democráticas*. Barcelona, Octaedro-OEI.
- Meil, G. (2006). *Padres e hijos en la España actual*. Barcelona. Fundación La Caixa.
- Mínguez, C. (Coord.) (2005). *La educación social: discurso, práctica y profesión*. Madrid. Dykinson.
- Mínguez, R., Jordán, J.A., González, R. y Hernández, M<sup>a</sup> A. *Autonomía y responsabilidad en el contexto de las familias* (<http://www.ucm.es/info/site/ub2011/documentos.htm>).
- Musitu, G. y Cava, M. J. (2001). *La familia y la educación*. Barcelona. Octaedro.
- Naya, L. M. (Coord.) (2005). *La educación y los derechos humanos*. Madrid. Erein.
- Núñez, V. (Coord.) (2002). *La educación en tiempos de incertidumbre: las apuestas de la pedagogía social*. Barcelona. Gedisa.
- Olweus, D. (1998). *Acoso y maltrato entre escolares*. Madrid. Morata.
- \*Ortega, J. (1999). *Educación Social Especializada*. Barcelona. Ariel.
- \*Ortega, J. (2002). *Nuevos retos de la pedagogía social: la formación del profesorado*. Salamanca. Sociedad Ibérica de Pedagogía Social.
- Ortega, P. y Mínguez, R. (2003). Familia y transmisión de valores morales. *Teoría de la Educación. Revista Interuniversitaria*, 15, 33-56.
- Pantoja, L. (Coord.) (1998). *Nuevos espacios de la educación social*. Bilbao. ICE-Universidade de Deusto.
- Parada, J.L. y González, J.J. (2009). *La familia como espacio educativo*. Murcia. Editum.
- \**Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*. (2007). Pedagogía Social y Convergencia Europea. Monográfico.
- Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*. (2008). Educación Social en la escuela. Monográfico. (15)
- Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria* (2013). Programas eficaces de intervención con familias. Monográfico, (21), enero-junio.
- Pereira, C. (2007). Achegas desde o cine á educación social para a comprensión e a sensibilización cara aos esquecidos. *Actas da 2ª Escola de Primavera. Educación Social e Servizos Sociais*. Colexio de educadoras e educadores sociais de Galicia. Coordinación: Laura Pérez. A Coruña. CEESG, 99-120.
- Pereira, C. Solé, J. y Fernández, C.I. (2012). Teoría y práctica de la acción socioeducativa. *Teoría de la Educación. Revista Interuniversitaria*, (24) 2, 177-195.
- Pérez, C. (2009). *Valores y normas para la convivencia en el aula. Programas de intervención educativa*. Madrid. Fundamentos Psicopedagógicos.
- Pérez, Gl. (1993). *Elaboración de proyectos sociales*. Madrid. Narcea.
- Pérez Serrano, G. (2003). *Pedagogía Social. Educación Social: construcción científica e intervención práctica*. Madrid. Narcea.
- Pichardo, J.I. (2009). *Entender la diversidad familiar*. Barcelona. Bellaterra.
- Puig, J. M.; Batlle, R.; Bosch, C y Palos, J. (2007). *Aprendizaje servicio: educar para la ciudadanía*. Barcelona. Octaedro.
- Quintana, J. M<sup>a</sup> (Coord.) (1993). *Pedagogía familiar*. Madrid. Narcea.
- Revista de Educación* (2005). Educación no formal. Monográfico. (338) Septiembre-Diciembre.
- Tiana, A. y Sanz, F. (Coords.) (2003). *Génesis de la educación social en Europa*. Madrid, UNED.
- Touriñán López, J. M. (Direc.) (2007). *Educación en valores, interculturalismo y convivencia pacífica*. Universidad de Santiago de Compostela. ICE Santiago de Compostela.
- Sáez, J. y Molina, J. G. (2006). *Pedagogía Social. Pensar la Educación Social como profesión*. Madrid. Alianza Editorial.
- Sáez, J. (2007). *Pedagogía Social*. Madrid, Pearson- Prentice Hall.
- San Román, B. *Adopción y escuela*. [www.postadopcion.org](http://www.postadopcion.org)
- Simón, E. (2011). *La igualdad también se aprende. Cuestión de coeducación*. Madrid. Narcea.

Santibáñez, R. y Martínez, A. (Coords.) (2013). *Intervención comunitaria con adolescentes y familias en riesgo*. Barcelona: Graó.

Torío, S., Peña, J. V. e Inda, M. (2008). Estilos de educación familiar. *Psicothema*, 20, (1), (pp.62-70).

Torío, S., Peña, J.V., Rodríguez, M<sup>a</sup> C., Fernández, C. M<sup>a</sup>, Hernández, J. e Inda, M<sup>a</sup> M. (2013). *Construir lo cotidiano: un programa de educación parental*. Barcelona: Octaedro.

Torío López, S. y Otros (coord.) (2013). *La crisis social y el estado de bienestar*. Oviedo. Universidad de Oviedo.

Touriñán, J. M. (2008). *Educación en valores, sociedad civil y desarrollo cívico*. La Coruña. Netbiblo.

Touriñán, J.M. (2010). Familia, escuela y sociedad civil. Agentes de educación intercultural. *Revista de Investigación en Educación*, (7), pp. 7-36.

Touriñán, J.M. y Santos, M.A.(2004). *Familia, educación y sociedad civil*. Santiago de Compostela. Universidad de Santiago de Compostela.

Urra, J. (2006). *El pequeño dictador*. Madrid. La Esfera de los Libros.

Vázquez, V.; Escámez, J. y García, R. (2012). *Educación para el cuidado*. Valencia. Brief.

Â

## **8.2.Bibliografía ComplementariaÂ**

Alegre, O. M<sup>a</sup> (2003). *La discapacidad en el cine*. Barcelona. Octaedro.

Casamayor, G. (Coord.) (1999). *Como dar respuesta a los conflictos. La disciplina en la enseñanza secundaria*. Barcelona. Graó.

\*Cid, X. M. y Peres, A. (Editores) (2007). *Educación Sociocultural e desenvolvimento comunitário*. Ourense. Universidad de Vigo, Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro e Sociedade Iberoamericana de Pedagogía Social.

Cortina, A. (2002). *Por una ética del consumo*. Madrid. Taurus.

Dios, M. (2001). *Cine para convivir*. Santiago de Compostela. TouxoSoutos.

Dios, M. (2005). *Educar nos afectos, frear a violencia*. Santiago de Compostela. Seminario Galego de Educadores para a Paz.

Elzo, J. (2000). *Los valores de los jóvenes españoles*. Madrid. Fundación Santa María.

Escámez, J. y García, R. (2005). *Educar para la ciudadanía. Programa de Prevención Escolar contra la Violencia de Género*. Valencia. Editorial Brief.

Gil, F.; Jover, G. y Reyeso, D. (2001). *La enseñanza de los Derechos Humanos*. Barcelona. Desclée de Brouwer.

González Blasco, P. (Direc.) (2006). *Jóvenes españoles, 2005*. Madrid. Fundación Santa María.

Freeman, J., Epston, D., y Lobovits, D. (2001). *Terapia narrativa para niños. Aproximación a los conflictos familiares a través del juego*. Buenos Aires. Paidós.

Instituto Pedagógico Padres y Maestros (2003). *Cine y Transversales. Treinta películas paraÂ trabajar en el aula*. Bilbao. Mensajero.

Jares, X. (2005). *Educar para la paz en tiempos difíciles*. Gobierno Vasco. Bakeaz.

López Herrerías, J. A. y Valero, L. F. (1995). *Cómo hacer proyectos pedagógicos participativos*. Manresa. Angle Editorial.

Loscertales, F. y Núñez, T. (2001). *Violencia en las aulas. El cine como espejo social*. Barcelona. Octaedro.

Llopis, C. (Coord.) (2001). *Los derechos humanos. Educar para una nueva ciudadanía*. Madrid. Narcea.

Manos Unidas (1998). *Educar en valores. Comercio injusto. Comercio solidario*. Madrid. Manos Unidas.

Martínez-Salanova, E. (2002). *Aprender con el cine, aprender de película*. Huelva. Grupo Comunicar.

Muñoz, A. (Ed.) (1994). *El educador social: profesión y formación universitaria*. Madrid. Editorial Popular.





---

**Recomendacións**

---

**Materias que se recomenda cursar simultaneamente**

---

Prácticas externas: Practicum II/O05G130V01801

---

**Materias que se recomenda ter cursado previamente**

---

Educación de persoas adultas/O05G130V01401

Mediación en conflitos e situacións de violencia/O05G130V01502

Prácticas externas: Practicum I/O05G130V01602

---

**Outros comentarios**

---

9- Intervención socioeducativa no ámbito familiar é unha materia, de carácter obrigatorio, que distribúe os seus créditos ECTS (9 créditos) a partir do primeiro cuadrimestre do presente curso académico. Esta distribución flexibilízase segundo a metodoloxía seguida, unha vez consensuada no grupo-clase, o inicio da materia. Esta Materia complementarase coas disciplinas de (Prácticum I e II, así como Educación Permanente, Educación de Persoas Adultas, Teoría e Institucións Educativas Contemporáneas, Pedagogía Social, Educación intercultural e para a paz, Educación para o lecer e o tempo libre, Educación e Animación Sociolaboral, entre outras).

-Data exame: 22 de decembro de 2014, 12.00 h.

-Data revisión: 29 de xaneiro de 2015 (de 10.00 a 12.00 h). Ver tamén en plataforma Faitic.

-Data convocatoria extraordinaria: 30 de xuño de 2015, 10.00 h.

-Data de revisión convocatoria extraordinaria: 16 de xullo de 2015 (de 10.00 a 12.00 h). Ver tamén en plataforma Faitic.

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Prácticas externas: Practicum II**

Materia	Prácticas externas: Practicum II			
Código	O05G130V01801			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	18	OB	4	2c
Idioma	Castelán Galego Outros			
Departamento				
Coordinador/a				
Profesorado				
Correo-e				
Web				
Descrición xeral				

**Competencias de titulación**

Código			
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa		
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)		
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre		
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento		
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás		
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral		
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos		
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural		
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía		
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades		
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas		
A21	Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo		
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social		
B6	Resolución de problemas e toma de decisións		
B12	Compromiso ético		
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional		

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	saber facer	A1
Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	saber facer	A10
Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre	saber facer	A11

Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento	saber facer	A12
Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás	saber facer	A14
Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral	saber facer	A15
Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos	saber facer	A16
Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos	saber facer	A17
<b>Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural</b>		
Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía	saber facer	A18
Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades	saber facer	A19
Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas	saber facer	A20
Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo	saber facer	A21
Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social	saber facer	A22
Resolución de problemas e toma de decisións	saber facer	B6
Compromiso ético	saber facer Saber estar / ser	B12
Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional	saber facer Saber estar / ser	B19

## Contidos

Tema	
Observación de proxectos, programas e estratexias de intervención no ámbito profesional no que se realizan as prácticas	Observación da actividade do profesional que actúa como titor Observación da actividade do conxunto da institución Manexo da documentación básica que regula o funcionamento da institución e a práctica profesional da educación social
Elaboración de proxectos e programas de intervención no ámbito profesional no que se realiza o practicum	Elaboración de proxectos Elaboración de programas Diseño de actividades
Posta en práctica dos proxectos propios e os que propoña o profesional titor	Implementación de proxectos, programas e plans de actividade
Avaliación da actividade proposta e realizada na institución, tanto por iniciativa propia, como do plan de actividade da institución	Avaliación de programas, proxectos e actividades realizadas na institución

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Estudos/actividades previos	10	0	10
Seminarios	20	0	20
Prácticas externas	300	120	420

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Estudos/actividades previos	Procura, lectura e traballo de documentación, propostas de resolución de problemas e/ou exercicios que se realizarán na aula e/ou laboratorio... de forma autónoma por parte do alumnado.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Prácticas externas	O estudante desenvolver as actividades nun contexto relacionado co exercicio dunha profesión, durante un período determinado e realizando as funcións asignadas e previstas na proposta de prácticas.

## Atención personalizada

	Descrición
Prácticas externas	A titorización terá un horario específico para o practicum
Seminarios	A titorización terá un horario específico para o practicum

## Avaliación

	Descrición	Cualificación
Prácticas externas	Realización das horas previstas e elaboración dunha memoria da actividade realizada. (avaliación conxunta entre o titor da institución e o profesor responsable).	90
Seminarios	Actividades organizadas na Facultade polo profesor/a do practicum ou para toda a titulación	10

## Outros comentarios e segunda convocatoria

Ver máis información en: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php/practicum-grao-educacion-social>

As deficiencias observadas na realización do practicum no momento da avaliación de maio, serán corrixidas para a avaliación de xullo, completando só aquelas actividades que non se realizaran correctamente.

A institución emitirá unha cualificación que se terá en conta para a avaliación, tendo o mesmo peso que a puntuación da memoria que se entrega ao profesor/a da Facultade

A memoria debe recoller unha análise e reflexión sobre as actividades realizadas, ademais da información sobre a institución na que estivo destinado. Tera características diferenciadas según o tipo de institución ou servizo no que se realizan as prácticas, en todo caso a memoria pode conter:

- Introducción (motivación para elección da institución e expectativas).
  - Breve ficha da institución (denominación, emprazamento, ámbito de actividade, recursos humanos e materiais, obxectivos, programas, actividades...).
  - Desenvolvemento das prácticas (diario de actividade, descrición e análise das intervencións levadas a cabo
- Informe detallado do deseño e implementación do proxecto elaborado.
- Valoración (satisfacción persoal, atrancos, aprendizaxe da profesión, papel do educador/a social nesa institución, traballo en equipo, críticas, aportacións e suxerencias).
  - Observacións (balance final, cumprimento das expectativas e suxerencias).
  - Documentación e anexos.
  - Bibliografía.

## Bibliografía. Fontes de información

Os recursos documentais e bibliográficos estarán relacionados coas actividades ou servizos nos que o estudante realice o Practicum

Ver bibliografía do practicum I

## Recomendacións

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Avaliación de programas socioeducativos**

Materia	Avaliación de programas socioeducativos			
Código	O05G130V01901			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	3	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Rodríguez Villarino, Rafael			
Profesorado	Rodríguez Villarino, Rafael			
Correo-e	rrvillarino@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Esta materia trata de introducir ó alumnado na avaliación de progamas co obxecto de estimar a eficacia e efectividade das intervencións sociais para, deste xeito, decidir a idoneidade da súa implementación.			

**Competencias de titulación**

Código	
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B12	Compromiso ético
B16	Liderado
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas.	saber saber facer	A2 A4 A6
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos.		A9 A12 A16
Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional.		A17 A18
Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral.		B1 B2 B3
Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural.		B4 B8
Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos.		B12 B16 B17 B18

## Contidos

Tema	
1. A avaliación de necesidades sociais.	1.1. Concepto de Avaliación de necesidades sociais 1.2. A preocupación respecto das necesidades sociais: unha breve historia 1.3. Clasificación das necesidades sociais 1.4. Fontes de datos sobre avaliación
2. Unha aproximación aos programas de avaliación de necesidades sociais	2.1. Orixe dos programas de avaliación de necesidades sociais. 2.2. Exemplos de programas sociais e do interese pola avaliación dos mesmos 2.3. A metodoloxía na avaliación e ol deseño de programas sociais.
3. Profundizando na análise da avaliación de programas sociais	3.1. Algúns aspectos clave previos o deseño e a avaliación de programas 3.2. Experiencias sobresaíntes na avaliación de programas sociais 3.3. Pasado, presente e futuro da avaliación de programas sociais
4. Deseño, efectos esperados e impacto real dos programas sociais: teoría e práctica da avaliación.	4.1. A elección da necesidade social 4.2. Planificación de metas ou obxectivos da intervención. 4.3. Anticipando os puntos clave da avaliación do programa de intervención. 4.4. Comprobando resultados e reiniciando a espiral de estudo.
5. O futuro da avaliación de programas sociais	5.1. Posibilidades e limitacións dos programas sociais e da súa avaliación. 5.2. Que se atisba no horizonte? 5.3. Reflexións e conclusións finais

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22.5	0	22.5
Traballos tutelados	14	40	54
Presentacións/exposicións	8	25	33
Traballos e proxectos	2	25	27
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	2	11.5	13.5

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.

## Atención personalizada

	Descrición
Presentacións/exposicións	Levarase a cabo mediante Internet e/ou mediante FAITIC. Tamén se levará a cabo durante as titorías.
Traballos tutelados	Levarase a cabo mediante Internet e/ou mediante FAITIC. Tamén se levará a cabo durante as titorías.
Traballos e proxectos	Levarase a cabo mediante Internet e/ou mediante FAITIC. Tamén se levará a cabo durante as titorías.
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	Levarase a cabo mediante Internet e/ou mediante FAITIC. Tamén se levará a cabo durante as titorías.

## Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos e proxectos	O estudante presenta o resultado obtido na elaboración dun documento sobre a temática da materia, na preparación de seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo, de forma oral ou escrita...	75
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	Probas para a avaliación que inclúen actividades, problemas ou exercicios prácticos a resolver. Os alumnos deben dar resposta á actividade formulada, aplicando os coñecementos teóricos e prácticos da materia.	25

## Outros comentarios e segunda convocatoria

Cada alumno/a deberá obter, polo menos o 50% da calificación en cada un dos dous apartados para superar a materia.

Os alumnos **non presenciais** poderán acadar as competencias e superar a materia a través de titorías e do seguimento individualizado.

**Segunda convocatoria:** aquelas competencias non superadas na primeira convocatoria serán avaliadas na segunda. Nesta segunda convocatoria avaliaranse só as probas ou aspectos non superadas na primeira.

## Bibliografía. Fontes de información

Aguilar, M. J. e Ander-Egg, T. (1992), Evaluación de servicios y programas sociales, Siglo XXI, Madrid

Cohen, E. e Franco, R. (1993). , Evaluación de proyectos sociales, Siglo XXI, Madrid

Corbetta, P. (2007), Metodología y técnicas de investigación social, McGraw-Hill, Madrid

Rossi, P. H., Freeman, H. E. e Lipsey, P. (2004), Evaluation: a systematic approach, Sage, Beverly-Hills, CA

Vedung, E. (1997), Evaluación de políticas públicas y programas, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid

## Recomendacións

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Intervención en saúde e educación social**

Materia	Intervención en saúde e educación social			
Código	O05G130V01902			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	3	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Failde Garrido, José María			
Profesorado	Failde Garrido, José María			
Correo-e	jfailde@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

**Competencias de titulación**

Código			
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa		
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos		
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa		
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional		
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas		
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar		
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)		
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento		
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas		
B1	Capacidade de análise e síntese		
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional		
B6	Resolución de problemas e toma de decisións		
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación		
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos		
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade		
B12	Compromiso ético		
B20	Orientación á calidade		

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos relacionados coa saúde.	saber saber facer	A1 A4 A5
Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional no ámbito da intervención en saúde.	saber	A1 A6 B1
Asesorar na elaboración e aplicación de planes, programas, proxectos e actividades socioeducativas relacionadas coa intervención preventiva e correctiva en saúde.	saber facer Saber estar / ser	A20 B1 B7



Deseño, implementación e avaliación de programas e proxectos relacionados coa saude no ámbito da educación especializada.	saber saber facer Saber estar / ser	A4 A9 A10 A12 B9 B10 B12 B20
Capacidade para o análise crítico e para o traballo en equipo	saber facer	B6 B9
Adquirir competencias científicas básicas para a busca e revisión bibliográfica en temas de Promoción e Educación para a Saude	saber saber facer	A7 B1 B4 B20

## Contidos

Tema	
Bloque I: Aspectos conceptuais básicos	TEMA 1. Apuntes históricos e aproximación o concepto de saude. TEMA 2. Determinantes da Saude TEMA 3. Promoción i educación para a saude. TEMA 4. Intervención en saude. A perspectiva preventiva e correctiva.
Bloque II: Modelos teóricos e intervención en saude	TEMA 5. Modelo de Creencias de Saude. TEMA 6. Modelo Precede. TEMA 7. Modelo de Acción Razonada. TEMA 8. Outros modelos.
Bloque III: Deseño e planificación de intervencions preventivas nos principais problemas de Saude. O papel do Educador Social.	TEMA 9. Directrices para o deseño e Planificación de intervencions preventivas. TEMA 10. Deseño e planificación de intervencions preventivas en problemas de saude (trastornos mentais, conducta alimentaria, educación sanitaria..., etc.).
Bloque IV: Revisión de Programas de Promoción i Educación para a Saude. O papel do Educador Social.	TEMA 11. Revisión e discusión crítica de programas de Promoción i Educación para a saude. O papel do Educador Social (trastornos mentais, conducta alimentaria, educación sanitaria..., etc.).

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introductorias	2	0	2
Seminarios	15	15	30
Titoría en grupo	8	8	16
Traballos tutelados	0	27	27
Sesión maxistral	22	11	33
Probas de tipo test	2	40	42

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introductorias	Presentación do docente e programa da materia. Avaliación inicial de expectativas, coñecementos e actitudes.
Seminarios	Actividades enfocadas o traballo sobre un tema específico. Empregaranse como complemento das sesións maxistras, para desenvolver competencias instrumentais relacionadas con marco teórico da materia.
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumno/a mantén co profesor da materia para o asesoramento/orientación de actividades da materia (especialmente os traballos tutelados) e do proceso de aprendizaxe.
Traballos tutelados	Todo estudante, de xeito individual ou grupal de 2-4 alumnos/as, debe elaborar un traballo sobre unha tema específico da materia. Trátase dunha actividade autónoma do alumnado que inclúe a elección da temática, a procura, revisión e recollida de información, a lectura e manexo de bibliografía, a elaboración do informe do traballo (introducción, desenrolo da temática, conclusións, valoracións persoais, bibliografía, etc.).O alumnado de forma optativa poderá facer outros traballos.

Sesión maxistral	Exposición xeral, por parte do docente, dos contidos da materia e das bases teóricas e/ou directrices do traballo a desenvolver polo alumnado. As derradeiras sesión adicaránse ás exposicións, por parte do alumnado, dos seus traballos tutelados.
------------------	--

### Atención personalizada

	Descrición
Seminarios	<p>Enténdese por atención personalizada o tempo que o profesor reserva para atender e resolverlle dúbidas ao alumnado en relación a unha materia concreta.</p> <p>Actividade académica desenvolvida polo profesor, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual).</p>
Titoría en grupo	<p>Enténdese por atención personalizada o tempo que o profesor reserva para atender e resolverlle dúbidas ao alumnado en relación a unha materia concreta.</p> <p>Actividade académica desenvolvida polo profesor, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual).</p>
Traballos tutelados	<p>Enténdese por atención personalizada o tempo que o profesor reserva para atender e resolverlle dúbidas ao alumnado en relación a unha materia concreta.</p> <p>Actividade académica desenvolvida polo profesor, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual).</p>

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Seminarios	Consistirán en sesións eminentemente prácticas desenvolvidas na aula (Role playing, Philips 6.6, estudo de casos, reestructuración cognitiva, etc.). relacionados coas temáticas da materia. Controlarase a asistencia.	10
Traballos tutelados	O alumnado realizará traballos, individuais ou en pequenos grupos que serán tutelados polo docente. Estes traballos serán expostos ao gran grupo nas derradeiras sesións maxistráis.	30
Sesión maxistral	Avaliaranse as 2-4 sesións de exposicións dos traballos tutelados do alumnado. Para a avaliación terase en conta as competencias de comunicación oral e o rigor a hora de presentar o traballo realizado polo alumnado. Controlarase a asistencia en todas as sesións maxistráis.	10
Probas de tipo test	Consistirá nunha proba obxectiva de opción múltiple de resposta.	50

### Outros comentarios e segunda convocatoria

Â

CRITERIOS DE AVALIACIÓN: **PF= ne + p + rt + pv**

Â

PF = Puntuación final na asignatura.

ne = Nota examen.

p = Cualificación da práctica.

rt = Revisión teórica sobre un tema.

pv = Puntuación na práctica voluntaria.

3. Revisión teórica: ata .75 punto pola realización de un traballo teórico tutelado referido a unha temática relacionada co marco teórico-práctico da materia (a nota total suporá o 7.5% da cualificación do alumno).

O alumnado non presencial será avaliado cos mesmos criterios co alumnado non presencial. Poderá compensar as calificacións derivadas das actividades de aula, con traballos voluntarios (revisión teórica o traballo optativo similar o obrigatorio).

Para a convocatoria de xullo conservaranse as calificacións das competencias acadadas polo alumnado nas probas superadas na convocatoria de xuño. É dicir, na convocatoria de xullo examinaranse só das competencias/partes/probas non superadas na convocatoria anterior.

Â DATA ENTRGA DE TRABALLOS: ATA O 28 DE NOVEMBREO

Exámenes oficiais:

Primeiro cuadrimestre:

14 de Xaneiro de 2014 as 12 horas

Revisión o 29 de xaneiro de 2014 de 9:30 - 11:30 horas.

Convocatoria de xullo:

07 de xullo de 2015 as 10 horas.

Revisión o 16 de xullo de 2014 de 9:30 - 11:30 horas.

Convocatoria de fin de carreira:

14 de outubro de 2015 as 10 Horas.

Revisión de exámenes o 4 de novembro de 2015 de 9:30 a 11:30 horas.

Â

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

Rodríguez-Marín, J. & Neipp, M.C., Manual de psicología social de la salud, Madrid: Editorial Síntesis, 2008

Montorio, I. & Izal, M., Intervención psicológica en la vejez. Aplicaciones en el ámbito clínico y de la salud., Madrid: Editorial Síntesis., 2000

Fernández Ríos, L., Manual de Psicología Preventiva. Teoría y práctica., Madrid: Siglo Veintiuno de España Editores S.A., 1994

Gallar, M., Promoción de la salud y apoyo psicológico al paciente, Madrid: Thomson Paraninfo, 2006

Costa Cabanilla, M. & López Mendez, E., Educación para la salud., Madrid: Pirámide., 2008

Sáez, S., Marqués, F. & Colell, R., Educación para la salud., Lleida: Pàge Editors., 1998

López L.A. & Aranda, J.M., Promoción de la salud: un enfoque en salud pública., Granada: Junta de Andalucía., 1990

Rosales, C. & González, M.E., Promoción de la salud en la universidad., Santiago de Compostela: Tórculo Ediciones., 2008

Molina, M.C. & Fortuny, M., Experiencias educativas para la promoción de la salud y la prevención., Barcelona: Leartes., 2003

Morillejo, E., Pozo, C. & Martos, M.J., Intervención psicosocial y evaluación de programas en el ámbito de la salud., Jaén: Formación Alcalá., 2008

Serrano González, M.I., La educación para la salud del siglo XXI: Comunicación y salud., Madrid: Díaz de Santos., 2002

Recoméndase visitar e seguir o curso virtual da materia na plataforma TEMA (FAITIC):

---

### **Recomendacións**

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Investigación-acción na práctica socioeducativa**

Materia	Investigación-acción na práctica socioeducativa			
Código	O05G130V01903			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	3	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Didáctica, organización escolar e métodos de investigación			
Coordinador/a	Ocampo Gomez, Camilo Isaac			
Profesorado	Ocampo Gomez, Camilo Isaac			
Correo-e	cocampo@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Investigación-Acción na práctica socioeducativa é unha materia de terceiro curso do grao de Educación Social que pertence ao módulo IV (Institucións, técnicas, medios e recursos socioeducativos).			

**Competencias de titulación**

Código				
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa			
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas			
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos			
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa			
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas			
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar			
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)			
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre			
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás			
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral			
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural			
B1	Capacidade de análise e síntese			
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional			
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación			
B8	Capacidade crítica e autocrítica			
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos			
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade			
B11	Habilidades interpersoais			
B12	Compromiso ético			
B13	Autonomía na aprendizaxe			
B14	Adaptación a situacións novas			
B15	Creatividade			
B17	Iniciativa e espírito emprendedor			
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida			
B20	Orientación á calidade			

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	saber	A1
Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas	saber facer	A2
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos	saber facer	A4
Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa	saber	A5
Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicalas ás realidades socioeducativas	saber saber facer	A7
Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar	saber facer	A9
Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	saber facer	A10
Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre	saber facer	A11
Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás	saber facer	A14
Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral	saber facer	A15
Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural	saber facer	A17
Capacidade de análise e síntese	saber facer	B1
Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional	saber facer	B4
Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación	saber facer Saber estar / ser	B7
Capacidade crítica e autocrítica	Saber estar / ser	B8
Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos	Saber estar / ser	B9
Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade	Saber estar / ser	B10
Habilidades interpersoais	Saber estar / ser	B11
Compromiso ético	Saber estar / ser	B12
Autonomía na aprendizaxe	Saber estar / ser	B13
Adaptación a situacións novas	Saber estar / ser	B14
Creatividade	saber facer Saber estar / ser	B15
Iniciativa e espírito emprendedor	Saber estar / ser	B17
Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida	saber facer Saber estar / ser	B18
Orientación á calidade	saber Saber estar / ser	B20

## Contidos

Tema	
1. Fundamentos conceptuais da investigación-acción en educación.	1.1. A investigación-acción como metodoloxía cualitativa. 1.2. Orixes e evolución. 1.3. Importancia da I-A na formación da persoa profesional da Educación Social
2. A investigación-acción como metaconcepto.	2.1- Concepto de metacognición 2.2. A I-A como metaconcepto
3. Paradigmas. Finalidade e obxectivos. Principios e características.	3.1. Paradigmas 3.2. Finalidade e obxectivos 3.3. Principios e características
4.- Modalidades. Proceso. Técnicas e recursos. A análise de datos. Validación de datos. Criterios de cientificidade. Informe.	4.1. Modalidades 4.2. Proceso, técnicas e recursos 4.3. Análise e validación de datos 4.4. Criterios de cientificidade 4.5. Informe de investigación

5. Experiencias de investigación-acción na práctica socioeducativa: estudo de casos	5.1. Experiencia 1 (Educadores no contexto de menores). 5.2. Experiencia 2 ( Profesionais da E. S. que traballan na educación popular).
6. Diseño, realización e informe dunha investigación-acción no ámbito da educación social.	6.1. Redacción dun proxecto 6.2. Aplicación 6.3. Elaboración do informe

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	6	9	15
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	5	7.5	12.5
Traballos tutelados	3	9	12
Presentacións/exposicións	2	4	6
Prácticas en aulas de informática	7	10.5	17.5
Estudo de casos/análises de situacións	6	12	18
Actividades introdutorias	4	4	8
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	1	3	4
Probas de tipo test	1	2	3
Traballos e proxectos	5	15	20
Probas de autoavaliación	1	3	4
Cartafol/dossier	3	27	30

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, problema a resolver, exercicio a realizar, proxecto a levar a cabo polo estudantado ou proposta dun caso de investigación acción na práctica socioeducativa para reflexión e análise.
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Actividade na que se formulan problema e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno debe desenvolver as solucións adecuadas ou correctas mediante a exercitación de rutinas, a aplicación de fórmulas ou algoritmos, a aplicación de procedementos de transformación da información dispoñible e a interpretación dos resultados. Adóitase utilizar como complemento da lección maxistral.
Traballos tutelados	Entrevistas que o alumno mantén co profesorado da asignatura para asesoramento/desenvolvemento de actividades da asignatura e do proceso de aprendizaxe.
Presentacións/exposicións	Actividades nas que o alumnado, trala orientación do profesor, prepara e expón mediante diapositivas un proxecto de investigación-acción, os resultados da súa realización e a proposta do informe final.
Prácticas en aulas de informática	Búsqueda de organizacións relacionadas coa I-A na práctica socioeducativa, teses doutorais realizadas, bibliografía existente na biblioteca da U. Vigo, informes relacionados coa I-A como aspecto fundamental na formación do educador/a social.
Estudo de casos/análises de situacións	Lectura e estudo de dúas experiencias de I-A para realizar a análise das mesmas como procesos nos que se parte dun problema e se quere chegar a unha mellora da práctica socioeducativa, así como da formación da persoa profesional da Educación Social
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a asignatura.

### Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	Asesoramento personalizado en tódolos traballos. Preparación e apoio ao alumnado para enfrontarse adecuadamente coas probas tipo test e de resposta longa. Apoio a cada equipo de traballo para formular, desenvolver e avaliar un proxecto de I-A, así como informar del. Asesoramento individualizado para elaborar un cartafol no que a autorreflexión e autoavaliación teñan un peso importante.

Estudo de casos/análises de situacións	Asesoramento personalizado en tódolos traballos. Preparación e apoio ao alumnado para enfrontarse adecuadamente coas probas tipo test e de resposta longa. Apoio a cada equipo de traballo para formular, desenvolver e avaliar un proxecto de I-A, así como informar del. Asesoramento individualizado para elaborar un cartafol no que a autorreflexión e autoavaliación teñan un peso importante.
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Asesoramento personalizado en tódolos traballos. Preparación e apoio ao alumnado para enfrontarse adecuadamente coas probas tipo test e de resposta longa. Apoio a cada equipo de traballo para formular, desenvolver e avaliar un proxecto de I-A, así como informar del. Asesoramento individualizado para elaborar un cartafol no que a autorreflexión e autoavaliación teñan un peso importante.
Traballos e proxectos	Asesoramento personalizado en tódolos traballos. Preparación e apoio ao alumnado para enfrontarse adecuadamente coas probas tipo test e de resposta longa. Apoio a cada equipo de traballo para formular, desenvolver e avaliar un proxecto de I-A, así como informar del. Asesoramento individualizado para elaborar un cartafol no que a autorreflexión e autoavaliación teñan un peso importante.
Probas de tipo test	Asesoramento personalizado en tódolos traballos. Preparación e apoio ao alumnado para enfrontarse adecuadamente coas probas tipo test e de resposta longa. Apoio a cada equipo de traballo para formular, desenvolver e avaliar un proxecto de I-A, así como informar del. Asesoramento individualizado para elaborar un cartafol no que a autorreflexión e autoavaliación teñan un peso importante.
Probas de autoavaliación	Asesoramento personalizado en tódolos traballos. Preparación e apoio ao alumnado para enfrontarse adecuadamente coas probas tipo test e de resposta longa. Apoio a cada equipo de traballo para formular, desenvolver e avaliar un proxecto de I-A, así como informar del. Asesoramento individualizado para elaborar un cartafol no que a autorreflexión e autoavaliación teñan un peso importante.
Cartafol/dossier	Asesoramento personalizado en tódolos traballos. Preparación e apoio ao alumnado para enfrontarse adecuadamente coas probas tipo test e de resposta longa. Apoio a cada equipo de traballo para formular, desenvolver e avaliar un proxecto de I-A, así como informar del. Asesoramento individualizado para elaborar un cartafol no que a autorreflexión e autoavaliación teñan un peso importante.

## Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Exposicións e explicacións por parte da persoa docente que se realizan con respecto aos contidos da materia e tendo en conta as competencias da mesma, nas que se emprega a forma interrogativa para lograr a participación activa do alumnado.	5
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Resolución correcta dos problemas e/ou exercicios de clase	5
Traballos tutelados	Realización, conforme aos criterios de calidade establecidos, dos traballos 5 tutelados que haberán facerse en equipo de 2 ou 3 estudantes. Asemade tuteláanse, aínda que vaian dentro doutro apartado, tanto os "traballos e proxectos" como o "cartafol ou dossier" coa porcentaxe que se indica en cadanseu lugar. No seu conxunto chegan ao 25%	5
Actividades introdutorias	Estudo desta guía e comentario individual da mesma	2
Presentacións/exposicións	Presentación, exposición e defensa do proxecto realizado polo respectivo equipo de estudantes.	15
Prácticas en aulas de informática	A calidade da información recollida nas clases prácticas e o seu empregop efectivo	2
Estudo de casos/análises de situacións	Análise dun mínimo de 4 casos de I-A	4

Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Exame escrito sobre os contidos expostos na clase (de 3 preguntas elixir 2 e resolvelas nun tempo máximo dunha hora) atendendo a las competencias de la materia.	20
Traballos e proxectos	Execución dun proxecto de investigación como traballo tutelado	5
Probas de tipo test	Responder a unha proba obxectiva de 30 items e de tres alternativas sobre os contidos teóricos e prácticos da materia.	20
Probas de autoavaliación	Respostar reflexivamente a preguntas que se formulan a modo de autocomprobación da adquisición do concepto, proceso e técnicas de recollida de datos da investigación-acción, así como da validación de resultados obtidos.	2
Cartafol/dossier	Formado polo conxunto de actividades de aprendizaxe levadas a cabo por 15 cada estudante e a reflexión sobre as mesmas, así como sobre a importancia que teñen na formación da persoa profesional de Educación Social.	

## Outros comentarios e segunda convocatoria

### Proba-exame:

Como pode verse trátase dun sistema de avaliación continua no que se fai unha proba-exame que terá un peso do 40% da cualificación final. Ao respecto compre precisar que constará de dúas partes:

- Proba obxectiva (30 items de 3 alternativas)
- Preguntas abertas (a elixir 3 de 5 que se propoñan)

A cualificación da proba obxectiva farase mediante a aplicación da fórmula:  $P=NA - (NE:Na-1)$ , donde: P = puntuación; NA = número de acertos; NE = número de erros; Na = número de alternativas

A puntuación da proba de respostas abertas farase conforme aos seguintes criterios: I) Estructura correcta da resposta en función das competencias que se avalían; II) Pertinencia de citas e datos; III) Precisión na resposta contemplando as relacións conceptuais necesarias; IV) Aportacións propias e orixinalidade; V) Aportacións claras en relación co "saber facer" vencellado á pregunta que se formula.

Para aprobar a asignatura esíxese superar a proba-exame da mesma, é dicir, obter 5 puntos como mínimo, xa que iso indica que acadou os mínimos competenciais esixibles.

### Datas exames e revisións:

A proba-exame desta materia será o día 12 de xaneiro e a revisión de cualificacións o día 29 do mesmo mes.

A proba-exame de xullo (2ª convocatoria) será o día 8 e a revisión de cualificacións o día 21 do mesmo mes.

### 2ª convocatoria(xullo):

A proba-exame de xullo, cunha estrutura análoga á de xaneiro, haberá de facela o alumnado que non consiga o aprobado na asignatura na convocatoria ordinaria. Incluirá aqueles aspectos que haxan de valorarse por considerarse indicadores das competencias da materia, sobre todo no caso das persoas que, por razóns debidamente xustificadas, teñan máis dun 20% de ausencias a clase ou que, aínda con porcentaxe inferior de ausencias, non entregasen nos prazos oportunos os traballos que permitan avaliar o logro de competencias propias da materia a partir da participación activa na clase. Quen aprobe esta proba enténdese que superou os mínimos competenciais esixibles para superar a materia. Convén, pois, que a preparación da proba polo alumnado estea tutelada polo profesor.

## Bibliografía. Fontes de información

Boggino, N. y Rosekrans, K., Investigación-acción: reflexión crítica sobre la práctica educativa, Rosario-Santa Fe-Argentina: Eduforma., 2007

Delgado, J.M. y Gutiérrez, J., Métodos y técnicas cualitativas de investigación en las Ciencias Sociales, Madrid: Síntesis, 1994

Fernández Gutiérrez, A. M., La intervención socioeducativa como proceso de investigación, Valencia: Nau llibres, 2003

Latorre, A. , La investigación-acción. Conocer y cambiar la práctica educativa, Barcelona: Graó, 2003

Pérez Serrano, G., Modelos de Investigación Cualitativa en Educación Social y Animación Sociocultural, Madrid: Narcea (4ª edición), 2004

Salazar, M.C, La investigación-acción participativa. Inicios y desarrollos, Madrid: Edit. Popular-OEI. , 1992

### Bibliografía complementaria

-De Miguel, M. (1993). La IAP un paradigma para el cambio social. *Documentación Social* nº 92, Madrid.



- Elliot, J. (1993). *El cambio educativo desde la investigación-acción*. Madrid: Morata
  - Habermas, J. (1990). *Teoría y praxis*. Madrid: Tecnos.Â
  - Kemmis, S. y Mc Taggart, R. (1992).Â *Como planificar la investigación acción*, Madrid: Laertes.
  - Lewin, K. (1988). Acción-investigación y problemas de las minorías. *Revista de Psicología Social*, 3, 229-240.
  - Lopez de Ceballos, P. (1987).Â *Un Método para la Investigación-acción participativa*. Madrid: Popular.Â
- 

## **Recomendaciones**

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Socioloxía do consumo e identidades culturais**

Materia	Socioloxía do consumo e identidades culturais			
Código	O05G130V01904			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	3	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinador/a	Gómez Suárez, Águeda			
Profesorado	Gómez Suárez, Águeda			
Correo-e	agueda@uvigo.es			
Web	<a href="http://webs.uvigo.es/etnicsexualidad">http://webs.uvigo.es/etnicsexualidad</a>			
Descrición xeral	Esta materia pretende acercar ao alumno a realidade da sociedade do onsumo actual e as identidades culturais presentes na cultura contemporánea, co fin de mostrar unha perspectiva que complemente a análise socioeducativa crítica da realidade social.			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
B1	Capacidade de análise e síntese
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional
B20	Orientación á calidade

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1.Coñecer os supostos sociolóxicos que están na base dos procesos de intervención educativa (1)	saber	A1
	saber facer	A7
2.Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento de procesos socioeducativos (4)	Saber estar / ser	A11
		B1
3.Planificar e organizar proxectos e servizos culturais (11)		B3
4.Deseñar, desenvolver e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural (13)		B8
		B10
5.Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía (18)		B13
		B15
		B19

(x)Número que se corresponde coa competencia específica do Grado

2.Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento de procesos socioeducativos (4)	saber saber facer	A7 A11
3.Planificar e organizar proxectos e servizos culturais (11)	saber saber facer	A1 A4 A7 A11 A16 B1 B10 B13 B14 B15 B20
4.Deseñar, desenvolver e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural (13)	saber saber facer	A11 B1 B13 B15
5.Ter capacidade para potenciar as relacións interpersonais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía (18)	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A4 A5 A7 A17 B1 B15 B19 B20

## Contidos

### Tema

BLOQUE I: INTRODUCCIÓN.	1.1.Introducción ao desenvolvemento histórico da sociedade de consumo. 1.2.Sociedade industrial. 1.3.Estado de Benestar. 1.4. Sociedades de consumo avanzado.
BLOQUE II: CONCEPTOS:	2.1. Cultura, sociedade e globalización. 2.2. Clase social, ideoloxía e consumo. 2.3.Necesidade e desexo. 2.4. Identidades colectivas e etnicidade. 2.5. Multiculturalidade, deritos humans e cidadanía.
BLOQUE III:CONTEXTOS:	3.1. O proceso de construción do capitalismo español. 3.2.O consumo, un mecanismo simbólico de distinción 3.3.Estilos de vida e estrutura social.
BLOQUE IV: TIPOLOGÍAS:	4.1.Teoría das ideoloxías. 4.2. Capital cultural. 4.3.Construción das identidades culturais: alta cultura, cultura de masas, cultura popular, folclore, cultura virtual. 4.4.Culturas híbridas. 4.5.Hábitos de consumo. Socioloxía aplicada

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	2	15	17
Debates	17	40	57
Presentacións/exposicións	3	4	7
Sesión maxistral	22	44	66
Traballos e proxectos	3	0	3

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos de aula	El la estudante desenvolverá exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión ol profesor. Pode estar vinculado o su desenvolvemento con actividades autónomas do estudante.

Debates	Charla aberta entre un grupo de estudantes. Pode centrarse nun tema dos contidos da materia, na análise dun caso, no resultado dun proxecto, exercicio ou problema desenvolvido previamente nunha sesión maxistral...
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/o un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto; Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/o directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver por o/a estuante.

### Atención personalizada

	Descrición
Sesión maxistral	A atención personalizada realizarase na aula e nas titorías.
Traballos de aula	A atención personalizada realizarase na aula e nas titorías.
Debates	A atención personalizada realizarase na aula e nas titorías.
Presentacións/exposicións	A atención personalizada realizarase na aula e nas titorías.
Traballos e proxectos	A atención personalizada realizarase na aula e nas titorías.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral		5
	Uso dos contidos da materia nos traballos da aula e/o nos traballos de investigación e comentario dos cinco textos científicos que se traballarán ao longo do cuatrimestre.	
Traballos de aula	Avaliación continua de traballos e actividades realizados na aula, a través da entrega dos traballos ou mediante a observación da participación na aula.	10
Debates		5
	Debates e discusión ordenadas na aula en torno as temáticas tratadas durante o curso	
Presentacións/exposicións	Exposición, na aula e ante os compañeiros/as, do traballo de investigación, e dos comentarios de textos dos cinco documentos científicos que se van a traballar na aula. Se valorará a sistematización da información, a claridade expositiva, o uso de TICs e a capacidade didáctica de transmisión de contidos.	10
Traballos e proxectos	Realización de dous exercicios: (1) Elaboración dun proxecto de investigación relacionado coa materia e (2) Realización de cinco comentarios de texto ( datos o autor, contexto da obra, resumen, ideas principais e comentario crítico persoal) sobre materiais científicos que se traballarán na aula ao longo do cuatrimestre. Nos dous casos terá que presentarse un traballo impreso e entregarse na data do examen.	70

### Outros comentarios e segunda convocatoria

Os alumnos no presenciais deberán examinarse na data oficial de examen a través dunha proba escrita de preguntas abertas sobre o temario da materia. Os alumnos que accedan á segunda convocatoria poderán optar por realizar un traballo escrito que deberán entregar na data oficial de examen ou ben realizar unha proba escrita de preguntas abertas sobre o temario da materia.

### Bibliografía. Fontes de información

- Alonso, L. E. y Conde, F., Historia del consumo en España: una, Debate, Madrid
- GarcíaCanclini, N., Culturas híbridas. Estrategias para entrar y salir de la modernidad, Grijalbo, México
- Eco, U., Apocalípticos e integrados ante una cultura de masas, Lumen, Barcelona
- Arribas, L. (coord); De Lucas Mantilla, A.; Mañas Ramíres, B. Ortí Mata, M., Sociología del consumo e investigación de mercados: una guía didáctica, UNED, Madrid

### Bibliografía complementaria

- Alonso, Luis Enrique (200): *La era del consumo*. Madrid. Siglo XXI
- Bauman, Zygmunt (2000): *Trabajo, consumismo y nuevos pobres*. Barcelona. Gedisa.
- Braudillard, Jean (1992): *El sistema de los objetos*. México. Siglo XXI.
- Castells, M.; Caraça J., Cardoso, G. (2013): *después de la crisis*. Alianza. Madrid.
- Frank, Thomas (2011): *La conquista de lo cool. el negocio de la cultura y la contracultura y el nacimiento del consumismo*

moderno.Barcelona. Alpha Decay.

García Canclini, Nestor (1995): *Consumidores y ciudadanos. Conflictos multiculturales de la globalización*. México. Grijalbo.

Jameson, Frederick (1992): *El posmodernismo o la lógica cultural del capitalismo avanzado*. Barcelona. Paidós.

Klein, Naomi (2001): *No logo: el poder de las marcas*. Barcelona. Paidós.

Lipovsky, G. (1990): *El imperio de lo efímero. La moda y su destino en las sociedades humanas*. Madrid. Anagrama.

Martel, Frederic (2010): *Cultura maistream. Cómo nacen los fenómenos de masas*. Madrid. Taurus.

Mauss, Marcel (1971): *Ensayo sobre los dones. Motivo y forma del cambio en las sociedades primitivas*, en "Sociología y Antropología". Madrid. Tecnos.

Ritzer, George (1996): *La McDonalización de la sociedad*. Barcelona. Ariel.

Verdú, Vicente (2006): *Yo y tú, objetos de lujo. La primera revolución cultural del siglo XXI*. Barcelona. Debate.

---

## Recomendaciones

---

### Materias que se recomienda ter cursado previamente

---

Antropología: Antropología social e cultural/O05G130V01201

Sociología: Sociología da educación/O05G130V01302

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Dinámica de grupos e intervención psicosocial comunitaria**

Materia	Dinámica de grupos e intervención psicosocial comunitaria			
Código	O05G130V01905			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	3	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Fernández González, Ángel			
Profesorado	Fernández González, Ángel			
Correo-e	afdez@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	A materia pretende introducir ao alumnado de Educación Social no estudio dos problemas sociais desde unha perspectiva psicosocial, así como á análise e a intervención na comunidade, primando a participación activa da mesma e a potenciación dos seus recursos. Asimesmo intenta contribuir ao enriquecemento da súa formación aportando conceptos, teorías e ferramentas metodolóxicas para desenvolverse no seu labor con/en grupos, ampliando a súa perspectiva sobre os conflitos intra e intergrupales e as posibilidades de introducir dinámicas que contribúan á cooperación e a resolución consensuada e madura dos problemas da comunidade. Pretende, en suma, amosarlles as potencialidades inherentes á vida grupal fronte ás estratexias individualistas á hora de promover a calidade de vida e o benestar social d@s cidadáns e potenciar o seu labor como mediadores ou facilitadores sociais cedéndolle o protagonismo ós membros da comunidade e fomentando a súa participación en grupos formais e/ou informais.			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
B1	Capacidade de análise e síntese
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas

B15	Creatividade
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida
B20	Orientación á calidade

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar críticamente os supostos psicosociais que están na base dos procesos de intervención socioeducativa.	saber	A1 B1 B8 B12 B13 B18 B20
Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas	saber saber facer Saber estar / ser	A2 A5 B1 B8 B12 B13 B20
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos.	saber saber facer	A4 A5 A7 B1 B4 B12 B13 B20
Asesorar na elaboración, deseño, aplicación e avaliación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas no contexto da comunidade.	saber saber facer Saber estar / ser	A5 A9 A10 A11 A14 A15 B7 B9 B10 B11 B13 B14 B15 B20
Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa	saber	A5 B1 B8
Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicalas ás realidades socioeducativas	saber saber facer	A7 B1
Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural e potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención.	saber saber facer Saber estar / ser	A11 A17 B7 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B17 B20

### Contidos

Tema

Introducción: A dinámica de grupos no contexto da intervención comunitaria

Dinámica de grupos (I): Conceptos básicos	A orixe psicosocial da dinámica de grupos. Definición de dinámica de grupos. Conceptos básicos sobre grupos: características e tipoloxía de grupos; fases de formación: estrutura grupal; cohesión; liderazgo; influencia social; toma de decisións, rendimento.
Dinámica de grupos (II): Técnicas de dinámica de grupos	Clasificación das técnicas grupais. Dinámica de grupos en Educación Social: Técnicas de presentación, coñecemento e confianza, e animación. Técnicas de percepción e de redución de prexuízos Técnicas de comunicación e estilos de dirección Técnicas de cooperación Técnicas de toma de decisións e resolución de conflitos Técnicas de organización e planificación Relacións entre grupos
Intervención psicosocial comunitaria (I): bases teóricas	Bases conceptuais da intervención psicosocial comunitaria: os problemas sociais e a intervención psicosocial, comunidade, sentimento de comunidade, potenciación comunitaria (empowerment), principio de emancipación, cambio comunitario, benestar e calidade de vida.
Intervención psicosocial comunitaria (II): bases metodolóxicas	Bases metodolóxicas da intervención psicosocial comunitaria: avaliación de necesidades, recursos e programas. Técnicas de avaliación. Modelos teóricos da intervención psicosocial comunitaria
Niveis de análise e de intervención psicosocial comunitaria	A intervención psicosocial comunitaria como cambio planificado. Niveis de análise e intervención. Do individuo á comunidade. Os servizos sociais e a intervención comunitaria. Ámbitos, contextos e problemas sobre os que intervir. Planificación da intervención: estratéxica, táctica e operativa. Programas e proxectos de intervención psicosocial comunitaria.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	0	2
Sesión maxistral	20	45	65
Seminarios	15	0	15
Traballos tutelados	0	43	43
Presentacións/exposicións	1	5	6
Titoría en grupo	5	10	15
Eventos docentes e/ou divulgativos	2	0	2
Probas de tipo test	1.5	0	1.5
Probas de autoavaliación	0.5	0	0.5

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Toma inicial de contacto co alumnado a efectos de: -Presentación da materia e aclaración de posibles dúbidas ao respecto. -Detección de coñecementos e expectativas previas en relación á materia, intereses e grao de motivación.
Sesión maxistral	Exposición dos contidos da materia por parte do profesorado, así como das directrices do traballo a desenvolver polo alumnado. Adicaranse as derradeiras sesión para a súa exposición.
Seminarios	Actividade eminentemente práctica orientada á adquisición de coñecementos e habilidades instrumentais en relación coa intervención psicosocial comunitaria e a dinámica de grupos.
Traballos tutelados	O alumnado, preferiblemente en grupo, e, de non ser posible esta opción, de xeito individual elaborará un traballo centrado en algún dos aspectos do temario ou realizará un proxecto de intervención con grupos.
Presentacións/exposicións	Exposición oral por parte do alumnado, previa presentación escrita, dos traballos tutelados levados a cabo.
Titoría en grupo	Entrevistas mantidas polo alumnado co profesorado para asesoramento e desenvolvemento das actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Eventos docentes e/ou divulgativos	Exposición do labor desenvolvido a nivel comunitario por parte de profesionais de prestixio con vistas a acercar a alumnado á realidade psicosocial de diversos grupos do entorno comunitario.

### Atención personalizada

Descrición
------------



Actividades introductorias	<p>Modalidades:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Presencial: directamente na aula (aclaración de posibles dúbidas e titorías grupais e individuais para organización, supervisión e seguemento de traballos e actividades realizadas); e fóra da aula, no horario de titorías establecido (cuestións varias a nivel académico, persoal, saídas profesionais....).</li> <li>- Non presencial: a través da plataforma virtual Tema ou do correo electrónico.</li> </ul>
Sesión maxistral	<p>Modalidades:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Presencial: directamente na aula (aclaración de posibles dúbidas e titorías grupais e individuais para organización, supervisión e seguemento de traballos e actividades realizadas); e fóra da aula, no horario de titorías establecido (cuestións varias a nivel académico, persoal, saídas profesionais....).</li> <li>- Non presencial: a través da plataforma virtual Tema ou do correo electrónico.</li> </ul>
Seminarios	<p>Modalidades:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Presencial: directamente na aula (aclaración de posibles dúbidas e titorías grupais e individuais para organización, supervisión e seguemento de traballos e actividades realizadas); e fóra da aula, no horario de titorías establecido (cuestións varias a nivel académico, persoal, saídas profesionais....).</li> <li>- Non presencial: a través da plataforma virtual Tema ou do correo electrónico.</li> </ul>
Traballos tutelados	<p>Modalidades:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Presencial: directamente na aula (aclaración de posibles dúbidas e titorías grupais e individuais para organización, supervisión e seguemento de traballos e actividades realizadas); e fóra da aula, no horario de titorías establecido (cuestións varias a nivel académico, persoal, saídas profesionais....).</li> <li>- Non presencial: a través da plataforma virtual Tema ou do correo electrónico.</li> </ul>
Titoría en grupo	<p>Modalidades:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Presencial: directamente na aula (aclaración de posibles dúbidas e titorías grupais e individuais para organización, supervisión e seguemento de traballos e actividades realizadas); e fóra da aula, no horario de titorías establecido (cuestións varias a nivel académico, persoal, saídas profesionais....).</li> <li>- Non presencial: a través da plataforma virtual Tema ou do correo electrónico.</li> </ul>

## Avaliación

	Descrición	Cualificación
Seminarios	Asistencia, participación e realización das actividades propostas polo profesorado. Puntuación máxima: ata 1.5 puntos do total da nota. É preciso obter como mínimo 0.75 punto neste apartado para superar a proba.	15
Traballos tutelados	Elaboración de pequenas investigacións ou de proxectos de intervención con grupos. Puntuación máxima: ata 2 puntos do total da nota. É preciso obter como mínimo 1 punto neste apartado para superar a proba.	20
Presentacións/exposicións	Exposición dos traballos de investigacións ou dos proxectos de intervención con grupos realizados. Puntuación máxima: ata 1.5 puntos do total da nota. É preciso obter como mínimo 0.75 punto neste apartado para superar a proba.	15
Probas de tipo test	Realización dun examen tipo test (preguntas con varias opcións de resposta), que incluírá diversas preguntas cortas de carácter aberto adicionalmente, sobre os contidos do temario. Descontaranse os erros dos acertos nas preguntas pechadas. Puntuación máxima: ata 5 puntos da nota final. Punto de corte para aprobar este apartado da materia: respostar correctamente á metade das preguntas.	50

## Outros comentarios e segunda convocatoria

### REQUISITO PARA PRESENTARSE ÁS PROBAS DE AVALIACIÓN:

O alumnado deberá entregar a súa ficha debidamente cumprimentada nun prazo máximo de tres semanas facendo constar expresamente a modalidade elixida, o que implica contactar necesariamente co profesorado a principios de curso para comunicarlle a súa elección e poder ser convenientemente avaliado.

### CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

Aplicaranse dous sistemas de avaliación tomando como criterio diferencial a asistencia ou non ás clases presenciais e ás titorías grupais, dado que a planificación deste proceso de ensino-aprendizaxe exige a presenza do alumnado sobre todo en aquelas relacionadas coa adquisición de competencias procedementais e actitudinais, o que implica facer un seguimento das asistencias mediante controles. Quen sen notificalo teña una asistencia por debaixo do 70% será considerado a tódolos efectos como non asistente, salvo causa debidamente xustificada.

Nota: o exame oficial do 2º Período(Cuatrimestre) é o 20 de maio ás 16 h. Revisión o 9 de xuño.

1) Modalidade asistencial: A nota final virá dada pola suma das puntuacións obtidas nos distintos apartados especificados no cadro superior, sendo preciso ter superados cada un deles ailladamente.

2) Modalidade non asistencial: A avaliación e a superación da materia virá determinada polo exame final teórico-práctico (50% da nota final, sendo necesario obter como mínimo 2.5 puntos dos 5 que integran este apartado) e pola realización dun traballo tutelado polo profesor que haberá que presentar na data de exame da convocatoria oficial, previa a súa exposición (50% restante da nota, sendo preciso acadar como mínimo 2.5 puntos do total dos 5 que se poden obter neste apartado). A nota final virá dada pola suma das puntuacións obtidas nos dous apartados, sendo preciso superar cada un deles ailladamente.

#### SEGUNDA CONVOCATORIA:

As competencias non superadas, derivadas da totalidade e/ou de parte das probas/actividades obxecto de avaliación, poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo, gardándose a nota da parte superada, tanto na modalidade asistencial como na non presencial.

Nota: o exame oficial do 2º Período(cuatrimestre) é o 20 de maio, ás 16 h. Revisión, o 6 de xuño, ás 10 h.

Convocatoria de xullo: exame o día 10, ás 16 h. Revisión o 16 de xullo ás 10 h.

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

#### **Bibliografía Á Básica**

Blanco, A., y Rodríguez, J. (2007). *Intervención psicosocial*. Madrid: Pearson.

Marín, M., Troyano, Y. (2011). *Trabajando con grupos: técnicas de intervención*. Madrid: Pirámide.

Maya, I.,Á García; M., yÁ Santolaya , F. J. Á (2011). *Estrategias de intervención psicosocial: casos prácticos*. Madrid: Pirámide

Sánchez, A.(2007). *Manual de psicología comunitaria: un enfoque integrado*. Madrid: Pirámide

#### **Complementaria:**

Aguilar, M.J. (2000): *Cómo animar un grupo*. Madrid: CCS.

Antons, K. (1990): *Práctica de la dinámica de grupos*. Barcelona: Herder.

Ayestarán, S. (1996):*El grupo como construcción social*. Barcelona: Plural.

Ballenato, G. (2005): *Trabajo en equipo. Dinámica y participación en los grupos*. Madrid: Pirámide.

Blanco, A., Rodríguez Marín, J. (2007). *Intervención psicosocial*. Madrid: Pearson.

Bourhis, R. e Leyens, J.P. (1996): *Estereotipos, discriminación y relaciones entre grupos*. Madrid: McGraw-Hill.

Bueno Abad, J.R. (2005). *El proceso de ayuda en la intervención psicosocial*. Madrid: Ed. Popular

Canto, J.M. (1998): *Psicología de los grupos. Estructura y procesos*. Málaga: Aljibe.

Canto, J.M. (2000): *Dinámica de grupos. Aspectos técnicos, ámbitos de intervención y fundamentos teóricos*. Málaga: Aljibe.

Casas, F. (1996). *Bienestar Social: una perspectiva psicosocial*. Barcelona: P.P.U.

Castaño Fernández, J. (2001): *Juegos y estrategias para la mejora de la dinámica de grupos*. Sevilla: Wanceulen

Clemente, M. (1992). *Psicología Social Aplicada*. Madrid: Eudema.

Costa, M. & López, E. (1996). *Manual para el educador social*. Madrid: M.A.S.

Feldman, P. y Orford, J. (Eds.) (1985). *Prevención y solución de problemas psicológicos aplicando la Psicología Social*. México: Limusa.

Fernández , I. (2012) *Psicología de la intervención comunitaria*. Bilbao:Desclée de Brower.

Fernández, A. y Musitu, G. (2000). *Intervención Psicosocial*. Santiago: Tórculo.

Fischer (1992). *Campos de Intervención en Psicología Social*. Madrid: Narcea.

Francia, A. e Mata, J. (2001):*Dinámicas y técnicas de grupos*. Madrid: CCS.

Fritzen, J. (1992): *70 ejercicios de dinámica de grupos*. Santander: Sal Terrae.

- Gil, F. e Alcover, C. (1999): *Introducción a la Psicología de los grupos*. Madrid: Pirámide.
- González, M.P. (1995): *Orientaciones teóricas fundamentales en psicología de los grupos*. Barcelona: EUB
- González, P. (1997): *Psicología de los grupos. Teoría y aplicación*. Madrid: Síntesis.
- Hombrados, M. I.(2013). *Manual de Psicología Comunitaria*.Madrid: Síntesis
- Huici, C. (1985): *Estructura y procesos de grupo*. Madrid: UNED. (2 vol.)
- Iglesias, C. (1999): *Educar para a paz desde o conflicto*. Noia: Editorial Toxosoutos.
- López Cabanas, M. & Chacón, F. (1997). *Intervención psicosocial y servicios sociales*. Madrid: Síntesis.
- Marín, M. e Medina, F. (1997): *El grupo como instrumento de intervención social*. Sevilla: Algaida.
- Martín, A (1998). *Psicología Comunitaria*. Madrid: Síntesis
- Martínez, M.C. (2001): *Psicología de los grupos: elementos básicos y dinámica*. Ed. Diego Marín
- Morales, J.F. (dir) (1997): *Psicología Social y Trabajo Social*. Madrid: McGraw-Hill.
- Morales, J.F.; Paez, D.; Deschamps, J.C. e Whorchel, S. (1996): *Identidad social. Aproximaciones psicosociales a los grupos y a las relaciones entre grupos*. Valencia: Promolibro.
- Munné, F. (1989): *Entre el individuo y la sociedad. Marcos y teorías actuales sobre el comportamiento interpersonal*. Barcelona: PPU.
- Musitu, G., Herrero, J. Cantera, L. & Montenegro, M. (2004). *Introducción a la psicología comunitaria*. Barcelona: Editorial UOC
- Navarro, M.I. (2003). *La intervención psicosocial con familias multiproblemáticas: la perspectiva ecológica*. Valencia: Servicio Publicaciones Universidad
- Núñez, T. e Loscertales, F (1996): *El grupo y su eficacia. Técnicas al servicio de la dirección y coordinación de grupos*. Barcelona: EUB.
- Pedro Espada, J. (2001): *Técnicas de grupo*. Madrid: CCS
- Pérez, M.J. e Torres, C. (1999): *Dinámica de grupos en formación de formadores: Casos prácticos*. Barcelona: Herder
- Ramírez, M.S. (1985): *Dinámica de grupo y animación sociocultural*. Madrid: Marsiega.
- Saint-Arnaud, Y. (1991): *Participación y comunicación de grupos*. Madrid: Anaya.
- Sánchez Vidal, A. (2002). *Psicología Social Aplicada*. Madrid: Prentice-Hall.
- Sánchez Vidal, A. (2007). *Manual de Psicología Comunitaria*. Madrid: Pirámide.
- Schalock, R; Verdugo, M.A. (2003). *Calidad de vida: manual para profesionales de la educación, salud y servicios sociales*. Madrid: Alianza.
- Shaw, M.E. (1981): *Dinámica de grupos. Psicología de la conducta de los pequeños grupos*. Barcelona: Herder
- Simon, P. e Albert, L. (1998): *Las relaciones interpersonales*. Herder: Barcelona
- Smith, P.B. e Peterson, M.F. (1990): *Liderazgo, organización y cultura. Un modelo de dirección de sucesos*. Madrid: Pirámide.
- Tajfel, H. (1984): *Grupos humanos y categorías sociales*. Barcelona: Herder.
- Tschorne, P. (2005): *Dinámica de grupo en trabajo social*. Salamanca: Amarú.
- Turner, J.C. (1990): *Redescubrir el grupo social*. Madrid: Morata.
- Villa Bruned, J. (1998): *La animación de grupos*. Madrid: Escuela Española.

#### **Outros recursos:**

Revistas de interés disponibles no Campus de Ourense:

*European journal of social psychology.*

*European review of social psychology*

*Intervención Psicosocial*

*Journal of personality and social psychology*

*Revista de psicología social aplicada*

*Revista de psicología social*

---

## **Recomendacións**

### **Materias que continúan o temario**

Intervención socioeducativa para a inclusión social/O05G130V01405

Avaliación de programas socioeducativos/O05G130V01901

Intervención en saúde e educación social/O05G130V01902

Intervención socioeducativa na infancia e adolescencia en situación de risco social/O05G130V01501

### **Materias que se recomenda cursar simultaneamente**

Educación: Didáctica: Deseño e programación no ámbito socioeducativo/O05G130V01202

Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas/O05G130V01303

Mediación en conflitos e situacións de violencia/O05G130V01502

Programas de animación sociocultural/O05G130V01503

### **Materias que se recomenda ter cursado previamente**

Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural/O05G130V01201

Psicoloxía: Psicoloxía do desenvolvemento/O05G130V01102

Habilidades sociais en educación social/O05G130V01404

Psicoloxía: Psicoloxía social/O05G130V01301

Socioloxía: Socioloxía da educación/O05G130V01302

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación ambiental para o desenvolvemento sostible**

Materia	Educación ambiental para o desenvolvemento sostible			
Código	O05G130V01906			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	3	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Didácticas especiais			
Coordinador/a	Membiela Iglesia, Pedro			
Profesorado	Membiela Iglesia, Pedro			
Correo-e	membiela@uvigo.es			
Web				
Descrición	Formación inicial dos futuros educadores sociais en educación ambiental para o desenvolvemento sostible xeral			

**Competencias de titulación**

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A13	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
B2	Planificación e organización

B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe

### Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1. Diseñar, planificar e avaliar procesos de ensino e aprendizaxe, relacionados coa EA.	saber	A1
	saber facer	A2
		A3
		A4
		A5
		A6
		A7
		A8
		A9
		A10
		A11
		A12
		A13
		A14
		A15
		A16
		A17
		A18
		A19
		A20
	B2	
	B3	
	B4	
	B5	
	B6	
	B7	
	B8	
	B9	
	B10	
	B11	
	B12	
	B13	

2. Contribuír a desenvolver nos alumnos de Educación social as capacidades que lles permitan coñecer e valorar a contorna natural, así como as súas posibilidades de acción e de coidado.

saber  
saber facer

A1  
A2  
A3  
A4  
A5  
A6  
A7  
A8  
A9  
A10  
A11  
A12  
A13  
A14  
A15  
A16  
A17  
A18  
A19  
A20  
B2  
B3  
B4  
B5  
B6  
B7  
B8  
B9  
B10  
B11  
B12  
B13

### Contidos

Tema	
Introducción ao medio ambiente	(*)
Concepto e fundamentos da Educación Ambiental	(*)
Problemas ambientais na actualidade	(*)
Actividades e xogos para a Educación Ambiental.	(*)
Recursos para a Educación Ambiental	(*)
Deseño e elaboración de programas de Educación ambiental.	(*)

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	20	10	30
Saídas de estudo/prácticas de campo	5	10	15
Prácticas de laboratorio	10	18	28
Traballos tutelados	10	25	35
Informes/memorias de prácticas	0	20	20
Probas de tipo test	2	0	2
Observación sistemática	0	10	10
Traballos e proxectos	0	10	10

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante

Saídas de estudo/prácticas de campo	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedimentais relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense en espazos non académicos exteriores.
Prácticas de laboratorio	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedimentais relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense en espazos especiais con equipamento especializado (laboratorios científico-técnicos, de idiomas, etc)
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción

### Atención personalizada

Descrición
Traballos tutelados Atención personalizada ao alumnado nas sesións específicas previstas para iso e mediante o horario de titoría sinalado.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Avaliación dos contidos expostos polo profesor nas diferentes sesións.	30
Saídas de estudo/prácticas de campo	Avaliación dos coñecementos e habilidades adquiridos nas visitas e actividades de campo.	10
Prácticas de laboratorio	Avaliación da memoria de actividades prácticas realizadas.	30
Traballos tutelados	Avaliación dos documentos entregados	30

### Outros comentarios e segunda convocatoria

- 'De non ter superada a materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo'.
- 'Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación'.
- Para a data oficial de exames consultar a web da facultade.

### Bibliografía. Fontes de información

Astor Camino, X., Paredes Ribadulla, X. e L. Alberto Samartín , Contaminación e reciclaxe. Materiais e experiencias sobre medio ambiente, Edicións Xerais, 1995

Bureau Veritas Formación, Manual para la formación en medio ambiente, Editorial Lex Nova, 2008

Cascón, P. e L. Martínez Ten, En busca de los objetivos del milenio (4). , Editorial Catarata, 2007

Chouza, M. e R. Cid , Consumo e ecoloxía, Xunta de Galicia, 1992

Flor Perez, J.I. , Hablemos de medio ambiente, Editorial Pearson, 2006

Del Val, A. , El libro del reciclaje, Ediciones Integral, 1991

García Gómez, J. e J. Nando Rosales, Estrategias didácticas en Educación Ambiental, Ediciones Aljibe, 2000

Granados Sánchez, J. , Manual de medio ambiente y sostenibilidad, Editorial Dykinson, 2010

Juanbeltz Martínez, J.I. , Materiales didácticos para la Educación Ambiental, Editorial Praxis, 2002

Kramer, F. , Educacional ambiental para el desarrollo sostenible, Ediciones Catarata, 2003

Kramer, F. , Manual práctico de educación ambiental. Técnicas de simulación, juegos y otros métodos educativos, Ediciones Catarata, 2002

Nogueiras Hermida et al. , A Natureza na cidade. Actividades para a Educación Ambiental., , 1992

Otero Pastor, I. , Educación Ambiental, Ediciones de las Ciencias Sociales, 1996

Rahola Ruis Heredia, A. , Educación, Medio ambiente y Didáctica del Entorno, Editorial Popular, 2008

Sánchez Cañete, F.J. , Juegos y actividades de cultura ambiental y cambio climático, Ediciones Mágina, 2008

Servicio de estudios e publicacións da Consellería de Agricultura, Gandería e Montes , Programa de educación Ambiental O bosque, Xunta de Galicia, 1994

Unesco, Cómo construir un programa de educación ambiental, Editorial Los libros de la catarata, 1995

Velázquez de Castro, F., Educación Ambiental. Orientaciones, actividades, experiencias y materiales, Ediciones Narcea, 1995

### Recomendacións



**Materias que se recomenda cursar simultáneamente**

---

Educación: Novas tecnoloxías aplicadas á educación infantil/O05G110V01103

---

**Outros comentarios**

---

Aqueles estudantes que non superen algunhas das probas ou actividades suxeitas a avaliación poderán recuperalas na convocatoria de xullo. O alumnado que non asista regularmente a clase deberá poñerse en contacto co profesor para establecer un sistema de avaliación equivalente.

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación intercultural e para a paz**

Materia	Educación intercultural e para a paz			
Código	O05G130V01907			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	3	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a				
Profesorado				
Correo-e				
Web				
Descrición xeral				

**Competencias de titulación**

Código	
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B12	Compromiso ético
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)	saber facer	A3
Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento	saber saber facer	A10 B18
Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía	saber facer	A19
Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega	saber facer	B3
Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade	Saber estar / ser	B12
Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional	Saber estar / ser	B12

**Contidos**

Tema	
Formulacións teóricas e metodolóxicas.	Educación para a paz antes da II Guerra Mundial O labor da ONU e a UNESCO desde a súa creación Aportacións da Investigación para a paz Movimentos sociais, pacifistas e sociopedagóxicos actuais

Componentes.	Dereitos Humanos. Desarme. Desenvolvemento. Comprensión Internacional. Interculturalismo. Educación e resolución de conflitos
A educación para a convivencia e a cidadanía.	Educación para a paz e democracia Educación para a paz e integración minorías Inmigración Educación para a cidadanía en institucións de Educación non formal
Recursos e estratexias de acción nos diversos ámbitos educativos.	Recursos e estratexias Experiencias de boas prácticas na nosa contorna

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	18	27	45
Seminarios	5	7.5	12.5
Traballos de aula	8	16	24
Traballos tutelados	4	20	24
Presentacións/exposicións	8.5	34	42.5
Actividades introdutorias	2	0	2

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Traballos de aula	O estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. Pode estar vinculado o seu desenvolvementos con actividades autónomas do estudante
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.

### Atención personalizada

	Descrición
Traballos de aula	Para a atención personalizada na realización destas actividades haberá unha dedicación no tempo dos grupos medianos e nos horarios de titoría do profesor/a
Traballos tutelados	Para a atención personalizada na realización destas actividades haberá unha dedicación no tempo dos grupos medianos e nos horarios de titoría do profesor/a
Presentacións/exposicións	Para a atención personalizada na realización destas actividades haberá unha dedicación no tempo dos grupos medianos e nos horarios de titoría do profesor/a

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Os temas abordados na sesión maxistral serán obxecto de exame con preguntas a desenvolver	40
Seminarios	As conclusións dos seminarios serán recollidas cunha reflexión persoal sobre o tema tratado	10
Traballos de aula	Serán traballos en pequenos grupos que se recollerán en datas establecidas na aula	15
Traballos tutelados	Son traballos en grupos pequenos, cunha supervisión constante por parte do profesor/a	20

### Outros comentarios e segunda convocatoria

A avaliación será continua, comentando co alumnado a súa situación en cada momento, e no caso de non ser superada na primeira convocatoria de avaliación, continuará os traballos pendentes ata a convocatoria de xullo.

Para non asistentes, pódese deseñar unha actividade semellante naqueles apartados que non requiren presenza (traballos tutelados e exposición 35%) , podendo obter por isto a mesma puntuación que os asistentes, mentres a proba escrita acumula as demais porcentaxes (65%), ata chegar á posibilidade de nota máxima.

FECHA EXÁMENES: A indicada e aprobada como data oficial pola Facultade.

Consultar: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-o/web/index.php>

### Bibliografía. Fontes de información

CID, X. M. DAPIA, M. D. HERAS, P. e PAYÁ, M. , Valores transversales en la práctica educativa, Madrid: Síntesis, 2001

LUQUE, P. A. (Coord), LUQUE, P. A. (Coord 2003): Educación social e inmigración. Congreso Internacional de Pedagogía Social., de Pedagogía Social. Universidad de Sevilla., 2003

JARES, X.R., Educación para la paz. Su teoría y su práctica., Madrid: Popular., 1999

PERES, A. e VIEIRA, eds, Educaçao para a paz, a justiça e a solidariedade, Leiría. Instituto Politécnico de Leiría, 2010

IGLESIAS DÍAZ, A., IGLESIAS DÍAZ, A. (1995): Por unha Europa de paz, multiétnica e intercultural., Santiago: Comité do I Congreso Europeo de Educación para a Paz, 1995

JARES, X. R. (Coord.) , JARES, X. R. (Coord.) (2008): Educación e Paz I, II e III, Vigo: Edicións Xerais, 2008

TOURIÑAN, J. M. e SANTOS, M. eds. , Interculturalidad y educación para el Desarrollo. Estrategias sociales para la comprensión internacional, Santiago: Xunta de Galicia, 1999

CID, X. M.; DOMÍNGUEZ, X. C. & SOUTELO, R. (Coords.) , Migracións naGalicia contemporánea. Desafíos para a sociedade actual, Santiago: Sotelo Blanco, 2008

CID, X. M. , CID, X. M. (1994): "Unha cultura da paz nunha sociedade violenta. En FIDALGO, X. (coord.): A cultura da violencia, Ourense: LOAS./ Universidade de Vigo., 1994

LUCAS, J. de, El desafío de las fronteras . Derechos Humanos y xenofobia frente a una sociedad plural. , Madrid: Temas de hoy, 1993

MONCLÚS, A. (Coord.) , MONCLÚS, A. (Coord.) (2001) : Educación para el desarrollo y Cooperación Internacional. , Internacional. Madrid : Editorial Complutense., 2001

MULLER, J.M. , Significado de la noviolencia., Madrid: CAN, 1983

BAIGES, S. e outros , Las ONGs de desarrollo en España. , Barcelona: Flor del Viento, 1996

GONZÁLEZ, S. , Abrente incerto. Pobreza, dereitos humanos e desenvolvemento na Galicia de hoxe. , Santiago de Compostela: Sotelo Blanco, 1999

LEDERACH, J. P., Educar para la paz, Barcelona: Fontamara., 1994

MESA, M. (Ed.) , Educación para el desarrollo y la paz. Experiencias y propuestas en Europa., Madrid: Popular., 1994

TUVILLA, J. (Comp.) , La escuela: instrumento de paz y solidaridad. , Sevilla: MCEP, 1994

AGUILAR, M. J. (Dir.) , Inmigración, interculturalidad y ciudadanía. Nuevas realidades y estrategias de acción en la España del siglo XXI. , Albacete: UCLMMCYT,(edición en DVD-ROM). , 2005

JARES, X. R., Técnicas e xogos cooperativos para tódalas idades., A Coruña: Vía Lactea, 1993

SEMINARIO PERMANENTE DE EDUCACIÓN PARA A PAZ , En son de paz. Propostas didácticas para as aulas. , Muros: Toxosoutos, 1996

UNESCO, Como actuar juntos a favor de la Educación para la Comprensión Internacional: participando en el Plan de Escuelas Asociadas de la UNESCO.Manual Práctico. UNESCO. , , 1985

, Pedagogía Social. Revista interuniversitaria, ,

, Revista Galega de Educación, ,

, Cuadernos de Pedagogía, ,

Cid, X.M.; Carrera, Mª V.; Díaz, C., A Paz. Punto de (25) Encontro (s) de Educadores e Educadoras, Santiago: Andavira, 2012

### Recomendacións

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Xerontoloxía e educación social**

Materia	Xerontoloxía e educación social			
Código	O05G130V01908			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	3	2c
Idioma				
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Vázquez Vázquez, Miguel Ángel			
Profesorado	Vázquez Vázquez, Miguel Ángel			
Correo-e	mvazquezv@uvigo.es			
Web	<a href="http://http://193.146.32.240/tema1213/claroline/course/index.php">http://http://193.146.32.240/tema1213/claroline/course/index.php</a>			
Descrición xeral	(*)La materia pretende habiitar competencias técnicas de para trabajar con personas mayores, con sus cuidadores formales y familiares y con la sociedad, aproximándonos a cuestiones fundamentalmente practicas sobre el envejecimiento y las especificidades geriátricas.			

**Competencias de titulación**

Código				
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa			
A2	Estar capacitado/a para o diagnostico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas			
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos			
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa			
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicalas ás realidades socioeducativas			
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar			
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)			
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre			
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás			
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral			
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural			
B1	Capacidade de análise e síntese			
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional			
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación			
B8	Capacidade crítica e autocrítica			
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos			
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade			
B11	Habilidades interpersoais			
B12	Compromiso ético			
B13	Autonomía na aprendizaxe			
B14	Adaptación a situacións novas			
B15	Creatividade			
B17	Iniciativa e espírito emprendedor			
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida			
B20	Orientación á calidade			

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

Coñecemento dos contextos de traballo e as necesidades nos eidos concretos comunitarios e especializados da Intervención Profesional do Educador en Xerontoloxía.	saber	A5 A14 B13 B15 B17
Comprensión do proceso de avellentamento fisiolóxico e os Síndromes Xeriátricos que condicionan a vellez con enfermidade.	saber facer	A1 A10 A15 B1 B7
Detectar os mitos, estereotipos e as respostas sociais ante a vellez e os valores propios das persoas de idade avanzada, e promover a atención centrada na persoa.	saber Saber estar / ser	A4 B8
Capacidade para a recoñecer as limitacions funcionais no proceso de avellentamento normal.	saber	A2 A7 B10
Utilización de ferramentas e técnicas de Valoración Xerontolóxica especializadas para o desenvolvemento de Programas Individualizados de atención e a realización de informes xerontolóxicos.	saber facer	A4 B1 B7 B9
Manexo dos recursos e ferramentas para desenvolver Programas de Intervención Xeragóxica para Persoas Maiores, Cuidadores e para os Centros de Atención Xeriátrica.	saber facer	A5 A14 A17 B11
Entrenamento en técnicas e habilidades específicas para o desenvolvemento da prevención do avellentamento e a promoción do Avellentamento Activo e a mellora da vida n vellez (empowerment xerontolóxico), coa práctica da Intervención Xeragóxica.	saber facer	A2 B10
Adquirir técnicas de intervención preventiva para a dependencia xeriátrica e a adaptación de contextos de vida para as persoas maiores en situación de dependencia	saber facer	A2 A14 B4 B20
Manexo de o recursos de Comunicación e Intervención Xeraxóxica eficaz con Persoas Maiores con síndrome asociados e Cuidadores profesionais e/ou familiares.	saber facer	A2 A4 B18
Coñecemento sobre estratexias de intervención xeragóxica ante o enfermar, a morte e o duelo para Persoas Maiores, Profesionais e familiares.	saber facer Saber estar / ser	A9 A11 A14 B11 B12 B14

## Contidos

Tema	
1.Necesidades, demandas e recursos de Atención en Xerontoloxía Social.	1.1 Conceptos en Xeriatria e Xerontoloxía 1.2 Demografía sociosanitaria xeriátrica
2. Intervención Xerontolóxica: Programas e experiencias	2.1 Guías para o desenvolvemento de Programas de Intervención. 2.2 Deseño dun programa Xeragóxico: propostas 2.3 Elaboración de Informes de resultados.
3.Dependencia e Vellez: Síndromes xeriátricos. Intervención xeragóxica.	3.1 Concepto de síndrome xerontolóxico 3.2 Grandes síndrome en xeriatria 3.3 O Síndrome demencial senil.
4. Estratexias e Técnicas de valoración xerontolóxica, Escalas, test e ferramentas de avalaición.	4.1 Casos practicos. Obradoiro 4.2 Traballo de campo
5. A Planificación da atención especializada	5.1 Deseño dun programa Xeragóxico 5.2 Elaboración de Informes de resultados.
6.Técnicas de traballo xeriátrico e de Comunicación en xerontoloxía	6.1 Síndromes sensoriais e especificidades en comunicación con persoas maiores 6.2 Comunicación en situacións patolóxicas. 6.3 Comunicación na terminalidade

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	1	1	2

Sesión maxistral	22.5	12.5	35
Saídas de estudo/prácticas de campo	1	14	15
Traballos tutelados	15	45	60
Resolución de problemas e/ou exercicios	1	4	5
Foros de discusión	2	1	3
Seminarios	4.5	7.5	12
Probas de tipo test	1	5	6
Traballos e proxectos	1	5	6
Estudo de casos/análise de situacións	1	5	6

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Sesion de presentacion da materia, dos recursos bibliograficos, informacion web , contidos e sistemas de avaliacion.
Sesión maxistral	Exposicions participativas mediante presentacions de Temas Teóricos e Prácticos, seminarios e exercicios a desenvolver polo Alumnado
Saídas de estudo/prácticas de campo	Visitas Técnicas a diferentes Centros; servicios e Programas de Atención Xerontoloxica públicos e Privados, con sesións de avaliacion posterior
Traballos tutelados	Revisions tematicas e presentacion de traballos feitos polo alumnado, baixo a tutela do Profesor
Resolución de problemas e/ou exercicios	Actividade na que se formulan problemas e se realizan exercicios da avaliacion de coñecementos
Foros de discusión	Actividade individual na que se debaten de xeito virtual diferentes propostas de analise e intervencion xerontoloxica
Seminarios	Actividades encamiñadas a profundizar naqueles aspectos masi relevantes ou tematicas especificas de interese para o Alumnado

### Atención personalizada

	Descrición
Actividades introdutorias	Levarase a cabo de tres maneiras: Atención na Aula de clase de medianos grupos En despacho do Docente no horario de Titorías Ademais, a traveso da plataforma docente Tema, ou ben no correo electronico. Realizarase un minimo de duas Titorías presenciais por Alumno/a. Así mesmo faranse Visitas Tecnicas a centros de Atencion a Persoas Miores de referencia no Sector de Coidados Xeriátricos
Seminarios	Levarase a cabo de tres maneiras: Atención na Aula de clase de medianos grupos En despacho do Docente no horario de Titorías Ademais, a traveso da plataforma docente Tema, ou ben no correo electronico. Realizarase un minimo de duas Titorías presenciais por Alumno/a. Así mesmo faranse Visitas Tecnicas a centros de Atencion a Persoas Miores de referencia no Sector de Coidados Xeriátricos
Traballos tutelados	Levarase a cabo de tres maneiras: Atención na Aula de clase de medianos grupos En despacho do Docente no horario de Titorías Ademais, a traveso da plataforma docente Tema, ou ben no correo electronico. Realizarase un minimo de duas Titorías presenciais por Alumno/a. Así mesmo faranse Visitas Tecnicas a centros de Atencion a Persoas Miores de referencia no Sector de Coidados Xeriátricos
Resolución de problemas e/ou exercicios	Levarase a cabo de tres maneiras: Atención na Aula de clase de medianos grupos En despacho do Docente no horario de Titorías Ademais, a traveso da plataforma docente Tema, ou ben no correo electronico. Realizarase un minimo de duas Titorías presenciais por Alumno/a. Así mesmo faranse Visitas Tecnicas a centros de Atencion a Persoas Miores de referencia no Sector de Coidados Xeriátricos

Foros de discusión	Levarase a cabo de tres maneiras: Atención na Aula de clase de medianos grupos En despacho do Docente no horario de Titorías Ademais, a traveso da plataforma docente Tema, ou ben no correo electronico. Realizarase un minimo de duas Titorías presenciais por Alumno/a. Así mesmo faranse Visitas Tecnicas a centros de Atencion a Persoas Maires de referencia no Sector de Coidados Xeriátricos
Traballos e proxectos	Levarase a cabo de tres maneiras: Atención na Aula de clase de medianos grupos En despacho do Docente no horario de Titorías Ademais, a traveso da plataforma docente Tema, ou ben no correo electronico. Realizarase un minimo de duas Titorías presenciais por Alumno/a. Así mesmo faranse Visitas Tecnicas a centros de Atencion a Persoas Maires de referencia no Sector de Coidados Xeriátricos
Estudo de casos/análise de situacións	Levarase a cabo de tres maneiras: Atención na Aula de clase de medianos grupos En despacho do Docente no horario de Titorías Ademais, a traveso da plataforma docente Tema, ou ben no correo electronico. Realizarase un minimo de duas Titorías presenciais por Alumno/a. Así mesmo faranse Visitas Tecnicas a centros de Atencion a Persoas Maires de referencia no Sector de Coidados Xeriátricos

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Seminarios	Nos Seminarios, cda Alumno/a realizará unha revision sobre os coñecementos actuais nos Temas propostos	5
Saídas de estudo/prácticas de campo	Faranse Visitas Tecnicas tuteladas a centros e Programas de Atencion a Maires, 10 con Informes realizados polo Alumnado	10
Traballos tutelados	  O Alumnado, de xeito individual e grupal fara revisions e presentacions de Temas e Proxectos relacionados coa Intervencion e Apoio as Persoas Maires, as suas familias, os coidadores e a Sociedade	50
Resolución de problemas e/ou exercicios	proba teorica mediante cuestionarios tipo test e pregunta curta	3
Foros de discusión	Propoñense Temas para a discusion grupal na plataforma TEMA	2
Probas de tipo test	Valorar os resultados da aprendizaxe do alumno en relación aos obxectivos propostos para Alumnado NON presencial	30

### Outros comentarios e segunda convocatoria

O Alumnado non presencial debera facer os Traballos Tutelados, a Visita Tecnica e a realizacion da proba test e preguntas curtas de coñecemento teórico e práctico.

Asi mesmo os alumnos que non demostren acadar as competencias basicas da materia na convocatoria de xuño, teraen dereito a realizar a convocatoria de Xullo.Nembergantes, as competencias xa acadadas na avaliacion de Xuño poderanse conservar como superadas para a convocatoria de Xullo.

DATA EXAMES: A sinalada e aprobada como na data oficial pola Facultade.  
Consultar:Â <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

### Bibliografía. Fontes de información

#### BIBLIOGRAFÍA BÁSICA

Bermejo, L. Gerontología Educativa. Cómo diseñar proyectos educativos con personas Mayores. Editorial Médica Panamericana. Madrid, 2005

Bermejo, L. Envejecimiento activo y actividades socioeducativas con personas mayores. Guía de buenas prácticas. Editorial Médica Panamericana. Madrid, 2010

Castañeda García, P. J. Vejez, dependencia y salud. Guía práctica de gerontología. Ed Pirámide. Madrid, 2009. ISBN: 978-84-368-2282-3.



---

### **Recomendacións**

#### **Materias que continúan o temario**

Programas de educación social na terceira idade/O05G130V01911

---

#### **Materias que se recomenda cursar simultaneamente**

Habilidades sociais en educación social/O05G130V01404

Intervención en saúde e educación social/O05G130V01902

Discapacidade e educación social/O05G130V01909

---

#### **Materias que se recomenda ter cursado previamente**

Educación e animación sociolaboral/O05G130V01701

---

#### **Outros comentarios**

O incremento de persoas maiores en España, e especialmente en Galicia fai precisa a formación de novos profesionais para traballar en Equipo, capaces de avaliar situacións específicas.

A xeración de postos de traballo neste sector de atención xerontolóxica constitúe un reto docente e de formación continuada para os profesionais.

A xerontoloxía é unha materia de presente e futuro de necesidade imperante.

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Discapacidade e educación social**

Materia	Discapacidade e educación social			
Código	O05G130V01909			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Ojea Rúa, Manuel			
Profesorado	Ojea Rúa, Manuel			
Correo-e	moxea@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

**Competencias de titulación**

Código	
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
A21	Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo
B5	Xestión da información
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B20	Orientación á calidade

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos	saber saber facer Saber estar / ser	A4
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)	saber saber facer Saber estar / ser	A8
Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	saber saber facer Saber estar / ser	A10
Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral	saber saber facer Saber estar / ser	A15
Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas	saber saber facer Saber estar / ser	A20
Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo	saber saber facer Saber estar / ser	A21
Xestión da información	saber saber facer Saber estar / ser	B5
Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade	saber saber facer Saber estar / ser	B10

<b>Contidos</b>	
Tema	
Discapacidade: concepto e clasificación	<p>Concepto de discapacidade.</p> <p>Clasificación das discapacidades:</p> <p>Necesidades educativas derivadas de enfermidades crónicas e de longa duración.</p> <p>Necesidades educativas derivadas da audición y a visión.</p> <p>Necesidades educativas derivadas dos trastornos xeneralizados do desenvolvemento.</p> <p>Necesidades educativas relacionadas coa psicomotricidade.</p> <p>Necesidades educativas relacionadas coa cognición.</p> <p>Necesidades educativas relacionadas coa memoria.</p>
Marco xeral lexislativo	<p>Bases lexislativas reguladoras da discapacidade.</p> <p>Bases lexislativas reguladoras de situacións de dependencia como consecuencia de discapacidade.</p> <p>Bases lexislativas relacionadas coa atención ao alumnado con necesidades específicas de apoio educativo no ámbito socio- educativo.</p> <p>A formación profesional: os programas de cualificación profesional inicial.</p> <p>Lexislación básica en materia de formación, orientación e inxerción socio-laboral das persoas con discapacidade.</p>
Necesidade e apoio socio- educativo: avaliación e planificación	<p>Avaliación, identificación e priorización de necesidades: SIS, WHO-DAS II, VINELAND.</p> <p>Concepto e identificación dos apoios: INTEGRAL, CENCAT, CCVA, FUMAT, CVI.</p> <p>Planificación e implementación multidimensional dos apoios no ámbito socioeducativo.</p> <p>Planificación e implementación do apoio no ámbito laboral (inxerción laboral con apoio).</p> <p>Avaliación do proceso de apoio implementado.</p>
Ámbito funcional da Educación Social no marco da discapacidade	<p>Programa horizontal de necesidades.</p> <p>Planificación integral dos apoios.</p> <p>Intervención no ámbito escolar.</p> <p>Intervención no ámbito socio- familiar.</p> <p>Planes e programas concertados de acción social no ámbito da discapacidade.</p> <p>Planes e programas de apoio de inxerción socio- laboral no marco da discapacidade.</p>
Diseño e implementación de programas de acción social no marco da discapacidade	<p>Proceso de mediación como técnica de intervención social no marco da discapacidade.</p> <p>Programas de intervención social: planificación estratéxica, tática e operativa.</p> <p>Modelos de planificación: diagrama de GANT, método PER.</p> <p>Modelos e estratexias de intervención grupais: técnicas de comunicación, técnicas de organización e planificación, técnicas de avaliación.</p>

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	22.5	0	22.5
Titoría en grupo	3	0	3
Debates	0	5	5
Traballos tutelados	0	43	43
Presentacións/exposicións	0	12	12
Sesión maxistral	22.5	0	22.5
Probas de tipo test	1	41	42

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos de aula	Construcción de coñecementos.

Titoría en grupo	Observación sistemática.
Debates	Participación activa: diálogo e discusión. Actitude crítica.
Traballos tutelados	Nivel de construción e autonomía persoal. Innovación e investigación.
Presentacións/exposicións	Colaboración. Coherencia e innovación da aportación. Emprego de medios audiovisuais.
Sesión maxistral	Asistencia, colaboración intragrupos e tamén intergrupos.

### Atención personalizada

	Descrición
Traballos de aula	Avaliación continua.
Titoría en grupo	Avaliación continua.
Traballos tutelados	Avaliación continua.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula		10
	Construción autónoma da información planificada.	
Titoría en grupo	Avaliación e seguimento por observación da realización dos proxectos.	10
Debates	Participación e nivel de compromiso. Actitude crítica.	5
Traballos tutelados	Nivel de innovación dos traballos presentados.	25
Presentacións/exposicións	Presentación e defensa dos proxectos realizados.	10
Probas de tipo test	Proba.	40

### Outros comentarios e segunda convocatoria

#### NON ASISTENTES:

A avaliación do alumnado que non pode asistir ás clases consiste en dúas fases:

1) elaboración dun traballo teórico práctico, que consiste na intervención social en persoas con discapacidade (pódese elixir o tipo de discapacidade): 60%.

2) Realización da mesma proba obxectiva tipo- test que os demais estudantes: 40%.

### Bibliografía. Fontes de información

#### BIBLIOGRAFÍA BÁSICA:

AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION (2013).<sup>Â</sup>

*Diagnostic and statistics manual of mental disorders. DSM-V*

. Wasington: APA.

CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA. 2012. En <http://www.xunta.es/cceou>.

CONSELLERÍA DE TRABALLO E BENESTAR. 2012. En <http://www.xunta.es/traballo-e-benestar>.

DECRETO 229/2011, de 7 de decembro, por el que se regula la atención a la diversidad del alumnado de los centros docentes de la Comunidad Autónoma de Galicia en los que se imparten las enseñanzas establecidas en la Ley orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de educación (DOG de 21 de decembro de 2011). En<sup>Â</sup> [http://www.xunta.es/dog/Publicados/2011/20111221/AnuncioC3F1-151211-9847\\_gl.html](http://www.xunta.es/dog/Publicados/2011/20111221/AnuncioC3F1-151211-9847_gl.html).

VERDUGO, M. A. (1998). *Personas con discapacidade. Perspectivas psicopedagógicas y rehabilitadoras*. Madrid: Siglo XXI.

VERDUGO, M.A.; ARIAS, B., e GÓMEZ, L. E. (2006).<sup>Â</sup> Escala integral de medición subjetiva y objetiva de la calidad de vida en personas<sup>Â</sup> con discapacidade intelectual. En M. A. VERDUGO (dir.),<sup>Â</sup> *Cómo mejorar la calidad de vida de las personas con discapacidade, instrumentos y estrategias de evaluación*<sup>Â</sup> (pp. 417-448). Salamanca: Amarú.

VERDUGO, M. A. (2009). Discapacidades intelectuales: paradigma de recursos y calidad de vida. *MAREMAGNUM*, 13, 167-176.

#### **OUTRA BIBLIOGRAFÍA:**

ADROHER, S. (2004). *Discapacidad e integración: familia, trabajo y sociedad*. Madrid: Universidad Pontificia Comillas.

BAUTISTA, R. (Coord.) (2002). *Necesidades educativas especiales*. Málaga: Aljibe. CANALS, G. (2003). La inserción de personas con discapacidad en la empresa ordinaria. *Documentación Social*, 30, 229-248.

EGIDO, I.; CERRILLO, M., e CAMINA, M. A. (2009). La inclusión social y laboral de las personas con discapacidad intelectual mediante los programas de empleo con apoyo. *Revista Española de Orientación y Psicopedagogía*, 20 (2), 135-146.

FABRA, M. L. (1999). *Técnicas de grupo para la cooperación*. Madrid: CEAC.

FERNÁNDEZ, C. (2010). *Intervención práctica en el área de la discapacidad del educador social*. *Anuario del Centro de la UNED de Calatayud*, 18 (2), 21-43.

GRAU, C. (1998). *EDUCACIÓN ESPECIAL. De la integración escolar a la escuela inclusiva*. Valencia: Promolibro.

JOHNSON, D.W.; JOHNSON, R. T., e HOLUBEC, E. J. (1999). *El aprendizaje cooperativo en el aula*. Buenos Aires: Paidós.

KATSCHNIG, H.; FREEMAN, H., e SATORIUS, N. (1997). *Calidad de vida en los trastornos mentales*. Barcelona: Masson.

LÓPEZ- CABANAS, M., e CHACÓN, f. (1999). *Intervención social y servicios sociales. Un enfoque participativo*. Madrid: Síntesis.

LUCKASSON, R. (2002/ 2004). *Retraso mental, clasificación y sistemas de apoyo*. Madrid: Alianza.

MARTÍN, E. (2000). *Familia y sociedad. Una introducción a la sociología de la familia*. Madrid: Rialp.

MATA, F. S. (2001). *Enciclopedia psicopedagógica de necesidades educativas especiales*. Málaga: Aljibe.

MINISTERIO DE SANIDAD Y SERVICIOS SOCIALES. 2012. En <http://www.msc.es/>

OJEA, M. (2004). *De las necesidades educativas a la inclusión. Teoría y práctica*. Santiago de Compostela: Andavira.

ORDE do 13 de xullo de 2011 pola que se regulan os programas de cualificación profesional inicial na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG de 21 de xullo de 2011). En [http://www.xunta.es/dog/Publicados/2011/20110721/AnuncioC3F1-150711-4459\\_gl.pdf](http://www.xunta.es/dog/Publicados/2011/20110721/AnuncioC3F1-150711-4459_gl.pdf)

ORGANIZACIÓN MUNDIAL DE LA SALUD (1992). *Décima revisión de la clasificación internacional de las enfermedades. CIE-10*. Madrid: Medisor.

ORTEGA, J. (1999). *Pedagogía social especializada*. Barcelona: Ariel.

RIPOL-MILLET, A. (2006). *Familias, Trabajo Social y mediación*. Barcelona: Paidós.

RODRÍGUEZ, A.; BERNAL, A., e URPÍ, C. (2005). *Retos de la Educación Social*. Pamplona: Ediciones Eunate.

SERRA, F. (2002). Empleo con apoyo, la planificación centrada en la persona y las redes de apoyo. *Siglo Cero*, 33, 5-14.

SPARROW, S. S.; BALLA, D. A., e CICHETTI, D. V. (1983). *VINELAND. Adaptive Behavior Scales*. Minnesota: AGS.

VÁZQUEZ- BARQUERO, J. L.; HERRERA, S.; VÁZQUEZ, e GAITE, L. (2006). *Cuestionario para la evaluación de la discapacidad de la OMS. WHO-DAS II*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

VEGA, A. (2003). *La educación social ante la discapacidad*. Málaga: Aljibe.

VEGA, A., e LÓPEZ, M. (2011). Personas con discapacidad: desde la exclusión a la plena ciudadanía. *Revista Sociológica de Pensamiento Crítico*, 18, 173- 206.

WANG, M. C. (1998). *Atención a la diversidad del alumnado*. Madrid: Narcea.

À

**Materias que continúan o temario**

---

Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas/O05G130V01303

Educación social no sistema educativo/O05G130V01304

Estratexias de aprendizaxe en contextos socioeducativos/O05G130V01403

---

**Materias que se recomenda cursar simultaneamente**

---

Intervención socioeducativa para a inclusión social/O05G130V01405

Investigación-acción na práctica socioeducativa/O05G130V01903

Intervención socioeducativa no ámbito familiar/O05G130V01703

---

**Materias que se recomenda ter cursado previamente**

---

Educación: Didáctica: Deseño e programación no ámbito socioeducativo/O05G130V01202

Dinámica de grupos e intervención psicosocial comunitaria/O05G130V01905

Avaliación de programas socioeducativos/O05G130V01901

---

**Outros comentarios**

---

Aquelas alumnas e alumnos que non poidan asistir regularmente ás clases presenciais, poderán substituír os traballos de aula pola realización dun traballo teórico- práctico, maila realización dunha proba obxectiva.

Os estudantes que non poidan asistir nunca ás clases deberán facer a proba obxectiva.

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Educación social nos servizos sociais**

Materia	Educación social nos servizos sociais			
Código	O05G130V01910			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Idioma	Castelán			
Departamento	Análise e intervención psicossocioeducativa			
Coordinador/a	Solar Rivera, María Mercedes			
Profesorado	Solar Rivera, María Mercedes			
Correo-e	mercedessolar@yahoo.es			
Web				
Descrición xeral	Trátase dunha materia optativa enmarcada no módulo "Ámbitos e axentes da educación social" que procura o achegamento do estudantado aos servizos sociais como ámbito profesional fundamental para os/as educadores/as sociais.			

**Competencias de titulación**

Código			
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa		
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas		
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos		
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas		
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)		
B1	Capacidade de análise e síntese		
B2	Planificación e organización		
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega		
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional		
B5	Xestión da información		
B6	Resolución de problemas e toma de decisións		
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación		
B8	Capacidade crítica e autocrítica		
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos		

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecer as distintas formas de dar resposta ás necesidades sociais ao longo da historia	saber	A1 A7 B1
Valorar e comprender o obxecto, mecanismos de actuación e modos de provisión dos servizos sociais no ámbito autonómico, así como a estrutura xeral, a organización e os principais servizos e prestacións	saber facer Saber estar / ser	A2 A8 B1 B2 B5 B9

Adquirir habilidades, actitudes e aptitudes necesarias para o coñecemento, uso, manexo e análise da lexislación de servizos sociais e da iniciativa privada.	saber facer Saber estar / ser	A2 A7 A8 B1 B2 B3 B4 B6 B8
Coñecer as funcións e a especificidade da intervención dos educadores/as sociais nos diferentes programas e dispositivos dos servizos sociais, tanto no nivel comunitario como especializado.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A2 A7 A8 B1 B2 B4 B5 B6 B7 B9
Actuar na resolución das situacións de vulnerabilidade, conflito, crise, carencias ou dificultades.	saber facer Saber estar / ser	A2 A4 A7 A8 B1 B2 B6 B7 B8 B9

## Contidos

Tema	
1.Marco Conceptual no que se configuran os servizos sociais: as necesidades sociais.	1.1.Concepto e tipoloxía. 1.2.Métodos de detección das necesidades.
2.Evolución e situación actual da Acción Social.	1.3.Modos de satisfacer as necesidades. 1.4.Recursos Sociais.1.5.Concepto e características.
3.Marco Normativo e nivel organizativo Xeral dos servizos sociais.	2.1.-A Acción Social. 2.2. Etapas históricas da Acción Social. 2.3.A Caridade. 2.4.A Beneficencia. 2.5. A Asistencia Social. 2.6. Benestar Social, 2.7.Política Social e Sistemas de Protección Social.
4.Os servizos sociais comunitarios.	3.1. Marco Normativo. 3.2. Nivel Organizativo: Obxetivos, características, principios e niveles de atención.
5.Os Servizos Sociais Especializados.	4.1. Servizos comunitarios básicos e específicos. 4.2. Programas e prestacións. 4.3. Funcións e intervención do educador social.
	5.1.Programas, servizos e prestacións por sectores de intervención. 5.2. Funciones e competencias dos Educadores Sociais.

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22	44	66
Traballos tutelados	6	22	28
Estudo de casos/análises de situacións	9	12	21
Presentacións/exposicións	4	10	14
Actividades introdutorias	2	0	2
Probas de tipo test	2	17	19

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elaborará un traballo sobre os servizos sociais nun sector de poboación, con especial referencia as funcións e intervención do educador social no mesmo.



Estudo de casos/análises de situacións	Análise de casos e situacións vinculadas a intervención dos/as educadores/as sociais nos servizos sociais, coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado do traballo realizado e doutras tarefas encomendadas.
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.

### Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	Os docentes, de forma individual ou en pequeno grupo, atenderán as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (na aula e tutorías de despacho) ou de forma non presencial (através do correo electrónico).

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elaborará un traballo sobre os servizos sociais nun sector de poboación, con especial referencia as funcións e intervención do educador social no mesmo.	25
Estudo de casos/análises de situacións	Análise de casos e situacións vinculadas a intervención dos/as educadores/as sociais nos servizos sociais.	15
Presentacións/exposicións	Exposición do traballo realizado sobre un servizo social e as funcións e especificidades dó/a educador/a social no mesmo. Outras exposicións	10
Probas de tipo test	Exame tipo test sobre os contidos teóricos da materia.	50

### Outros comentarios e segunda convocatoria

(Poden sufrir algunha variación atendendo a circunstancias imprevistas.)

Haberá dous sistemas de avaliación, que o alumno/a deberá especificar na ficha de identificación persoal entregada aos profesores nas dúas primeiras semanas do curso:

**Criterios de avaliación para ASISTENTES** .Considéranse asistentes os que acuden a un mínimo do 80% das clases teóricas, clases prácticas e titorizacións en aula. A asistencia mídese por controles de aula diarios/aleatorios .

A cualificación final puntuarase segundo a normativa vixente de 0 a 10. Para superar a materia será preciso obter un mínimo de 5 na parte teórica (proba tipo test) e un 5 na parte práctica ( traballos tutelados, estudos de casos/análise de situacións e presentacións/exposicións).

Na parte práctica farase a avaliación continua das actividades.

À

**Criterios de avaliación para NON ASISTENTES** (aque@s que se notifican como non asistentes ou acuden menos dun 80%):

À Superación exame escrito tipo test sobre os contidos teóricos e prácticos do programa da materia. (60 %)

À Proba escrita para desenvolver algún dos aspectos teóricos e prácticos da materia (40%). Daranse tres opcións para desenvolver dúas. Para aprobar a materia será necesario ter aprobado tanto o exame tipo test como a proba escrita.

**Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de de condicións equivalentes de avaliación.**

Fecha de examen: 19 de Decembro ás 16 horas.

Fecha de revisión de examen: 29 de xaneiro.

De no ter superada a materia as competencias no adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo.

### **Convocatoria de Xullo:**

Fecha de examen: 7 de Xullo ás 16 horas.

Fecha de revisión de examen: 16 de Xullo.

---

### **Bibliografía. Fontes de información**

Bueno Abad, J.R., Servicios sociales, planificación y organización, Mestral, Valencia, 1988

Casado, D., Introduccion a los SErvicios sociales, Ed. Popular, Madrid, 1994

Doyal, Len y Gough, I., Teoría de las necesidades humanas, Icara, Barcelona, 1994

Decreto 99/2012 de 16 de marzo, SErvicios sociales comunitarios y su financiamiento, ,

Galindo López, E. , La educación social desde la práctica de los servicios sociales, Walancelen, 2011

Lei 13/2008 , Servizos Sociais de Galicia, ,

Rondón García, L., Metodología de la educación social. Recorrido por diferentes ámbitos profesionales. Capítulo " El educador social en los servicios sociales" pp. 231-251, Dykinson, Madrid, 2005

Vallés Herrero, J., Manual del educador social, intervención en servicios sociales., Ed. Pirámide, 2009

Bibliografía básica:

Casado, D. Servicios sociales, planificación y organización .Â Ed. Popular. Madrid, 1994 .

Vallés Herrero, J. Manual del educador social, intervención en servicios sociales. Ed. Pirámide. 2009.

Lei 13/2008 Servizos Sociais de Galicia

---

### **Recomendacións**

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Programas de educación social na terceira idade**

Materia	Programas de educación social na terceira idade			
Código	O05G130V01911			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicossocioeducativa			
Coordinador/a	Pérez Enríquez, María Esther			
Profesorado	Pérez Enríquez, María Esther			
Correo-e	me_perez@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

**Competencias de titulación**

Código	
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
B1	Capacidade de análise e síntese
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B14	Adaptación a situacións novas
B20	Orientación á calidade

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas	saber	A2
Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional	saber	A6
Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral	saber facer	A15
Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural	saber facer	A17
Capacidade de análise e síntese	saber facer	B1
Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional	saber facer	B4
Adaptación a situacións novas	Saber estar / ser	B14
Orientación á calidade	saber facer Saber estar / ser	B20

**Contidos**

Tema	
Introducción.	Concepto de vellez; mitos e estereotipos; dereitos das persoas maiores;...
1. Políticas sociais e institucionais na atención das persoas maiores.	1.1. Introducción. 1.2. Servicios e recursos sociais. 1.3. Programas e servicios sanitarios.
2. Acción socio-educativa con maiores.	2.1. Introducción. 2.2. Habilidades de intervención no traballo con maiores. 2.3. Desenvolvemento de grupos e equipos de traballo.

3. Desenvolvemento de programas socio-educativos en institucións de maiores.

- 3.1. Breve Introducción.
  - 3.1.1. Envellecemento e aprendizaxe ao longo da vida.
  - 3.1.2. Educación xerontolóxica e boas prácticas socioeducativas con persoas maiores.
- 3.2. Proposta de programas socioeducativos.
  - 3.2.1. Programas de carácter transversal.
  - 3.2.2. Programas orientados ao benestar físico.
  - 3.2.3. Programas orientados ao benestar psíquico-cognitivo-emocional.
  - 3.2.4. Programas orientados ao benestar socioafectivo.
  - 3.2.5. Programas de carácter instrumental.

4. Organización e xestión de institucións de maiores.

- 4.1. Introducción: Evolución da atención ás persoas maiores.
- 4.2. A calidade nos centros xerontolóxicos e a súa avaliación.
- 4.3. A función directiva.
- 4.4. Recursos humanos: turnidades.
- 4.5. Marketing.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	3	1	4
Traballos tutelados	4	24	28
Seminarios	10	16	26
Traballos de aula	8	18	26
Presentacións/exposicións	6	7	13
Sesión maxistral	12	24	36
Probas de tipo test	2	15	17

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Traballos tutelados	Os/as estudantes elaboran dous documentos e/ou investigacións sobre a temática da materia, un individual e outro grupal. Trátanse de dúas actividades autónoma de/dos estudante/s que inclúen a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción, etc.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Traballos de aula	Formulación e análise, resolución e debate dun problema ou exercicio relacionado coa temática da materia, que os/ as estudantes desenvolven na aula baixo as directrices e supervisión da profesora. O seu desenvolvemento pode estar vinculado con actividades autónomas do alumnado.
Presentacións/exposicións	Exposición oral por parte do alumnado, ante a docente e o alumnado, dos resultados dos traballos tutelados (previa presentación escrita).
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora dos contidos da materia

### Atención personalizada

	Descrición
Sesión maxistral	<p>- As actividades introdutorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>

Traballos tutelados	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>
Seminarios	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>
Traballos de aula	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>
Presentacións/exposicións	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>
Probas de tipo test	<p>- As actividades introductorias, as sesións maxistras, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).</p> <p>- Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.</p>

## Avaliación

Descrición	Cualificación
------------	---------------

Traballos tutelados	Os/as estudantes presentan o resultado obtido na elaboración de dous documentos sobre a temática da materia e/ou investigación.	30
	Un levarase a cabo en grupo, de forma escrita. Ademais, conxuntamente con este documento, tamén se valorará o seguimento da elaboración do traballo.	
	E outro realizarase de xeito individual e igualmente, de forma escrita.	
Seminarios	Nestes seminarios realizaranse diferentes actividades: -Traballo en profundidade dun tema (monográfico). - Ampliación e relación dos contidos tratados nas sesións maxistráis. - Lectura e comentario de textos. - Visionado e comentario de material audiovisual. - Debates.	25
Traballos de aula	O desenvolvemento e participación nas experiencias, proxectos, tarefas e traballos realizados durante o proceso de formación na aula.	10
Presentacións/exposicións	Tamén se valorará a exposición ou presentación que se faga do traballo tutelado na aula.	5
Probas de tipo test	Realizarase unha proba tipo test para a avaliación das competencias adquiridas que inclúe preguntas pechadas con tres alternativas de resposta. Os/as alumnos/as seleccionarán unha resposta entre as posibilidades. As respostas erradas puntuarán negativamente (2 mal restarán 1 ben). Esta proba será de carácter opcional para aqueles/as alumnos/as que desexen subir a súa nota global.	30

## Outros comentarios e segunda convocatoria

O alumnado non presencial:Â deberá falar coa profesora ao principio do curso, para acordar un plan de traballo específico.

Â Â Â Â Â Â Os criterios de avaliación serán os seguintes:

- Proba tipo test: 50%.
- Traballo titorado: 25%.
- Â Traballo práctico: 25%.

Segunda convocatoria:Â ao alumnado queÂ supere algunhas das partes ou probas da materia, conservaranselle as cualificacións ata a convocatoria de xullo. AsÂ competencias non superadas serán avaliadas na mesma convocatoria (xullo).

Datas, horas e revisións dos exames:

- Convocatoria primeiro periodo:Â 14 de xaneiro, ás 16 horas. Revisión: 31 de xaneiro, das 16:00Â ás 18:00 horas.
- Convocatoria xullo: 3 de xullo, ás 16:00 horas. Revisión 18 de xullo, das 16:00 ás 18:00 horas.
- Convocatoria Fin de carreira: 17 de outubro, ás 16:00 horas. Revisión: 4 de novembro, das 16:00 ás 18:00 horas.

## Bibliografía. Fontes de información

Bermejo, L., Envejecimiento activo y actividades socioeducativas con personas mayores. Guía de buenas prácticas., Madrid: Editorial Médica Panamericana, 2010

### 1. Bibliografía:

#### 1.1. Bibliografía Básica:

Bermejo, L. (2005). *Gerontología educativa. Cómo diseñar proyectos educativos con personas mayores*. Madrid: Editorial Médica Panamericana.

Bermejo, L. (2010). *Envejecimiento activo y actividades socioeducativas con personas mayores. Guía de buenas prácticas*. Madrid: Editorial Médica Panamericana.

Limón, M. R. (1998). La educación de las personas mayores. En, Petrus, A. (Coord.). *Pedagogía Social*. Barcelona: Ariel, pp. 292 - 329.

Requejo, A. (2003). Intervención educativa en la tercera edad. En, Requejo, A. *Educación permanente y educación de adultos*. Barcelona: Ariel, pp. 291 - 319.

#### 1.2. Bibliografía Complementaria:

- AAVV. (1991). *La tercera edad en Europa. Necesidades y demandas*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales. AAVV. (1994). *El voluntariado de las personas mayores. Guía de entidades de mayores. Las personas mayores en Europa*. Madrid: Fundación Caja Madrid.
- Álvarez, M.A. (2004). *Calidad de vida en la tercera edad: Un objetivo de la gerontología. Tomos I e II*. Pontevedra: Escuela Superior de Formación y Calidad.
- Ander-Egg, E. (1991). *Introducción a la planificación*. Madrid: Siglo XXI.
- Aranguren, J. L. (1992). *La vejez como autorrealización personal y social*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales - INSERSO.
- Bermejo, L.; Bernard, M. e Ellis, S. (2004). *Cómo sabes que la práctica intergeneracional funciona? Una guía para iniciarse en la práctica intergeneracional*. Instituto de Educación, Manchester Metropolitan University.
- Berzosa, G. (1992). *La tercera edad. Un tiempo para vivir*. Madrid: Razón y Fe.
- Berzosa, G. e Murga, T. (1981). *Acción cultural con adultos. El Aula de Tercera Edad*. Madrid: Ministerio de Cultura.
- Brummel, S.W. (1989). Developing and Intergenerational Program. En, Newman, S. e Brummel, S.W. (Comps.). *Intergenerational programs: Imperatives, Strategies, Impacts, trends*. Nueva York: The Haworth Press, pp. 119 - 133.
- Caballo, R. (1991). Introducción a la evaluación de programas de acción social: decisiones para su realización. *Revista Complutense de Educación*, 2 (1), pp. 111 - 116.
- Castells, M. (1992). *Análisis de las políticas de vejez en España en el contexto europeo*. Madrid: INSERSO.
- Cid, X.M. e Pérez, M.E. (2012). A procura de uma Educação Social favorável à convivência intergeracional. En, C. Soraia; Dantas, J. e M. De Sousa (Coords.). *Animação sociocultural. intervenção e educação comunitária: Democracia, cidadania e participação*. Chaves: Intevenção - Associação para a promoção e divulgação cultural, pp. 245 - 261.
- Colom, A. J. e Orte, C. (Coords.) (2001). *Gerontología educativa y social. Pedagogía social y personas mayores*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.
- Comfort, A. (1991). *La edad dorada. Guía para entender y disfrutar la vejez*. Barcelona: Grijalbo.
- De Castro, A. (1988). *La tercera edad, tiempo de ocio y cultura*. Madrid: Narcea.
- Fernández, X. (Dir.) (2000). *Avellentamento demográfico e consecuencias socioeconómicas*. Vigo: Xerais.
- Fernández Ballesteros, R. (1995). *Evaluación de programas. Una guía práctica en ámbitos sociales, educativos y de salud*. Madrid: Síntesis.
- Fernández Ballesteros, R. (1996). *Calidad de vida en la vejez en distintos contextos*. Madrid: IMSERSO.
- Fernández Ballesteros, R. (Dir.) (2002). *Envejecer bien. Qué es y cómo lograrlo*. Madrid: Pirámide.
- Fernández Ballesteros, R. (Dir.) (2002). *Envejecer con los demás*. Madrid: Pirámide.
- Friedan, B. (1994). *La fuente de la edad. La vejez como una nueva y prometedora aventura que hay que saber vivir*. Barcelona: Planeta.
- García, J. e Sánchez, A. (1998). *Un modelo de educación en los mayores: La interactividad*. Madrid: Dykinson.
- García, J. e Bedmar, M. (Coords.) (2002). *Hacia la educación intergeneracional*. Madrid: Dykinson.
- Hattan-Yeo, A. e Ohsako, T. (Eds.) (2001). *Programas intergeneracionales: política pública e implicaciones de la investigación. Una perspectiva internacional*. Instituto de Educación da UNESCO.
- IMSERSO (1997). *Participación social de las personas mayores*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales/ IMSERSO.
- IMSERSO (1999). *Informe de valoración del Plan Gerontológico Estatal. 1992 - 1997*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales/ IMSERSO.
- IMSERSO (2000). *Las personas mayores en España. Informe 2000. Datos estadísticos estatales y por comunidades autónomas*. 2 vols. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales/ IMSERSO.
- Jacob, L. (2007). *Animação de idosos. Atividades*. 2ª ed. Porto: Ambar.
- Kleiber, D.A.; Bayón, F. e Cuenca, J. (2012). La educación para el ocio como preparación para la jubilación en Estados Unidos y España. *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, (20), 137 - 176.
- Lemieux, A. (1997). *Los programas universitarios para mayores. Enseñanza e investigación*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales/ IMSERSO.
- Limón, M. R. (1993). La preparación a la jubilación nueva ocupación del tiempo. *Revista Complutense de Educación*, 1 (4), 53 - 67.
- Limón, M. R. (1999). Educación permanente y evaluación de programas de educación social. En, Martín, M. T. e Sarrate, M. L. *Evaluación y análisis emergente en animación sociocultural*. Madrid: Sanz y Torres. Capítulo 10.
- Limón, M. R. e Crespo, J. A. (2002). *Grupos de debate para mayores*. Madrid: Narcea.
- Merino, J.V. (2000). *Programas de animación sociocultural. Tres instrumentos para su diseño y evaluación*. Madrid: Narcea. 2ª ed.
- Monjas, M.I. (2000). *Programa de enseñanza de habilidades sociales de interacción social*. Madrid: CEPE.
- Moragas, R. (1989). *La jubilación. Un enfoque positivo*. Barcelona: Grijalbo.
- Moragas, R. (1991). *Gerontología Social*. Barcelona: Herder.
- M.T.A.S. (1992). *Plan Gerontológico*. Madrid: M.T.A.S.
- M.T.A.S. (2000). *Memoria Año Internacional de las Personas Mayores. 1999*. Madrid: IMSERSO.
- Murphy, M. (1984). *A Guide to Intergenerational Programs*. Wasinghton, DC: National Association of State Units on Aging.
- Nieto, M. e outros. (1994). *Yo soy mayor, tú serás mayor. Guía didáctica para la promoción de la solidaridad entre generaciones*. Valladolid: Junta de Castilla y León.
- Pedroso, M. (2006). *Posso participar? Atividades de desenvolvimento pessoal para idosos*. 2ª ed. Porto: Ambar.
- Pelechano, V. (Dir.) (1991). *Habilidades interpersonales en ancianos: conceptualización y evaluación*. Valencia: Alfapplus.
- Pérez, A. (2009). Reinventando o envelhecimento cara a un novo modelo para unha nova sociedade. En, AA.VV. *V xornada sobre xerontoloxía e educación social. Libro de actas*. Santiago de Compostela: Colexio de educadoras e educadores sociais, pp. 11 - 16.
- Pérez, M. E. (2003). La animación sociocultural como respuesta educativa de calidad a las necesidades de las personas mayores: una propuesta de intervención en un centro de día. En, AAVV. *IX Congreso Calidad, Equidad y Educación*. San Sebastián: Universidad del país Vasco.
- Pérez, M. E. (2007). La intervención socio-educativa con las personas mayores, un factor de desarrollo comunitario en el medio rural. En, Cid, X. M. e Peres, A. (Eds.). *Educación Social, animación sociocultural y desarrollo comunitario*. Vol. II. Ourense: Universidade de Vigo - Facultade de Ciencias da Educación; Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro; Sociedad Iberoamericana de Pedagogía Social, pp. 1099 - 1106.
- Pérez, M. E. e Barros, E. (2008). Nadal interxeracional: unha experiencia de dinamización socioeducativa e cultural cos

nenos/as e as persoas maiores dun concello do rural galego. En, AAVV. Programas e experiencias interxeracionais. Libro de actas da IV Xornada sobre Xerontoloxía e Educación Social. Santiago de Compostela: Colexio de Educadoras e Educadores Sociais de Galicia, pp. 57 - 62.Â

Pérez, M. E. (2010). O entroido, un elemento clave de animación sociocultural e lecer no rural ourensán: o concello de Boborás a través das lembranzas das persoas maiores. En, Fidalgo, X. A.; Cid, X. M.; Fernández, M. e Fernández, X. (Coords). *O ciclo do entroido de práctica social comunitaria a obxecto de estudo etnolóxico*. Ourense: Deputación de Ourense, pp. 19 - 24.Â

Pérez, R. e García, J. (1989). *Diagnóstico, evaluación y toma de decisiones*. Madrid: Rialp.

Ponp Gels, P. (2006). *Movimiento creativo con personas mayores*. Barcelona: Paidotribo.

Petrus, A. (1991). Perfil del educador social. En, AAVV. *Actas II Simposio de la E. U. del profesorado de EGB. La educación social un reto para hoy*. Valencia: Caja España.

Requejo, A. (2000). Planes gerontológicos y proyectos de animación sociocultural para las personas mayores, *Teoría de la Educación*, 12, pp. 85 - 105.

Requejo, A. (2003). *Educación permanente y educación de adultos. Intervención socioeducativa en la edad adulta*. Barcelona: Ariel.

Rodríguez, O. (1997). *La participación social de las personas mayores*. Madrid: INSERSO.

Rodríguez, P. e Sancho, M. T. (1995). Nuevos retos de la política social de atención a las personas mayores. La situación de fragilidad. *Revista Española de Geriatría y Gerontología*, 30 (3), 141 - 152.

Rubio, R. e Muñoz, J. (1993). *Gerontología Social. Perspectivas teóricas y de intervención*. Jaén: Diputación Provincial de Jaén/ Patronato de Bienestar Social.

Saco, A. (2000). *Envejecimiento demográfico, vejez y atención comunitaria a la tercera edad en el medio rural*. Ourense: Caixa Nova.

Sáez, J. (2002). *Pedagogía social y programas intergeneracionales: Educación de personas mayores*. Málaga: Aljibe.

Sánchez, M. (2004). La educación de las personas mayores en el marco del envejecimiento activo. Principios y líneas de actuación. *Informes Portal Mayores*, (26). Recuperado de:  
<http://www.insersomayores.csic.es/documentos/documentos/sanchez-educacion-01.pdf>

Sánchez, M. (Dir.) (2007). *La evaluación de los programas intergeneracionales*. Madrid: IMSERSO.

Sánchez, M. (Dir.) (2007). *Programas intergeneracionales. Hacia una sociedad para todas las edades*. Barcelona: Obra Social/ Fundación La Caixa.

Sánchez, M.; Kaplan, M. e Sáez, J. (2010). *Programas intergeneracionales. Guía introductoria*.Â Madrid: Ministerio de Sanidad y Política Social - IMSERSO.

Soldevila, A. (2002). *Los centros de día para personas mayores*. Lleida: Universitat de Lleida.

Úcar, Z. (2002). La evaluación en proyectos y proceso de animación sociocultural. En, Sarrate, M. (Coord.). *Programas de animación sociocultural*. Madrid: UNED, pp. 247 - 270.

Vedung, E. (1997). *Evaluación de políticas públicas y programas*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales/ INSERSO.Â

Vega, J. L. (1993). Desarrollo de programas para el intercambio entre generaciones. En, Fundación La Caixa. *Solidaridad intergeneracional*. Barcelona: Fundación La Caixa.

Vega, J. L. e Bueno, B. (1993). Una aproximación interdisciplinar al proceso intergeneracional. En, Fundación La Caixa. *Cooperación Intergeneracional: Nuevas perspectivas de desarrollo social*. Barcelona: Fundación La Caixa.

Walker, A. (2006). Active ageing in employment: Its meaning and potential. *Asia - Pacific Review*, 13 (1), 78 - 93.

Â

## 2. Outras fontes de información:



Revistas de educación:

-Â Cuadernos de Pedagogía.

- Galeduso. Revista do Colexio de Educadoras e Educadores Sociais de Galicia.

-Â RevistaÂ Galega de Educación.

-Â Revista Galega do Ensino.

- Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria.

- Revista de la Sociedad Española de Geriatría y Gerontología.

- Revista 60 y más.

MateriaisÂ audiovisuais.Â

Materiais en PowerPoint. Â

Documentos en rede:Â

[www. colexioeducadores.com](http://www.colexioeducadores.com)

[www. eduso.net](http://www.eduso.net)

Expertos/as.

---

## **Recomendacións**

---

### **Materias que se recomienda ter cursado previamente**

---

Educación: Educación permanente/O05G130V01203

Educación: Pedagogía social/O05G130V01205

Educación de persoas adultas/O05G130V01401

Educación para o lecer e o tempo libre/O05G130V01402

Xerontoloxía e educación social/O05G130V01908

Programas de animación sociocultural/O05G130V01503

---

**DATOS IDENTIFICATIVOS****Sexualidade e saúde**

Materia	Sexualidade e saúde			
Código	O05G130V01912			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicossocioeducativa			
Coordinador/a	Rodríguez Castro, Yolanda			
Profesorado	Lameiras Fernández, María Rodríguez Castro, Yolanda			
Correo-e	yrcaastro@uvigo.es			
Web	<a href="http://http://webs.uvigo.es/hildegart/">http://http://webs.uvigo.es/hildegart/</a>			
Descrición xeral	Partimos da premisa de que o desenvolvemento integral da persona pasa por recoñecer a importancia e o valor da educación afectivo-sexual, que debe ser contemplada como un dereito do individuo de recibir unha educación integral, e dentro dun eixe coeducativo no que se prime o traballo de valores igualitarios de coresponsabilidade e respecto. Xa que a sexualidade, como dimensión fundamental da persoa, discorre inseparable da nosa realidade e identidade persoal, e o mesmo tempo dende a súa dimensión interpersonal-relacional permítenos aproximarnos conxuntamente a afectividade e a súa manifestación.			

**Competencias de titulación**

Código			
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa		
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas		
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa		
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional		
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas		
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)		
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)		
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre		
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral		
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades		
B2	Planificación e organización		
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega		
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos		
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade		
B13	Autonomía na aprendizaxe		
B14	Adaptación a situacións novas		
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida		
B20	Orientación á calidade		

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

Achegar as alumnas e os alumnos ao estudo científico da sexualidade humana que permita o desenvolvemento dunha sexualidade satisfactoria e saudable.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A2 A5 B9 B10 B13 B18
Pór ao estudante en contacto co rico pasado que fundamenta a construción do coñecemento científico en torno a sexualidade humana.	saber saber facer	A1 A6 B9 B10 B13 B14 B18 B20
Promover a comprensión dos importantes vínculos que poden establecerse entre a sexualidade e o afecto, e as repercusións do que eres ten na expresión da sexualidade	saber saber facer	A8 B3 B10 B14 B18
Adestrar no manexo de técnicas para o deseño e a implementación de programas de educación afectivo-sexual	saber saber facer Saber estar / ser	A7 A10 A11 A15 A19 B2 B3 B9 B10 B18

## Contidos

Tema	
Bloque I. O ESTUDIO CIENTÍFICO DA SEXUALIDADE HUMANA	- O ESTUDIO DA SEXUALIDADE HUMANA: FUNDAMENTACION DO SEU ESTUDIO CIENTIFICO NO SECULO XIX. - HACIA A FORMALIZACIÓN DO ESTUDIO "CIENTÍFICO" DA SEXUALIDADE HUMANA: A ENTRADA NO SÉCULO XX. - O ESTUDIO CIENTIFICO DA SEXUALIDADE NA SEGUNDA MITADE DO SÉCULO XX: A CONSOLIDACIÓN
Bloque II. SEXUALIDADE E IDENTIDADES: ESPACIOS PARA A TRANSGRESIÓN	- APORTACIÓNS BIOLOXICISTAS - APORTACIÓNS CONSTRUCTIVISTAS - HACIA UNHA CONCEPTUALIZACIÓN DA SEXUALIDADE - DESENROLO DA IDENTIDADE SEXO/XÉNERO - OUTRAS IDENTIDADES LEXÍTIMAS: - INTERSEXUALIDADE: MÁIS ALÁ DA DICOTOMÍA PENE-VAXINA - TRANSEXUALIDADE E TRANSXENERISMO - HOMOSEXUALIDADE E LESBIANISMO
Bloque III SEXUALIDAD: DA REPRODUCCIÓN A AFECTIVIDADE E OS PLACERES	- OS CRITERIOS DA SAUDE SEXUAL - O ESTUDIO DA CONDUCTA SEXUAL E DA AFECTIVIDADE - EMBARAZOS NON DESEXADOS - AS ITS E VIH/SIDA - VIOLENCIA DE XÉNERO - AGRESIÓN SEXUAL E ABUSOS SEXUAIS A MENORES.

## Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	2	4
Sesión maxistral	19	0	19
Traballos tutelados	5	45	50
Traballos de aula	15	20	35
Presentacións/exposicións	3	2	5
Probas de tipo test	1	36	37

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

## Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Traballos tutelados	O/a estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc.
Traballos de aula	O/a estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio,...

## Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	A atención personalizada levarase a cabo de dúas formas: <ul style="list-style-type: none"><li>• Dunha banda inclúense aquelas actividades encamiñadas a tomar contacto con e a reunir información sobre o alumnado</li><li>• Da outra, recóllense actividades que presentan a materia ao alumnado (programa da materia).</li></ul> <p>HORARIOS TITORÍAS:</p> <p>Prof. Yolanda Rodríguez Castro: Luns de 16.00-19.00h., Xoves de 10.30-13.30</p> <p>Prof. María Lameiras Fernández: Luns de 10.00-11.00h. &amp; 13.00-14.00, Martes de 10.00-11.00h. &amp; 13.00-14.00h.</p> <p>Ademais, os e as estudantes podrán comunicarse coas docentes a través do correo electrónico o da plataforma faitic.</p>

## Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	Participación nas actividades levadas a cabo na aula.	10
Traballos tutelados	Traballo individual deseño e a implementación dun programa de educación sexual dirixido a un determinado colectivo (obrigatorio). Traballo individual (voluntario)	60
Probas de tipo test	examen de 30 preguntas de tres opcións de resposta	30

## Outros comentarios e segunda convocatoria

*Se un/a alumno/a non ten superada a materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo.*

*Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación.*

Para incorporarse a **MODALIDADE DE ASISTENTES** os/as alumnos/as deben ter un mínimo de **asistencia obrigatoria do 80 %**, tanto nas sesións teóricas como nas sesións prácticas.Â

Os/as alumnos/as que elixan **a modalidade de avaliación asistente** poden acollerse ao seguinte sistema de avaliación:

- Deseño, implementación e Avaliación dun programa de educación sexual (traballo obrigatorio grupal): 6 puntos (60% da nota).
- Desenvolver unha actividade en formato de debate sobre os contidos teóricos (traballo obrigatorio-grupal): 3 puntos (30% da nota).
- Participación en actividades de aula ou fora da aula: 1 punto (10% da nota).

Os/as alumnos/as de **MODALIDADE NON PRESENCIAL**.

Proba obxetiva tipo test do manual da materia de referencia: 6 puntos (60% da nota)

Seleccionar e desenvolver cinco actividades de cada tema do manual de *Sexualidade e Saúde: proposta didáctica* (Rodríguez et al., 2014). E tamén facer unha reflexión sobre tres documentais, un de cada tema, do manual de *Sexualidade e Saúde: proposta didáctica* (Rodríguez et al., 2014). 4 puntos (40% da nota).

#### **DATAS DE INTERESE:Â**

Data de exposicións: a partir 24 novembro.

Data de entrega de traballos: 17 de decembro.

Data de exame: 17 decembro as 12.00h. (Revisión de notas: 29 xaneiro).

Data de exame (2ª convocatoria): 9 xullo as 10.00 (Revisión de notas: 16 xullo).

---

#### **Bibliografía. Fontes de información**

##### **MANUAIS DA MATERIA Parte Teórica**

Lameiras, M., Carrera, M. V. & Rodríguez, Y. (2013). *Sexualidad y Salud. El estudio de la sexualidad humana desde la perspectiva de género*. Vigo: Servicio Publicacións da Universidade de Vigo.Â

##### **Parte Práctica**

Rodríguez, Y., Lameiras, M. & Carrera, M. V. (2014). *Sexualidade e Saúde. Proposta didáctica*.Â Vigo: Servicio Publicacións da Universidade de Vigo.

##### **MATERIAIS COMPLEMENTARIOS**

Lameiras, M.,Â Rodríguez, Y., Ojea, M. y Dopereiro, M. (2004). *Programa AGARIMOS: Programa coeducativo de desarrollo psicoafectivo y sexual*. Madrid: Pirámide Colección Ojos Solares Programas.

Lameiras, M. y Carrera, M.V. (2009). *Educación sexual. De la teoría a la práctica*. Madrid: Pirámide.Â

Rodríguez, Y., Lameiras, M. & Carrera, M. V. (2013). *O clítoris e os seus segredos*. Ourense: Difusora.

##### **REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS**

Altable, C. (2000). *Educación sentimental y erótica para adolescentes*. Madrid: Miño y Dávila.

Amezúa, E. (1999). Teoría de los sexos. La letra pequeña de la sexología. *Revista Española de Sexología*, 95-96 (monográfico). Madrid: INCISEX.

Amezúa, E. (2000). El ars amandis de los sexos. *Revista Española de Sexología*, 99-100 (monográfico). Madrid: INCISEX.

Amezúa, E. (2001). La educación de los sexos. *Revista Española de Sexología*, 107-108 (monográfico). Madrid: INCISEX.

Amezúa, E. y Foucart, N. (2005). El libro de los sexos V: Educación sexual. Guía para el profesorado. Primera y segunda parte: Bases teóricas y esquemas generales. *Revista Española de Sexología*, 127-128 (monográfico). Madrid: INCISEX.

Baldaro, J.; Goviligli, G. y Valgimigli, C. (2000). *La sexualidad del deficiente*. Barcelona; CEAC, D.L.

Barragan, F. (1999). *Programa de educación afectivo sexual en Educación secundaria. Materiales Curriculares*. Sevilla: Consejería de Educación y Ciencia e Instituto de la Mujer, Junta de Andalucía.

Barragán, F., Bredy, C. y Rivero, Z. (1993). *Programa Itaka. Constructivismo y educación sexual de 0 a 20 años*. Madrid: Paidós.

Bisquerra, R. (Coord.). (2003). *Educación emocional: Programa de actividades para Educación Secundaria Postobligatoria*. Barcelona: CISSPRAXIS.

Cáceres, J. yÂ Escudero, V. (1998). *Relación de pareja en jóvenes y embarazos no deseados*. Madrid: Pirámide Psicología.

Carrera, M.V., Lameiras, M. y Rodríguez, Y. (2007). Intervención y evaluación de un programa de educación afectivo-sexual en la escuela para padres y madres de adolescentes. *Diversitas, Perspectivas en Psicología*Â 3(2), 191-202.

Carrera, M.V., Lameiras, M. y Rodríguez, Y. (2007). Obstáculos para la educación sexual en el siglo XXI. *Sexología Integral*, 4 (3), 45-62.

- Carrera, M.V., Lameiras, M., Foltz, M., Núñez, A.M. y Rodríguez, Y. (2007). Evaluación cuantitativa de un programa de educación sexual con estudiantes de Educación Secundaria Obligatoria. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 7(3),739-751. Á Á Á Á Á
- Carrobes, J.A. (1991). *Biología y psicofisiología de la conducta sexual*. Madrid: Fundación Universidad Empresa.
- Cava, M.J. y Musitu, G. (2000). *La potenciación de la autoestima en la escuela*. Barcelona: Paidós.
- Centerwall, E. (2000). El amor en la adolescencia. Hablando de sexualidad y de relaciones personales en la escuela. Barcelona: Ediciones del Serbal.
- Coll, C. (1990). Un marco de referencia psicológico para la educación escolar: La concepción constructivista del aprendizaje y la enseñanza. En C. Coll, J. Palacios y A. Marchesi (Eds.), *Desarrollo psicológico y educación II. Psicología de la educación* (pp. 435-454 ). Madrid: Alianza.
- Coll, C. y Martín, E. (1993). La evaluación del aprendizaje en el currículum escolar: Una perspectiva constructivista. En C. Coll, E. Martín, T. Mauri, M. Miras, J. Onorrubia, I. Solé y A. Zabala (Eds.), *El constructivismo en el aula* (pp. 163-183). Barcelona: Grao.
- Comellas, M.J. (2005). El culto al cuerpo: Repercusiones y enfoque educativo. En J. Alegret, M.J. Comellas, P. Font y J. Funes, *Adolescentes. Relaciones con los padres, drogas, sexualidad y culto y al cuerpo* (pp. 119-146). Barcelona: Grao.
- Cueto, M.A. (2006). *La sexualidad en la pareja*. Madrid: Biblioteca Nueva.
- De la Cruz, C. (2003). Educación de las sexualidades. Los puntos de partida de la Educación Sexual. *Revista Española de Sexología*, 119 (monográfico). Madrid: INCISEX.
- De Marinis, D. y Coleman, O. (1995). *Educación sexual, Orientaciones didácticas para la Educación Secundaria Obligatoria*. Madrid: Visor.
- Dios, M. (2005). *Educar nos afectos, frear a violencia.Unidade Didáctica*. Santiago de Compostela: Seminario Galego de Educación para a Paz.
- Echeburúa, E. y Guerricaechevarría, C. (2000). *Abuso sexual en la infancia: víctimas y agresores. Un enfoque clínico*. Barcelona: Ariel.
- Equipo Harimaguada (1995). Materiales curriculares de educación afectivo-sexual: carpetas didácticas y guías de formación de padres y madres. *Escuela Andaluza de Salud Pública*, 4, 129-132.
- Fausto-Sterling, A. (1993). The five sexes: Why male and female are not enough. *The Sciences*, March/April, 20-25.
- Fernández, J. (2000). *La ciencia de la genealogía y de la sexología*. Madrid: Pirámide.
- Fernández, J. (2004). *Varones y mujeres. Desarrollo de la doble realidad del sexo y del género*. Madrid: Pirámide.
- Fernández, J. (Coord.). (1996). *Varones y Mujeres. Desarrollo de la doble realidad del sexo y del género*. Madrid: Pirámide.
- Fernández, J. (Coord.). (1998). *Género y Sociedad*. Madrid: Pirámide.
- Font, P. (1990). *Pedagogía de la sexualidad*. Barcelona: GRAO.
- Font, P. (1995). Propuestas para la integración de la educación afectivo-sexual en la escuela. *Escuela Andaluza de Salud Pública*, 4, 112-121.
- Font, P. (2005). Educación afectiva y sexual en la adolescencia. En J. Alegret, M.J. Comellas, P. Font y J. Funes, *Adolescentes. Relaciones con los padres, drogas, sexualidad y culto y al cuerpo* (pp. 81-117). Barcelona: Grao.
- Foucault, M. (1978). *Historia de la Sexualidad. Vol.1. La voluntad de saber*. Madrid: Siglo XXI. (Versión original, 1976).
- Garaigordobil, M. (2000). *Intervención Psicológica con adolescentes. Un programa para el desarrollo de la personalidad y la educación en derechos humanos*. Madrid: Pirámide.
- Goleman, E. (1996). *Inteligencia emocional*. Barcelona: Kairós.
- Gómez, J., Ibaceta, P. y Pinedo, J.A. (2000). *Programa de educación afectivo sexual Uhin Bare*. San Sebastián: Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco, Consejería de Sanidad.
- Goñi, A.Á (2000). *Adolescencia y discusiones familiares*. Madrid: EOS.
- Herbert, M. (1999). *Padres e hijos. Mejorar los hábitos y las relaciones*. Madrid: Pirámide.

- Lameiras, M. Carrera, M.V. y Rodríguez, Y. (2008). Nuevos retos para la educación sexual: hacia un modelo integral. *Sexología Integral*, 5(1), 35-38.
- Lameiras, M. y López, A. (1997). *Sexualidad y Salud. La transmisión sexual del VIH y las agresiones sexuales*. Santiago: Tórculo Edicións.
- Lameiras, M. y Rodríguez, Y. (2002). Evaluación del sexismo moderno en adolescentes. *Revista de Psicología Social*, 17(2), 119-127.
- Lameiras, M., Carrera, M.V. y Rodríguez, Y. (2008). Actitudes sexistas y hacia la sexualidad en adolescentes de primer ciclo de Educación Secundaria Obligatoria. *Sexología Integral*, 5 (1).
- Lameiras, M., Carrera, M.V., Núñez, A.M. y Rodríguez, Y. (2006). Evaluación de un programa de educación sexual con adolescentes: Una perspectiva cualitativa. *Diversitas, Perspectivas en Psicología* 2(2), 193-204.
- Lameiras, M., Rodríguez, Y., Calado, M. y González, M. (2004). Creencias vinculadas al uso del preservativo masculino en adolescentes españoles sexualmente activos. *Universitas Psychologica*, 3(1), 27-34.
- López, F. y Olazábal, J. C. (1998). *Sexualidad en la vejez*. Madrid: Ediciones pirámide.
- López, F. y Oroz, A. (1999). *Para comprender la vida sexual del adolescente*. Navarra: Verbo Divino.
- López, F.; Carpintero, E.; Campo, A.; Lazaro, S. y Soriano, S. (2006). *Programa BIENESTAR*. Madrid: Pirámide, colección Programas.
- Malón, A. (2003). Abusos sexuales infantiles: Del discurso de la violencia a la violencia del discurso. *Revista Española de Sexología*, 120 (monográfico). Madrid: INCISEX.
- Nieto, J.A. (1995). *La sexualidad de las personas mayores en España*. Madrid: Inerser.
- Nieto, J.A. (1998). *Transexualidad, transgenerismo y cultura. Antropología, identidad y género*. Madrid: Talasa Ediciones.
- Soriano, S. (1999). *Cómo se vive la homosexualidad y el lesbianismo*. Salamanca:
- Sternberg, R.J. y Barnes, M. (1989). *El triangulo del amor: intimidad, pasión y compromiso*. Barcelona: Paidós. (Original, 1988).
- Tiefer, L. (1996). *El sexo no es un acto natural y otros ensayos*. Madrid: Talasa (Original, 1995).
- Ubillos, S., Pizarro, M., Paez, D. e Igartua, J. (1995). *Campaña de educación sanitaria-sexual. Intervención y evaluación*. Guipuzkoa: Departamento de Juventud y Deportes de la Diputación Foral de Gipuzkoa.
- Urruzola, M.J. (1999). *Educación de las relaciones afectivas y sexuales desde la filosofía coeducadora*. Bilbao: Maite Canal.
- Viñuales, O. (2000). *Identidades lésbicas*. Barcelona: BellaterraAran,
- VV.AA. (2005). *Violencia: Tolerancia Cero*. Programa de prevención da Obra Social "La Caixa". Obra Social: Fundación "La Caixa".
- Yela, C. (2000). *El amor desde la perspectiva de la psicología social*. Madrid: Pirámide

---

## Recomendaciones

### Materias que continúan o temario

Intervención en saúde e educación social/O05G130V01902

### Materias que se recomienda cursar simultáneamente

Recursos tecnológicos en educación social/O05G130V01105

Mediación en conflictos e situacións de violencia/O05G130V01502

---

**Materias que se recomienda ter cursado previamente**

---

Habilidades sociais en educación social/O05G130V01404

---



**DATOS IDENTIFICATIVOS****Traballo de Fin de Grao**

Materia	Traballo de Fin de Grao			
Código	O05G130V01991			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	12	OB	4	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento				
Coordinador/a				
Profesorado				
Correo-e				
Web				
Descrición xeral	Os estudos de grao actuais inclúen unha materia baixo a denominación de Traballo de Fin de Grao. Este traballo ten como obxectivo evidenciar as competencias adquiridas ao longo de todo o proceso formativo.			

**Competencias de titulación**

Código	
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B5	Xestión da información
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B16	Liderado
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional
B20	Orientación á calidade

**Competencias de materia**

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	saber	A9
	saber facer	A12
		A19
		B1
		B8
Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicarlas ás realidades socioeducativas	saber saber facer	A7
Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social	saber	A2
	saber facer	A6
	Saber estar / ser	A12
		B2
		B19
		B20

Ser competentes para producir coñecemento socioeducativo nun nivel básico e transmitilo. Para realizar e defender un proxecto de innovación-investigación.	saber saber facer	A2 A7
Que os/as estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que incluan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.	saber saber facer Saber estar / ser	B5
Que os/as estudantes podan transmitir información, ideas, problemas e solucións a un público tanto especializado como non especializado	saber saber facer	B16
Ser capaces de presentar ante unha audiencia proxectos de investigación, tanto público en xeral como expertos	saber saber facer Saber estar / ser	B2 B9

### Contidos

#### Tema

Selección do tema de investigación ou intervención e elección da metodoloxía e recursos básicos para abordalo. Seguir o regulamento da Universidade e da Facultade

<http://webs.uvigo.es/educacion-ou/web/?q=node/150>

Emprego de ferramentas básicas de investigación para analizar un tema proposto baixo a supervisión dun director/a.

Elaboración do informe e defensa pública do mesmo.

### Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos tutelados	25	250	275
Traballos e proxectos	1	24	25

\*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

### Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...

### Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	Asesoramento ao/á estudante, de maneira individual, para a elaboración dun documento sobre a temática da materia, informe de investigación ou intervención.
Traballos e proxectos	Asesoramento ao/á estudante, de maneira individual, para a elaboración dun documento sobre a temática da materia, informe de investigación ou intervención.

### Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	A efectos de avaliación, o titor/a académico emitirá un informe no que valorará (de 0 a 30 puntos) o labor realizada pola alumna/o durante o período de elaboración do TFG.	30
Traballos e proxectos	Avaliación por parte do tribunal do traballo presentado polo alumno ou alumna	70

### Outros comentarios e segunda convocatoria

O TFG debe ser un traballo persoal no que se constrúa un discurso propio. Cando se utilicen ideas ou palabras de outra autoría acreditarase explicitamente a súa procedencia

Consultar periódicamente información relacionada co Traballo de Fin de Grao(TFG) na páxina web da Facultade, e

específicamente no Grao de Educación Social, onde se irá actualizando progresivamente información específica sobre normativa, prazos, requisitos exixidos, e tribunais relativos á presentación do TFG

Ver máis información: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php/traballo-fin-de-grao>

---

## **Bibliografía. Fontes de información**

---

Ver máis indicacións do TFG no seguinte

enlace: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php/traballo-fin-de-grao>

À -AA.VV. (2009). *Guia per a l'avaluació de competències en el treball de fi de grau en l'àmbit de les ciències socials i jurídiques*. Barcelona: Agència de qualitat del sistema À universitari de Catalunya.

-BELL, J. (2002). *Cómo hacer tu primer trabajo de investigación. Guía para investigadores en educación y ciencias sociales*. Barcelona: Gedisa.

-BLAXTER, L.; HUGHES, C.; TIGHT, M. (2008). *Cómo se investiga*. Barcelona: Graó

- FERRER, V. , CARMONA, M., SORIA, V. (Eds.) (2012). *El trabajo de fin de grado: guía para estudiantes, docentes y colaboradores*. Madrid: McGrawHill.

- FULLANA, J. (Coord). *Els àmbits de treball de l'educador social*. Málaga: Ediciones Aljibe.

- ROMANS, M ; PETRUS, A. y TRILLA, J. (2000). *De profesión educador(a) social*. Barcelona: Paidós

- Suñé Vela, M.P. (2012). *Trabajo Fin de Grado. Guía para profesores y estudiantes*  
[http://www.cesag.org/antigua/images/stories/pdf/tfg/tfg\\_guia\\_prof\\_est.pdf](http://www.cesag.org/antigua/images/stories/pdf/tfg/tfg_guia_prof_est.pdf)

---

## **Recomendacións**

---

### **Outros comentarios**

A Bibliografía será a recomendada polo titor, en función do proxecto.

---